

Silje Lindaas Bringedal

«Den Kone er ilde gift, som du eier»

En analyse av fornorskende språkvalg i Karl L. Sommerfelts
oversettelse av *Njáls Saga* fra 1871

Masteravhandling i nordisk språkvitenskap
Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
Det humanistiske fakultet
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Våren 2012

Forord

Menneskesinnet – i alle fall mit – er heldigvis slik at det legger solskinnsdagene, de gode opplevelsene og oppturene på minne. Fra masterarbeidet mitt vil jeg derfor huske hvor lur jeg følte meg da jeg fikk oversikt over det morfologiske systemet i 1800-tallets dansk-norske skriftspråk, skuldrene som blei senka når jeg satt siste punktum i kapittel 5, oppdagelsen av morsomme sitater, som det jeg har brukt i oppgavetittelen, og fryden over hvor heldig jeg er som har fått lov til å ”nørde” med denne smale oppgaven i nesten to år.

I lange stunder har det vært bare Sommerfelt, Petersen og meg, men det har heldigvis også vært andre som har lagt ned tid og engasjement i prosjektet mitt. Jeg vil takke for faglige og strukturelle tips fra Ivar Berg, Kristin Fridtun og Jan Ragnar Hagland, førstehånds dansk-kunnskap som Signe og Marc velvillig har øst av, og ikke minst en stor takk til Maren for korrekturlesning, engasjement, utholdenhet og oppmuntring.

Vedleggsskjemaene teller over femti sider, og på samtlige av disse sidene har jeg ført opp over hundre kapittel- og sidereferanser. Jeg blir overrasket om ikke noen av disse er tasta inn feil. Andre feil og mangler i denne oppgava er også mitt ansvar.

Til slutt vil jeg takke Geir Erik, som ikke blir særlig *ilde gift*.

Silje Lindaas Bringedal
Trondheim, april 2012

Innholdsfortegnelse

Forord	3
1. Innledning	1
1.1 Oppgaven	1
1.2 Tidligere forskning	3
2. Teoretisk ramme	5
2.1 Det nasjonale	5
2.1.1 Språk, nasjon, nasjonalisme og språknasjonalisme	6
2.1.2 Språk og nasjonalisme i Norge på 1800-tallet	7
2.1.3 Sommerfelts språk- og nasjonalitetssyn	9
2.2 Forholdet mellom skrift og tale	10
2.3 Ortofonien	11
3 Metode	13
3.1 Innsamling av data	13
3.2 Behandling av data	14
3.3 Analysen av datamaterialet	15
3.4 Kvalitet og kvantitet	16
3.5 Oversettelsesforskjeller	17
4. Funn	19
4.1 Stil og ortografi	19
4.2 Fonologi	21
4.3 Morfologi	23
4.4 Syntaks	25
4.5 Leksikon	29
5. Drøfting	33
5.1 Stil og ortografi	33
5.1.1 Ortografiske vedtak i loven av 1862 og retningslinjer fra det skandinaviske rettskrivningsmøtet	34
5.1.2 Store forbokstaver i substantiv	35
5.1.3 Skrift	36
5.1.4 <v> for <f>	36
5.1.5 Grafemer	37
5.1.6 Dobbel vokal og dobbel konsonant	38
5.1.7 Særskrivning	39
5.1.8 Uttrykk	39
5.1.9 Stil	40
5.1.10 Oppsummering	40
5.2 Fonologi	42
5.2.1 Diftonger	42
5.2.2 Vokaler	43
5.2.3 <g> for <v>	45
5.2.4 Stemte eller ustemte plosiver	45
5.2.5 Stum <e>	47
5.2.6 Stumme og falske konsonanter	47
5.2.7 <d> etter <l> og <n>	49
5.2.8 Palatalisert <g> og <k> foran fremre vokaler	50
5.2.9 <hv> eller <kv>	51
5.2.10 Oppsummering	52

5.3 Morfologi.....	53
5.3.1 Substantiv i ubestemt form flertall	54
5.3.2 Substantiv i bestemt form flertall	55
5.3.3 Bestemt eller ubestemt form av stedsnavn	56
5.3.4 Substantiv i bestemt form hunnkjønn entall.....	56
5.3.5 Adjektiv	57
5.3.6 Preteritum av svake verb	57
5.3.7 Perfektum partisipp	60
5.3.8 Flertallsformer av verb	61
5.3.9 Oppsummering	62
5.4 Syntaks	63
5.4.1 Overbestemte substantiv.....	63
5.4.2 Etterstilt possessiv	66
5.4.3 Imperativ	67
5.4.4 Infinitivmerket	68
5.4.5 Adverbial	68
5.4.6 Leddstilling og tematisering av verbal	69
5.4.7 Leddstilling i substantivfraser	71
5.4.8 Preposisjoner	71
5.4.9 Pronomen og possessiver	72
5.4.10 Demonstrativ	73
5.4.11 <i>Der</i> for <i>det</i>	75
5.4.12 Relativkonstruksjoner.....	75
5.4.13 Oppsummering	76
5.5 Leksikon	78
5.5.1 Avkorting av ord etter uttalen	78
5.5.2 Leksikon: verb.....	80
5.5.3 Leksikon: adjektiv	81
5.5.4 Leksikon: substantiv.....	82
5.5.5 Leksikon: andre ordklasser.....	84
5.5.6 Ord med ulik betydning.....	85
5.5.7 Stedsnavn.....	85
5.5.8 Personnavn	87
5.5.9 Oppsummering	89
6. Avslutning	91
6.1 Språkbruk i Norge i 1871	91
6.2 Sommerfelts språkvalg	92
6.3 Sommerfelt, nasjonalismen og språkhistorien.....	93
6.4 Sommerfelt og Petersen.....	95
6.5 Sommerfelts <i>Njåls saga</i>	96
Litteraturliste	97
Sammendrag	101
Vedlegg	II

1. Innledning

Karl Linné Sommerfelt oversatte *Njåls saga* og fikk den utgitt ved *Selskabet for Folkeoplysningens Fremme* som et tilleggshefte til *Folkevennen* i 1871. Han hevdet at den danske oversettelsen av Niels Mathias Petersen, som kom i et andreopplag i 1862, ikke ville kunne tilfredsstillende en norsk leser, siden den var dansk og ikke norsk. Målet med denne oppgaven er å kartlegge hvilke språklige grep Sommerfelt foretok for å tilpasse seg en norsk leserkrets. Hovedsaklig vil dette komme frem i en sammenlignende analyse av ortografiske, fonologiske, morfologiske, syntaktiske og leksikalske valg i de to oversettelsene. Videre vil jeg sette språkvalgene som er gjort i oversettelsen i et større språkhistorisk perspektiv.

Dette er altså en språkhistorisk komparativ analyse som belyser fornorskingen av det danske språket i andre halvdel av 1800-tallet.

1.1 Oppgaven

Emnet jeg beveger meg inn i er fornorsking av det danske språk på 1800-tallet. Jeg tar for meg ett enkelt verk, nemlig en oversettelse av islendingesagaen *Njåls saga* av Karl L. Sommerfelt utgitt i 1871, og sammenligner altså denne oversettelsen med den danske oversettelsen av Niels Mathias Petersen, for å finne ut hva Sommerfelt selv kan ha oppfattet som fornorskende grep. Videre vil jeg sette denne oversettelsen, og grepene som Sommerfelt foretok, opp mot andre verk i den fornorskende tradisjonen. I forordet nevnte Sommerfelt både Munchs oversettelse av *Snorre*, Asbjørnsen og Moes eventyr og Bjørnsons fortellinger, og plasserte disse i en nasjonal kontekst som han selv også skreiv seg inn i (1871: III-IV). Til denne lista vil det også være naturlig å føye til Ibsens moderne sagaskuespill, Wergelands forfatterskap og Jacob Aalls sagaoversettelser. Knud Knudsen hadde en fremtredende rolle i fornorskingsdebatten på 1800-tallet og la i all hovedsak grunnlaget for det skriftspråket vi i dag kjenner som bokmål. Det vil derfor være naturlig å innlemme hans fornorskingsforslag i diskusjonen.

Det har blitt gjort større og mindre analyser av fornorskende språkvalg hos andre forfattere på 1800-tallet, men samtlige av disse var mer kjente både i samtiden og i ettertiden enn adjunkt Karl Linné Sommerfelt. *Njåls saga* er heller ikke et litterært verk som nordmenn flest har et forhold til i dag. I andre halvdel av 1800-tallet var derimot nasjonalromantikken fremdeles en viktig litterær strømning, og her hadde sagaoversettelser en sentral rolle. «Njåls saga er den største og mest berømte av islendingesagaene» (Magerøy 2009) og går blant annet inn i Verdensbiblioteket, De norske Bokklubbenes liste over tidenes hundre beste bøker (Holmlund 2002). I tillegg til å være et anerkjent verk, var *Njåls saga* en klassiker som allmuen hadde tilgang til, og faktisk leste. Sommerfelts sagaoversettelse «fikk utbredelse som en sann folkebok»

(Boyesen 1962: 193). På slutten av 1800-tallet lærte de breie lag av folket å lese og skrive på et nivå de hadde praktisk nytte av (Torp og Vikør 1993: 110). Det var først og fremst gjennom blader og aviser folk hadde tilgang på lesestoff, for disse var billigere enn bøker, og gikk ofte på rundgang i bygda (loc.cit.). Sommerfelts versjon av *Njåls saga* blei gitt ut som et tilleggshefte til *Folkevennen*, et opplysningsblad for allmuen, som i en periode hadde fire til fem tusen medlemmer (Krarup 1919: 376). Med Sommerfelts utgivelse blei altså sagaen tilgjengelig for en rimelig pris og i en språkdrakt forfatteren mente ville tiltale det norske folk.

Målet med denne oppgaven er å kartlegge en enkelt persons oppfatning av hva som var norsk i motsetning til dansk i andre halvdel av 1800-tallet, ut fra de språkvalgene han i praksis tillot seg å ta. Drakampen mellom fløyen til Ivar Aasen og fløyen til Knud Knudsen vil derfor ikke være relevant for denne oppgaven, heller ikke normeringsarbeid i seg selv, den språkpolitiske utviklingen eller statusen og anerkjennelsen av de to målformene.

For å avgrense oppgaven kan heller ikke innholdsmessige oversettelsesvalg inkluderes, for det kunne blitt en masteroppgave i seg selv. Jeg vil kun sette av et avsnitt her for å kort legge fram funnene mine. Sommerfelt lot nemlig være å fortelle om affæren mellom Rut og kongsmor Gunnhild i kapittel 3 (1871: 7). Petersen skreiv at de delte seng i en halv måned før Rut blei kongens hirdmann, og at Gunnhild truet tjenerne sine på livet om de røpte dette forholdet (1862: 8). Videre unngikk Sommerfelt å forklare hvorfor Unn ville ta ut skilsmisse med Rut (1871: 14), mens Petersen fortalte at «Hrut og hun ikke kunde have ægteskabelig omgang med hinanden, hvilket vist måtte være ham påført ved trylleri» (1862: 16). Heller ikke Petersen gikk helt i detalj her, for senere oversettelser hevdet at Rut fikk et for stort lem når han blei kåt, slik at de ikke kunne ha samleie (Paasche 1922: 17). I begge disse episodene som omhandlet Ruts seksuelle liv unngikk Sommerfelt å legge frem opplysninger som Petersen hadde med i sin versjon. Jeg er derfor uenig med Hagland 2009 som hevda at Sommerfelt kopierte Petersen, siden Petersen, tross sin blyghet overfor det store lemnet, er betydelig nærmere originalteksten enn Sommerfelt. Her ville det vært relevant å diskutere ideologiske og moralske strømninger i samtiden og å presentere *Folkevennens* posisjon som opplysningsinstans, for å belyse Sommerfelts bevisste utelatelse av en del av sagaen, men denne diskusjonen hadde fortjent mer plass enn jeg har til overs i denne oppgaven, og faller dessuten utenfor mitt språklige fokus.

Videre valgte Sommerfelt å parafrasere innholdet i versene i «drotkvæden Form», i stedet for å gjendikte dem, for han mente de var lagt til sagaen etter at denne blei skrevet ned første gang (Sommerfelt 1871: V). Dette vil heller ikke bli diskutert noe videre i denne oppgaven¹.

¹ Se Hagland 2009 for mer utførlig presentasjon av omskrivninger av Unns forklaring, og mer generelt om hva oversetterne har valgt å utelate i *Njåls saga*.

Sommerfelts og Petersens oversettelser av *Njáls saga* har vært mine viktigste kilder. Jeg har også brukt Einar Ól Sveinssons norrøne utgave fra 1971, i Íslenzk fornrit-serien, som kilde til originalteksten. For å kunne uttale meg om det danske språket på 1800-tallet har jeg brukt Skautrups danske språkhistorie. Knud Knudsens fornorskingsprogram, rettskrivningsvedtaket fra 1907, Falk og Torps dansk-norske syntaks, Løkkes skolegrammatikker og hvilke fornorskingstrekk som var benyttet av andre forfattere før Sommerfelt gav ut sin versjon av *Njáls saga*, har vært grunnlaget for å gjøre rede for det dansk-norske skriftspråket på slutten av 1800-tallet, og å sette Sommerfelts språkvalg i et større språkhistorisk perspektiv.

1.2 Tidligere forskning

Avhandlingen *Norskhet i sproget hos Wergeland og hans samtid* av Didrik Arup Seip (1914) var mønsterdannende for en rekke arbeider av Seip og andre, spesielt som emne til hovedoppgaver i nordiskfaget, der målet var å dokumentere norske innslag i skriftspråket til danskskrivende nordmenn fra dansketiden og fremover (Hoel 2005: 7). Min oppgave har dette målet til felles med arbeidene innenfor Seiptradisjonen.

Denne tradisjonen har imidlertid blitt kritisert fra flere hold og på flere punkter. Jeg vil derfor etterstrebe å imøtekomme kritikken og foreta min analyse i tråd med synspunktene til dagens språkhistorikere.

I Nesse 2011 kritiseres tradisjonen for å være minimalistisk. Hun mener at perspektivet er for smalt fordi «det er avvik som noteres, og avvikene forklares ved at de er norske» (38). Arbeidene er gode og grundig gjennomarbeidet (op.cit.: 39) og det er også «god spredning på de ulike nivåene i språkssystemet, og både ordforråd og grammatikk nevnes» (op.cit.: 38), men problemet er at «synet på at det er graden av norskhet i språket som er den viktigste problemstillingen i språkhistorien» (op.cit.: 39) har vært rådende, fordi disse arbeidene alene ikke gir et godt nok bilde av norsk språk i dansketiden (op.cit.: 40). Hun kritiserer videre språkhistorikerne for å gå lenger enn å registrere og forklare, da de tidvis kom med puristiske vurderinger av studieobjektene sine (op.cit.: 38-39). For at den språkhistoriske forskningen skal bli så rik og mangfoldig som mulig foreslår Nesse at andre typer tekster analyseres, skriftspråket og ortografien må bli utforsket som en interessant varietet i seg selv, og skriverens sosiale tilhørighet må også utforskes (op.cit.: 40).

I denne oppgaven vil jeg svare på Nesses oppfordring. De fleste studiene av norskheter hos ulike forfattere har vært gjort av tekster på vers, mens min studie vil være av en prosatekst. Dessuten har Seiptradisjonens forskere beskjeftiget seg med kjente forfattere, som først og fremst blei lest av folk fra de høyere samfunnsklassene, mens *Njáls saga*, oversatt av den ukjente adjunkten Sommerfelt, henvendte seg til de breiere lag av folket. I et eget kapittel om ortografien i

Sommerfelts oversettelse vil jeg legge vekt på interessen for skriftspråket som varietet, og som også kan si noe om hva Sommerfelt kan ha ment blei oppfatta som mer norsk enn dansk. I den avsluttende drøftingen vil jeg diskutere Sommerfelts språklige valg, i lys av hans sosiale tilhørighet.

Videre blei Seiptradisjonens grunnleggende motiv kritisert i Nesse 2011, Hoel 2005 og Jahr 1993. Seip sto nemlig for et kulturdarwinistisk syn hvor fornorskingen blei forklart med at det var «naturnødvendig» å få et norskere språk når København i 1814 ikke lenger var hovedstad i Norge (Jahr 1993: 128). Problemet med å forklare språksituasjonen på 1800- og 1900-tallet ut fra dette synspunktet er at det blir vanskelig å forklare språksosiale konflikter og spenninger (Hoel 2005: 7). Konsekvensen av et kulturdarwinistisk syn er konklusjoner som at bruk av egen dialekt i skriftspråket var ubevisst (Nesse 2011: 35).

Analysen av Sommerfelts språkvalg er ikke tuftet på en tro på at fornorskende grep kom ubevisst og «naturlig» inn i skriftspråket i Norge. Sommerfelt selv begrunnet fornorskinga fra et nasjonalt ståsted, og jeg vil argumentere for at fornorskingsmotivet ligger i nasjonalromantikken ideologiske strømninger. Det nasjonale motivet er i dag, i større grad enn Seipmodellen, brukt for å belyse skriftspråkutviklingen på 1800-tallet. Nasjonalromantikken, «den dominerende idéstrømning i Norge i tida etter 1814 krevde visse betingelser oppfylt for at nordmennene med rette skulle kunne definere seg som en egen nasjon [...]. Først og fremst krevde nasjonalromantikken et eget nasjonalspråk som nasjonens «folkeånd» kunne uttrykke seg gjennom.» (Jahr 1993: 132). Det er altså dette motivet jeg legger til grunn som forklaringsmodell for min analyse, noe jeg kommer nærmere inn på i teoridelen.

I mitt valg av emne og problemstilling for denne oppgaven skriver jeg meg altså inn i en omfattende forskningstradisjon, men motivet jeg legger til grunn vil være nasjonalt i stedet for kulturdarwinistisk. Videre er fokuset mitt ikke bare på fornorskingsgrepene som blei tatt, men også på hvilke grep som *ikke* blei tatt. Denne diskusjonen blir ikke ei framstilling av grep Sommerfelt *burde* tatt, men hvilke grep han *kunne* tatt. Jeg vil dessuten inkludere ortografiske ulikheter i analysen min. I dette arbeidet vil jeg altså arbeide med et tradisjonelt emne, men jeg vil imøtekomme kritikken mot forskningstradisjonen med et nasjonalt syn på fornorskingsprosessen, og med en breiere analyse.

2. Teoretisk ramme

2.1 Det nasjonale²

De nasjonalromantiske strømningene som inntok norsk kulturliv, politikk og forskningsidealer på 1800-tallet gjorde seg gjeldende på en tid da Norge akkurat hadde blitt løst fra Danmark, etter flere hundre år i union. Man mente at enhver nasjon hadde en folkesjel forankret i naturen, historien, språket og geografien, og det var denne folkesjelen det norske folket måtte finne tilbake til for å være en fullværdig nasjon. Språket var altså en vesentlig del av nasjonsbyggingsprosjektet på 1800-tallet, og nasjonalromantikken sine idealer preget samtidig språkutviklingen og språksynet.

Da Sommerfelt oversatte *Njåls saga* i 1871 hevdet han at han gjorde dette av nasjonale årsaker, fordi enhver litteratur som behandlet nasjonale områder måtte bli fremstilt i nasjonens eget språk:

Professor Petersens Oversættelse vil, hvilke Fortjenester den end uimodsigelig besidder, neppe ret kunne tilfredsstille en norsk Læser. Dette er ikke Oversætterens Feil, men det danske Sprog. Dansk og Norsk vise sig, hvor nær de end staa hinanden, dog i visse Henseender at være to forskjellige Sprog, ligesom de repræsenterer to forskjellige Nationaliteter. Paa mange Gebeter af Litteraturen kommer dette ikke synderlig tilsyne. I enhver gren af Videnskaben kommer det saaledes omtrent ud paa Et, hvad enten Gjenstanden er fremstillet i det danske eller norske Sprog; begge ere i Norge og Danmark lige fattelige, og man vil i Almindelighed ikke stødes ved noget Udtryk. Ganske anderledes derimod, hvor man kommer ind paa det egentlig nationale Omraade, hvor det gjelder en Fræmstilling af Scener fra vor Natur, vort eller vore Fædres folkeliv, Scener, hvori vor eller vore Fædres Folkekarakter, Sæder, Skikke og Eiendommeligheder gjennem talende og handlende Personligheder stilles frem for vort Øie; her vil vi, og saaledes nødvendigvis ethvert Folk, for ret at føle os tiltalte, have Emnet fremstillet i vort eget Maal; Fræmstillingen savner ellers det hjemlige Præg, den rette Naturtroskab. Man tænke sig t. Ch. Asbjørnsen og Moes Eventyr eller Bjørnsons fortællinger omstøbte i dansk Form, lad det være af den mest udmærkede danske Fortæller og Stilist, jeg tør sige, at det vilde tabe uendeligt i enhver norsk Læsers Øine; Fortællingen vilde være berøvet sin friske Duft, sin Naturlighed og derigjennem sin sympathetiske Magt. [...] Jeg tror derfor, at en norsk Læser i Almindelighed ikke vil føle sig tilfredsstillet ved at gjøre Bekjendtskab med denne Litteratur gjennem det danske Sprog. Selv om han ikke kjender Originalen, vil det læt paatrenges sig ham, at det danske Sprog er for veegt til at gjengive den Kraft, Fynd og Kjernefyldte i Udtrykket, den Storslagenhed og Djærvhed i Karakterer og Scener, som er Sagaen egen; man vil have en Følelse af, at Fortællingen ei ganske er kommen til sin Ret, har tabt sin antike Kolorit, sin Friskhed og Kraft (Sommerfelt 1871: II-IV).

Han argumenterte med at leseren ikke ville føle seg tiltalt fordi fortellingen ikke ville komme til sin rett på et annet språk enn nasjonens språk. Dessuten mente han at det danske språket var for veikt til å gjengi sagaen.

² Når jeg bruker begrep som nasjonal og nasjonalistisk i denne oppgaven knytter jeg ikke de negative assosiasjonene som ofte har vært underforståtte fra og med andre verdenskrig, til disse begrepene. Begrepene er heller knyttet til nasjonalromantikken og den språklige og kulturelle oppblomstringen i europeiske nasjoner på 1800-tallet.

Med utgangspunkt i Sommerfelts egen forklaring og de ideologiske strømningene på 1800-tallet vil jeg altså legge forklaringsgrunnlaget for denne oppgaven i nasjonalromantikken. Jeg vil hovedsaklig benytte meg av Hoel 1996 og Hyvik 2009 i min redegjørelse nedenfor.

2.1.1 Språk, nasjon, nasjonalisme og språknasjonalisme

Språk er menneskelig tale og/eller skrift. Å skille språk fra dialekter eller andre varieteter er derimot problematisk: Man kan ikke definere språk som *gjensidig uforståelige varieteter*, for da hadde for eksempel ikke norsk, dansk og svensk vært forskjellige språk. Vi kan heller ikke si at et språk defineres ut fra statsgrenser, for mange språk krysser landegrenser eller deler landegrenser med andre språk. Et alternativ er å følge Kloss (1967) i hans todeling av avstandsspråk og utbyggingsspråk, der avstandsspråk blir definert ut fra lingvistisk avstand til andre språk, mens utbyggingsspråk blir definert ut fra sosiopolitiske forhold, men da får man et problem når man skal skille og definere lingvistisk avstand. Det vanligste er likevel å skille språk ut fra politiske grenser. Utfordringen med å definere språk er altså hvor man skal trekke skillet mellom språk og dialekter.

Et annet skille, som det derimot er enklere å trekke, er skillet mellom skriftspråk og talespråk. Mens skriftspråk på den ene siden er språk som er nedfelt i skrift, er talespråk muntlig språk eller dialekter (Hyvik 2009: 14). I et språkhistorisk perspektiv har forskerne over lang tid hovedsaklig vært opptatt av talespråket, og i mangel på andre kilder har de benyttet seg av skriftspråket. Dette har gjort at skriftspråket bare har blitt behandlet som et redskap, og gjerne et hinder, for å nå frem til talespråket (Nesse 2011: 40). Det er ikke tilfellet for denne oppgaven, siden det her er skriftspråket som er studieobjektet.

Den engelske sosiologen Anthony D. Smith definerer en nasjon som «...*a named human population sharing an historic territory, common myths and historical memories, a mass, public culture, a common economy and common legal rights and duties for all members.*» (1991: 14). Det er altså en del objektive kjennetegn ved en nasjon som historisk territorium, felles økonomi, rettigheter og plikter for medlemmene. Samtidig trenger en også, ut fra Smiths definisjon, en bevissthet blant befolkningen om at de utgjør en enhet. Ved å inkludere felles økonomi og massekultur blant kriteriene, plasserer Smith nasjonsbegrepet innenfor moderne historiske rammer (Hoel 1996: 17). Nasjonene har blitt forma i spenningsfeltet mellom konstruksjon og tradisjon (op.cit.: 21). For eksempel er nasjonen Norge kulturelt tufta på litteratur fra vikingtiden, den norske naturen, håndarbeidstradisjoner, historien, folkeviser, folkemusikk, eventyr og sagn, samtidig som alle disse elementene er prega av at de blei opphøya og tilpassa nasjonalromantikken idealer og nasjonsbyggingsprosjektet på 1800-tallet.

Fra den andre halvdel av 1700-tallet har man hatt en forståelse av den nasjonale ideologien som en nær sammenheng mellom nasjon og folk. Denne sammenhengen er både kulturell og politisk. «Det fører med seg ei *utforsking av det kulturelle*: historie, språk, tradisjonar og eventuelt avstamming, og det inneber ei *legitimering av politisk makt* basert på folket, nasjonen og politiske institusjonar. Idealet utvikla seg etter kvart til å bli eit samanfall mellom nasjonen og politisk sjølvstyre.» (Hyvik 2009: 26). Et tredje trekk ved den moderne forståelsen av nasjonalismen, er at nasjonen har et overordnet krav på lojalitet, noe som vil si at enkeltpersoner innenfor nasjonen setter nasjonens interesser foran andre interesser (loc.cit.).

Nasjonalismens vekst hang sammen med grunnleggende samfunns- og mentalitetsendringer: Verdsliggjøringen av samfunnet da makta blei flytta fra kirka og religionen til staten og vitenskapen, gjorde at nasjonalismen kunne fylle et tomrom etter religionen, da det religiøse verdensbildet falt i grus (Hoel 1996: 20).

Språknasjonalisme er «*språkpolitiske haldningar og tiltak som tek sikte på å fremja eller verna om eit språk som er sermerkt for nasjonen, og som har dette som eit uttala siktemål.*» (op.cit.: 22). Fra 1800 til 1900 økte antallet nasjonalspråk fra seksten til tretti i Europa. Disse blei reist i opposisjon til andre nasjonalspråk og ikke i opposisjon til latin, slik nasjonalspråkene som blei reist i hundreårene før hadde gjort. Skriftspråk blei i større grad allemannseie, samtidig som nasjonalspråkene, med nasjonalismen, fikk en viktig ideologisk posisjon i sammenheng med nasjonalkarakteren, som man forsøkte å definere (op.cit.: 23-24).

2.1.2 Språk og nasjonalisme i Norge på 1800-tallet

Mye av språkdiskusjonen i Norge på 1800-tallet kan knyttes til problemet med å skille språk og dialekt. I 1814 bestemte de norske politikerne at språket man brukte i Norge var norsk, men at skriftspråket skulle forbli uforandret. Fra en dag til den neste gikk altså skriftspråket fra å være dansk til å være norsk, uten at innholdet blei forandra. Diskusjonen om hva som var norsk og hva som var dansk gikk hele århundret, og oppslutningen om de ulike fløyene økte eller avtok i takt med debatten. Knud Knudsen mente for eksempel at skriftspråket var dansk og at høytidsspråket i de øverste sosiale lagene var dansk. Derfor tok han utgangspunkt i dagligtalen til de øverste sosiale klassene, som han mente var norskere, da han utformet et forslag til et nytt norsk skriftspråk. Tradisjonalistene mente at skriftspråket fra unionstiden var like norsk som det var dansk, og at man burde holde på dette felles skriftspråket. Dessuten mente de at de norske dialektene var så forskjellige at ikke alle forstod hverandre, og at man derfor ikke kunne finne en enhet som var fellesnorsk ut fra dialektene (Hoel 1996: 382). Landsmålstilhengerne mente på sin side at skriftspråket og det høyere talespråket var dansk, men også til en viss grad allmuespråket i byene, og at man bare kunne finne det norske språket i dialektene (op.cit.: 388). Med ulike syn på

hva som var norsk språk, og hvor skillet mellom språk og dialekter gikk, foreslo de altså ulike løsninger for hvordan skiftspråket i nasjonen skulle utarbeides.

De tre fløyene argumenterte nasjonalt, men trakk ulike argumenter ut fra hva de oppfattet som nasjonsbyggende. Den tradisjonalistiske fløyen hadde den politiske og kulturelle eliten i ryggen. Selv om man i dag lærer om språkstriden mellom Knudsen og Aasen, var det tradisjonalistene som hadde mest oppslutning og var i flertall gjennom mesteparten av århundret (Hyvik 2009: 371).

Etter 1814 var eliten prega av klassiske ideal hvor dannelsen og kulturen blei opphøya og stod i opposisjon til det norske. Det var først på 1830-tallet at nasjonalromantiske tanker blei diskutert og akseptert i eliten. De nasjonalromantiske idealene nådde sitt høydepunkt i Norge på 1840- og 1850-tallet. «Nasjonalromantikken var framfor alt dei norske elitane sin konstruksjon og forsøk på å tilpasse *Kulturen og Danninga* til dei nasjonale ideala som var på frammarsj» (op.cit.: 373). Elitenes nasjonalromantiske innstilling knyttet seg i økende grad til et forsvar for det eksisterende skriftspråket basert på kontinuitet, tradisjon og forsiktige og «naturlige» endringer i skriftspråket (op.cit.: 374). De argumenterte med at skriftspråket hadde blitt utforma av både nordmenn og dansker i unionstiden og at språket derfor var prega av minst like mye norsk som dansk språkstoff. De mente dessuten at dette skriftspråket hadde en flere hundre år lang tradisjon i Norge og at det derfor var blitt norsk. Et tredje nasjonalistisk argument var at skriftspråket og det høyere talespråket var det eneste som kunne være nasjonalt samlende siden det var den eneste varietetten som blei brukt i hele landet (Hoel 1996: 382). Eliten støtta Aasen så lenge de oppfatta prosjektet hans som en del av den nasjonalromantiske «idyllen», men så snart de skjønnte at Aasen mente alvor blei alliansen brutt (Hyvik 2009: 374).

Knud Knudsen representerte reformlinja, og arbeidet både for fornorsking og ortofoni. Han delte synet med landsmålstilhengerne om at skriftspråket og høytidsspråket blant elitene var dansk. En kan derimot finne innslag av tradisjonalistenes nasjonalitetssyn i fremhevingen av dagligtalen til elitene, og Knudsen argumenterte, som tradisjonalistene, med at talespråket deres var mer nasjonalt enn dialektene, siden varietetten fantes over hele landet. «Det nasjonale» for Knudsen var altså ikke bare et spørsmål om historie, men også om utbredelse og status (Hoel 1996: 392). Knudsen holdt nasjonalromantikken på avstand, men argumenterte likevel nasjonalt i valget av sitt normgrunnlag. Dessuten må arbeidet hans for å spre og etablere språkbruk i skole, teater og gjennom offisielle rettskrivinger også ses i en nasjonal kontekst (Hyvik 2009: 369).

I argumentasjonen for landsmålet kom språk- og folkeåndaspektet inn, og nasjonalismen blant landsmålsforkjemperne var først og fremst retta mot «heimedanskane» som blei beskyldt for å være unasjonale. Landsmålstilhengerne mente at jo mer urban og høyt på strå man var, dess

mindre norsk var man (Hoel 1996: 390). De gjorde krav på at landsmålsprosjektet var det prosjektet med størst nasjonal legitimitet, og etter hvert handla prosjektet om mer enn bare språk: Det blei et uttrykk for et større motkulturelt nasjonsbyggingsprosjekt. Som ideologisk bevegelse knytta landsmålstilhengerne etter hvert tette bånd til venstrebevegelsen og fikk derfor drahjelp fra flere hold (Hyvik 2009: 374).

Landsmålsbevegelsen og reformlinja fremma alternative nasjonalismer i opposisjon til den nasjonalromantisk orienterte nasjonalismen som var dominerende i den norske eliten. Dette kan være grunnen til at mange i samtiden så på de to alternativene som en del av en samla, brei reformbevegelse (loc.cit.). De folkelige og pedagogiske perspektivene var i strid med elitenes idealer, og dessuten så de på prosjektene som vitenskapelig funderte (op.cit.: 373). Aasens og Knudsens konkrete, språklige alternativer passet dårlig inn i den idylliseringen av det nasjonale som nasjonalromantikken var eksponent for (op.cit.: 374).

2.1.3 Sommerfelts språk- og nasjonalitetssyn

Hvor passer så Sommerfelts språksyn inn mellom samtidens motpoler i den språklige debatten? Han hevda, som vi har sett, at dansk og norsk var to ulike språk «i visse Henseender», nemlig på de nasjonale områdene. Videre påpekte han at det ikke alltid kom til syne at varietetene var to ulike språk:

Paa mange Gebeter af Litteraturen kommer dette ikke synderlig tilsyne. I enhver gren af Videnskaben kommer det saaledes omtrent ud paa Et, hvadenten Gjenstanden er fremstillet i det danske eller norske Sprog; begge ere i Norge og Danmark lige fattelige, og man vil i Almindelighed ikke stødes ved noget Udtryk. (Sommerfelt 1871: III)

Hans fornorskingsprosjekt var altså utelukkende knytta til sjanger, eller rettere sagt emne. Når man behandla det nasjonale skulle man skrive på folkets språk. Han opererte dermed med en todelt språkbrukspraksis der han behandla nasjonale områder i en fornorska dansk språkdrakt, mens han mente at andre litterære emner, vitenskap og all annen tekst skulle skrives i den kjente språkdrakten som Norge delte med Danmark. Hans synspunkter var ikke pedagogisk tuftet, men nasjonalt, og nasjonalismen han fremmet hadde tydelige idylliserende nasjonalromantiske trekk: Når emnet var nasjonalt og språkdrakten var fornorska, hadde fremstillingen «det hjemlige Præg, den rette Naturtroskab» (op.cit.: IV), og om språkdrakten ikke var fornorska, ville fortellingen «være berøvet sin friske Duft, sin Naturlighed og derigjennem sin sympathetiske Magt» (loc.cit.). Ikke minst beskrev han det danske språket med alt annet enn objektive påstander, som kanskje kan spores til en språklig mindreverdighetsfølelse: «...det danske Sprog er for vegt til at gjengive den Kraft, Fynd og Kjernefylde i Udtrykket, den Storslagenhed og Djærvhed i Karakterer og

Scener, som er Sagaen egen; man vil have en Følelse af, at Fortællingen ei ganske er kommen til sin Ret, har tabt sin antike Kolorit, sin Friskhed og Kraft.» (op.cit.: V).

Sommerfelt gikk altså mye lenger i sin nasjonale argumentasjon enn Knudsen, samtidig som han mente at fornorskingen ikke måtte skje i all skriftbruk, men kun når nasjonale emner var tema. Man kan derfor ikke stille han opp i bås med Knud Knudsen og reformlinja. Hvorvidt hans praktiske språkvalg gikk mer i den retningen, vil vi komme tilbake til i avslutningen. Sommerfelt delte heller ikke tradisjonalistenes syn på at skriftspråket i Norge var norsk, og han refererte ikke til dannelsen som et kulturelt mål knyttet opp til det nasjonale. Det han derimot hadde til felles med tradisjonalistene var det idylliserende nasjonalromantiske synet på det nasjonale, og den norske nasjonalarven som opphøyet i forhold til andre lands nasjonalarv.

2.2 Forholdet mellom skrift og tale

Studier av tidligere stadier av et språk har ofte hatt som mål å si noe om talespråket, til tross for at kildene bare har vært skriftlige. Det er flere metodologiske problemer knytta til dette. For det første vil skriftlig datamateriale alltid være lite i forhold til den totale språkkompetansen til den som har skrevet teksten (Hale 2007: 8). Dette gjør at forskeren ikke vil kunne avdekke forfatterens språkkompetanse fullt og helt. Dessuten er det bare ett individs språkmateriale man studerer, og man kan derfor ikke trekke slutninger om hvordan språket generelt var på den tiden da kilden blei skrevet. Videre forandres alfabetiske system og bruken av dem slik at vi ikke kan gå ut i fra at tidligere versjoner av språk brukte de grafiske symbolene for de samme lydene som vi gjør i dag (Lass 1997: 50). Det må også legges til at både stil og grammatikk er ulik i tale og skrift. Hver sjanger eller register krever sin stil og har sine respektive språklige markører (Faarlund 2003: 15). Språket i Sommerfelts sagaoversettelse blei på denne måten prega av sjangerkonvensjonene og -tradisjonene. Man vil altså møte på ordstillingsmønster som er prega av originalversjonen, originalspråket og sjangeren - og som ikke nødvendigvis sier noe om Sommerfelts talespråk. Et eksempel på dette kan være vendinger som «...dersom *det tykkes dig*, at der sker dig nogen Ære ved det.» (Sommerfelt 1871: 20, min utheving) og «jeg har hjemme ude paa Island» (op.cit.: 325). Aller sist må det også nevnes at skriftspråk er mer konservativt enn talespråk (Lass 1997: 58), og at man derfor må ta i betraktning at talespråket på mange områder kan ha forandra seg fra skriftnormen. Dette finner man vitne om i språkdebattene på 1800-tallet, særlig innafor den ortofone linja som vi kommer nærmere inn på nedenfor.

På grunn av disse metodologiske problemene vil ikke målet med denne oppgaven være å si noe om talespråket på slutten av 1800-tallet, men om hva en enkelt person kan ha ment at vil kunne bli oppfattet som norsk i skriftspråket. Derfor er også den visuelle delen av språket,

ortografien og typografien, relevant på lik linje med det morfologiske, syntaktiske, fonologiske og leksikalske.

Hvordan folk prata og hvem som mestra de ulike talespråksvariantene, må likevel nevnes, i og med at det prega de skriftspråksendringene som blei foreslått og foretatt på slutten av 1800-tallet. Det har vært vanlig å regne med fire talespråksvarieteter i Norge på 1800-tallet: 1) Dansk rikstalemål, talt av dansker i Norge 2) Høytidsmålet, som var den norske uttalen av det danske skriftspråket. Dette blei nytta av prester og andre embetsmenn, og var norm for undervisningspråket i skolen, 3) Den dannede dagligtalen, som var sterkt prega av dansk ordforråd og vendinger, men med norsk intonasjon og en del norske lyder og leksikon og 4) Dialektene – talt av bønder og arbeidere (Hoel 1996: 32-33). Reint dansk hadde naturligvis mer status enn dialektene. Det var også dansk som lå til grunn for skriftspråket i landet, og slik sett kan man si at språksituasjonen i Norge på begynnelsen av 1800-tallet var helt normal, sammenligna med forholdet mellom talespråk og skriftspråk i andre europeiske land: Skriftspråket var tufta på elitens talespråk. Elitens dagligtale og høytidsspråk var lite prega av geografisk beliggenhet og av dialektene, mens dialektene fra ett sted i landet til et annet kunne være innbyrdes nesten uforståelige. Hadde det derfor ikke vært for nasjonalromantikken, opphevelsen av unionen og demokratiseringen av politikken, hadde det vært lite sannsynlig at skriftspråksituasjonen forandra seg så radikalt som den gjorde på 1800-tallet.

2.3 Ortofonien

Rasmus Rask satt for alvor i gang diskusjonen om rettskrivningen med sin *Forsøg til en videnskabelig dansk rettskrivningslære* i 1826 (Nygaard 1945: 18), der han tok til orde for en mer lydrett ortografi. Han ville blant annet fjerne de fremmede lydtegnene <q>, <x>, <z> og <ch> i hjemlige ord, fjerne <j> etter <g> og <k> i samsvar med den danske uttalen (*gøre, købe*) og fjerne stumme <e>-er (loc.cit.). Videre ønsket han å forenkle rettskrivningen med å bytte ut de gotiske bokstavene med latinske, skrive <å> for <aa> og fjerne vokalfordobling (loc.cit.). N. M. Petersen var Rasks elev og førte arbeidet videre etter hans død i 1832 (Hyvik 2009: 210). Han fulgte Rasks ortografiske forslag, men føyde blant annet til at stumme <d>-er måtte fjernes (Nygaard 1945: 19). Strømningen som dette arbeidet var en del av, blei kalt ortofonien og var tett knytta til skandinavismen (op.cit.: 21), noe bruken av svenskenes <å> for <aa> var et eksempel på. Men når man la talespråket til grunn for å fornye skriftspråket, måtte ortofonien i de skandinaviske landene fortone seg forskjellig. De norske ortofonikerne Ludvig Daa og Mauritz Hansen fjernet for eksempel ikke <j> etter <g> og <k> slik Rask foreslo (loc.cit.), siden man i norsk har en bløtere uttale som gjenspeiles i <j>-en (*gjøre, kjøpe*).

I min sammenligning av Sommerfelts påståtte norske og Petersens danske oversettelse av *Njáls Saga* må jeg altså ta hensyn til Petersens fremtredende arbeid innenfor ortofonien. Petersens skriftspråk kan ikke representere standarddansk, siden han frontet radikale skriftspråksvalg. Morfologi, syntaks og leksikon er derimot ikke særlig preget av ortofonien og det skal være mulig å skille ut Petersens ortofone valg fra standarddansk. Ortofoniens tilknytning til skandinavismen er også bare tydelig på det ortografiske området, og vil derfor også være mulig å peke på.

3 Metode

Metode er en betegnelse på hvordan vi kan samle inn, behandle og analysere data. De metodologiske valgene må avspeile problemstillingen i oppgaven, ellers vil ikke oppgaven være valid. Problemstillingen i denne oppgaven er: a) *Hvilke språklige grep foretar Sommerfelt i sin oversettelse av Njåls saga for å tilpasse seg en norsk leserkrets*, og b) *hvordan kan vi plassere arbeidet hans språkhistorisk?* I det følgende vil jeg vise at innsamlingen, behandlingen og analysen av datamaterialet er gjort med utgangspunkt i problemstillingen, og at oppgaven dermed er valid. I tillegg vil jeg gjøre rede for mengden datamateriale jeg har tatt for meg, og hvordan jeg har behandlet dataene, samt diskutere hva forskjeller i de to utgavene kan vitne om dersom det ikke er uttrykk for at oversetterne har to ulike morsmål.

3.1 Innsamling av data

Sommerfelts oversettelse av *Njåls saga* fra 1871 er naturligvis primærkilden for å kunne svare på problemstillingen. Denne vil bli sammenlignet med Petersens oversettelse av den samme sagaen av flere grunner. Først og fremst fordi jeg ikke har tilstrekkelige kunnskaper om skriftspråket i Norge og Danmark i 1860- og 1870-årene til å kunne uttale meg om fornorskingsgrep i Sommerfelts oversettelse, uten noe sammenligningsgrunnlag. Dessuten vil man som forsker stå i fare for å legge sin egen moderne versjon av et språk, til grunn ved bruk av introspeksjon som metode i studier av eldre språksteg (Faarlund 2003: 10-13). Siden det foreligger en samtidig dansk oversettelse å ta utgangspunkt i, vil jeg kunne registrere de språklige forskjellene og deretter diskutere om disse ulikhetene kan være uttrykk for Sommerfelts henvendelse til et norsk publikum. En annen grunn til å bruke Petersens oversettelse som sammenligningsgrunnlag, er at hele Sommerfelts forord er en forklaring på hvorfor han har valgt å oversette sagaen når det allerede forelå en oversettelse av Petersen. Sommerfelt etablerte selv en opposisjon mellom sin egen og Petersens oversettelse og begrunnet sin egen oversettelse med at nordmenn hadde behov for å lese sagaen i en versjon som tiltalte dem på et språklig nivå.

For å svare på første del av problemstillingen vil jeg altså foreta en sammenlignende studie av de to oversettelsene. Hvordan sammenligningen blir foretatt kommer jeg nærmere inn på i de neste delkapitlene.

Det vil også være naturlig å kommentere hvilke fornorskingsgrep Sommerfelt *ikke* har foretatt. Jeg vil da ta utgangspunkt i hvilke fornorskingsgrep forfattere hadde gjort før ham, hvilke endringer i skriftspråket Knud Knudsen foreslo og hvilke endringer som blei foretatt i rettskrivningsreformene fra og med 1907. Siden skriftspråk generelt er mer konservativt enn talespråk (Lass 1997: 58), kan vi gå ut ifra at mange av skriftspråksendringene som blei foretatt i

rettskrivningen i 1907, var til stede i Sommerfelts talespråk og altså mulige fornorskingsgrep også for Sommerfelt. Dette vil være med på å svare på hvor langt han gikk i sitt fornorskingsarbeid.

I presentasjonen av andre forfatteres fornorskingsgrep vil jeg derimot ta utgangspunkt i språklige analyser som er foretatt av språkforskere tidligere. Seip 1914 er et omfattende arbeid, hvor språket til Wergeland blir analysert. I tillegg vil jeg benytte meg av mindre omfattende analyser av fornorskingsgrep hos Aall, Ibsen, Bjørnson, Holberg og Asbjørnsen og Moe. Denne oppgavens omfang er ikke omfattende nok til at jeg selv kan studere språket til disse forfatterne, så jeg henvender meg derfor til sekundærlitteratur.

3.2 Behandling av data

I kartleggingsarbeidet har jeg tatt for meg alle ulikheter mellom Petersens og Sommerfelts versjoner av sagaen og kategorisert ulikhetene inn i skjema med snevre eller vide tema. Det finnes for eksempel bare ett skjema på syntaktiske funn, mens det er et eget skjema for diftonger. Forskjellen på hvor snevre dataene i skjemaene er, skal ikke ha noe å si for resultatene, da det bare betyr at noen av skjemaene må deles opp mer etter at registreringa er fullført.

Jeg har også registrert funn som viser ulikhet mellom moderne norsk og Sommerfelts språkvalg, altså der Sommerfelt valgte samme stavemåte eller syntaktiske struktur som Petersen, men der disse ikke samsvarer med moderne norsk. Disse funnene blir ikke brukt uten nærmere analyse og bearbeiding. Der jeg hevder at Sommerfelt har vært tradisjonalistisk og ikke fornorsket på visse språklige områder, vil jeg argumentere for dette ut fra at andre forfattere eventuelt har tatt fornorskingsgrep før ham, som han valgte å ikke ta, eller at Knudsen argumenterte for fornorsking på dette punktet. Slik har jeg for eksempel registrert bruken av stemte og ustemte plosiver, der man i norsk i dag har ustemte plosiver, i et skjema med to kolonner: en kolonne for funn med stemte plosiver (,<d>,<g>) og en for ustemte (<p>,<t>,<k>). Jeg har funnet mange stemte plosiver, mens jeg bare har noen få funn med ustemte plosiver. Disse er i tillegg bare funnet i proprier. På dette punktet vil jeg derfor argumentere for at Sommerfelt var svært tradisjonalistisk i sitt språkvalg.

Jeg har laget nye skjema for hver gang jeg har støtt på nye ulikheter. Alternativt kunne jeg tatt utgangspunkt i et av de omfattende analysearbeidene innafor Seiptradisjonen og laga skjemaene ut fra hovedpunktene av fornorskingstrekk som blei funnet hos andre forfattere. Struktureringen og systematiseringen av skjemaene hadde da kanskje tatt litt mindre tid, men da hadde jeg stått i fare for å lete etter det samme som andre forskere har funnet hos andre forfattere og ikke oppdaga eventuelt nye grep Sommerfelt foretok, som ikke Seip eller hans etterfølgere så etter, eller fant i sitt datamateriale.

På noen områder har jeg lite datamateriale. For eksempel har jeg kun funnet ett eksempel på understøttende <e> hos Sommerfelt (skj.10.2). Dette er likevel registrert og presentert, fordi dataene eller nettopp mangelen på data, kan være relevante i seg selv, samtidig som språktrekket ellers kan være vanlig i skrift, selv om jeg ikke har funnet mange eksempler i mitt materiale. Jeg har også registrert data som jeg ikke har funnet omtalt hos andre. I skjema 40, for eksempel, har jeg presentert ord som er like i dansk og norsk, men som har litt ulik betydning. Dette har jeg ikke funnet registrert hos andre forfattere, og har dermed ikke noe sammenligningsgrunnlag. Jeg mener likevel at hvordan Sommerfelt valgte å bruke disse ordene, med en nyanseforskjell mellom dansk og norsk, er relevante deler av helheten for å gi en bred oversikt over språkvalg hos Sommerfelt.

3.3 Analysen av datamaterialet

Først har jeg plassert språkvalgene innfor de overordna kategoriene ortografi og stil, fonologi³, morfologi, syntaks og leksikon. Deretter har jeg gått inn i hvert enkelt skjema for å se etter enkelte skriftspråkvalg. I hvert enkelt av vedleggsskjemaene som er samlet bakerst i oppgaven, er fornorskende og tradisjonalistiske språkvalg, og eventuelt norrøne lån og proprier, sammenstillet for å kunne få en oversikt over hvor langt Sommerfelt gikk på hvert enkelt område. Funnene er deretter kort presentert i kapittel 4, for at leseren skal slippe å fordype seg i datamaterialet. I kapittel 5 er funnene satt i en sammenheng med språkvalg som er tatt av andre forfattere, ortografiske, typologiske og morfologiske rettskrivningsvedtak i samtiden, og eventuelt diskutert ut fra norrøne setningsstrukturer og skrivemåter.

Ortografiske valg har vært lite diskutert av språkhistoriske forskere, siden de ofte prøvde å si noe om talespråket til folk ut fra skriftlige kilder. I denne oppgaven derimot er ortografien relevant siden Sommerfelt også gjennom ortografien har kunnet henvende seg til en norsk leserkrets, kanskje i vel så stor grad som for eksempel gjennom syntaktiske vendinger. De eneste rettskrivningsvedtakene som var vedtatt i Norge etter 1814 og før Sommerfelts oversettelse, var ortografiske endringer. Dessuten var ortografien en hjertesak for Knudsen, spesielt i hans tidligste år, så ut fra de offisielle rettskrivningsvedtakene, andre forfatteres ortografiske valg og Knudsens ortografiske program vil jeg kunne diskutere de ortografiske valgene Sommerfelt tok. Petersen var den kjente ortofonisten Rasmus Rasks elev og tilhenger, og det vil derfor også være relevant å sammenligne deres forslag med den danske ortografiske normen i samtiden.

Fonologi og morfologi er grundig analysert i arbeidene innfor Seip-tradisjonen. Jeg vil derfor finne et omfattende sammenligningsgrunnlag i disse arbeidene. Knudsen var også ivrig på

3 Fonologi er lydverk, og det er problematisk å studere lydverk i en skriftlig kilde. Jeg vil likevel bruke denne betegnelsen – i mangel på en bedre betegnelse – for å skille mellom rent skriftekniske valg som særskrivning og dobbel konsonant (ortografi) og skrif som gjenspeiler ulikheter i talemålet som diftonger, stemte eller ustemte plosiver og <g> for <v>.

disse feltene, og skreiv utallige artikler og bøker om hvordan han mente de danna klassenes talespråk var, og hvordan det burde skriftfestes. I samtidens grammatikker vil jeg dessuten finne normfestede bøyningsformer, og i leksikon, som Molbeck (1859), vil jeg finne fonologiske retningslinjer i enkeltord. Også i Skautrups danske språkhistorie er morfologiske og fonologiske «enkeltproblemer» godt dekket. Selv om Sommerfelt oversatte *Njåls saga* trettiseks år før rettskrivningsreformen i 1907, hadde som allerede nevnt, mange av språkendingene som blei vedtatt her, blitt brukt i det dansk-norske skriftspråket i tiår før rettskrivningsreformen. Vedtakene som blei gjort her vil derfor også være med på å belyse Sommerfelts skriftspråksvalg.

Syntaksen i dansk og norsk er svært lik, og fornorsking på syntaktiske områder har hatt en liten rolle i tidligere arbeider. Det har først og fremst blitt gjort rede for dobbelt bestemthet, etterstilt eiendomspronomen og stil. De fleste av de syntaktiske ulikhetene mellom Sommerfelts og Petersens sagaoversettelse kan sporest til i hvor stor grad oversetterne tillot seg å bruke norrøn syntaks, og hvilke norrøne trekk de valgte å bruke. Jeg har derfor hatt bruk for Haugens *Grunnbok i norrønt språk*, Falk og Torps *Dansk-norskens syntax* og Lundebys utførlige verk om overbestemte substantiv i norsk.

Det har blitt gjort flere omfattende arbeid for å registrere ordvalg hos forfattere som skreiv på dansk-norsk, og det finnes derfor et stort materiale som kan sammenlignes med Sommerfelts leksikon. Seip (1914) har blant annet en ordliste på over femti sider med fornorskende ordvalg hos Wergeland.

3.4 Kvalitet og kvantitet

Dette kan karakteriseres som en kvalitativ synkron studie. Synkron lingvistikk har som mål å si noe om konkrete språktrekk i et gitt tidsrom, i motsetning til diakron lingvistikk som prøver å beskrive språkforandring fra en periode eller gitt tidsrom til et annet⁴. Det vil derfor ikke være relevant å sammenligne Sommerfelts fornorskingsgrep med dagens bokmål, men med grep som blei tatt av andre i samtida for å fornorske det danske språket.

I hovedkilden min har jeg samla data fra begynnelsen, midten og slutten av teksten, nærmere bestemt kapittel 1-12, 89-96 og 154-159, som utgjør femtifem sider av i alt tre hundre og trettifire sider i Sommerfelts oversettelse. Videre gjør jeg det klart i problemstillingen at dette arbeidet er svært individbasert; det er Sommerfelts oppfatning av hva som er norske språktrekk jeg prøver å avdekke.

Den gjennomgripende analysen av et relativt lite korpus fra kun ett verk og med fokus på en enkeltpersons språkoppfatning, er metodologiske valg som plasserer dette arbeidet som en

⁴ For nærmere diskusjon av synkron og diakron lingvistikk, se Torp og Vikør 1993: 13-14

kvalitativ studie. Dette fører til at jeg i konklusjonen ikke kan påstå at mine funn i dette arbeidet gjenspeiler hvordan norsk språk i 1871 var på generell basis. Sommerfelts fornorskingsgrep (eller eventuelt mangelen på disse) sier ikke noe om hvordan andre forfattere, oversettere, journalister, lærere eller «folk flest» fornorska det danske språket i sin skriftproduksjon, og det kan, som vi har sett, heller ikke brukes som kilde for hvordan nordmenn snakka på slutten av 1800-tallet. Denne undersøkelsen er likevel interessant fordi vi kan si noe om et enkeltindivids språklige atferd og hans bidrag som aktør i det pågående arbeidet for å skille dansk og norsk skriftspråk. I forordet presenterte Sommerfelt sine språkpolitiske og nasjonale argumenter for å lage en ny, norsk, oversettelse av sagaen. Målet med analysen er å finne ut hva dette ville si i praksis og hvor store forskjellene mellom de to oversettelsene faktisk var. Målet med oppgaven i sin helhet, er å få en dypere forståelse av dette enkeltindividets oppfatning av hva som på denne tiden var norsk i opposisjon til dansk skriftspråk.

Innenfor den generative syntaksen hevdes det dessuten at kvantitative studier ikke har noe for seg når man vil studere grammatikk og språkssystem i utdøde språk (Faarlund 2003: 7). Nå er ikke språket i mitt studieobjekt utdødd, men det er like fullt et språkstadium vi ikke har førstehåndskunnskap om. Faarlund hevder at det for det første vil være vanskelig å gjennomføre en kvantitativ studie, fordi utvalget ikke vil bli representativt når man ikke har mulighet til å skaffe nok materiale. Videre påpeker han at det språkforskeren ønsker å finne ut er hvilke språklige konstruksjoner som faktisk finnes i språket, ikke de kvantitative forholdene mellom dem (loc.cit).

I tillegg til å registrere alle språklige forskjeller mellom de to oversettelsene i de nevnte kapitlene har jeg gått gjennom hele boka og registrert alle proprier. Jeg oppdaget nemlig at Sommerfelt gikk lenger i norsk retning i oversettelsen av navn enn i vokabularet ellers, noe vi allerede har fått en pekepinn på i de registrerte dataene om stemte og ustemte plosiver.

Leksikon er godt dekket i fagfeltet fra før og det var derfor relevant å hente inn et større datamateriale på dette punktet for å ha et godt nok sammenligningsgrunnlag. Ulikheter i leksikonet i de to utgavene har jeg derfor også lett etter i hele oversettelsen.

3.5 Oversettelsesforskjeller

Jeg har registrert og vil analysere ulikheter mellom Petersens og Sommerfelts utgave av sagaen, samt Sommerfelts tradisjonalistiske språkvalg. Men ikke alle ulikheter mellom utgavene er nødvendigvis uttrykk for at de to oversetterne opererte innenfor to ulike språkvarieteter. Oversettere generelt vil bruke personlige uttrykksmåter når de oversetter en tekst til sitt morsmål. Alle har en personlig oppfattelse og forståelse av en tekst de leser, og når denne teksten i tillegg skal oversettes, blir produktet nødvendigvis forskjellig fra en oversetter til en annen. Dette vil

være spesielt relevant når historiske og kulturelle gjenstander, skikker og samfunnsforhold skal forklares og oversettes inn i en ny historisk og kulturell kontekst.

Videre kan eventuelle ulikheter mellom Petersens og Sommerfelts oversettelse også være muntlige uttrykksformer eller til og med skrivefeil. Til slutt må det også tas med i beregningen at Petersen var språkradikal og at hans oversettelse ikke nødvendigvis representerte den allment aksepterte danske språkdrakten.

Når Sommerfelt i kapittel 11 skreiv at «hun sad inde» (1871: 21), mens Petersen skreiv «hun sad ude» (1862: 23) er dette en registrert ulikhet mellom tekstene, men ikke en ulikhet som vitner om at oversetterne hadde to ulike språk, men at en av dem skreiv feil, oversatte dårlig eller har forholdt seg til en annen kilde. Andre forskjeller der oversetterne brukte et muntlig uttrykk, oversatte historisk kulturelle fenomener ulikt eller simpelthen valgte en annen uttrykksform, vil det derimot kunne være vanskeligere å skille fra bevisste språklige fornorskingsgrep. Dette vil være spesielt utfordrende der det er mer enn et enkeltord som er ulikt.

En løsning på disse metodiske utfordringene er å sammenligne de uttrykkene som er forskjellige i de to utgavene, og som jeg er usikker på om er uttrykk for to forskjellige språk, personlige uttrykksmåter eller muntlighet, med moderne norsk og moderne dansk språk. Dersom et enkeltord eller et språklig uttrykk hentet fra Sommerfelts utgave er vanlig i moderne norsk, men ikke i moderne dansk, kan jeg gå ut ifra at dette er en fornorsking. Dersom ordet eller uttrykket derimot er mulig både i moderne norsk og i moderne dansk, kan jeg gå ut fra at dette enten var forfatterens personlige forståelse av teksten eller et valgt muntlig uttrykk, og ikke en fornorsking.

4. Funn

I det følgende vil jeg kort presentere funnene i mitt materiale. Samtlige funn vil deretter bli diskutert og satt i en språkhistorisk sammenheng i det påfølgende drøftingskapittelet. Alle funn i dette kapittelet blir gjentatt i kapittel 5. Man kan derfor hoppe over dette kapittelet uten å gå glipp av noe innholdsmessig relevant. Oppramsingen som følger her er ment å fungere som en oppslagsdel for spesielt interesserte, og som en oppsummering av funnene i skjemaene som ligger vedlagt bakerst i oppgaven.

4.1 Stil og ortografi

Store forbokstaver i substantiv

Petersen brukte liten forbokstav i substantiv, mens Sommerfelt brukte store forbokstaver.

Skrift

Sommerfelts oversettelse er utgitt med gotisk skrift, mens Petersens oversettelse er trykket med antikva (latinske bokstaver).

<v> for <f>

Sommerfelt stavet *proprier* med <v>, mens Petersen stavet de samme navnene med <f>. Sommerfelt skreiv altså personnavn som *Olav, Ulv, Thorleiv* og *Ravn* (se skjema 1⁵), mens Petersen skreiv *Olaf, Ulf, Thorlef* og *Rafn* (skj.1). Også oversettelsen av stedsnavn fulgte det samme mønsteret. Der Sommerfelt skreiv *Hov* og *Rauvarfjell*, skreiv Petersen *Hof* og *Raufarfjeld* (skj.1). Sammensetninger med ordet *av*, skreiv Sommerfelt som Petersen, med <f>: *af, afsted, afviste* og *afreisen* (skj.1).

Grafemer

Sommerfelt brukte konsekvent <ø>: *Mørd, Søn, røde*, mens Petersen skiftet mellom <ø> og <ö>: *Mörd, sön, Røde* (skj.2). Videre skreiv Sommerfelt <aa> for <å>: *saa*, mens Petersen skreiv <å>: *så* (skj.2). Der Petersens brukte <x> *strax, vox* skreiv Sommerfelt med <ks> *straks, vokse*, men også Sommerfelt brukte <x> i kvantoren *sex* (skj.2).

Dobbel konsonant og dobbel vokal

Jeg har funnet ett eksempel på dobbel vokal hos Sommerfelt, nemlig i verbet *seet*, hvor Petersen skreiv *set* (skj.3). Enstavelsesord og sammensatte ord med enstavelsesstammer har enkel konsonant, selv om vokalen er kort, i begge oversettelsene: *Søn, gik, Æt, op, fik – Folkesnak, opfostring* (skj.3). Sommerfelt skreiv – i motsetning til Petersen – dobbel konsonant i en del personnavn. Flere av disse er sammensatt med Odd (*Oddny, Naddodd, Thorodd*), Unn (*Thorunn,*

⁵ Skjemaene gir en oversikt over hvor i kildematerialet eksemplene er hentet fra. De ligger som vedlegg til oppgaven helt bakerst. Alle henvisninger til skjemaene vil fra nå forkortes (skj. x), hvor x er skjemanummeret.

Gunnhild, Jorunn), Hall (*Hallgerd, Hallkatla, Halldor, Thorhall, Hallgrim*) og Koll (*Dalakoll, Stedjakoll*) (skj.3). Videre finner man også dobbel konsonant i noen stedsnavn hos Sommerfelt hvor Petersen skreiv med enkel konsonant, som for eksempel *Kallbak* og *Skorradal* (skj.3).

Særskrivning

Særskrivningen vil for en moderne leser se svært vilkårlig ut. Sommerfelt skreiv *Hallbjørnsvardene, Stenkast, Indendørs* og *Islandsfærd* som sammensatte ord, mens Petersen delte disse ordene opp. Sommerfelt skreiv også uttrykk som *engang, såsnart, hvormange, saalænge, tilsidst, ligeoverfor, saanærsom* og *iland* som sammensatte ord (skj.4). Videre delte han opp uttrykk som *til det, om det, til dette, med ham* og *i færd* der Petersen skreiv disse i et ord *dertil, derom, deraf, tilligemed* og *ifærd* (skj.4).

Uttrykk

Sommerfelt la inn flere norske uttrykk i oversettelsen, som *er haard til Sinds, blev med dig, tage mig i Haanden paa, kom til Land, fare i Forveien, som stod Fremst, flyede han til Skogs* og *skille Følge med ham* der Petersen skreiv *Har et hårdt sind, tog med dig, giv mig nu din hånd og handsæl mig, landede, kun gå til, som fremmest vare, løb han strax hen i skoven* og *opgive hans følgeskap* (skj.5). Man finner også noen danske uttrykk hos Sommerfelt, som *gjøre efter dit Sind, gav sig lidet af med hinanden* og *hvorledes de skulle bære sig ad* (skj.5).

Stil

Sommerfelts stil er først og fremst preget av sagasjangeren. Han vekslet mellom historisk presens og preteritum «De ledte efter ham Gaarden rundt, men fandt ham ikke. Da havde hun klædt sig. Hun farer da med to Mænd bort på Jordet. Der finde de Høskuld dræbt.» (Sommerfelt 1871: 200), «Fredags Aften skulde Rætte sættes. Thinget er nu roligt til den Tid.» (op.cit.: 219). Videre benyttet han seg av emfatisk inversjon ved nektelser, som «Ikke stor Hjælp havde jeg af dig den Gang», «ikke skal hendes Sind» (op.cit.: 21, 19) og dessuten finner man allitterasjon «det lystigste Lune» (op.cit.: 20), «det vil nok senere sandes» (loc.cit.) og «Nu er Usvivs Fylgjer på Farten» (op.cit.: 23). Det finnes ellers lån fra norrøn syntaks og originaltekstens vendinger, som bruk av stivna dativs- og genitivsuttrykk «tage han af dage» (op.cit.: 10), «haard til Sinds» (op.cit.: 19), «Derefter satte de til Havs.» (op.cit.: 162) og «ride til Things» (op.cit.: 13), «De bad sig laant en Baad ind til Lands» (op.cit.: 23). Uttrykk som «Fik sin Bane» (op.cit.: 159), «jeg har hjemme ude paa Island» (op.cit.: 325) og «satte Bo der» (op.cit.: 162) er hentet fra norrønt.

Sommerfelt benyttet seg ikke av muntlige fornorskingstrekk som gjentakelse av personlige pronomen sist i setningen (*jeg liker det ikke, jeg*) eller å stille det personlige pronomenet til navn (*han Ola*).

4.2 Fonologi

Diftonger

Sommerfelt skreiv konsekvent diftonger i personnavn og stedsnavn: *Thorstein Breidmage, Svein, Eirik, Stein, Svanlaug, Kolbein, Breidefjordsdalene, Steingrimsfjord, Øyjaffeldene* og *Raude-skredene* hvor Petersen brukte monoftong (skj.6). I ord som *Eivind* og *Røykjardal* stavet Sommerfelt diftongen etter den norske uttalen i motsetning til Petersen som skreiv *Eyvind* og *Reykedal*. I atter andre proprier hadde både Petersen og Sommerfelt diftong: *Thorgeir, Joreid, Rannveig, Aud, Laugarnæs, Baugagil* og *Veidilausa* (sistnevnte stavet Petersen *Veideløse*) (skj.6). Kun i stedsnavnet *Øre*, skreiv Sommerfelt uten diftong, der Petersen skreiv med diftong, nemlig *Eyre* (skj.6). Sommerfelt skreiv ikke bare diftonger i navn, men også i en del særnorske ord: *Taug* (både i betydningen *tau* og *å tie stille*), *Skrei, Heien, hauglagt* og *sauer* (skj.6).

Petersen skreiv diftongene *ei* og *au* med <j> og <v> unntatt i noen proprier som er nevnt ovenfor, altså *tav, plejede, sejle, ejede, rejse, vejen, arbejder, sejer* der Sommerfelt skreiv *taug, pleiede, seile, eiede, reise, veien, arbeider, seier* (skj.6). Ord med diftongen *øy*, stavet Petersen *öj*: *öje, föjelig, silketröje, flöj* og *löj* mens Sommerfelt skreiv *öi*: *Öie, föielig, Silketröie, flöi* og *löi* (skj.6).

Ord som er avledet av *stein* og *øy* skreiv Sommerfelt med monoftong på lik linje med Petersen, unntatt i proprier: *stene, stenkast, øer*, og også *nøst* skreiv han med monoftong. I navnet *Haakon Adelstens-Fostre* skreiv Sommerfelt med monoftong selv om han skreiv *Thorstein, Stein* og *Steingrimsfjord* (skj.6).

Vokaler

Sommerfelt skreiv, som Petersen, <æ> i mange ord hvor man i norsk i dag ville skrevet <e>: *Mænd, mægtig, Høisæde, tænke, dræbt, Kjæmpe, til ægte, færdig, Djævle, Frænde, stærk* (skj.7.1). Sommerfelt skreiv dessuten *Hjælm* og *Skjægge* der Petersen skreiv *hjelm* og *skegge* (skj.7.1), men det er flere eksempler på at Sommerfelt brukte <e> der Petersen hadde <æ>: *Belte, Kamnes, Kjep, hevne, bjerget, herjede* (skj.7.1). Sommerfelt var ikke helt konsekvent i stavingen, for selv om han skreiv *Belte* og *(Kam)nes*, finner man også *Bælte* og *(Røykja)næs* (skj.7.1).

Videre finner man hos Sommerfelt en del ord med danske vokaler: *igjennem, mellem, græd, Børn, koldt, Raab* (rop), *otte* (åtte) og pronomenene *mig, dig, sig, vor* og *vort* (skj.7.2). I en rekke proprier valgte Sommerfelt og Petersen ulike vokaler, for eksempel skreiv Sommerfelt <a> for Petersens <e> i stedsnavn som *Øksaraa* og *Adalsysla* (skj.7.2) og <aa> for <a>, <o> eller <æ>, i for eksempel *Haamundstad, Bergthorsvaal* og *Thvaattaa* for Petersens *Hamundstad, Bergthorsvol* og *Thvætå* (skj.7.2). I personnavn skreiv Sommerfelt <aa> for Petersens <a>, i for eksempel *Haakon, Haarek, Njaal, Haamund* og *Haavard* (skj.7.2) og han skreiv <a> i personnavn

som *Ragnar*, *Dalakoll*, *Thorvar* og *Steinvar* for Petersens <ö>, <ø> og <e>, altså *Regner*, *Dalekol*, *Thorvør* og *Steinvör* (skj.7.2).

<g> for <v>

Skogen og navn som er sammensatt med *skog*, som *Skogarnev* og *Skogværingerne* skreiv Sommerfelt med <g> etter norsk uttale der Petersen skreiv *skov* (skj.8). Sommerfelt skreiv også *havnehage*, *taug* og *Breidmage* i motsetning til Petersens *marken*, *tav* og *mave*, men man finner også *maven* og *farvede* hos Sommerfelt (skj.8).

Stemte og ustemte plosiver

Sommerfelt skreiv stemte plosiver etter dansk mønster i alle ordklasser. Eksempler er *Olav den Hvide*, *søge*, *Kjøbmandsskib*, *Uger*, *Høisæde*, *greb*, *dræbt*, *Maden*, *Æblegraa* (skj.9.1). Det er kun i proprier han valgte ustemte plosiver etter norsk mønster, nemlig i personnavn som *Uspak*, *Thorstein Torskabit* og *Ragnar Lodbrok* (skj.9.2) og i stedsnavn, som *Viken*, *Gautevik*, *Njardvik*, *Krossavik*, *Thrasvik*, *Hvitaaen*, *Hvitanæs*, *Gardarike* og *Dungalsnipa* (skj.9.2).

Stum <e>

I personnavn skiller <e> i utlyd Petersens og Sommerfelts oversettelse. *Gudrid*, *Yngvild* og andre kvinnenavn som slutter på *-unn*, *-hild*, *-gerd* og *-eid* skreiv Sommerfelt uten <e> i utlyd, mens Petersen skreiv med <e> (skj.10.1). Også stedsnavnet *Solheim* stavet Sommerfelt uten <e>. Han skreiv derimot *Amunde* slik Petersen gjorde, og *Skeide* der Petersen skreiv *Skeid* (skj.10.1).

Jeg har funnet ett eksempel på understøttende <e>, som skal markere lengde, hos Sommerfelt, nemlig *roer* (skj.10.2). Det har jeg ikke funnet hos Petersen.

Stumme konsonanter

Sommerfelt hadde en rekke stumme <d>-er der man i moderne norsk har fjernet <d>-ene, eller byttet ut med dobbel konsonant: *hvad*, *lad*, *Søskendbørn*, *bedste*, *tilsidst*, *Guldstads*, *hidsige*, *trods*, *inde* og *lidt* (skj.11.1). Kun i stedsnavnene *Nordmandi* og *Thradsvig* skreiv Petersen med <d>, der Sommerfelt skreiv uten <d>, altså *Normandi* og *Thrasvik* (skj.11.1). Sommerfelt skreiv derimot *Tydskland* med <d>, der Petersen skreiv *Tyskland* uten <d> (skj.11.1).

Proprier som blei skrevet med <Þ> i norrønt, skreiv Sommerfelt med <th> i sin oversettelse: *Throndhjem*, *Thora*, *Thorstein*, *Thjostolv*, *Thraandsgil* (skj.11.2). Også Petersen skreiv <th> i disse propriene. Sommerfelt skreiv også *Althinget* med <th>, noe ikke Petersen gjorde, men *Tjorsaa* skreiv Petersen skreiv med <th> og Sommerfelt uten <h>. Både Sommerfelt og Petersen skreiv *thi* (skj.11.1) etter dansk norm og bruk.

Proprier som i norrønt hadde <h> foran <l> og <r> skreiv Petersen med denne <h>-en: *Hlidarende*, *Hlade*, *Hrossø*, *Hroar*, *Hrafn* og *Hlid* (skj.11.2), mens Sommerfelt skreiv uten <h>: *Lidarende*, *Lade*, *Rossø*, *Roar*, *Ravn* og *Lid* (skj.11.2).

Nogen og *aldrig* skreiv Sommerfelt som Petersen med <g> (skj.11.3), men han hadde også <g> i *Tougene* (tau), hvor Petersen skreiv *tov*, og i *Guldsylgje* (skj.11.3). *Husyg* og *duer* skreiv han derimot uten <g>, på lik linje med Petersen. Sommerfelt hadde også stumme <g>-er i verbene *siger* (si pres.), *slog* (slå pret.) og *spørge* (spørre inf.) (skj.11.3).

<d> etter <l> og <n>

Sommerfelt skreiv, som Petersen, <d> etter <l> og <n> i ord som *Trold*, *Guld*, *ilde*, *falde*, *skulde*, *fuld*, *Mand*, *Kvinde*, *hendes*, *kunde*, *andet*, *Sind* og *indover* (skj.12).

Palatalisert <g> og <k> foran fremre vokaler

Der Petersen skreiv *gæstebud*, *købe*, *kærlighed*, *gerne*, *göre*, *kæp*, *kæmpe*, *kendte*, *skøge*, *gælde* og *skægge* markerte Sommerfelt den palatale uttalen i disse ordene med en <j> etter <g> og <k>: *Gjæstebud*, *kjøbe*, *Kjærlighed*, *jerne*, *gjøre*, *Kjep*, *Kjæmpe*, *kjendte*, *Skjøge*, *gjælde* og *Skjægge* (skj.13). *Sker* og *proprier* som *Ketil* og *Thraandsgil* stavet Sommerfelt derimot uten <j> (skj.13).

<kv> for <hv>

Sommerfelt skreiv ord som *hvor*, *hvem*, *hvorfor*, *Hvalp* og *hvide* med <hv> (skj.14), men i stedsnavnene (*Skoga*)*kverve*, *Kvamsfjorden* og i *Kvidmænd* byttet han <hv> ut med <kv> etter norsk uttale. Dessuten oversatte Sommerfelt *kvísl* (norrønt for *arm/grein*) til *Kvitl* etter vestnorsk mønster (skj.14). Både Sommerfelt og Petersen skreiv <kv> i tilnavnet *Kvaran* (skj.14). Videre skreiv Sommerfelt *hvæssede* (*kvesse*) der Petersen brukte dansk *skærpede* (skj.14).

4.3 Morfologi

Substantiv i ubestemt form flertall

Sommerfelt bøyde hannkjønnsord i ubestemt form flertall etter dansk mønster med *-e*: *deres Heste*, *tre Vintre*, *tre Gange*, *Ravne* og *Tømmerstokke* (skj.15). *To Gutter* og *kjærringer* skreiv Sommerfelt med *-er*, der Petersen skreiv henholdsvis *to drenge* og *kvinder* (skj.15).

Klær i ubestemt form flertall blei også bøyd etter dansk mønster *Klæder* (skj.15). Intetkjønnsordene *skip* og *barn* fikk også dansk bøyning, nemlig *Skibe* og (*Søskend*)*børn* (skj.15), men det særnorske substantivet *vasdrag* skreiv Sommerfelt uten endelse, etter norsk bruk (skj.15).

Substantiv i bestemt form flertall

Sommerfelt bøyde substantiv i bestemt form flertall etter dansk mønster *-erne*, som Petersen: *Sønnerne*, *Varerne*, *Vikingerne*, *Kvinderne*, *Stuerne*, *Henderne*, *Messerne* og *Fienderne* (skj.16), men i *Kjørene* (*kyrne*), *Breidefjordsdalene*, *Øyjafjeldene* og *Raudeskredene* hadde Sommerfelt bøyningen *-ene* (skj.16). Petersen bøyde også *ffjeldene* med *-ene*, men *kørerne*(*kyrne*) med *-erne* (skj.16). *Rødeskrider* og *Bredefjordsdale* oversatte Petersen til ubestemt form flertall.

Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt bøyde hannkjønns- og intetkjønnsst substantiv i flertall med *-a*-endelse (*barna*, *krøttura*).

Bestemt eller ubestemt form av stedsnavn

Svært mange stedsnavn som Petersen skreiv i ubestemt form, skreiv Sommerfelt i bestemt form, som for eksempel *ude paa Breidefjorden, mellem Aaen og Virkesboden, paa Rangaavoldene, ind til Hvitaen, fra Hornafjorden, de kom vest over Lonsheien og en Myr som heder Kringlemyren* (skj.17). Noen stedsnavn bøyde både Petersen og Sommerfelt i bestemt form, spesielt øygrupper som *Færøerne, Bjørnøerne og Orknøerne* (skj.17), men jeg har kun funnet fire eksempler på at Petersen bøyde stedsnavn i bestemt form, der Sommerfelt bøyde i ubestemt, nemlig *Østerveg, Troldskog, Suderland og Normandi* (skj.17).

Substantiv i hunnkjønn bestemt form entall

Substantiv i hunnkjønn bestemt form entall bøyde Sommerfelt med endelsen *-en* likt som Petersen: *Kringlemyren, Lonsheien, Stuedøren, Viken, Bringen, Kloen og Bygden* (skj.18). Kun stedsnavnet *Dungalsnipa* og det islandske fjordnavnet *Veidilausa* fikk hunnkjønnsendelsen *-a* i bøyingen i overenstemmelse med det norrøne navnet *Veidilausa* (Heggstad, Hødnebo og Simensen 2008: 711). Petersen oversatte disse stedsnavnene til *Dungalsnibe* og *Veideløse* (skj.18). Petersen brukte derimot *-a*-endelse i *Höfdebrekka*, der Sommerfelt skreiv i ubestemt form, altså *Hovdebrække* (skj.18).

Adjektiv

Adjektiv som slutter på *-lig* skreiv Sommerfelt etter dansk mønster med utlydende *-t* i intetkjønn: *underligt, muligt, hæderligt, rimeligt, stadseligt* (skj.19). Også intetkjønnsformen av *liten*, skreiv Sommerfelt på dansk: *lidet* med utlydende <t> (skj.19). Derimot skreiv han *fremstynt* uten <e>, som på dansk *fremstyntet*, slik Petersen skreiv. Der Petersen skreiv *(han) gispede stærk* har Sommerfelt samsvarsbøyd til *gispede stærkt* (skj.19).

Preteritum av svake verb

Sommerfelt brukte den danske preteritumsendelsen *-ede*, på lik linje med Petersen i en rekke svake verb, som *biede, pleiede, lukkede, seiled, boede, masede, legede, svarede, takkede, ønskede* og *eiede* (skj.20). I en del tilfeller skreiv Sommerfelt *-ede* i verb som *bænkede, rustede, standsede* og *samlede* der Petersen skreiv om de verbale uttrykkene til henholdsvis *anviste, gjorde sig færdige, blev stående* og *havde* (skj.20). Jeg har bare funnet ett eksempel på det motsatte, nemlig at Petersen brukte den svake preteritumsbøyningen *-ede* i *varede*, og at Sommerfelt skreiv om til *holdt ved* (skj.20).

I en rekke svake verb som *spurgte, mødte, blødte, kaldte, skulde*⁶ og *havde* la både Petersen og Sommerfelt til *-de* eller *-te* i preteritum (skj.20). Videre har jeg funnet eksempler på at

6 Både *skulle* og *ville* er preterito-presentiske verb og plasseres i dag som sterke verb (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 491), men i samtidens grammatikker blei disse verbene plassert sammen med svake verb, klassifisert under

Petersen bøyde med *-te* eller *-et*, der Sommerfelt brukte den danske formen *-ede*. For Petersens *tjeldet*, *kyste*, *hilste* og *udredte*, oversatte nemlig Sommerfelt til *tjeldede*, *kyssede*, *hilsede* og *udredede* (skj.20). Men i et par flere tilfeller skreiv Sommerfelt *-te* der Petersen bøyde med *-ede* eller skreiv om det verbale uttrykket. Sommerfelts *talte*, *nævnte*, *lyste*, *raabte*, *begyndte* og *fældte* oversatte Petersen til *taledede*, *nævnedede*, *tilkendegav*, *sagde*, *gav sig nu til at* og *vog* (skj.20). Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt brukte *-a*-endelser i preteritum.

I et av kvadene brukte Sommerfelt den gamle norske formen *aatte*, preteritum for *å eie* (skj.20).

Perfektum partisipp

Sommerfelt brukte den stumme danske <e>-en i verb som *groet*, *troet*, *faaet* og *gaaet* i perfektum partisipp, på lik linje med Petersen (skj.21).

Flertallsformer av verb

Petersen bøyde verb i flertall i flere tilfeller enn Sommerfelt. Sommerfelt skreiv *red*, *var*, *er*, *stod op*, *har*, *kvad*, *gav* der Petersen skreiv *rede*, *vare*, *ere*, *stode op*, *have*, *kvade*, *gave* (skj.22). Både Petersen og Sommerfelt hadde flertallsbøyning i *bleve*, *fore*, *ere*, *komme*, *ligge*, *blive* og *bære* (skj.22).

4.4 Syntaks

Overbestemte substantiv

Type I, II og III⁷ av overbestemte substantiv har jeg ikke funnet eksempler på i Sommerfelts oversettelse av *Njåls Saga*. Sommerfelt skreiv, som Petersen, etter dansk språknorm med enkel bestemmelse: type I) *den Pige*, *den Kvinde*, *den Sommer*, *den Tid*, *det Mel* og *de Øer* (skj.23.1), type II) *denne Sag*, *denne Vinter*, *dette Skip* (skj.23.2), og type III) *de andre Piger*, *de fire Njaalssønner* og *de to Brødre* (skj.23.3). Av type IV har jeg derimot kun funnet ett eksempel på at Sommerfelt skreiv som Petersen uten dobbel bestemmelse, nemlig i *hele den Vinter* (skj.23.4). De andre eksemplene jeg har funnet av type IV har dobbel bestemmelse, og skiller seg fra Petersens versjon. Sommerfelt fornorska med uttrykk som *selve Juledagen*, *hele Ladningen*, *hele Sundet* og *hele Aftalen* (skj.23.4) i type IV av dobbel bestemmelse.

Etterstilt possessiv

Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt har etterstilt possessivt determinativ, type V av dobbel bestemmelse. Sommerfelt skreiv som Petersen *min Fader*, *din Søn*, *sin Hær*, *sit Rige*, *sine Klæder* og *din Ære* (skj.24).

1.klasse, med *-de* eller *-te* i preteritum og vokalskifte fra presens til preteritum (Løkke 1855: 201) (Knudsen 1856: 135). Jeg har derfor behandlet disse verbene sammen med andre svake verb.

7 I henhold til inndelingen til Lundeby 1965. Denne vil bli nærmere forklart i kapittel 5.4.1.

Imperativ

Etter verb i imperativ er det eksempler på at både Petersen og Sommerfelt la til *du*, andre person entall nominativ av personlig pronomeren. Sommerfelt skreiv for eksempel *giv du*, og *sid du* (skj.25). Disse to uttrykkene skreiv Petersen uten det personlige pronomerenet, men han skreiv derimot *gak du ud med dig* og *bær du ikke banneret*, der Sommerfelt skreiv *følg med mig ud* og *bær ikke Mærket*, uten personlig pronomeren (skj.25). Både Sommerfelt og Petersen brukte endelsen *-er* i andre person flertall⁸. I Sommerfelts oversettelse finner man for eksempel *Tager Kaare og dræber ham!* (skj.25). Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt brukte den danske verbformen *gak*, som Petersen brukte (skj.25).

Infinitivsmerket

Jeg har kun funnet ett eksempel på at Sommerfelt droppet infinitivsmerket der Petersen inkluderte det, nemlig i *bad dem (at) give sig* (skj.26). Jeg har funnet flest eksempler på at Sommerfelt brukte uttrykk med infinitiv og infinitivsmerke, som *ikke behøve lenge at vente*, *syntes sig at se* og *han syntes sig ikke at have* (skj.26) mens Petersen skreiv om disse uttrykkene til *vil ikke længe betænke mig*, *syntes at der var og intet parti langtomkring var ham godt* (skj.26).

Predikatsadverbial

Predikatsadverbialets plassering i forhold til andre setningsledd var preget av norrøn syntaks hos både Petersen og Sommerfelt. I *Kaare var denne Vinter paa Katanæs* (skj.27.1) blei for eksempel tidsadverbialet plassert foran stedsadverbialet, i *de bad ham ilde fare* blei predikatsadverbialet plassert foran det infinitte verbalet, og i *de fandt her et Skib* (skj.27.1) blei predikatsadverbialet plassert foran det direkte objektet. Både Petersen og Sommerfelt satte setningsleddene på samme plass i disse setningene, men Petersen skreiv om andre setninger hvor Sommerfelt fulgte den norrøne syntaksen. Petersen skreiv for eksempel *der var Hrut tilstede* og *af hvilke han nød megen hæder* (skj.27.1), der Sommerfelt skreiv *Rut var da der* og *nød af dem stor Ære* (skj.27.1).

I en rekke konstruksjoner hvor man i moderne norsk ville brukt predikatsadverbial, skreiv Petersen, Sommerfelt eller begge, disse konstruksjonene med indirekte objekt. Begge skreiv for eksempel *det blev sagt Jarlen* og *Vil du udlevere mig dem* (skj.27.2). Sommerfelt skreiv *jeg vil foreslaa dig en Handel* og *budsendte dig*, mens Petersen hadde indirekte objekt i *bragte sin moder det* og *hun blev ham fæstet* (skj.27.2).

Leddstilling og tematisering av verbal

Sommerfelt fulgte norrøn leddstilling ved å plassere direkte objekt og predikativ foran det infinitte verbalet i *lader han hans Lig jorde* og *hun kunde ikke blidere være* (skj.28.1). I *den Kone er ilde*

⁸ Bøying i andre person flertall og formen *gak* hører inn under morfologi, men er tatt med i syntakskapittelet for å ha imperativbruken samlet på ett sted sammen med subjekt i imperativsetninger.

gift, som du eier og thi alle de blive dræbte, som bære det (skj.28.1) er relativsetningen flyttet lengst til høyre i setningen, og ikke til posisjonen rett etter korrelatet. Petersen fulgte moderne leddstilling i disse tilfellene, nemlig *lod han ham stæde til jorde, hun viste mig al mulig venlighed, ilde gift er den kone du har og de blive dræbte alle, som bære det* (skj.28.1).

Det er derimot flest tilfeller på at Petersen tematiserte verbet. Han skreiv for eksempel *set har jeg dig før med muntre åsyn, fanget har jeg to hvalpe og komme kan den tid for Sommerfelts jeg har seet dig gladere tilmode, her har jeg taget to Hvalpe og den tid vil komme* (skj.28.2). Både Sommerfelt og Petersen plasserte verbet først i *red seks i Syd og seks i Nord* (skj.28.2). I relativsetningen *som søge efter dig* plasserte Petersen verbet bakerst i setningen, mens Sommerfelt plasserte verbet rett etter subjunksjonen *som* (skj.28.2).

Leddstilling på frasenivå

Sommerfelt og Petersen delte opp frasen *Hælvten med sig af Alt* (skj.29), med predikatsadverbialet *med sig* i midten. I substantivfrasen *saa god en Konge* (skj.29) plasserte Sommerfelt determinativet *en* mellom nomenkjernen *Konge* og adjektivfrasen *saa god*, i stedet for lengst til venstre i frasen. I substantivfrasen *Haar saa stort* (skj.29) plasserte Sommerfelt adjektivfrasen *saa stort* til høyre for nomenkjernen *Haar*, i stedet for å plassere adjektivfrasen til venstre.

Preposisjoner

Sommerfelt skreiv en del uttrykk som man ville skrevet med preposisjon i dag, uten preposisjon, for eksempel *de tog Herberge, tage forlig, Høskuld sagde Hallgerd Aftalen, sagde ham hele Aftalen og talte til ham anden gang* (skj.30.1). Petersen hadde flere preposisjoner i disse uttrykkene, bortsett fra i de to siste, der heller ikke han hadde flere preposisjoner (skj.30.1).

Preposisjonen *imellem* plasserte Sommerfelt til høyre for substantivfrasen som preposisjonen stod til, i leddsetningene *som er Eder imellem* og *ifald Noget kommer os imellem* (skj.30.1). Petersen plasserte preposisjonen til venstre for substantivfrasen i det første eksempelet, og skreiv om det andre uttrykket (skj.30.1).

Der Petersen brukte genitiv i *sin datters medgift* og *Harald Hårfagers sön*, skreiv Sommerfelt om til preposisjonsuttrykkene *Medgiften for sin Datter* og *Søn af Harald Haarfagre* (skj.30.2). Sommerfelt skreiv derimot genitivuttrykket *Begges Penge* (skj.30.2), som Petersen skreiv om uten genitiv.

Pronomen og possessiver

Sommerfelt brukte nominativsformen av andre person, personlig pronomen *du*, i *som du synes* og *hvad synes du* (skj.31). Petersen brukte her akkusativformen, nemlig *som dig synes* og *hvad tykkes dig* (skj.31). Sommerfelt brukte også akkusativformen i *dette synes mig ingenlunde* (skj.31).

Jeg har funnet ett eksempel på at Sommerfelt brukte possessivet *sit*, for *deres*, i *de bar straks frem sit Ærende*, der Petersen skreiv *de kom strax frem med deres ærende* (skj.31).

Demonstrativ

Foran tilnavn, brukte både Sommerfelt og Petersen demonstrativet *den* i de aller fleste tilfellene, for eksempel i *Thorgrim den Store*, *Gudmund den Mægtige*, *Sighvat den Røde* og *Ketilbjørn den gamle* (skj.32). I *Thorvald Veile* og *Thidrande Spake*, og ved tilnavnet *Hvide* fjernet Sommerfelt demonstrativet i flere tilfeller, der Petersen skreiv inn demonstrativet *den* (skj.32). I *Rodgeir den Hvide*, hadde også Sommerfelt demonstrativet med (skj.32). Petersen brukte dessuten demonstrativet *hin* foran tilnavn, i *Rafn hin Røde*, *Thorvald hin Veile* og *Thidrande hin spake* – og som demonstrativ foran substantiv og tilhørende adjektiv *hin unge konge* og *hin skægløse karl* (skj.32). Sommerfelt brukte demonstrativet *den* også i disse tilfellene (skj.32).

Sommerfelt skreiv demonstrativet *hine* i anaforisk bruk, nemlig *straks hine red østenfra Dal* og *op mot hine* der Petersen skreiv *når de andre kom ridende østen fra* og *imod de andre* (skj.32). Både Petersen og Sommerfelt brukte *hint*, i *hint gik ilde* (skj.32).

Petersen brukte demonstrativet *denne* anaforisk om personer, der Sommerfelt brukte personlig pronomen i tredje person, *han*, eller personnavnet. For Sommerfelts *Rut*, *Kaare* og *han*, skreiv altså Petersen *denne* (skj.32).

Der for det

Sommerfelt skreiv, som Petersen, *der* i en del setninger der man i moderne norsk skriftspråk ville skrevet *det*. Han skreiv for eksempel *der er nok at vælge imellem, da bliver der* og *der var kvinder derinde* (skj.33). Jeg har funnet ett eksempel på at Sommerfelt skreiv *det*, der Petersen skreiv *der*, nemlig i *det blev sagt hende* (skj.33).

Relativkonstruksjoner

Sommerfelt brukte subjunksjonen *som*, i flere tilfeller der Petersen brukte *der*, for eksempel i *før alle, som var tilstede, en Datter som hed* og *som ikke vilde* (skj.34). Formen *der*, forekom også hos Sommerfelt, i *der var paa Skibet* (skj.34). Petersen skreiv *om hvem det fortelles*, der Sommerfelt innledet en relativsetning med *som*, nemlig *som det sagdes at* (skj.34).

Der Petersen skreiv relativsetningen *hvilke strax kom*, oversatte Sommerfelt til hovedsetningen *de kom straks* (skj.34).

I flere tilfeller der Sommerfelt laget preposisjonsfraser med preposisjonen *med*, som *en Øks med Eggen op* og *et rødt Skjold med en Hjort til Mærke*, skreiv Petersen relativsetninger med *hvis* og *hvori*, nemlig *en øxe, hvis egg vendte i vejret* og *hvori var malet en løve* (skj.34).

4.5 Leksikon

Avkorting av ord etter uttalen

Verbene *bede, have, give, tage, ride, sagde, lagde, (til)byde, bleven* og *gange* (skj.35) skreiv både Sommerfelt og Petersen med langformer, og ikke etter dagligtalens kortformer. Også *sige, blive* og *drage* (skj.35) skreiv Sommerfelt med langformer. Disse verbale uttrykkene skreiv Petersen om til preteritum, eller brukte andre verb. Jeg har registrert ett tilfelle av bruk av kortform hos Sommerfelt, i verbet *har* (skj.35).

Også i substantivene *klæder, hoved, moder, broder* og *fader* (skj.35) brukte både Petersen og Sommerfelt langformene.

Leksikon: verb

Sommerfelt fornorska en hel rekke verb, og skreiv blant annet *dræbte, skræmme, høre, rydde, erte, kræve, talte ilde om, blev, for, fossede, sloges, løftede, aannede* og *flokke* for Petersens *vog, kyse, oppebie, forskyde, yppe klammeri, affordre, dadlede, tøvede, drog, styrtede, stredes, svang, arbejde* og *hobe* (skj.36.1). Jeg har også registrert en del tilfeller der Sommerfelt valgte danske verb som *formaar, vove, fortryder, nenner, bebuder, bjerge sig* og *binde min sko* (skj.36.2).

Både Petersen og Sommerfelt brukte en del verb hentet fra norrønt, som *stevne* og *bie* (skj.36.3). Petersen skreiv *aflade* og *ginge* (skj.36.3), og Sommerfelt brukte verb som *mælte, nævnte sig, stævner, voldt, friste* og *dølge* (skj.36.3).

Leksikon: adjektiv

Sommerfelt fornorska en rekke adjektiv, som *gjævere, ven, slu, røslig, hauglagt, akselbred, ivrig, uforfærdet, stor, vakker, sent, haardt, tungeste, rædde, slem* og *klemt* (skj.37.1). Dessuten fant Sommerfelt alternativer til Petersens adjektiv, som ikke finnes i et norsk vokabular. For Petersens *ryst mand, rammen, forkyndig* og *brat* skreiv Sommerfelt *den uforferdede, stærk, fremsynt* og *snart* (skj.37.1).

Sommerfelt brukte svært få adjektiv som kan karakteriseres som mer danske enn norske, men *sort, brav, drabeligste* og *beleven* bør nevnes (skj.37.2).

Både Petersen og Sommerfelt brukte norrøne adjektiv som *spage, lønlig* og *nemme/næmme* (skj.37.3). Dessuten brukte Sommerfelt *lydeligt, vaabenføre* og *trøstig* (skj.37.3).

Leksikon: substantiv

Sommerfelt brukte svært mange norske substantiv. Han skreiv blant annet *Vaaren, Gutten, Saugjæter, en Gjentunge, Fattigkjærringer, Husmænd, Sjøen, Skogen, Kvælden, Kofte, Smaafolen, Heien, Myr, Bygd, Græssaaate, Stadsklæder, Slidrerne, Høaannen, Saaten, Jæksl, Tandgarden, Bakke, Godhet/ Hjertelag/ Hæderlighed, Vasdrag, Bøling, Skodde, Brekkerne, liden Dolp, Guldsylgje, Saaløb, Nisten, Uretvished* og *lægge Dølgemaal* for Petersens *foråret, drengen,*

fårehyrde, en lille pige, tiggerkvinder, indsiddere, sö, skoven, aftenen, kjortel/ tröje, plag, hede, mose, egnen/ herredet/ landsstrækning, stak arver, hædersklædning, skeder, høværk/ høsletten, stakken, kindtand, tandgærde, høj, dannished, floderne, kveg, tåge, bakkerne, en lille dal, guldspænde, kornkurv, levnetsmidlerne, uretfærdighed og tale hemmelig (skj.38.1). Videre skreiv Sommerfelt *Hunden, Bergvæggen, Bordvæggen* og *Driften* og unngikk Petersens danske substantiv, *rakken, bjerget, tiliet* og *husningen* (skj.38.1). Dessuten gjør Sommerfelts *Næs, store Baal, Strid, Fjas, Anledning, Haansord, Rædsel, Kaar, Skrei, Ved* og *Fjæs* seg bedre i en norsk tekst enn Petersens *skager, langilde, dyst, snakkede alle slags, lejlighed, dadel, bange, forfatning, tör fisk, brænde* og *ansigt* (skj.38.1), selv om de sistnevnte substantivene også finnes i norsk.

Sommerfelt brukte en del substantiv som kan karakteriseres som mer danske enn norske, som *Piger, Karle, Aftenen, Grin* (i betydningen *latter/smil*), *Leilighed, Mødighed, Veiret, Kjævleri, Tummel* og *Fynd* og *Klem* (skj.38.2).

Petersen brukte norrøne substantiv som *trætte, hjemmemænd, karldøren, østermanden, gammen* og *drottensdag* (skj.38.3). Sommerfelt lånte flere substantiver fra norrønt og skreiv for eksempel *Fremfærd, Frillebarn, Forstavnen, Ordskifte, Otte, Færd, Grid, Gramen, Kvidmænd, Atgeir, Farmann, Skaale, Veitsle, Hærderne, Baae, Bringen* og *Gridnidinger* (skj.38.3). Begge brukte substantivene *skotvinge, tidende, huskarle, å, dagverd, saks, gam, gudniding, messedegn, frænke, løn, lue* (for *brann*) *dyngje* og *stavnljaa* (skj.38.3).

Leksikon: andre ordklasser

Sommerfelt brukte norske kvantorer som *sexti, hundre* og *firti* for Petersens danske *tresindtyve, fem snese* og *fyrretyve* (skj.39.1). Videre byttet Sommerfelt ut Petersens danske former *stedse, heget, ene, måske, derpå, hvorpå, förend, næst (ved), herhid, tilligemed* og *desårsag* med *alltid, nyttet, alene, det kan saa være, siden, derefter, før, nærmest, hid, med ham* og *derfor* (skj.39.1). For Petersens *bort*, skreiv Sommerfelt *af Gaarde* (skj.39.1).

Jeg har registrert ett tilfelle der Sommerfelt byttet ut Petersens *nogle* med *nogen* (skj.39.1), men også ett eksempel på at Sommerfelt skreiv *nogle* for Petersens *flere* (skj.39.2). Flere ord skreiv Sommerfelt som Petersen, med dansk mønster, for eksempel *Eder, I, hinanden, medens, hvorledes, saaledes, dertil* og *hvorfra* (skj.39.2). I et tilfelle der Petersen hadde skrevet *hvi*, som Sommerfelt ellers hadde oversatt til *hvorfor*, oversatte Sommerfelt til *hvoraf* (skj.39.2).

Jeg har funnet få norrøne lån fra andre ordklasser enn verb, adjektiv og substantiv. Sommerfelt skreiv *vester* (skj.39.3), og ellers har jeg registrert formene *øster, atter* og *trende* hos Petersen (skj.39.3).

Like ord med ulik betydning

Sommerfelt brukte ordene *grin* og *kaadhet* med dansk betydning (skj.40). Ellers brukte Sommerfelt andre ord enn Petersen i en del tilfeller der Petersens ord også kunne ha blitt brukt på norsk, men som ikke passet inn i konteksten. For Petersens *ved*, *fantet*, *lavede*, *anfalde*, *tid*, *stor ven*, *sladrede*, *i afmagt*, *snedighed* og *skulle*, skreiv Sommerfelt *Tømmer*, *mødtes*, *gjorde*, *overfalde*, *Stund*, *god Ven*, *masede*, *i svime*, *Sluhed* og *maa* (skj.40).

Stedsnavn

Stedsnavn er behandlet i skjema 1, 3, 4, 6, 7.1, 7.2, 8, 9.2, 10.1, 11.1, 11.2, 12, 13, 14, 16, 17 og 18. Resterende datamateriale er presentert i det følgende.

Fugeformativene i stedsnavn er preget av to ulikheter mellom Sommerfelts og Petersens oversettelse. I mange stedsnavn, som *Høskuldstad*, *Blaaskogheien*, *Troldskog* og *Guldalen* skreiv Sommerfelt uten fugeformativ, mens Petersen brukte <s> eller <e> som fugeformativ, altså *Höskuldsstad*, *Blåskovshede*, *Troldeskoven* og *Guledal* (skj.41.1). Videre brukte Sommerfelt <a> som fugeformativ i svært mange tilfeller der Petersen brukte <e>. For Petersens *Svineffjeld*, *Hordeland*, *Skovehverve*, *Ljosevatn* og *Knappevold*, skreiv Sommerfelt *Svinafell*, *Hørdaland*, *Skogakverve*, *Ljosavatn* og *Knappavold* (skj.41.1).

Ledd i, eller hele stedsnavn er oversatt ulikt i noen tilfeller. Stedsnavn sammensatt med *hede*, *fjeld*, *by* og *skov* hos Petersen, blei konsekvent oversatt til *heien*, *fell*, *bø* og *skog* hos Sommerfelt (skj.41.2). Videre blei Petersens *Sverige*, *Fiskesøerne*, *Throndhjem* og *Østerleden*, oversatt til *Svithjod*, *Fiskevandene*, *Thrøndelagen* og *Østerveg* i Sommerfelts versjon (skj.41.2).

Mange av stedsnavnene er stavet likt i de to oversettelsene. Jeg har ikke regnet med ortografiske ulikheter som <aa>/<å>, <ø>/<ö> eller <ks>/<x>. Disse stedsnavnene er skrevet med dansk -ø, for øy og dansk flertallsbøyning -øerne for øyene (skj.41.3), videre er -næs stavet med <æ> og *elv* blei oversatt til *å/aa* (skj.41.3).

Personnavn

Språkvalg i oversettelsen av personnavn er registrert i skjema 1, 2, 3, 6, 7.1, 7.2, 8, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1, 11.2, 11.3, 12, 13, 14 og 32. Det resterende datamaterialet om personnavn vil bli presentert i det følgende.

I flere personnavn og tilnavn oversatte Petersen og Sommerfelt ledd eller hele navn ulikt. Sommerfelts *Haakon* for eksempel, oversatte Petersen til *Hagen* (skj.42.1). For Petersens norrøne tilnavn *Viga*, oversatte Sommerfelt til *Drabs-*, mens Sommerfelts norrøne *fujalle*, blei oversatt til *den Snilde* av Petersen (skj.42.1). Videre oversatte Sommerfelt *Aksel Herse den faamælte* og *Hedin Kræmmer* der Petersen oversatte til *Hersen Ask den stumme* og *Købhedin* (skj.41.2). Som tilnavn

brukte både Sommerfelt og Petersen *svarte* (skj.42.1), i motsetning til adjektivet *sort* som ellers blei brukt (skj.37.2).

Mange av personnavnene som blei skrevet med utlydende <e> hos Sommerfelt, fikk <er> hos Petersen. Sommerfelts *Holte-Thore*, *Randve*, *Sørkve Karl* og *Fjørsvavne* blei hos Petersen oversatt til *Holte-Thorer*, *Randver*, *Sørkver Karl* og *Fjörsvafner* (skj.42.2). Sommerfelt beholdt den norrøne kasusendelsen i navn som *Havr*, *Hernar* og *Skogarnev* der Petersen skreiv *Haf*, *Hern* og *Skovnef* (skj.42.2).

En lang rekke personnavn blei oversatt likt hos Petersen og Sommerfelt. Disse er kjennetegnet av <th> for <þ>, for eksempel i *Thora*, *Thormod*, *Thordis* og *Thord* (skj.42.3), <ld> og <nd> etter etymologien, der <d> ikke uttales, som i *Graafeld*, *Ønund* og *Gudbrand* (skj.42.3) og <æ> i tilnavn som *stærke* og *mægtige* (skj.42.3). Men man støter også på «udanske» språktrekk som palatalisering av <k> og <t> i ord som *Tjørve* og *Myrkjartan* (skj.42.3), dobbel konsonant i navn som *Gullbere*, *Tann*, *Ottar*, *Snorre* og *Gunnar* (skj.42.3) og diftonger i for eksempel *Hauk*, *Gauk*, *Teit*, *Thorleik* og *Baugsen* (skj.42.3).

5. Drøfting

I det følgende vil alle funnene som blei presentert i kapittel 4 forklares, diskuteres og settes i en språkhistorisk sammenheng. Språkvalgene Sommerfelt foretok vil bli sammenlignet med språkvalg som blei tatt av forfattere som skreiv dansk-norsk på 1800-tallet, samt med reglene og normene som blei fastsatt i ordbøker og grammatikker. Sommerfelts fornorskingsgrep innen ortografi og fonologi vil diskuteres i lys av Knud Knudsens fornorskingsforslag. Morfologiske fornorskingsgrep vil i flere tilfeller knyttes opp mot de morfologiske endringene som kom med rettskrivningsreformen i 1907. Syntaks og stil i sagaoversettelsene var svært preget av norrøne setningsmønster, og vil derfor presenteres i sammenheng med syntaktiske regler i norrønt. Hovedfokuset i denne drøftingen er også kjernen i denne oppgaven, nemlig å kunne peke på hvilke språklige valg Sommerfelt tok for å gjøre sin tekst mer leservennlig for et norsk publikum i 1871, enn den danske oversettelsen til Petersen.

5.1 Stil og ortografi

Ortografien var det området som var mest preget av rettskrivningsdebatten fram mot Sommerfelts oversettelse av *Njåls Saga* i 1871. Både den ortofone og skandinaviske linja, samt Knudsens arbeid hadde fått størst utslag ortografisk: Den eneste rettskrivningsforandringen som offisielt var vedtatt i Norge, etter at Norge blei selvstendig fra Danmark, var ortografisk. I tillegg var de fleste punktene de blei enige om på det skandinaviske rettskrivningsmøtet i Stockholm i 1869, også ortografiske.

På dette tidspunktet hadde ikke myndighetene vedtatt noen offisiell rettskrivningsnorm, og de lærde striddes om hvordan skriftspråket burde se ut. Det var heller ingen fastsatt rettskrivningsnorm i Danmark på denne tiden, noe som gjorde arbeidet til embetsmenn og spesielt dansklærere vanskelig. Rundt 1870 stod det et sterkt krav om en fast offisiell rettskrivning, men det skulle enda ta en stund før myndighetene innfridde dette (Skautrup 1953: 165). Brekke (1881) hevdet i sitt «Bidrag til dansk-norskens lydlære» at mangelen på en offisiell skriftnorm førte til at 'enhver anser sig berettiget til at have «sin egen Orthografi»' (31). Han mente at språket manglet fasthet og konsekvens og at dette var fordi «danske reminiscenser og norske tendenser» virket i hver sin retning (op.cit.: 3). Skriftspråket befant seg typografisk og ortografisk i overgangen mellom gotiske og latinske bokstaver, små og store forbokstaver i substantivene, flere skriftegnkombinasjoner for samme lyd og færre og færre stumme konsonanter og doble vokaler. Skriverens alder, samfunnsklasse, utdanningsnivå og geografiske tilhørighet preget hver enkelt skrift og leserne måtte forholde seg til store ulikheter i skriftbildet. I dette kaoset prøvde altså

Sommerfelt å tilby en sagaoversettelse som skulle tiltale en norsk leser mer enn Petersens ortofone danske utgave.

5.1.1 Ortografiske vedtak i loven av 1862 og retningslinjer fra det skandinaviske rettskrivningsmøtet

Da Sommerfelt oversatte *Njåls saga* i 1871 var det bare foretatt én offisiell rettskrivningsforandring i Norge, nemlig i 1862, etter initiativ fra Knud Knudsen. Kirkedepartementet gav da tillatelse til at fire av Knudsens foreslåtte fem punkter skulle innføres i de lærde skoler: Stum <e> skulle avskaffes, samt fordobling av vokalene <e>, <i> og <u>, som skulle betegne lang stavelse. Videre skulle man ikke lenger bruke <ch>, <c> og <q> for <k> og man skulle avskaffe <ph> som tegn for /f/ (Knudsen 1869: 199). Man skulle altså ikke lenger skrive *faae*, *Huus*, *Charakteer* og *Philosoph*, men *faa*, *Hus*, *Karakter* og *filosof*. Knudsen hadde også foreslått å bytte ut <i>-en i diftonger som sluttet med <i>, med <j>, altså <ej> og <øj> for <ei> og <øi>, men dette blei ikke vedtatt fordi forslaget ikke hadde nok tilslutning (loc.cit.).

Vedtakene i denne loven var ikke nasjonalt forankret, og kunne like så godt ha blitt vedtatt i Danmark. Det var de ortofone og pedagogiske argumentene som lå til grunn og ikke nasjonale argument. På dette tidspunktet var ikke det offisielle Norge beredt for fornorsking av språket (Lundeby 1994a: 170-171). De fleste som deltok i språkdebatten hadde, som allerede nevnt, et tradisjonalistisk syn på skriftspråket og ønska ikke fornorsking. Det var først nærmere århundreskiftet, da tradisjonalistene innså at de måtte velge blant to onder, at de gikk for Knudsens fornorskingsforslag.

Skandinavismen fikk vind i seilene i 1860-årene og kulminerte med rettskrivningsmøtet i Stockholm i 1869. Fra Norge reiste Ludvig Daa, Knud Knudsen, Jakob Løkke og Henrik Ibsen (Skard 1973: 112). Også her var det bare typografiske og ortografiske retningslinjer som blei lagt, og møtet hadde ingen offisiell myndighet i landene og var derfor bare veiledende (loc.cit.)

Fra rettskrivningsvedtaket i 1862 var det flere punkter som blei gjentatt i det skandinaviske rettskrivningsmøtet: Stum <e> og dobbel vokal for markering av lengde skulle avskaffes, og <q> skulle erstattes med <k> (Vinje 1973: 128-133). Av andre rettskrivningstiltak foreslo møtet innføring av latinske bokstaver, at majuskel skulle fjernes i substantiv, skrivemåten <aa> skulle byttes ut med <å>, stum <d> foran <sk> og mellom <n> og <s> skulle ikke skrives, fordobling av konsonant foran konsonant oppheves, overgang fra <vt> til <ft> i samsvar med uttalen blei anbefalt, <x> skulle byttes ut med <ks> og <th> byttes ut med <t>. Videre skulle fremmede ord som var akseptert i skriftspråket skrives etter hjemlige regler og sammenskrivning av ord skulle unngås (loc.cit.). På tre områder konkluderte utvalget på tvers av nordmennenes interesser. For det første gikk utvalget inn for å bytte ut <kj> og <gj> foran de fremre vokalene <æ>, <ø> og <e>,

med <k> og <g>. Man skulle altså skrive *gøre* og *købe* for *gjøre* og *kjøbe*. Dette stemte overens med norrønt og svensk, og i tillegg hadde man ingen innskutt <j> foran <i> og <y> i dansk-norsken heller: *gi*, ikke *gji*. Den bløte uttalen som fantes i norsk men ikke lenger i dansk måtte derfor kunne forstås uten innskutt <j> mente danskene (Nygaard 1945: 24). For det andre blei det vedtatt å skrive diftongene <ei> og <øi> med <j>. Løkke var imot, men de andre norske og danske var for, og dessuten stemte det overens med svensk skrift (loc.cit.). Til slutt må striden om <nn> og <ll> for <nd> og <ld> nevnes. De norske delegatene gikk inn for å bytte ut <d> med dobbel konsonant i samsvar med den norske uttalen (*finne, binne, kalle, holle*), men forslaget blei nedstemt (op.cit.: 25).

Petersen og Sommerfelt viste med sine skriftspråkvalg at de stilte seg svært ulikt til rettskrivningsforslagene som blei anbefalt av det skandinaviske rettskrivningsmøtet. Petersen var en av foregangsmennene som arbeidet for økt skandinavisk samarbeid innen ortofonien. Han frontet mange av retningslinjene som rettskrivningsmøtet resulterte i, allerede 40 år tidligere: latinske bokstaver, <å> for <aa>, ingen doble vokaler som lengdetegn, <j> for <i> i diftongene, bruk av hjemlige lydtegn og avskaffelse av stumme konsonanter. På den andre siden representerte Sommerfelt med sine ortografiske språkvalg det tradisjonalistiske synet i Norge: Av de foreslåtte endringene i rettskrivningsmøtet i 1869, valgte han bare avskaffelse av doble vokaler som lengdetegn og <ks> for <x>.

5.1.2 Store forbokstaver i substantiv

I 1877 kunngjorde Kirkedepartementet at skolene som ønsket det, kunne gå over til å bruke små forbokstaver i substantiv og substantivisk brukte ord, men det var først etter 1900 at pressen og resten av samfunnet fulgte helt etter (Skard 1973: 186). Debatten hadde derimot startet før Kirkedepartementets initiativ. I 1867 kunne artianerne skrive små forbokstaver under eksamen (Knudsen 1869: 23-25) og året etter gav Eriksen og Paulsen ut sin lesebok hvor substantivene hadde små forbokstaver (op.cit.: 8). Det skandinaviske rettskrivningsmøtet foreslo at versalene skulle innskrenkes til ord etter punktum, i egennavn, ordet *Gud* og pronomenene *I, Dem* og *Deres* i tiltale (Skard 1973: 113). Retningslinjene fra dette møtet gjorde at Bjørnson foretok en radikal fornorsking av sin nyutgave av *Sigurd Slembe* i 1870, hvor han blant annet hadde små forbokstaver i substantivene (op.cit.: 163).

N. M. Petersen mente, i motsetning til Rask, at man burde ha små forbokstaver både i proprier og i andre substantiv (Knudsen 1869: 15) noe Knudsen mente det kunne være fornuftig å gjennomføre på sikt (op.cit.: 10). I Danmark blei det valgfritt å bruke store eller små bokstaver i substantivene først i 1887, ti år senere enn i Norge, og dette gikk fort utenfor statsapparatet (Skautrup 1953: 114). Flere forfattere og grammatikere kjempet for eller brukte små forbokstaver

allerede fra 1700-tallet, men det var først med den Rask-Petersenske rettskrivninga at små forbokstaver blei mer utbredt. Petersen brukte små forbokstaver fra 1837 (op.cit.: 172), og derfor naturligvis også i sin andreutgave av *Njåls Saga* i 1862.

De små forbokstavene var i aller høyeste grad på vei inn i det norske skriftspråket i 1871, men de hadde nok av mange blitt oppfattet som radikale, og det skulle enda gå over tretti år før majusklene var ute av skriftbildet. Sommerfelts valg av store forbokstaver kan nok derfor knyttes opp til hans ønske om å «tilfredsstille en norsk Læser» (1871: III) ved å gjøre typografien mest mulig gjenkjennbar for leserne.

5.1.3 Skrift

I 1868 utgjorde antikvasatsen kun tjue åtte prosent av den samlede trykksatsen i Danmark, og i skjønnlitteraturen vant den lite gjennomslag (Skautrup 1953: 162). Rasmus Rask skreiv derimot alle sine bøker unntatt *Vejledningen* i 1811 med antikva og den Rask-Petersenske rettskrivning hadde de latinske bokstavene som en av kampsakene sine (loc.cit.). Latinsk skrift vant mer terreng i Danmark i 1860-årene (op.cit.: 161) og, som tidligere nevnt, var rettskrivningsmøtet i Stockholm i 1869 for de latinske bokstavene. På slutten av 1860-tallet var Danmark kommet lenger enn Norge i overgangen mot latinsk skrift (Knudsen 1869: 195-196). Som foregangsmann for den latinske skriften er det dermed ikke overraskende at Petersen utgav sin sagaoversettelse med latinske bokstaver.

I Norge var gotisk den skriften allmuen kjente best fordi det var gotisk de møtte i religiøse skrifter, opplysningsblader og under den korte skoletiden de hadde (op.cit.: 194-195). Aasen gav derfor bevisst ut sine skrifter med gotisk skrift for å henvende seg til allmuen, og den første avisa som begynte å trykke med antikva var *Dagbladet*, først i 1879 (Hagland under utarb. 2012). Tatt i betraktning at Sommerfelts oversettelse blei trykt som tilleggshefte til *Folkevennen*, et opplysningsskrift for allmuen, blei den gotiske skrifta et naturlig valg. Sommerfelt henvendte seg til de breie laga av folket med sin utgivelse i *Folkevennen*, og måtte derfor bruke den skriften som var vanligst og mest forståelig i allmuens øyne.

5.1.4 <v> for <f>

På 1800-tallet blei det populært å gi barn norrøne navn (Torp og Vikør 1993: 287). Disse navnene blei ofte stavet etter kjente ortografiske prinsipper, og ikke nødvendigvis likt som de blei stavet på norrønt. *Sigurd*, *Harald* og *Einar* stod for eksempel høyt på navnestatistikken på 1890-tallet (Kruken og Stemshaug 1995: 324), men uten nominativsendelsen <r> og med <d> for <ð>. Både *Olaf* og *Olav* blei også brukt i stor grad.

Sommerfelt valgte å stave disse personnavnene etter den norske uttalen, altså med <v>, mens Petersen fulgte etymologien og stavet med <f>. Hos Sommerfelt finner man altså *Olav, Ulv, Thorleiv* og *Ravn* (skj.1), mens Petersen skreiv *Olaf, Ulf, Thorlef* og *Rafn* (skj.1), som var likere de norrøne versjonene av navnene *Óláfr, Ulfr, Þorleifr* og *Hrafn* (Kruken og Stemshaug 1995: 220, 293, 287 og 238). Også oversettelsen av stedsnavn fulgte det samme mønsteret. Der Sommerfelt skreiv *Hov* og *Rauvarfell*, skreiv Petersen *Hof* og *Raufarfjeld* (skj.1).

Sammensetninger med ordet *av*, skreiv Sommerfelt som Petersen, med <f>: *af, afsted, afviste* og *afreisen* (skj.1). Knudsen argumenterte for at verken nordmenn eller danskene uttalte <f> etter boka i disse ordene (1850: 210) og at <v> for <f> burde vært innsatt i dansk-norsken før <k> for <ch>, <f> for <ph> og <t> for <th>, fordi <f> for <v> villedet leseren til gal uttale, mens de andre endringene kun var ortografiske (1869: 4).

5.1.5 Grafemer

Forenkling av rettskrivningen var et hovedmål for både ortofonistene, skandinavistene og fornorskerne på 1800-tallet. En del fremmede og «unødvendige» bokstaver blei bytta ut med hjemlige bokstaver allerede i 1862-vedtaket, som vi har sett, og i Danmark forkasta puristiske, fonetiske og nasjonalt orienterte skribenter <c>, <q>, <x> og <z> (Skautrup 1953: 177). Det store flertallet av skriftspråkets brukere holdt seg derimot til det tradisjonelle skriftmønsteret (loc.cit.). Knudsen argumenterte for at man i Norge burde fjerne <x>, <z>, <c>, <ch>, <ph>, <th>, <ps> og <q> overalt unntatt i fremmede proprier (1844: 102-102).

Likevel skreiv ortofonisten Petersen <x>, for eksempel i *strax* og *voxe* (skj.2), stikk i strid med ortofoniens mål om å fjerne de fremmede lydtegnene i hjemlige ord (Nygaard 1945: 18), mens tradisjonalistiske Sommerfelt skreiv <ks>, *straks* og *vokse* (skj.2). Sommerfelt skreiv likevel <x> i kvantoren *sex* (skj.2). Han tok her akkurat de samme grepene som Ibsen. Etter 1869 gikk nemlig Ibsen over til å bruke <ks> for <x> i *straks*, men ikke i ord som *sex*, *extra* og *fix* (Vinje 1973: 143).

Rask gikk god for den svenske betegnelsen <å> for <aa> i rettskrivningslæren sin fra 1826, og <å> blei også brukt i Petersens oversettelse (skj.2). Sommerfelt gav ut sin oversettelse i bryningsfeltet mellom ny og gammel tradisjon også på dette området, og valgte den gamle og i samtiden mest brukte <aa> (skj.2). Etter Stockholmsmøtet benyttet Bjørnson <å> i sin nytgivelse av *Sigurd Slembe* i 1870, men endringene han foretok, blei sett på som radikale (Skard 1973: 163). <å> for <aa> var ikke blitt allemannseie til tross for at Stockholmsmøtet hadde anbefalt <å> og at markerte forfattere våget å benytte seg av de nye forslagene.

Sommerfelt brukte konsekvent <ø>: *Mørd, Søn, røde* (skj.2), mens Petersen skiftet mellom <ø> og <ö>: *Mörd, sön, Røde* (skj.2). Petersen betegnet her skillet mellom åpen <ö> og lukket

<ø> som var en del av Rasks ortofone program (Skautrup 1953: 173). Målet om ett skriftegn for hver lyd førte altså ikke bare til at man fjernet fremmede bokstaver, men også at man måtte finne nye skriftegn for ulike lyder som blei benevnt i ett og samme skriftegn. Vokalen i *sön* og vokalen i *Røde* uttaltes ikke likt og kunne derfor ikke ha samme skriftegn. Dette punktet i Rasks ortofone program slo aldri gjennom i Norge, og Sommerfelt fulgte den vanlige skriftnormen.

5.1.6 Dobbel vokal og dobbel konsonant

Det hadde vært vanlig å betegne lang stavelse av <e>, <i> og <u> med fordobling av vokalen, men dette blei, som vi har sett, avskaffa med rettskrivningsloven i 1862, og foreslått avskaffet ved det skandinaviske rettskrivningsmøtet i 1869. Man skulle altså skrive *Hus*, *hin*, *sen* og ikke *Huus*, *hiin*, *seen*. Petersen skreiv ingen doble vokaler, men jeg har funnet ett eksempel på dette hos Sommerfelt i verbet *seet* (skj.3). Ellers fulgte også Sommerfelt normen uten dobbel vokal.

Dobbel konsonant bruktes i dansk-norsken kun i flerstavellesformer av ord som *Skallet*, *Stellet*, *Hullet*, *Skinnet*, *Hunnen*, *Bønnen*, *Sønner*, og tilsvarende enstavelsesord blei betegna med enkel konsonant, selv om både konsonanten og vokalen foran den uttales helt likt som i tostavellesordet, altså *Skal*, *Stel*, *Hul*, *Skin*, *Hun*, *Bøn*, *Søn* (Knudsen 1867: I). Det var ikke noe uttalt ønske verken innen ortofonien (Skautrup 1953: 167-169) eller i Knudsens fornorskingsstrev å innføre dobbel konsonant også i enstavelsesord, heller tvert imot: «lykkelige er vi, sålänge den hålder sig innen denne grænse og ikke griper om sig som på svenskenes område» (Knudsen 1867: I). Seip regnet derimot Wergelands doble konsonanter som fornorskende fordi de bedre betegnet den norske uttalen, som i enstavelsesord var forskjellig fra den danske (1914: 102). Dessuten var en av de tre hovedendringene som blei gjort i riksmålet i 1907, innføring av dobbel konsonant i utlyd etter kort vokal i noen ord. Denne doble konsonanten blei innført i proprier som *Bessekken*, *Voss*, *Folgefonn*, *Finn* og *Kjell*, for å forebygge feillesning eller tvetydighet i ord som *ball*, *vinn*, *stegg*, *fett*, *kjærr* og *dress* og i en del bøyingsformer som *hvitt*, *vaatt*, *søtt*, *brutt*, *skutt* og *latt* (Aars og Hofgaard 1907: 52-53).

Både Sommerfelt og Petersen fulgte normen og skreiv kun flerstavellesformer med dobbel konsonant. Enstavelsesord og sammensatte ord med enstavelsesstammer hadde derfor enkel konsonant selv om vokalen var kort: *Søn*, *gik*, *Æt*, *op*, *fik* – *Folkesnak*, *opfostring* (skj.3). Sommerfelt hadde derimot, i motsetning til Petersen, dobbel konsonant i en del personnavn. Flere av disse er sammensatt med Odd (*Oddny*, *Naddodd*, *Thorodd*), Unn (*Thorunn*, *Gunnhild*, *Jorunn*), Hall (*Hallgerd*, *Hallkatla*, *Halldor*, *Thorhall*, *Hallgrim*) og Koll (*Dalakoll*, *Stedjakoll*) (skj.3). Videre finner man også dobbel konsonant i noen stedsnavn hos Sommerfelt hvor Petersen skreiv med enkel konsonant, som for eksempel *Kallbak* og *Skorradal* (skj.3).

Sommerfelts bruk av dobbel konsonant i disse personnavnene kan knyttes både til den norske uttalen, og til stavinga av disse navnene på norrønt og i samtiden (Kruken og Stemshaug 1995: 294-295, 215-216, 113-114, 170, 55, 237). Petersens versjon med enkel konsonant var derimot mer konsekvent med hensyn til rettskrivningen av andre ord – og den danske uttalen. Den doble konsonanten som Sommerfelt brukte i disse navnene må altså ha vært en bevisst henvendelse til den norske leserkretsen, som møtte en staving i propriene, som de kjente.

5.1.7 Særskrivning

Det fantes ingen klare regler for særskrivning, så om man skreiv et uttrykk som ett eller to ord var derfor individuelt (Skautrup 1953: 180). Under rettskrivningsmøtet i Stockholm blei det vedtatt at man skulle ha mer særskrivning i uttrykk som *idag*, *imorgen*, *tilsengs*, *isinde*, *påtide* og *påny*, som det hadde vært vanlig å skrive som ett ord i dansk og i dansk-norsk frem til da (Vinje 1973: 133). På dette punktet var både Sommerfelt og Petersen inkonsekvente: Sommerfelt skreiv *i færd* og *i Stedet*, men *iland* og *ihænde*, mens Petersen skreiv *ifærd* og *isteden* men *i land* og *i hænde* (skj.4). Dette er altså ikke uttrykk for at oversetterne har ulike morsmål, men på manglende normering.

Sommerfelts sammenstilling av ord som *Hallbjørnsvardene*, *Stenkast*, *Indendørs* og *Islandsfærd* i opposisjon til Petersens omskriving til *Hallbjørns varder*, *slag av en sten*, *husets indre bestyrelse* og *at drage til Island* (skj.4) kan derimot vitne om at ulike språklige mønster lå til grunn hos oversetterne.

Av andre fornorskende grep skreiv Sommerfelt om danske preposisjonsuttrykk som *dertil*, *derom*, *deraf*, *tilligemed*, *heraf*, *dermed* med to ord og i motsatt rekkefølge: *til det*, *om det*, *til dette*, *med ham*, *af dette* og *med det* (skj.4)

5.1.8 Uttrykk

Sommerfelt la inn flere norske vendinger i oversettelsen, som *er haard til Sinds*, *blev med dig*, *tage mig i Haanden paa*, *kom til Land*, *fare i Forveien*, *som stod Fremst*, *flyede han til Skogs* og *skille Følge med ham* (skj.5). Disse er ikke like folkelige og muntlige som hva man kan finne hos Asbjørnsen og Moe, som «Gud bere mig», «staa og hænge», «nei kan jeg ei» og «flyve i Flint» (Skard 1973: 46) eller i Bjørnsons replikker «Det bar sig slig til» og «det har han vel gjort her med» (op.cit.: 156), men de skiller seg fra Petersens oversettelse og hadde ikke vært mulige i en dansk tekst i det hele tatt.

Sommerfelt klarte likevel ikke å rense teksten helt for danske uttrykk og vendinger som *gjøre efter dit sind*, *gav sig lidet af med hinanden* og *hvorledes de skulle bære sig ad* (skj.5). Tendensen går likevel, til tross for noen danske uttrykk, mot en norskere stil.

5.1.9 Stil

Sommerfelts stil er altså først og fremst prega av sagasjangeren, og han benytta seg av flere av de stilmarkørene som også kjennetegna Aalls sagaoversettelser: Han veksla mellom historisk presens og preteritum «De ledte efter ham Gaarden rundt, men fandt ham ikke. Da havde hun klædt sig. Hun farer da med to Mænd bort på Jordet. Der finde de Høskuld dræbt.» (Sommerfelt 1871: 200) «Fredags Aften skulde Rætterne sættes. Thinget er nu roligt til den Tid» (op.cit.: 219). Videre benytta han seg av emfatisk inversjon ved nektelser som «Ikke stor Hjælp havde jeg af dig den Gang», «ikke skal hendes Sind» (op.cit.: 21, 19) og dessuten benytta han seg av allitterasjon «det lystigste Lune» (op.cit.: 20), «det vil nok senere sandes» (loc.cit.) og «Nu er Usvivs Fylgjer på Farten» (op.cit.: 23). Det er ellers lån fra norrøn syntaks og originaltekstens vendinger, som bruk av stivna dativs- og genitivsuttrykk «tage han af dage» (op.cit.: 10), «haard til Sinds» (op.cit.: 19), «Derefter satte de til Havs» (op.cit.: 162) «ride til Things» (op.cit.: 13), «De bad sig laant en Baad ind til Lands» (op.cit.: 23). Uttrykk som «Fik sin Bane» (op.cit.: 159), «jeg har hjemme ude paa Island» (op.cit.: 325) og «satte Bo der» (op.cit.: 162) blei henta fra norrønt, men var forståelige for samtidens nordmenn, og var derfor med på å bygge opp under sagastilen.

Ibsen og Asbjørnsen og Moe, som på lik linje med Sommerfelt berørte nasjonale emner i litteraturen og som fornorska den språklige stilen sin, valgte å benytte seg av gjentakelse av personlige pronomen som et fornorskende virkemiddel: «Jeg vil tage den med likevel jeg» (Skard 1973: 46) og «Jeg synes det er så liketil, jeg» (op.cit.: 145), mens Bjørnson stilte det personlige pronomenet til navn i replikker «Har du hørt gjetti hende Kari Træstak» (op.cit.: 173). Også Wergeland brukte pronomen foran navn i folkelig replikk, som «han Ola Høiland» og «Hu' Berthe er ikke grei» (Seip 1914: 128). Disse stilistiske virkemidlene benytta ikke Sommerfelt seg av. Sagastilen var arkaiserende med sine lån fra norrøn grammatikk og norrøne vendinger, mens repetering av personlige pronomen og personlige pronomen i tillegg til navnet, først og fremst var muntlige norske stiltrekk. De var dermed lettere å inkludere i eventyr og i bøndenes replikker, enn i en islendingesaga.

5.1.10 Oppsummering

Sommerfelts forsøk på å henvende seg til en norsk leserkrets må ses i sammenheng med at sagaen kom ut som et tilleggshefte til *Folkevennen*, et opplysningsblad for allmuen. I praksis var det altså allmuen han henvendte seg til. Lese- og skriveferdighetene blant bønder og håndverkere på bygda var ikke like gode som hos overklassen. Skolegangen var kort og de hadde begrenset tilgang til bøker. Det var derfor gjennom religiøse skrifter og opplysningsblader de møtte skriftspråket. For å kunne lykkes med *opplysningen* var man derfor prisgitt at allmuen hadde mot til å ta fatt på lesestoffet. *Folkevennen* var dermed ikke et forum hvor det var hensiktsmessig å ta radikale

skriftspråksvalg. Allmuen var vant til å lese gotiske bokstaver og store forbokstaver i substantiv, så når det norske folk skulle få en egen sagaoversettelse måtte denne naturligvis skrives i en typografi som var kjent for dem.

Også på det ortografiske området holdt Sommerfelt seg til den kjente skriftspråksnormen: han skreiv <f> i sammensetninger med *af-*, hadde bare ett tegn for <ø>, stavet tallordet *sex* med <x> og skreiv dobbel konsonant kun i tostavellesord. Allmuen var nok fremdeles vant med å lese dobbel <e>, <i> og <u> som lengdetegn, men på dette punktet fulgte Sommerfelt rettskrivningsvedtaket fra 1862 og anbefalingen fra Stockholmsmøtet i 1869. Dessuten skreiv han <ks> i flere ord som tidligere hadde blitt stavet med <x>, som *straks* og *vokse* (skj.2), men altså ikke i *sex*, og fulgte her delvis anbefalingen fra Stockholmsmøtet.

På to områder tok Sommerfelt bevisste fornorskingsgrep. For det første når det gjaldt særskriving: Han sammenstilte enheter som *Hallbjørnsvardene* og *Stenkast* (skj.4) etter norsk uttale, og han delte opp danske preposisjonsuttrykk som *dertil*, *derom*, *deraf* og fornorsket til *til det*, *om det*, *til dette* (skj.4). For det andre stavet han navn i en kjent språkdrakt. Avledninger av *Odd(-)*, *Unn(-)* og *Hall(-)* fikk dobbel konsonant etter etymologien og navn som *Olav*, *Ulv*, *Thorleiv* og *Ravn* (skj.1) blei stavet med <v> etter den norske uttalen og ikke med <f>. Sagastilen var arkaiserende i språkdrakten og la ikke til rette for muntlig språkbruk og folkelige språktrekk, men Sommerfelt la inn en del norske uttrykk som prega stilen i norsk retning.

Typografisk, ortografisk og stilistisk var Sommerfelt tradisjonalistisk. Typografisk må valget knyttes direkte opp mot mediet han brukte for å få tykket oversettelsen, og leserkretsen som han henvendte seg til. Selv om Bjørnson og Knudsen hadde små forbokstaver og latinsk skrift i sine tekster på denne tiden, var de avvikere med slike typografiske språkvalg. På det ortografiske området tok han altså ett lite steg i ortofon retning med <ks> for <x> og et par steg i fornorskende retning når han stavet navn, og i orddelingen, men han holdt seg ellers helt til den tradisjonalistiske normen. Den tradisjonalistiske stilen var sterkt knytta til sjangeren, men her la altså Sommerfelt inn fornorskende uttrykk. Den norske leserkretsen som Sommerfelt henvendte seg til, ville sannsynligvis følt seg mer tiltalt av Sommerfelts enn av Petersens oversettelse på disse områdene, nettopp på grunn av de tradisjonalistiske typografiske og ortografiske språkvalgene, men også på grunn av norske uttrykk og fornorskende ortografi.

5.2 Fonologi⁹

Uansett hvordan man snur og vender på det, er dansk og norsk to svært like språk, som Sommerfelt uttrykte i sitt forord i *Njåls Saga*: «I enhver gren af Videnskaben kommer det saaledes omtrent ud paa Et, hvadenten Gjenstanden er fremstillet i det danske eller norske Sprog; begge ere i Norge og Danmark lige fattelige, og man vil i Almindelighed ikke stødes ved noget Udtryk» (1871: IV).

Man skal lese svært mange setninger før man oppdager syntaktiske ulikheter eller uttrykk som bare er brukbare i det ene språket. Ortografiske ulikheter er enklere å påpeke, men de hemmer likevel ikke lesning og forståelse av det danske språk for en nordmann, eller omvendt. De fonologiske ulikhetene mellom norsk og dansk kommer derimot tydelig til uttrykk i skriftspråka, om de gjerne er enda tydeligere i muntlig språk.

5.2.1 Diftonger

Først med rettskrivningsreformen i 1917 blei former med diftong som *stein*, *øy* og *hawk* sidestilt med tilsvarende ord med monoftong (Skautrup 1953: 114). Innføringen av diftonger i skriftspråket, der man i norsk hadde diftonger i talespråket, skjedde gradvis utover 1800-tallet: Wergeland hadde en del diftonger i særnorske ord, men også i «fellesord» som *Bein*, *Leik*, *skreik*, *steike* og *Stein* (Seip 1914: 106), mens Asbjørnsen og Moe skreiv selv særnorske ord som *Graaben* og *Blødmyr*, med monoftong, med et par unntak som *raute*, *beite* og *kaut* (Vinje 1973: 93). Bjørnson hadde oftere norsk lydform i særnorske ord enn Asbjørnsen, og skreiv for eksempel *sauer* og *høi* (Skard 1973: 155-157). I Ibsens *Peer Gynt* fra 1867 finner man også diftonger i særnorske ord som *kaut* og *Naut* (Vinje 1973: 140). På slutten av 1800-tallet var det altså først og fremst i særnorske ord man innførte diftonger fra norsk talespråk (Vinje 1984: 224).

Sommerfelt skreiv diftong i en del særnorske ord: *Taug* (både i betydningen *tau* og *å tie stille*, pret.), *Skrei*, *Heien*, *hauglagt* og *sauer* (skj.6). Men ikke minst preger diftongene proprier, og skiller Sommerfelts oversettelse fra Petersens. Sommerfelt skreiv konsekvent diftonger i personnavn og stedsnavn som *Thorstein Breidmage*, *Svein*, *Eirik*, *Stein*, *Svanlaug*, *Kolbein*, *Breidefjordsdalene*, *Steingrimsfjord*, *Øyjafjeldene* og *Raudeskredene* hvor man hos Petersen finner monoftong (skj.6). I ord som *Eivind* og *Røykjardal* stavet Sommerfelt diftongen etter den norske uttalen, i motsetning til Petersen, som skreiv *Eyvind* og *Reykedal*. I atter andre proprier brukte både Petersen og Sommerfelt diftong: *Thorgeir*, *Joreid*, *Rannveig*, *Aud*, *Laugarnæs*, *Baugagil* og

⁹ Fonologi handler om språkllyder, og knyttes dermed til talespråk. Dette kapittelet handler derimot ikke om lyder, siden kildematerialet er en skriftlig tekst. Jeg har likevel valgt å kalle dette kapittelet for *fonologi*, fordi de fonologiske ulikhetene mellom norsk og dansk kommer til uttrykk i skriftspråksvalg, som for eksempel bruk av diftonger og stemte eller ustemte plosiver. Se også fotnote 3, side 15.

Veidilausa (sistnevnte stava Petersen *Veideløse*) (skj.6). Kun i stedsnavnet *Øre*, skreiv Sommerfelt uten diftong, der Petersen skreiv med diftong, nemlig *Eyre* (skj.6).

Rasmus Rask benekta at det fantes diftonger i norsk (Knudsen 1844: 99) og i dansk, og skreiv derfor <v> for <u> i ord som *tavs* og *Evropa*, og <j> for <i> eller <y> i *Vej* og *Øje* (Skautrup 1953: 167). I Petersens oversettelse av *Njåls Saga* støter en dermed på skrivemåter som *tav*, *sejle*, *rejse*, *vejen*, *arbejder*, *sejer*, *öje*, *silketrøje* og *fløj* (skj.6). Knudsen blei ikke helt enig med seg selv om han mente man ikke hadde diftonger i norsk i det hele tatt (1869: 134) eller om man hadde diftonger bare i <au>, <eu> og <ou> (1844: 99-100). Dessuten erkjente han at allmuen uttalte [æi] og [æu] der de danna uttalte [e] og [ø] (1850: 256). Knudsen stilte seg bak Rasks skrivemåte <ej> og <øj> med <j>, men ikke <v> for <u> i <au> og <ou> (1886: 129) og påvirka for eksempel Ibsen til å skrive *sejle* og *høj* i *Kjærlighetens komedie* fra 1862 (Vinje 1973: 139). Etter at det skandinaviske rettskrivningsmøtet hadde gått inn for <ej> og <øj> skreiv Ibsen konsekvent disse diftongene med <j> (op.cit.: 143). Sommerfelt derimot, holdt seg til den gjengse norske skrivemåten og skreiv diftongene <ei>, <au> og <øi> i sin oversettelse av *Njål Saga*: *taug*, *seile*, *reise*, *veien*, *arbeider*, *seier*, *Øie*, *Silketrøie* og *fløi* (skj.6). Stavemåten med <j> og <v> var kontroversiell: Selv Løkke, som var en av de norske delegatene til rettskrivningsmøtet, var imot forslaget, men blei nedstemt av de andre norske og danske delegatene. Han mente at «den vanlige skrivemåte *ei*, *øi* gav bedre uttrykk for den faktiske uttalen enn det nye forslaget» (op.cit.: 132). Den gjengse oppfatningen var altså at man hadde diftonger i norsk, og disse skulle staves <ei>, <au> og <øi>. Sommerfelts skrivemåte av diftongene var derfor likest det skriftbildet norske lesere var vant med å møte.

Ord som var sammensatt av *stein* og *øy* skreiv Sommerfelt med monoftong, på lik linje med Petersen, når de ikke var i propriier: *stene*, *stenkast*, *øer*, og også *nøst* (naust) skreiv han med monoftong. I navnet *Haakon Adelstens-Fostre* finner man monoftong hos Sommerfelt selv om han skreiv *Thorstein*, *Stein* og *Steingrimsfjord* med diftong (skj.6).

5.2.2 Vokaler

Komiteen som var nedsatt for 1917-rettskrivningen gikk inn for at riksmålet skulle reguleres i overensstemmelse med landsmålet i bruken av <e> og <æ>¹⁰ (Gundersen 1967: 84-85). Landsmålet hadde tatt inn de etymologiske <e>-ene og disse skulle nå også inn i riksmålet. I dansk var det ingen fast regel for bruken av <e> eller <æ> på den tiden Sommerfelt og Petersen gav ut sine oversettelser av *Njåls Saga*. Noen danske forfattere skreiv <e>, som man gjorde fra

¹⁰ Det kan diskuteres om bruken av <e> eller <æ> er ortografisk eller fonologisk. I ord som *sterk/stærk* og *verge/værg* er det for eksempel mindre fonologisk ulikhet enn i ord som *nesen/næsen* og *djevel/djævel*. En overgang som i utgangspunktet var ortografisk hadde blitt mer og mer fonologisk etter hvert som skriftbildet prega talespråket. Jeg har derfor plassert dette delkapittelet i fonologidelen.

gammelt av, mens de fleste gikk over til <æ>. Om man gikk inn for <æ> eller <e> var uavhengig av om man var ortofonist eller skandinavist (Skautrup 1953: 175). Noen ord blei dekket av den normerende regel, som blant andre Rask gikk inn for, om at man skulle skrive <æ> når stammen eller beslekta ord hadde <a> (loc.cit.). Det var altså en tendens i det danske språket mot å skrive <æ> for etymologisk <e>, mens man i Aasens landsmål gikk inn for <e>. Sommerfelt skreiv, som Petersen, <æ> i mange ord hvor man i norsk i dag ville skrevet <e>, som for eksempel *Mænd, mægtig, gjæv, høisæde, tænke, dræbt, Kjæmpe, til ægte, færdig, Djævle, Frænde* og *stærk* (skj.7.1). Også i den neste oversettelsen til norsk, av Paasche i 1922, finner man igjen flere av disse <æ>-ene: *mægtig* og *gjæv*, men *sterk* (1). Sommerfelt skreiv *Hjælm* og *Skjægge* der Petersen skreiv *hjelme* og *skegge* (skj.7.1), men det er flere eksempler på at Sommerfelt hadde <e> der Petersen har <æ> enn omvendt: *Beltet, Kamnes, Kjep, hevne, bjerget, herjede m.fl.* (skj.7.1). Sommerfelt var ikke helt konsekvent i stavingen, for selv om han skreiv *Belte* og *(Kam)nes*, finner man også *Bælte* og *(Røykja)næs* (skj.7.1). Det er ikke noe tydelig mønster i hvilke ord Sommerfelt stavet med <e>, og den inkonsekvente bruken kan være et tegn på at han var en av forfatterne som gikk mest inn for <æ>, men at det ikke var noen gitte ord som alltid hadde <e>.

Videre skreiv Sommerfelt en del ord med danske vokaler: *igjennem, mellem, græd, børn* (pl), *koldt, Raab* (rop), *otte* (åtte) og pronomenene *mig, dig, sig, vor* og *vort* (skj.7.2). Pronomenene blei ikke endra før 1938-rettskrivningen (Torp og Vikør 1993: 245), men allerede Wergeland hadde brukt former som *graate* og *kalt* (Seip 1914: 106). I Ibsens «Fjeldfuglen» fra 1859 støter man på formen *graate* (Skard 1973: 139) og i hans seinere skuespill gjenkjenner man norsk fonologi, i ord som *rope*, ubundet av miljømessig bakgrunn (op.cit.: 148). *Graate* og *rope* fikk norsk vokalisme med 1907-rettskrivingen (Aars og Hofgaard 1907:45, 75), og *kald* blei likestilt med *kold* først etter 1917 (Krogsrud og Seip 1924: 84). *Gjennem* blei stava med <e> også etter 1907-rettskrivingen (Aars og Hofgaard 1907: 63), og i 1922 var *gjennom* og *mellom* likestilt med *gjennem* og *mellem* (Krogsrud og Seip 1924: 51, 105).

I en rekke stedsnavn valgte Sommerfelt og Petersen ulike vokaler, for eksempel skreiv Sommerfelt <a> for Petersens <e> i ord som *Øksaraa* og *Adalsysla* (skj.7.2) og <aa> for <a>, <o> eller <æ>, i for eksempel *Haamundstad, Bergthorsvaal* og *Thvaattaa* for Petersens *Hamundstad, Bergthorsvol* og *Thvætå* (skj.7.2). I personnavn skreiv Sommerfelt <aa> for Petersens <a>, i for eksempel *Haakon, Haarek, Njaal, Haamund* og *Haavard* (skj.7.2) og han skreiv <a> i personnavn som *Ragnar, Dalakoll, Thorvar* og *Steinvar* for Petersens <ö>, <ø> og <e>, altså *Regner, Dalekol, Thorvør* og *Steinvör* (skj.7.2). Noen av Sommerfelts vokaler i disse propriene blei skrevet med norsk vokalisme, som *Haakon, Njaal* og *Haavard*, mens andre var mer tilfældige

ulikheter mellom oversettelsene, som *Brjaan, Thorarin* og *Rimol* for Petersens *Brjan, Thoraren* og *Rimul* (skj.7.2).

5.2.3 <g> for <v>

Norrøn <g> hadde i dansk og i noen norske dialekter gått over til <v> og <j>, eller falt bort, mens den i de fleste norske dialekter hadde blitt stående (Seip 1914: 109). Knud Knudsen skreiv i 1867 at man i en mannsalder hadde skrevet *skog* og *plog*, og at man nå var i gang med å få en norskere skrivemåte i lignende ord med <g> for dansk <v> (25-26). Holberg opplyste om bruken av <g> i norsk, og oppførte eksempler som *qvige* (dansk *kvie*) og *mage* (dansk *mave*) (Skautrup 1953: 27). De høyere samfunnslagene brukte både uttalen med <v> og med <g>, hvor den danske uttalen blei sett på som mer edel enn den norske (Knudsen 1844: 86). Hos Wergeland kan en finne former som *Skog, Plog, Farge, flyge, Korg, Haga (hage), Torg, blyg, Haug*, men også *Skov* og *Plov* (Seip 1914: 109-110). I Ibsens *Peer Gynt* støter man på både *Skog* og *Plog* (Skard 1973: 140) og hos Bjørnson både *Skog* og *lage* (op.cit.: 157). *Skogen* og navn som var sammensatt med *skog*, som *Skogarnev* og *Skogværingerne* skreiv Sommerfelt med <g> etter norsk uttale (skj.8). Sommerfelt skreiv også *havnehage, taug* og *Breidmage*, men *maven* og *farvede* (skj.8). Han fulgte her utviklingen med flere og flere norske <g>-er i norsk litteratur utover 1800-tallet, og datamaterialet vitner om at *Skog* var en mer akseptert form enn *Mage*, som han vaklet mer i bruken av.

Fra 1907 til 1959 gjeninnførtes <g> for dansk <v> trinnvis i riksmålet/bokmålet. Fra 1907 begynte dessuten <g> å komme inn igjen i ord hvor den hadde vært borte, som i *duge* og *blyg* (Gundersen 1967: 46-47).

5.2.4 Stemte eller ustemte plosiver

I Danmark uttaltes ustemte plosiver [p], [t], [k] etter lang vokal frem til reformasjonen, da de gradvis gikk over til stemte plosiver [b], [d], [g] (Knudsen 1850: 266). Knudsen mente dessuten at dansk fremdeles hadde spor av ustemte plosiver der vokalen foran hadde gått fra lang til kort: *skipper, bryllup, knippe, hyppig, vække, tække, svække* men *skib, løbe, knibe, hob, vaage, tag* og *svag* (1867: 22). I Norge holdt derimot de ustemte plosivene seg i denne posisjonen, unntatt i et område langs kysten på Sørlandet og opp til Boknafjorden. I de høyere klasser i Kristiania bruktes de ustemte plosivene i dagligtalen, mens man i opplesning og når situasjonen opplevdes som mer høytidelig tydde til former som *daab, skaber* og *gaadefuld*. Former som *vitne, åpenbaring, skaper, skapning* og *forbrytelse* var utenkelige i dannet tale (Vinje 1984: 225).

Knud Knudsen så på gjeninnføringen av ustemte plosiver <p>, <t>, <k> for de danske stemte plosivene , <d>, <g> som den viktigste saken i målstrevets arbeid for et norskere skriftspråk (Knudsen 1886: 103). De første valgfrie formene med <p>, <t>, <k> blei innført i

1893, to år før Knudsen døde. I 1907 blei ustemte plosiver obligatorisk i noen ord og tillatt i flere ord, og utviklinga blei ført vidare i 1917 og 1938 (Gundersen 1967: 45).

Wergeland brukte etter hvert ustemte plosiver ivrig i både særnorske ord, stedsnavn og ord hvor den eneste forskjellen mellom dansk og norsk var bruk av stemt eller ustemt plosiv (Seip 1914: 107-108). Han skreiv for eksempel *Ringerike, Akershuus, Viken, Gjeit, graate, Drap, utpaa* og *Vik* (loc.cit.). Asbjørnsen og Moe skreiv derimot til og med særnorske ord etter danske lydmonster, men hadde noen unntak som *gape, kope* og *sope* (Vinje 1973: 93). Fra *Kjærlighetens Komodie* i 1862 begynte Ibsen å bruke flere ustemte plosiver, i *aker, braate, langelek, stup, brøjte* og *vek*, og han brukte enda flere i *Peer Gynt* i 1867: *gjet, naut, vik, raake, sakne, skake, stupe, glup, spræk, strak* (Skard 1973: 140). Fra 1857, da Bjørnson gav ut *Synnøve Solbakken*, til 1859, da han gav ut *Arne*, gikk han fra å bruke ustemte plosiver kun i særnorske, folkelige og hjemlige ord, til å ha ustemte plosiver tilnærmet overalt. I *Arne* finner man former som *forlate, vitne, krøpling, likne, våkne* og *skitten* (Vinje 1973: 146).

Sommerfelt brukte stemte plosiver etter dansk mønster: *Olav den Hvide, søge, Kjøbmandsskib, Uger, Høisæde, greb, dræbt, Maden, Æblegraa* (skj.9.1). Det er kun i proprier han valgte ustemte plosiver etter norsk mønster, nemlig i personnavn som *Uspak, Thorstein Torskabit* og *Ragnar Lodbrok* (skj.9.2) og i stedsnavn, som *Viken, Gautevik, Njardvik, Krossavik, Thrasvik, Hvitaen, Hvitanaes, Gardarike* og *Dungalsnipa* (skj.9.2). Tatt i betraktning at selv Asbjørnsen og Moe hadde dristet seg til å bruke noen ustemte plosiver i særnorske ord, at både Ibsen og Bjørnson hadde mange ustemte plosiver i sin nasjonale diktning, at Wergeland brukte ustemte plosiver i alle stiltivå og også i ord fra «fellesspråket», samt at gjeninnføringen av ustemte plosiver var så viktig i Knudsens fornorskende prosjekt, må man kunne si at Sommerfelts svært få ustemte plosiver i proprier var et tradisjonalistisk språkvalg. Sommerfelts *Gjedeskind* (skj 9.1) sto i opposisjon til Ibsens, Bjørnsons og Wergelands *gjet* (Skard 1973: 140), *gjete* (op.cit.: 157) og *gjeit* (Seip 1914: 108), Sommerfelts *raabte* (skj.9.1) i opposisjon til Ibsens *rope* (Skard 1973: 148), og Sommerfelts *Græd* og *ude* (skj.9.1) sto i opposisjon til Wergelands *graate* og *utpaa* (Seip 1914: 108).

Selv om folk flest var mest vant til å se de stemte plosivene i skriftspråket, hadde de fleste dialektene i Norge ustemte plosiver. Dessuten gikk utviklinga i litteraturen som omhandla nasjonale emner, som Sommerfelt satte sin oversettelse i sammenheng med, mot en overgang til de norske, ustemte plosivene. Et annet tegn på at plosivene var viktige i overgangen til et norskere skriftspråk, var at offisielle myndigheter åpna for stemte plosiver allerede i 1893. Videre var overgangen til stemte plosiver en av de tre hovedpunktene ved rettskrivningen i riksmålet i 1907 (Aars og Hofgaard 1907: 44-52).

5.2.5 Stum <e>

Sommerfelt fulgte den norske skrivemåten i *Gudrid*, *Yngvild* og andre kvinnenavn som slutter på -*unn*, -*hild*, -*gerd* og -*eid*, og skreiv disse uten utlydende <e>. Også stedsnavnet *Solheim* skreiv Sommerfelt uten <e> etter norsk mønster. De norske leserne møtte dermed på proprier i Sommerfelts oversettelse, som også på dette punktet var stavet etter kjente mønster. Petersen skreiv på sin side disse navnene etter dansk norm, med utlydende <e>: *Gudride*, *Yngvilde*, *Joreide*, *Unne*, *Hildegunne*, *Valgerde*, *Thorhilde*, *Solheime* (skj.10.1). Kun i *Hild/Hilde* hadde utlydende <e> vært naturlig i en norsk tekst. Sommerfelt skreiv derimot *Skeide* der Petersen skreiv *Skeid* (skj.10.1).

Både Sommerfelt og Petersen stavet mansnavnet *Amunde* med utlydende <e> (skj.10.1). Dette navnet hadde både sterk og svak bøyning, *Ámundi* og *Ámundr* på norrønt (Heggstad, Hødnebo og Simensen 2008: 38), og den utlydende <e>-en hos Sommerfelt og Petersen gjenspeiler den historiske, svake bøyningen av mansnavnet *Ámundi*. <e>-en er altså ingen fordansking av personnavnet.

Avskaffelse av stum <e> var en av de fire rettskrivningsendringene som blei vedtatt med reformen i 1862 (Vinje 1973: 123). Også under Stockholmsmøtet blei det foreslått at stum <e> skulle avskaffes (op.cit.: 129-130). Jeg har funnet ett eksempel på understøttende <e>, som skal markere lengde, hos Sommerfelt, nemlig *roer* (ror) (skj.10.2). Det har jeg derimot ikke funnet noen eksempler på hos Petersen. Begge fulgte altså retningslinjene om å fjerne stumme <e>-er.

5.2.6 Stumme og falske konsonanter

I løpet av 1700-tallet blei det innført stadig flere stumme <d>-er i det danske skriftspråket i ord som *lidt*, *vidt*, *haardt*, *ondt*, *bedst* og *sidst* (Skautrup 1953: 178-179). Rask godtok disse stumme <d>-ene der de var etymologisk «berettiget», men ellers ikke. Han gikk dermed inn for *spildt* og *vandt*, men *skilt*, *søskende*, *tysk*, *klaske* og *granske* (loc.cit.).

Knud Knudsen mente at man i skriften, lik som i allmuens talespråk måtte fjerne <d> og <t> foran <s> (Knudsen 1850: 221), og foreslo nye skriftformer uten <d> som *best*, *grisk*, *Krans*, *Palas*, *Los* og *Plas* (Knudsen 1886: 114). Det var uvanlig at Knudsen la allmuens talespråk til grunn for sine fornorskende forslag, og han var forsiktig når han foreslo å fjerne <d> og <t> foran <s> «først og fremst under oplæsning» (loc.cit.). I rettskrivningsbøker fra omkring 1890 står den stumme <d>-en fremdeles i ord som *bedst*, *plads*, *sidst*, *vidst* og *svenske*, men ikke i *tysk* og *vask* (Nygaard 1945: 52). Skrivemåten med <d> var altså innarbeidet i nordmenns skriftspråk. I mange ord blei <d>-en fjernet i 1907, men *bedst* og *hadsk* blei først endret i 1917 (Gundersen 1967: 46).

Sommerfelt skreiv <d> foran <s> i ord som *bedste*, *tilsidst*, *Stadsklæder*, *vidst* og *standse* der også Petersen hadde <d> foran <s>, men Sommerfelt hadde i tillegg <d> i *Tydskland*

(skj.11.1). Også i *trods*, *hidsige* og *Hirdplads* skreiv Sommerfelt <d> foran <s>. Petersen brukte andre ord eller uttrykk for disse ordene (skj.11.1). I utlyd finner man hos Sommerfelt stum <d> i *hvad*, *lad* og *Søskend(børn)* (skj.11.1). Sistnevnte skreiv Petersen om til *fættene*, men også han skreiv *hvad* og *lad* med <d> (skj.11.1). Kun i stedsnavnene *Nordmandi* og *Thradsvig* skreiv Petersen stum <d>, der Sommerfelt skreiv uten <d>, altså *Normandi* og *Thrasvik* (skj.11.1).

Proprier som blei skrevet med <Þ> i norrønt skreiv Sommerfelt med <th> i sin oversettelse: *Throndhjem*, *Thora*, *Thorstein*, *Thjostolv*, *Thraandsgil* (skj.11.2). Også Petersen skreiv <th> i disse propriene. Unntak er *Althinget*, som Sommerfelt skreiv med <th>, noe ikke Petersen gjorde, og *Tjorsaa* som Petersen skreiv med <th> og Sommerfelt uten <h>. A. E. Eriksen og P. A. Paulsen hadde gitt ut *Norsk Læsebog* i 1868 og blei blant annet kritisert for å fjerne disse <h>-ene i nordiske personnavn som, *Torleiv* og *Trond* (Knudsen 1869: 3). Normen var altså å skrive disse personnavnene med <th>, og det var slik folk var vant med å se dem stava. I rettskrivningsreglene fra omkring 1890 hadde man fjerna den stumme <h> en i (*Stor*)ting (Nygaard 1945: 52). Både Sommerfelt og Petersen skreiv *thi* (skj.11.1) etter dansk norm og bruk. *Thi* blei stava med <h> i norske rettskrivningsregler fra omkring 1890 (Nygaard 1945: 52), men etter rettskrivningen i 1907 skulle konjunksjonen staves uten <h> (Aars og Hofgaard 1907: 81). Konjunksjonen var hyppig brukt i dansk-norsk skriftspråk, så om man i dag vil se på den som et fordanskende trekk, var det nok ikke mange lesere som reagerte på å finne den i Sommerfelts oversettelse av *Njåls saga*.

Proprier som i norrønt hadde <h> foran <l> og <r> skreiv Petersen med denne <h>-en: *Hlidarende*, *Hlade*, *Hrossø*, *Hroar*, *Hrafn* og *Hlid* (skj.11.2), mens Sommerfelt skreiv uten <h>: *Lidarende*, *Lade*, *Rossø*, *Roar*, *Ravn* og *Lid* (skj.11.2). *Norsk personnamnleksikon* opplyser om at navnet *Roar* også blei brukt i formen *Hroar* fra 1850-årene (Kruken og Stemshaug 1995: 243). Navnet har derimot vært vanligst uten innlydende <h>. I *Norsk stadnamnleksikon* er det bare ni stedsnavn som begynner på <hv> (og fem av disse er sammensatt med *hval* eller *hvit*) og ingen stedsnavn begynner på <hl> i dag (Sandnes og Stemshaug 1997: 229-230). Petersen holdt seg til en skrivemåte som var nærmere norrønt enn Sommerfelts oversettelse. Mens Sommerfelts versjon derimot stemte mer overens med norsk stavemåte av proprier uten <h> foran <l> og <r>.

Knudsen konstaterte at noen <g>-er som hadde forsvunnet i skriftspråket fremdeles fantes hos allmuen i ord som *duge*, *dugelig*, *blyges*, *Trugsmål*, *Tru(d)sel* og *Kvige*. Disse ville han ha inn igjen i det norske skriftspråket (Knudsen 1886: 118). Allerede i 1907 blei disse formene tillatt som valgfrie (Gundersen 1967: 47). Bjørnson skreiv verb som *hugse*, *drygde* og *flaug* med <g> (Skard 1973: 163, 160). Sommerfelt skreiv derimot *Husyg* og *duer* uten <g>, på lik linje med Petersen

(skj.11.3). I rettskrivingen fra 1907 blei *duge* sideform til *due* (Aars og Hofgaard 1907: 60) og *hug* sidestilt med *hu* (op.cit.: 65).

Videre ville Knudsen fjerne <g>-er som var innført i dansk-norsken i løpet av de siste generasjonene, i ord som *dølge*, *spørge*, *sælge* og *vælge* (Knudsen 1886: 118). «I 1907 kom *spurte* – *spurt* inn som valgfrie former, og *spørsmål* som eneform. I 1917 blei *selle* - *solte* valgfrie former; i 1938 blei *dølsmaal*, *dulte* – *dult*, *valte* – *valt* eneformer» (Gundersen 1967: 47). Sommerfelt hadde stumme <g>-er i verbene *siger* (*si* pres.), *slog* (*slå* pret.) og *spørge* (*spørre* inf.) (skj.11.3). *Nogen* og *aldrig* skreiv Sommerfelt som Petersen med <g> (skj.11.3), men han hadde også <g> i *Tougene* (tau), hvor Petersen skreiv *tov*, og i *Guldsylgje* (skj.11.3). Knudsen påpekte at uttalen i den dannede dagligtalen var *sølje* (Knudsen 1850: 243). Med rettskrivningen i 1907 blei *sølje* stavet uten <g> (Aars og Hofgaard 1907: 80), men *taug* (op.cit.: 81), *aldrig* (op.cit.: 56) og *nogen* (op.cit.: 72) blei stavet med <g>.

5.2.7 <d> etter <l> og <n>

En av kampsakene til Knud Knudsen gjennom mange år med fornorskingsstrev var å fjerne <d> etter <l> og <n>, der denne <d>-en ikke uttaltes. I noen norrøne ord hadde <d> blitt både uttalt og skrevet, i ord som *gjalda*, *halda*, *skylda*, *binda*, *undr* og *synd* (Knudsen 1850: 231-238). I disse ordene syntes Knudsen det var greit, som et kompromiss med etymologene, å beholde <d>-en (Knudsen 1867: 24-25). Da man i middelalderen ikke lenger uttalte <d>-en, blei den ikke fjerna fra skriftspråket, men det blei litt etter litt lagt til <d>-er i liknende ord, slik at man i løpet av noen hundre år hadde lagt inn mange <d>-er etter <l>, <n> og <r> der disse ikke blei uttalt (Knudsen 1850: 229). Hos Holberg kunne man støte på <d> etter <l> og <n> i ord som *dend*, *kand*, *hand* og *ald* (Skautrup 1953: 179), former som et par generasjoner seinere blei skrevet uten <d>, både på dansk og på dansk-norsk. På 1800-tallet stabiliserte disse <d>-ene seg i det danske skriftspråket, og de var ikke en del av ortofonistenes endringsforslag. Av de ordene som Petersen og Sommerfelt stavet med <d> etter <l> og <n> i sine sagaoversettelser er det bare *skulle*, *kunne* og *ville* som har byttet ut <d>-en med dobbel konsonant i moderne dansk skriftspråk.

Knudsen hevdet at <d>-ene ikke blei uttalt i verken svensk, dansk eller norsk i samtiden (Knudsen 1867: 24). Men da nordmennene som deltok på det skandinaviske rettskrivningsmøtet foreslo å fjerne <d> etter <l> og <n> i alle ord, uten hensyn til etymologi, fikk de, som nevnt i 5.1.1, ikke tilslutning fra delegatene fra de andre landene (Nygaard 1945: 25).

Knud Knudsen ville altså ha former som *falle*, *gullet*, *ille*, *trollet*, *ville*, *annen*, *finne*, *henne*, *in(n)*, *kvinne*, *mannen*, *sanne*, *svennen* og *vinne* (Knudsen 1867: 24) og påvirka blant andre Bjørnson til å gjøre om <ld> og <nd> til <ll> og <nn>. I Bjørnsons *Halte-Hulda* fra 1858 finnes former som *Udfall*, *skilles*, *Trolldom*, *finne*, *Funn* og *Menn* (Vinje 1973: 146). I 1917 fikk mange

ord fjerna disse stumme <d>-ene, og 1938-rettskrivningen gikk lenger enn dagens rettskrivning i å fjerne stumme <d>-er, for eksempel i ord som *tid* og *side* (Gundersen 1967: 46).

Sommerfelt skreiv, som Petersen, <d> etter <l> og <n> i ord som *Told*, *Guld*, *ilde*, *falde*, *skulde*, *fuld*, *Mand*, *Kvinde*, *hendes*, *kunde*, *andet*, *sind* og *indover* (skj.12). Stedsnavnet *Madrevalle* stava Petersen og Sommerfelt hver sin gang med dobbel konsonant for <ld> (skj.12), ellers har jeg ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt skreiv dobbel konsonant der Petersen skreiv <ld> eller <nd>. Han fulgte dermed rettskrivningsnormen som nordmenn var vant til å lese, og ikke endringsforslagene til Knudsen.

5.2.8 Palatalisert <g> og <k> foran fremre vokaler

Baden gjorde i 1785 oppmerksom på at <j> ikke hørtes på dansk etter <g> og <k> i mange ord, som *Kjerlighed*, *skjenke*, *kjemper* og *Gjerning*, og at man derfor burde fjerne <j>-en i disse ordene (Skautrup 1953: 178). Rasmus Rask utelot <j> etter <g> og <k> foran <i>, <y>, <ø>, <ö> og <æ>, mens han beholdt <j> etter <g> og <k> foran <e>. Rask gikk altså inn for former som *gøre* og *køre*, men *kjed*, *måskje* og *Gjedde* (op.cit.: 167-168). Dette var ett av de punktene N. M. Petersen var uenig med Rask i, i tillegg til oppgivelsen av store forbokstaver. Petersen gikk nemlig inn for å fjerne <j> etter <g> og <k> også foran <e>. Han ville altså skrive *måske* og *gennem* (op.cit.: 169).

På det skandinaviske rettskrivningsmøtet i Stockholm gikk delegatene inn for ikke å betegne palatalisert <g> og <k> foran de fremre vokalene <e>, <æ> og <ø>, altså *gøre* og *kære*, ikke *gjøre* og *kjære*. Dette stemte overens med svensk skriftspråk og utviklingen i det danske skriftspråket (Skard 1973: 113). Svenskenes uttale var derimot palatal (Knudsen 1850: 211), noe som blei brukt som argument for at den palatale norske uttalen kom like godt frem uten innsatt <j>.

Den norske og den danske uttalen var altså ulik på dette punktet. Den norske uttalen hadde palatalisert <g> og <k> foran fremre vokaler mens denne lyden var på vei ut av dansk talespråk (Knudsen 1850: 211). Knudsen påpekte at stavemåten av disse palatale lydene var inkonsekvent. «Forved e, æ og ø inskytes i våre bøker j efter g og k, men kun forved æ og ø efter sk. Forved i og y samt, når sk går iforveien også forved e saknes j.» (Knudsen 1867: 21). Han gikk derfor inn for å stave med <j> for å betegne alle disse palatale lydene, eller stave uten <j> overalt, altså enten *Gjeten*, *gjild*, *gjyldig*, *Gjæst*, *gjøde* eller *Geten*, *gild*, *gyldig*, *Gæst*, *gøde* (loc.cit). Han konkluderte med at dersom man gikk inn for å fjerne <j>-ene ville man ende med et skriftspråk som, på dette punktet, var likere de andre skandinaviske språkene (op.cit.: 22). Knudsen trodde at <j>-ene ville forsvinne der de fremdeles stod i det norske skriftspråket (1887: 9-10), men i 1907 blei skrivemåten med <j> innført i mange ord på <gj> og <kj> (Gundersen 1967: 46).

Ibsen forholdt seg fra og med *De unges Forbund* i 1869 til bestemmelsene fra det skandinaviske rettskrivningsmøtet og sløyfet dermed <j> etter <g> og <k> foran <e>, <æ> og <ø> (Vinje 1973: 143). Bjørnson sløyfet denne <j>-en i sin radikale førsteutgave av *Arne* i 1859 (Skard 1973: 160).

Der Petersen skreiv *gæstebud, købe, kærlighed, gerne, göre, kæp, kæmpe, kendte, skøge, gælde* og *skegge* markerte Sommerfelt den norske palatale uttalen med en <j> etter <g> og <k>: *Gjæstebud, kjøbe, Kjærlighed, gjerne, gjøre, Kjep, kjæmpe, kjendte, Skjøge, gjælde* og *Skjægge* (skj.13). Sommerfelt fulgte altså skriftspråksnormen som nordmenn var vant til å forholde seg til på dette punktet, og gjorde dermed teksten litt mer leservennlig for en norsk leserkrets enn Petersens versjon.

Sker og personnavnene *Ketil* og *Thraandsgil* stavet Sommerfelt derimot uten <j>-en som viser palatal uttale (skj.13). Både Petersen og Paasche, som oversatte sagaen til norsk i 1922, skreiv *Ketil* og *-gil* (skj.13) (Paasche 1922: 2-3), og dessuten blei disse navnene stava uten <j> på norrønt, nemlig *Ketill* og *(-)gil* (Heggstad, Hødnebo og Simensen 2008: 209, 343). I Krogsrud og Seips riksmålsordbok fra 1924 føres formen *gjel* opp (51). Navnet *Kjetil* blei i Norge brukt både med og uten <j> (Kruken og Stemshaug 1995: 168), og versjonen uten <j> var derfor ikke fremmed for norske lesere. Verbet *ske* blei skrevet uten den palatale markeringa med <j>, også etter rettskrivningen i 1907. De tre eksemplene jeg har funnet på at Sommerfelt ikke markerte palatal <gj> eller <kj> var altså etter datidas skriftspråksnorm, og propriene var dessuten skrevet etter norrøn skrivemåte.

5.2.9 <hv> eller <kv>

Norrøn [hv] har gått over til [v], [gv], [kv], velar frikativ eller den har blitt stående (Seip 1954: 182-184). I sørøstnorsk og i flesteparten av de danske og svenske dialektene, har norrøn [hv] gått over til [v], men har likevel blitt stava med <hv> i skriftspråka (loc.cit.). Et lite område vest og nord for [v]-området har hatt differensiasjon til [gv], og i resten av Norge har det skjedd en differensiasjon til [kv] (loc.cit.). I bokmål skrives i dag <hv> etter sørøstnorsk talespråk, der man i nynorsk har gått inn for <kv> etter uttalen i størstedelen av Norge.

Sommerfelt skreiv ord som *hvor, hvem, hvorfor* og *hvide* med <hv> (skj.14), men i stedsnavnene (*Skoga*)*kverve*, *Kvamsfjorden* og *Kvidmænd* bytta han <hv> ut med <kv> etter vestnorsk, midtnorsk og nordnorsk talespråk. Dessuten oversatte Sommerfelt *kvísl* (norrønt for arm/grein) til *Kvitl*, med fotnoten «Saaledes kaldes endnu i Almuesproget Forgreninger af en Elv» (Sommerfelt 1871: 313). <tl> for <sl> kan spores til vestlandet, i ord som *vetle* for *vesle*. Både Sommerfelt og Petersen skreiv <kv> i tilnavnet *Kvaran* (skj.14). Videre skreiv Sommerfelt *hvæssede* (*kvesset*) der Petersen brukte dansk *skærpede* (skj.14). *Hvæsse* var eneste mulige form i

rettskrivningen fra 1907 (Aars og Hofgaard 1907: 65), men i 1922 var *hvesse* sidestilt med *kvesse* (Krogsrud og Seip 1924: 65). Sommerfelt tok, med <kv> i stedsnavn et radikalt skritt mot landsmålet og norsk talespråk.

Videre skreiv Sommerfelt også *Hvalpe* (valper) med <hv>, slik Petersen gjorde, etter normen i både norrønt (Heggstad, Hødnebø og Simensen 2008: 305) og dansk (Molbech 1859: 998). Også Paasche, som oversatte *Njål Saga* i 1922, skreiv *valper* med <hv> (Paasche 1922: 199), og både *Norsk Riksmåls-ordbok* fra 1924 og Aars og Hofgaards rettskrivning fra 1907 førte opp *hvalp* (Krogsrud og Seip 1924: 65) (Aars og Hofgaard 1907: 65).

5.2.10 Oppsummering

Flere av Sommerfelts språkvalg innen fonologien vil for en moderne norsk leser fortone seg som fremmed eller dansk. De stumme konsonantene <d> og <g>, i ord som *nogen*, *aldrig*, *bedste*, *tilsidst* og *standse* (skj.11.3 og 11.1), <æ> for <e> i ord som *Mænd*, *mægtig*, *tænke*, *dræbt*, *Kjæmpe*, *til ægte*, *færdig*, *Djævle*, *stærk* (skj.7.1), vokalene i ord som *mellem* og *gjennem* og i pronomen som *mig* og *vor* (skj.7.2), samt hyppig bruk av konjunksjonen *thi* (*for/fordi*) (skj.11.1) vil umiddelbart få en leser til å plassere teksten som mer dansk enn norsk. Staving med <th> i proprier som *Thorstein*, *Thjostolv*, *Thorhild* og *Throndhjem* (skj.11.2) vil også se unorsk ut. Men alle disse språkvalgene var helt etter den norske skriftspråksnormen og del av det alminnelige skriftspråksbildet norske lesere var vant med å forholde seg til på 1870-tallet. Tre år før Sommerfelts utgivelse av sagaen hadde Eriksen og Paulsen blitt kritisert nettopp for å fjerne <h> etter <t> i proprier som på norrønt blei stava med <Þ>. Det var først førtiseks år etter Sommerfelts utgivelse at man i 1917-rettskrivningen gikk over til <e> for <æ>. Da blei også *gjennom* og *mellom* likestilt med *gjennem* og *mellem*. De stumme <g>-ene tok det i flere tilfeller enda en rettskrivningsreform til for å fjerne, og de stumme <d>-ene blei til en viss grad fjerna allerede i 1907, men Knudsens krav om denne fjerningen, var langt mer forsiktig enn for eksempel kravet om overgang fra ustemte til stemte plosiver. Pronomenene blei først forandra med 1938-rettskrivningen. Etter et nærmere innblikk i samtidas skriftspråksutvikling kan man dermed ikke si at Sommerfelt var tradisjonalistisk i sine skriftspråksvalg på disse punktene, men heller at han forholdt seg helt og holdent til normen.

Sommerfelts bruk av danske ustemte plosiver , <d>, <g> (skj.9.1 og skj.9.2), og den danske vokalismen i ord som *børn*, *græd*, *koldt* og *raab* (skj.7.2), var derimot språkvalg som også i samtiden må ha fortont seg som relativt tradisjonalistiske, i en tekst som forfatteren hevdet var spesifikt norsk, i et motsetningsforhold til dansk. Overgangen til norske stemte plosiver var ikke bare den viktigste kampsaken i Knudsens fornorskingsstrev, men også et språktrekk som både Ibsen, Bjørnson – og til og med Wergeland benyttet seg av i sine tekster. Både Ibsen og Wergeland

hadde dessuten gjort om den danske vokalismen til norsk i *graate*, *rope* og *kalt*. Overgangen fra <ld> og <nd> til <ll> og <nn> var derimot ikke kommet så langt som bruk av stemte plosiver og norske vokalisme. Den norske allmuen var mest vant til å se former som *Trold*, *Mand*, *Kvinde* og *Guld* (skj.12), men ordene blei uttalt uten <d>. Sommerfelts valg om å holde seg til kjent skriftspråkmønster kan derfor føyes inn i rekka av tilsvarende valg, som bruk av gotisk skrift og store forbokstaver i substantivene.

Sommerfelts valg om å bruke diftongene <ei>, <au> og <øy> der Petersen skreiv <ej>, <av> og <öj>, og markering av palatal uttale av <k> og <g> foran fremre vokaler, der Petersen stavet uten <j>, vitner nok heller om Petersens bevisste ortofonisme enn om Sommerfelts fornorsking. På disse punktene fulgte Petersen sitt eget og Rasks program for en mer ortofon skrivemåte i dansk. Rask mente at det ikke fantes diftonger i norsk og dansk, og at man derfor måtte bytte ut diftongene med vokal pluss konsonant. Sommerfelt fulgte i sin oversettelse den normerte stavemåten med to vokaler. Her er det altså Petersens versjon som stikker seg ut som radikal ortofon, og ikke Sommerfelts oversettelse som var bevisst fornorskende. I Danmark hadde man mistet den palatale uttalen i ord som *kjærlighed*, *kjæmpe* og *gjerning*, men ikke i Norge. Petersen og Rask ville derfor fjerne <j> etter <k> og <g> foran fremre vokaler i det danske skriftspråket, noe som blei gjennomført i Petersens oversettelse. Sommerfelt brukte derimot den utbredte stavemåten med <j>. Selv om <j>-en bedre gjenspeilte den norske enn den danske uttalen, var det likevel Petersen som også her tok et bevisst valg om å fjerne <j>-ene på ortofont grunnlag, mens Sommerfelt holdt seg til den gjengse skrivemåten.

Andre fonologiske valg blei derimot gjort i bevisst fornorskende retning: I stavinga av personnavn unnlot Sommerfelt å skrive den danske utlydende <e>-en i navn som Petersen stavet *Unne*, *Hildegunne* og *Thorhilde* (skj.10.1). Han fjerna norrøn <h> i innlyd i navn som *Hlid*, *Hroar* og *Hlade* (skj.11.2). I tillegg finner man former som *skog*, *hage* og *mage* med norsk <g> for dansk <v>, selv om dette ikke var helt konsekvent (skj.8). Her brukte han fornorskingstrekk som andre forfattere hadde brukt før ham, men som ikke var inkludert i noen rettskrivning.

Sommerfelt gikk svært langt i sin fornorsking på to punkt, nemlig med diftonger for dansk monoftong i proprier og særnorske ord (skj.6), og ikke minst med <kv> for <hv> i enkelte proprier (skj.14).

5.3 Morfologi

Morfologi blir også kalt formålære og handler om ordstrukturen, nemlig hvordan ord kan bøyes og lages. Her er det ordbøyingen vi skal se på, først og fremst hvilke suffikser som har blitt lagt til de ulike ordklassene.

5.3.1 Substantiv i ubestemt form flertall

Knud Knudsen påpekte i *Det norske målstræv* at flertallsbøyningen i ubestemt form av substantivene var lik i norrønt, svensk, landsmål og i det norske talespråket, nemlig at hannkjønns- og hunnkjønnsord endet på *-r*, og at intetkjønnsordene ikke fikk tillegg (Knudsen 1867: 25). I dansk var den ubestemte flertallsformen i hannkjønn og hunnkjønn *-e*, unntatt i de ordene som på norrønt sluttet med *-ir*. Disse sluttet på *-er* i dansk, som i norsk tale (Seip 1914: 116). Brukerne av dansk-norsk skriftspråk famlet mellom norsk *-er, fester, knapper* og *glasser* (eller *glas*) og dansk *feste, knappe* og *glasse* (Knudsen 1867: 25). De norske flertallsformene, med konsekvent *-er* i alle substantiv i hannkjønn og hunnkjønn, holdt seg i den dannede dagligtalen, til tross for at de avvek fra dansk bøyingsmønster, gjennom hele 1800-tallet (Vinje 1984: 226). Den danske flertallsbøyningen blei altså bare brukt i nordmenns skriftspråk.

Både Holberg (Skautrup 1953: 28) og Wergeland (Seip 1914: 116) blanda mellom norsk og dansk substantivbøyning i ubestemt form flertall. Eksempel på norske bøyingsformer hos Holberg er *Baader, Bierg, Bjergtrold, Blader, Dager, Deler, Fader, Hatter, Hæler, Høver, Katter, Penger, Skurker* og *Strenger* (Skautrup 1953: 28). Hos Wergeland kan en både finne former som *Barn, Fjeld* og *Trold* men også *Berger, Huser* og *Trolder* (Skard 1973: 34). Bjørnson bøyde noen substantiv i flertall etter norsk mønster både i *Arne* utgitt i 1859 (Vinje 1973: 147), og i *Sigurd Slembe* fra 1870 (Skard 1973: 163), og Ibsen brukte norske flertallsformer i intetkjønn i folkelig og vulgær stil (Skard 1973: 150). Asbjørnsen og Moe hadde derimot et utpreget dansk formverk i sine eventyr, hvor man kun finner danske flertallsformer, som *dale* (Vinje 1973: 93).

Ubestemt flertall på *-er*, for dansk *-e*, i hannkjønn og hunnkjønn blei gjennomført i rettskrivingsreformen i 1907. Man skulle heretter skrive ubestemt form flertall *penger, hester, stokker, ganger* og *hvalper* (Aars og Hofgaard 1907: 85-86). Også intetkjønnsord som tidligere hadde blitt bøyde etter dansk mønster skulle man etter 1907 skrive uten endelse, etter norsk uttale. *Vand, trold, fjeld, land* og *hus* skulle dermed skrives likt i entall og flertall, i ubestemt form (Aars og Hofgaard 1907: 86).

Sommerfelt bøyde hannkjønnsord i ubestemt form flertall etter dansk mønster med *-e*: *deres Heste, tre Vintre, tre Gange, Ravne* og *Tømmerstokke* (skj.15). *To Gutter* og *kjærringer* skreiv Sommerfelt med *-er*, der Petersen skreiv henholdsvis *to drenge* og *kvinder* (skj.15). *Klær* i ubestemt form flertall blei også bøyde etter dansk mønster *klæder* (skj.15). Dessuten fikk *skip* og *barn* også dansk bøyning, nemlig *skibe* og *(Søskend)børn* (skj.15), men det særnorske ordet *Vasdrag* skreiv Sommerfelt uten endelse, etter norsk talespråk (skj.15). Det var altså i særnorske ord han valgte å gjøre bøyingsformen norsk. Når selv Holberg fornorska skriftspråket sitt med

norske flertallsendelser, kan man si at Sommerfelts valg av danske flertallsendelser var et tradisjonalistisk språkvalg.

5.3.2 Substantiv i bestemt form flertall

I dansk fikk alle substantiv som sluttet på *-e* i ubestemt form flertall, endelsen *-ene* i bestemt form flertall (*stole – stolene*), men ellers regelmessig *-erne* (Seip 1914: 118). <r>-en i flertallsendelsen blei ikke uttalt i norsk talespråk (loc.cit.), og var et dansk skriftspråklig trekk. Fra og med rettskrivningsreformen i 1907 skulle substantiv i bestemt form flertall bøyes med *-ene* i alle substantiv i det norske riksmålet (Aars og Hofgaars 1907: 85). Dette var altså et av språktrekkene som først blei forandra fra dansk til norsk.

Sommerfelt bøyde substantiv i bestemt form flertall etter dansk *-erne*, som Petersen: *Sønnerne, Varerne, Vikingerne, Kvinderne, Stuerne, Henderne, Messerne og Fienderne* (skj.16), men i *Kjørene (kyrne), Breidefjordsdalene, Øyjaffeldene* og *Raudeskredene* hadde Sommerfelt bøyningen *-ene* (skj.16). Petersen bøyde også *fjeldene* med *-ene*, men *køerne(kyrne)* med *-erne* (skj.16), etter den danske regelen om at substantiv som sluttet på *-e* i ubestemt form flertall skulle bøyes *-ene* i bestemt form flertall (*fjelde – fjeldene*), og at andre substantiv skulle få *-erne* i bestemt form flertall, (*ko - køer - køerne*). *Rødeskrider* og *Bredefjordsdale* oversatte Petersen til ubestemt form flertall, men om han her hadde fulgt den danske rettskrivningen i oversettelsen til bestemt form flertall, ville det blitt *dalene*, men *skriderne*. Sommerfelt la dermed også her inn norsk bøyning i ord som han også på andre måter fornorska, nemlig i *Kjørene(kyrne)* og (*Raude*)*skredene*, som stod i kontrast til Petersens *køerne* og (*Røde*)*skrider*.

Holberg advarte mot å bøye substantiv i bestemt form flertall *-ene*, når de sluttet på *-r* i ubestemt form flertall (Skautrup 1953: 33). Han oppfordret altså til å følge den danske rettskrivingen slik den er beskrevet ovenfor. Likevel bøyde han substantiv som slutta på *-r* i ubestemt form flertall med *-ene* i bestemt form flertall i mange av komediene sine: *Buxene, Directeurene, Ermene, Herrene, Hullene, Nøglene* og *Rumpene* (loc.cit.). Skautrup mente at dette var norske drag i språket til Holberg (loc.cit.).

Seip fant noen eksempler på at Wergeland bøyde substantiv i bestemt form flertall på *-ene*, der man etter dansk rettskrivning skulle hatt *-erne*, i ord som *Sauene, Stubbene, Smaaguttene, Bjerkene, Ungene* og *Jordene* (Seip 1914: 118). Wergeland gikk dessuten så langt i folkelig stil som å bruke *-a* i endelser i bestemt form flertall av hannkjønn og intetkjønn i ord som *Kar'a, Hesta, Gutta, Unga, Barna, Krøttura, Svina* og *Krøttura* (loc.cit.). Dette har jeg ikke funnet noen eksempler på hos Sommerfelt.

Sommerfelts språkvalg i substantiv i bestemt form flertall fulgte altså etter dansk norm, men med et par fornorskede bøyingsformer i fornorska ord. Seip fant flere fornorska

bøyningsformer i bestemt form flertall hos Wergeland, og Skautrup påpekte flere hos Holberg, så man kan vel si også her at Sommerfelt var forsiktig i sitt fornorskringsprosjekt.

5.3.3 Bestemt eller ubestemt form av stedsnavn

Svært mange stedsnavn som Petersen skreiv i ubestemt form, skreiv Sommerfelt i bestemt form, som for eksempel *ude paa Breidefjorden, mellem Aaen og Virkesboden, paa Rangaavoldene, ind til Hvitaen, fra Hornafjorden, de kom vest over Lonsheien og en Myr som heder Kringlemyren* (skj.17). Noen stedsnavn bøyde både Petersen og Sommerfelt i bestemt form, spesielt øygrupper som *Færøerne, Bjørnøerne og Orknøerne* (skj.17), men jeg har kun funnet fire eksempel på at Petersen bøyde stedsnavn i bestemt form der Sommerfelt bøyde i ubestemt, nemlig *Østerveg, Troldskog, Suderland og Normandi* (skj.17).

Bestemt etterhengt artikkel i stedsnavn kom inn i det norske talespråket etter norrøn tid (Beito 1970: 181), men blei likevel svært utbredt i dialektene. Både nye og gamle stedsnavn fikk etterhengt artikkel, og da spesielt til stedsnavn som inneholdt grunnord (loc.cit.). Navn på innsjøer, elver, dalfører, fjorder, fjell og veger fikk ofte bestemt form, mens navn på landsdeler og byer stort sett har hatt ubestemt form (loc.cit.). Karl L. Sommerfelts bruk av bestemt form av stedsnavn kan altså knyttes til norsk uttale, og har derfor fungert som et fornorskende trekk i oversettelsen.

5.3.4 Substantiv i bestemt form hunnkjønn entall

Substantiv i hunnkjønn bestemt form entall bøyde Sommerfelt med endelsen *-en* likt som Petersen: *Kringlemyren, Lonsheien, Stuedøren, Viken, Bringen, Kloen og Bygden* (skj.18). Kun stedsnavnet *Dungalsnipa* og det islandske fjordnavnet *Veidilausa* fikk hunnkjønnsendelsen *-a* i bøyningen, i overenstemmelse med det norrøne navnet *Veidilausa* (Heggstad, Hødnebø og Simensen 2008: 711). Petersen oversatte disse stedsnavnene til *Dungalsnibe* og *Veideløse* (skj.18). Petersen brukte derimot *-a*-endelse i *Höfdebrekka*, der Sommerfelt skreiv i ubestemt form, altså *Hovdebrække* (skj.18). Denne formen stemmer overens med den norrøne nominativsformen *brekka*, men var svært avstikkende på dansk.

A-former som *boka* og *barna* blei oppfatta som vulgærspåk i siste halvdel av 1800-tallet (Vinje 1984: 224) og formene blei ikke innført i riksmålet før med rettskrivningen i 1917, nesten femti år etter Sommerfelts sagautgivelse, og da som sideformer, altså *lia – lien, sola – solen, boka – boken* (Skautrup 1953: 114-115). Wergeland skreiv likevel noen hunnkjønnformer på *-a* i den folkelige stilen og i nasjonale og folkelige ord som *Blaamyra, Vika, Bjeldekua, Kona, Stua, Kjærringa og Jenta* (Seip 1914: 113). Om man leter godt kan man også finne et par former som *Heja* og *Myra* i Bjørnsons folkelige tekster (Skard 1973: 159).

Sommerfelts valg om å holde seg til språknormen og felleskjønnsbøyningen kan dermed neppe sees på som tradisjonalistisk, men som den minst utstikkende bøyingsendelsen og som det mest passende i sagastilens høyverdige og arkaiske stil.

5.3.5 Adjektiv

Med rettskrivningsendringen i 1907 blei det bestemt at adjektiv med stamme som enda på vokal (*tro, slu, sanddru, bly, sky, ringe, sagte, stille*), samt *glad* og adjektiv med avledningsendelsene *-ig* og *-lig* skulle være uendret i intetkjønn. Den adjektiviske og adverbiale formen blei derfor lik: *svare riktig, svaret var riktig* og *et riktig svar* (Aars og Hofgaard 1907: 86).

Sommerfelt skreiv disse adjektivene etter dansk mønster. Adjektiv som slutter på *-lig* skreiv han med utlydende *-t* i intetkjønn: *underligt, muligt, hæderligt, rimeligt, stadseligt* (skj.19).

Også intetkjønnsformen av *liten*, skreiv Sommerfelt med dansk staving: *lidet* med utlydende *-t* (skj.19). *Liden* og *lidet* var på vei ut av det danske skriftspråket til fordel for *lille* og *lidt*, og, ifølge Molbech, helt ute av talespråket (Molbech 1859: 1399). Der Sommerfelt oversatte til *en liten Dolp*, skreiv Petersen *en lille dal*, og der Petersen skreiv *en lille pige*, skreiv Sommerfelt *en Gjentunge* (skj.19). Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt brukte de nye danske formene *lille* og *lidt*. Med rettskrivningsreformen i 1907 skulle man ikke lenger stove dansk *lidet*, men *litet* (Aars og Hofgaard 1907: 70) og etter 1917 kunne man skrive *lite* (Krogstad og Seip 1924: 97). Sommerfelt holdt seg altså til den gamle danske stavemåten *lidet*, men fulgte ikke den danske utviklingen som gikk over til de nye formene *lille* og *lidt*.

Sommerfelt gjorde et par fornorskende grep i adjektivbøyningen. Etter norsk tale skreiv han *fremsynt* uten dansk <e>, nemlig *fremsynet* slik Petersen skreiv (skj.19). Videre samsvarsbøyde Sommerfelt til *gispede stærkt* der Petersen skreiv (*han*) *gispede stærk* (skj.19).

5.3.6 Preteritum av svake verb

Jakob Løkke gav i 1855 ut *Modersmaalets Formlære i udførlig Fremstilling*, en grammatikk som blei skrevet med utgangspunkt i P. A. Much og språksynet til de tradisjonalistiske. Her blei det gjort rede for særnorske elementer i skriftspråket i Norge, og Løkke knytta skriftspråket til «Folkesproget» og gammelnorsken, men formene var ikke fornorskende (Skard 1973: 107). I *Formlæren* blei de svake verbene delt inn i tre klasser: 1) verb som fikk *-de* eller *-te* i preteritum og vokalskifte i stammen fra presens til preteritum, 2) verb som fikk *-de* eller *-te* i preteritum uten vokalskifte i stammen og 3) verb som fikk *-ede* i preteritum (Løkke 1855: 199-206). De fleste verb gikk inn under den tredje klassen, og det var også denne klassen som var mest produktiv. Løkke forklarte den første <e>-en med at den blei innført «den Tid, da man for Symmetriens og Enhedens Skyld ville have alle Verber til at ende paa e i Infinitiv; derfra er det kommet ind i Præs.

Ind. (staaer, boer, flyer, o.s.v.) og bibeholdt i Imperfektum, oprindelig vistnok ikke hørt [...], men senere den udtalt.» (op.cit.: 204). Løkke mente altså at den opprinnelig stumme <e>-en blei uttalt. Knud Knudsen hevdet derimot at man i Norge siden <e>-en blei innført hadde hatt to uttaler, nemlig «den lette og kunstløse tale (flydde, [har] flyd; trodde, er trod, blir trod, har trod)» (Knudsen 1867: 28) og en «efter den ved stum e forfalskede skrift [...] som har gjort flyd-de til fly-e-de, trod-de til tro-e-de» (loc.cit). Vinje hevda derimot at verbformer som *kastet* og *fisket* for *kastede* og *fiskede* stod ved lag i den danna dagligtalen gjennom hele 1800-tallet (Vinje 1984: 226). Man kan derfor slutte seg til Knudsens beskrivelse om at både den skriftnære uttalen med *-ede* og den folkelige uttalen *-et* eller *-dde* blei brukt, om enn i ulike register.

Sommerfelt brukte den danske preteritumsendelsen *-ede*, på lik linje med Petersen, i en rekke svake verb, som *biede*, *pleiede*, *lukkede*, *seilede*, *boede*, *masede*, *legede*, *svarede*, *takkede*, *ønskede* og *eiede* (skj.20). I en del tilfeller skreiv Sommerfelt *-ede* i ord som *bænkede*, *rustede*, *standsede* og *samlede* der Petersen skreiv om de verbale uttrykkene til henholdsvis *anviste*, *gjorde sig færdige*, *blev stående* og *havde* (skj.20). Jeg har bare funnet ett eksempel på det motsatte, nemlig at Petersen brukte den svake preteritumsbøyningen *-ede*, i *varede*, og at Sommerfelt skreiv om til *holdt ved* (skj.20).

Både norske og danske diktere fjerna både den første og den andre <e>-en i den svake preteritumsendelsen (Seip 1914: 119-120). For å få rimene til å gå opp synkoperte de gjerne den første <e>-en, slik at de fikk former som *elskte*, *ønskte*, *skinte* for *elskede*, *ønskede* og *skinnede* (Løkke 1855: 39). Løkke kommenterte at «Dette klinger ofte ilde og efterlignes ikke i Prosa.» (loc.cit.). Også den siste <e>-en i bøyningen blei fjernet til «elsked', haaped', vented'» (loc.cit.). Dette var vanligere hos dikterne enn synkoperingen, og forekom også i dagligtalen (loc.cit.).

De svake verbene *spurgte*, *mødte*, *blødte*, *hendte*, *rendte*, *spænte*, *kaldte*, *skulde* og *havde* bøyde både Petersen og Sommerfelt med *-de* eller *-te* i preteritum (skj.20). Av disse verbene førte Løkke opp *spurgte*, *mødte*, *spændte*, *kaldte*, *skulde* og *havde* i første og andre klasse i sin *Formlære* (1855: 200-204). Disse skulle altså ikke bøyes med *-ede* i preteritum. Videre opplyste Skautrup om at *hændte* og *hændede* var sidestilte former i 1870 (Skautrup 1953: 209). Både Petersen og Sommerfelt tok altså et bevisst valg om å velge formen uten *-ede*. I de resterende to verbene *blødte* og *rendte* valgte både Sommerfelt og Petersen å bøye med *-te* i steden for *-ede*, som var klassen disse to verbene tilhørte.

I noen tilfeller bøyde Petersen med *-te* eller *-et*, der Sommerfelt brukte den danske formen *-ede*. For Petersens *tjeldet*, *kyste*, *hilste* og *udredte*, oversatte nemlig Sommerfelt til *tjeldede*, *kyssede*, *hilsede* og *udredede* (skj.20). Ingen av disse fire verbene ble nevnt i Løkkes første og andre klasse av svake verb (1855: 200-204). De hørte altså til den tredje klassen, men Petersen

brukte kortformene *-te* og *-et*. I et par flere tilfeller skreiv derimot Sommerfelt *-te* der Petersen bøyde med *-ede* eller skreiv om det verbale uttrykket. Sommerfelts *talte*, *nævnte*, *lyste*, *raabte*, *begyndte* og *fældte* oversatte Petersen til *taledede*, *nævnedede*, *tilkendegav*, *sagde*, *gav sig nu til at* og *vog* (skj.20). *Lyste* og *raabte* hørte til den andre klassen (Løkke 1855: 202-203), så i dette språkvalget var ikke Sommerfelt radikal, men holdt seg til rettskrivningen. Ifølge Skautrup var *talte* utover 1800-tallet blitt den vanlige formen, mens *taledede* var høyere stil (1953: 209). Petersen gikk i dette tilfellet inn for *taledede*, som representerte en høyere stil, mens Sommerfelt brukte den mer nøytrale formen *talte*. *Nævnte*, *begyndte* og *fældte* hørte ikke til de to første klassene (Løkke 1855: 200-204). Sommerfelt tok seg altså noen talespråksnære friheter i preteritumsbøyningen av disse svake verbene.

Wergeland brukte de danske preteritumsformene når han skreiv prosa, men i bunden stil brukte han svært ofte kortformene på *-te* og *-ed*, som ofte også stemte med norsk talespråk (Seip 1914: 120). I Wergelands folkeprosa dukker det opp former som *svarte* og *lovte*, mens man i den bundne stilen kan støte på former som *loved'* og *kyste* (op.cit.: 121). Disse svake verbene bøyde Sommerfelt med dansk *-ede* (skj.20). Bjørnson hadde alt i sine første verk former som *elsked* og *sydde* (Vinje 1973: 149). Byspråket hadde gitt støtte for *-et* og *-te* -endelser i preteritum i mange svake verb, og Bjørnson skreiv *ruslet*, *ægget*, *svarte* og *varte* (Skard 1973: 159), i tillegg til talespråksformer som *ramte*, *smilte*, *talte* og *tonte*. I «På Guds veje» gikk han enda et skritt lenger og brukte *-et* i verb som *elsket* og *husket* som normalnorm (Vinje 1973: 149). *Elskede* og *eggede* skreiv Sommerfelt med *-ede*, men som vi har sett skreiv også Sommerfelt *talte* for dansk *taledede* (skj.20). Hos Ibsen finner man kun kortformene av preteritumsendelsene i den tredje klassen av svake verb i dialog, nemlig *kasted* og *elsked*, og ellers *kastede* og *elskede* (Skard 1973: 150). I *Kjærlighetens Komædie* kan man derimot finne verbformer som *bode* og *trode* for *boede* og *troede* (Vinje 1973: 139).

I preteritumsendelsene av svake verb var fremdeles den tredje klassen med *-ede*-endelser inkludert i Aars rettskrivning som blei utgitt i 1894 (Nygaard 1945: 51). Men med rettskrivningen i 1907 blei de svake verbene som sluttet på *-ede* og som i dansk hadde tilhørt den tredje klassen, delt opp i tre klasser 1) *-et* (*kastet*, *fisket*), 2) *-te* -*t* (*svare* – *svarte* – *svart*) og 3) *-(d)de* -*(d)* (*bodde* – *bodd*, *eide* – *eid*, *levde* – *levd*) (Torp og Vikør 1993: 241). For Sommerfelts *naaede*, *boede*, *blødte*, *raadede*, *biede*, *eiede*, *hilsede*, *lovede*, *elskede* *svarede* (skj.20) skulle man nå skrive *naadde*, *bodde*, *blødde*, *raadde*, *bidde*, *eide*, *hilste*, *lovte*, *elsket* og *svarte* (Aars og Hofgaard 1907: 86-88).

Med rettskrivningen i 1917 blei det tillatt med preteritumsformer på *-a* i verb som *kasta* og *hugsa* på riksmålet (Skautrup 1953: 115). Dette har jeg ikke funnet noen eksempler på hos Sommerfelt, heller ikke i analyser av Wergelands, Ibsens eller Bjørnsons tekster.

Knud Knudsen ville ha ut <g> hvor den var «nymotens», i ord som *dulte-dult*, *spurte – spurt*, *sålte – sålt*, *valte – valt*, *Dølsmål*, *Spørsmål*, *Sal* og *Val*. I 1907 kom *spurte-spurt* som valgfrie former til *spurgte – spurgt* (Gundersen 1967: 47). I 1917 blei *selle-solte* valgfrie former og i 1938 blei *dølsmål*, *dulte-dult*, *valte – valt* eneformer (loc.cit.). Sommerfelt skreiv på sin side *spurgte* med <g> etter dansk skriftmønster (skj.20), slik Løkke førte ordet opp i sin *Formlære* (1855: 200), og slik man fremdeles staver verbet på dansk i dag.

I et av kvadene i sagaen brukte Sommerfelt den gamle norske formen *aatte*, preteritum for *å eie* (skj.20). Verbbøyningen *eie – aatte – aat* falt innenfor den første klassen av svake verb (Løkke 1855: 200), men Løkke mente at disse formene i hans samtid var lite brukende, og var blitt byttet ut med *eie – eiede – eiet* (loc.cit.), altså bøyingsmønster fra tredje klasse. Sommerfelts bruk av denne gamle bøyingsformen fungerer som et grep inn mot sagastilen.

Som vi har sett holdt Sommerfelt og Petersen seg nær opp til de danske reglene for bøyning av svake verb i preteritum. De fleste verb som hørte til den tredje klassen blei bøyd etter normen med *-ede*, men både Petersen og Sommerfelt brukte noen kortformer. *Blødte* og *rendte* skreiv begge med *-te* for *-ede* og ellers var det ulike verb Petersen og Sommerfelt brukte kortform av, i stedet for *-ede* (skj.20). Bjørnsons bøyning med *-et* i verb som *elsket* og *husket* som normalnorm i «På Guds veje» (Vinje 1973: 149) var et langt steg bort fra de danske bøyingsformene og en radikal fornorsking sett i sammenligning med Sommerfelts sporadiske innslag av kortformer.

5.3.7 Perfektum partisipp

Sommerfelt brukte den stumme danske <e>-en i verb som *groet*, *troet*, *faaet* og *gaaet* i perfektum partisipp, på lik linje med Petersen (skj.21). Denne <e>-en blei ikke uttalt (Knudsen 1850: 207) og som Knudsen nøkternt påpekte, den «findes kun paa Papiret og i indenbogs Udtale, ikke i det frie Talesprog, og turde derfor udrenses som anden gammel Suurdeig.» (Knudsen 1844: 98). Wergeland sløyfet <e>-en i mange av sine tekster i bunden form i ord som *faa`t*, *gaa`t* og *se`t* (Seip 1914: 122). Fra 1907 skulle man skrive *faat*, *gaat*, *set*, *slaat*, *staat* for *faaet*, *gaaet*, *seet*, *slaaet* og *staaet* (Aars og Hofgaard 1907: 88). Den danske bøyingsendelsen med stum <e> i perfektum partisipp var altså på vei ut av skriftspråket og hadde aldri vært en del av talespråket i Norge. Sommerfelt var heller ikke på dette punktet blant de radikale språkfornyere, men holdt seg til normen – som var mest kjent for allmuen.

5.3.8 Flertallsformer av verb

Flertallsformer av verb var for lengst utdødd i danna menneskers dagligtale på 1800-tallet, men de hadde overlevd i edelt, opphøyd talespråk og i opplesning av tekster (Vinje 1984: 222). Å fjerne flertallsformene også i skrift var en av kampsakene til Knud Knudsen (Knudsen 1869: 25-28). Da Eriksen og Paulsen fjerna flertallsendelser i verb, og skreiv likt som i entall, i sin lesebok som blei utgitt i 1868, støtta Knudsen dette grepet og argumenterte i talespråket: «Ingen, som taler «dannet» landsgyldig norsk, siger nogentid f.e Lader os læse højt nu. I kunne høre paa os, Børn! Kommer nu og værer opmærksomme! [...] Den dannede infødde normann vil sige: La(d) os læse...I kan høre... Kom nu og vær opm.» (op.cit.: 26).

Selv Welhaven lot flertallsformene av verb falle sammen med entallsformene i dikt (Nygaard 1945: 53). Bjørnson sløyfa flertallsendelse i verb med sin nyutgave av *Sigurd Slembe* i 1870 (Skard 1973: 163) og Ibsen oppgav flertallsbøyningen fra og med utgivelsen av *Kjærlighetens Komodie* i 1862 (Vinje 1973: 139). Nygaard har studert språkføringen i artianernes avsluttende stiler fra 1884, og påpekte at flertallsformer av verb var svært sjeldent tatt i bruk, og at de som brukte dem, ikke brukte dem korrekt (Nygaard 1945: 53).

Det var likevel ikke alle som slutta å bruke flertallsformer av verb på 1800-tallet. Asbjørnsen og Moe hadde flertallsbøyning av verb (Vinje 1973: 93) og Ibsen og Bjørnson hadde det frem til henholdsvis 1862 og 1870, som vi har sett ovenfor. Wergeland hadde flertallsbøyning av verb i samme grad som andre i samtiden hadde, og brukte kun entallsendelse også i flertall noen ganger i bunden stil og i replikker i «hverdagsprosaen» (Seip 1914: 123-124). Aars omtalte ikke flertallsendelse i verb, i 1894-utgaven av sin rettskrivning, men fulgte selv de danske reglene med flertallsendelse (Nygaard 1945: 51). Det var dessuten ikke bare støtteord om Eriksen og Paulsens språkvalg i leseboka fra 1868. En anmelder i *Morgenbladet* mente at flertallsendelser i talespråket var langt mer utbredt enn Knudsen hevda, og at flertallsendelsen hadde vært normen i skriftspråket, kun med unntak av «digterisk Licens...eller sjeldne Skjødesløsheder» helt frem til da (Knudsen 1869: 26).

Petersen bøyde verb i flertall i flere tilfeller enn Sommerfelt. Sommerfelt skreiv *red, var, er, stod op, har, kvad, gav* der Petersen skreiv *rede, vare, ere, stode op, have, kvade, gave* (skj.22). Både Petersen og Sommerfelt hadde flertallsbøyning i *bleve, fore, ere, komme, ligge, blive* og *bære* (skj.22). Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Petersen skreiv entallsendelse der Sommerfelt skreiv flertallsendelse. Dersom mine funn er representative for hele oversettelsen, hadde Sommerfelt omtrent halvparten så mange flertallsendelser som Petersen.

Bjørnson hadde først fjernet flertallsendelsene i 1870, kun ett år før Sommerfelt gav ut sin sagaoversettelse. På dette området var altså Sommerfelt med på utviklingen mot å fjerne en

gammel dansk bøyingsform, som ikke stemte overens med det norske talespråket. Sommerfelt vakla mellom å benytte seg av flertallsendelser og å ikke gjøre det, men i de tilfellene der Sommerfelt brukte entallsendelser i motsetning til Petersens flertallsendelser oppnådde han å få fram en språklig opposisjon mellom de to tekstene.

5.3.9 Oppsummering

Sommerfelts morfologiske språkvalg var tradisjonalistiske i et fornorskingsøyemed, og fulgte stort sett danske bøyingsmønster. I substantiv bestemt form flertall brukte han den danske bøyingsformen *-e* der man i norsk ville hatt *-er*. Unntak fra den danske regelen var *to gutter*, som fikk norsk *er*-endelse, og intetkjønnsordet *vassdrag* i flertall (skj.15) som ikke fikk noen endelse, etter normen i norsk talespråk. I dansk fikk de substantivene som i ubestemt form flertall slutta på *-er*, en bestemt flertallsform på *-erne*, som ikke stemte overens med norsk talespråk. Også denne danske bøyingsformen benytta Sommerfelt, med unntak av i noen få stedsnavn, som *Breidefjordsdalene*, *Øyafjeldene* og *Raudeskredene*, samt den fornorskede formen *kjørene* (for dansk *køerne*) (skj.16), der han bøyde med *-ene*, for dansk *-erne*. I bøyingsendelsene i substantiv ubestemt og bestemt form flertall hadde både Holberg og Wergeland gått lenger enn Sommerfelt gikk i fornorskingen av bøyingsformene, og som vi har sett, skjedde Sommerfelts fornorsking kun i stedsnavn og i særnorske eller fornorska ord.

I bestemt form hunkjønn entall holdt Sommerfelt seg til felleskjønnsbøyningen *-en*, men i stedsnavnene *Veidilausa* og *Dungalsnipa* finner man hunkjønnsendelser på *-a* (skj.18). Disse *a*-endelsene blei sett på som vulgærspåk i samtiden, og selv om *a*-endelsene blei innført som sideformer i riksmålet i 1917, er de fremdeles ikke bytta ut med *en*-endelsene den dag i dag. *A*-endelsene i disse stedsnavna i Sommerfelts oversettelse må derfor sees på som mer radikale og utstikkende enn de norske endelsene han hadde benytta seg av i verb i flertall.

Også adjektivbøyningen hadde dansk mønster (skj.19), men på det leksikalske planet må det nevnes at Sommerfelt ikke brukte danske *lille*, i betydningen *lite*, slik Petersen gjorde, men skreiv *lidet*.

Sommerfelt bytta ut den danske preteritumsformen *-ede* i en del svake verb, men ikke i nevneverdig større grad enn Petersen (skj.20). Andre norske forfattere, og spesielt Bjørnson, hadde gått lenger i fornorskinga på dette punktet.

På to områder gikk Sommerfelt lenger i sitt fornorskingsarbeid. Han hadde omtrent halvparten så mange flertallsendelser i verb som Petersen, og skreiv mange flere stedsnavn i bestemt form enn det Petersen gjorde. Flertallsendelsene i verb var ikke en del av det norske talespråket, men det var heller ikke de danske bøyingsformene i substantiv, adjektiv og preteritum av verb som han i større grad beholdt. Flertallsendelsene var også på vei ut av

skriftspråket til andre norske forfattere i samtiden, men disse forfatterne gikk lenger enn Sommerfelt i fornorskinga av bøyingsendelser ellers. Sommerfelts bevisste fjerning av en del flertallsformer var dermed det morfologiske språkvalget som gikk lengst i fornorskende retning. Stedsnavn i bestemt form var et norsk talespråkstrekk, som Sommerfelt benytta seg av i sagaovesettelsen.

5.4 Syntaks

Syntaks handler om hvordan setninger blir bygd opp av mindre enheter, og forteller hvilke regler som gjelder for setningsstrukturen i et språk. Hvilken plassering setningsledd kan ha i forhold til hverandre i en setning inngår altså i syntaksen.

Dansk og norsk er mer analytiske språk enn norrønt (Åfarlig og Sakshaug 2006: 231). Det vil si at leddstillingen er fastere i moderne norsk og dansk, enn hva den var i norrønt. Oversetterne av *Njåls saga* har derfor måttet gjøre om på leddstillingen i de tilfellene der originalteksten har inneholdt en leddstilling som ikke var mulig på 1800-tallet. Dansk og norsk språk er syntaktisk sett to svært like språk, de er begge SVO-språk (har subjekt – verbal - objekt som grunnleggende setningsmønster), og ulikhetene mellom de to oversettelsene vil altså ikke være omfattende på det syntaktiske området.

De syntaktiske ulikhetene fra dansk som har blitt kommentert i analyser av andre norske forfattere på 1800-tallet har vært overbestemt substantiv og etterstilt eiendomspronomen. Seip behandlet også «1) Det er mig (jeg), 2) Præposisjonsuttryk for genitiv 4) Uttrykk som «han Nils» 3) Substantivisk bestemt adjektiv 6) sin - deres 7) Relativsetninger og 8) Forskjellige talesprogs- og folkemaals-vendinger» (1914: 8), i tillegg til dobbel bestemmelse, i sin analyse av Wergelands språk. Punkt en, to, seks og syv vil bli behandlet i dette kapittelet. Punkt fire og åtte blei kommentert i 5.1.9. I denne analysen vil det i tillegg bli lagt vekt på plassering av setningsledd. Jeg vil ikke ha noe grunnlag for å sammenligne Sommerfelts setningsstrukturer med andre samtidige tekster, siden dette ikke er noe det har blitt lagt vekt på å kartlegge før. Som jeg har nevnt i innledningen vil jeg likevel presentere mine funn, som på det syntaktiske området er noe breiere enn i tidligere analyser, for å nettopp se på flere sider av språket og språkutviklingen fra et dansk til et norsk skriftspråk.

5.4.1 Overbestemte substantiv

De nordiske språkene har hatt to artikler omtrent like lenge som artikkelkategorien har funnes, i godt og vel 1000 år (Lundeby 1994b: 257). I motsetning til dansk, men i samsvar med svensk, har norsk utviklet overbestemthet, også kalt dobbel bestemmelse, «som består i at substantivartikkel og adjektivartikkel blir brukt på én gang, eller at demonstrativ foran substantivet blir kombinert

med sluttartikkel» (op.cit.: 258). I både svensk og norsk talespråk er dobbel artikkel fullstendig gjennomført, i motsetning til i dansk. Bokmål har derimot beholdt det danske alternativet i tillegg til det norske (loc.cit.). Man kan på norsk derfor si både *den tredje dagen*, *den tredje dag*, *tredje dagen* og *tredje dag* (op.cit.: 259), om ikke alle alternativene er like naturlige i alle kontekster. Som vi skal se, er ikke alle disse alternativene mulige på dansk.

Lundeby har delt opp overbestemte substantiv i fem ulike typer. Type I har demonstrativene *den*, *de* eller *det* pluss bestemt form av substantivet (Lundeby 1965: 43-69), for eksempel *den mannen*, *de husa*, *det fjellet*. Type II har demonstrativene *denne*, *disse* eller *dette* pluss bestemt form av substantivet (op.cit.: 69-75), for eksempel *denne avtalen*, *disse putene*, *dette oppgjøret*. Type III har foranstilt demonstrativ pluss adjektiv og substantiv i bestemt form (op.cit.: 75), for eksempel *den snille mannen*, *den andre gården*. Type IV har pronominalt adjektiv pluss bestemt form av substantivet (op.cit.: 96), for eksempel *lyse dagen*, *nakne fjellet*, *siste båten*, *tredje saken*. Type V har substantiv i bestemt form pluss possessivt determinativ (op.cit.: 147), for eksempel *mannen min*, *kampen din*, *problemene deres*. Type V vil bli diskutert i neste delkapittel, 5.4.2.

Overbestemthet av type I, II og III er ukjent i talespråket i størstedelen av det danske språkområdet i dag (op.cit.:179). Konstruksjoner som *den tredje dagen* er altså ikke syntaktisk korrekt på dansk. I danske tekster fra 1400- og 1500-tallet finnes flere eksempler på disse typene overbestemthet, men senere blei de langt sjeldnere (Falk og Torp 1900: 64). Bakgrunnen for dobbelt bestemthet av type I, II og III i de danske tekstene kan være at forfatteren har vært nordmann, skåning, eller at det var «tilfeldige kontaminasjoner av uttrykksmåten med demonstrativ og med sluttartikkel, som hver for seg var mulige, altså av ´den aske` og ´asken`, ´den gord`og ´gorden`» (Lundeby 1965: 181). Type IV derimot, har, og er fremdeles, fullt mulig i dansk språk (op.cit.: 181-183). Etter *al*, *både (begge)*, *halv(e)*, *selv(e)* og ordenstall kan man derfor i dansk støte på bestemt substantiv, som i norsk (loc.cit.).

Hos Holberg er det funnet svært få eksempler på overbestemthet, bortsett fra konstruksjoner som også er brukt i dansk (op.cit.: 189-190). Skautrup hevdet at de overbestemmelsene som var registrert, kunne karakteriseres som norskheter (Skautrup 1953: 28), men Lundeby mente at disse tilfellene var tvilsomme som norvagismer (Lundeby 1965: 190). Med Wergeland kom overbestemt substantiv inn i det dansk-norske skriftspråket i 1830-årene (op.cit.: 196). Det finnes langt flere eksempler på dobbel bestemmelse i Wergelands lavprosa og poesi med «folkelig» preg enn i høyprosaen og normalprosaen (Seip 1914: 127). I Wergelands tekster finnes det mange eksempler på alle typene, unntatt type II, som det ikke er registrert noen eksempler på i Seips oversikt (Lundeby 1965: 198). Selv om dobbel bestemmelse kom inn i den

norske litteraturen med Wergeland i 1830-årene, kom gjennombruddet for disse konstruksjonene med Asbjørnsens og Moes eventyr (op.cit.: 199). Som vi har sett tidligere, var morfologien, fonologien og ortografien i eventyrene tett opp til den danske normen, men stiltonen var på mange måter norsk. Et av de viktigste virkemidlene for å oppnå denne stiltonen var nettopp hyppig bruk av overbestemte konstruksjoner. I type I, II og III finnes overbestemt substantiv i omtrent halvparten av tilfellene, og selv i aural fremstilling blei konstruksjonene aktivt bruk (op.cit.: 199-200). Ifølge Lundeby måtte det nå være vanskelig å utgi litteratur på et folkelig norsk språk, uten at overbestemte uttrykk fikk en viss plass (op.cit.: 204).

Bjørnson var varsom i bruken av overbestemte substantiv (op.cit.: 211), og det er færre eksempler på overbestemte substantiv i hans tekster enn i folkeeventyra (op.cit.: 204). Det er først og fremst i direkte eller indirekte gjengiving av personers språk, man kan finne overbestemte konstruksjoner hos Bjørnson (op.cit.: 206). Til tross for at Ibsen innførte overbestemte substantiv seinere enn Bjørnson, gikk han mot slutten av forfatterskapet lenger enn Bjørnson noen gang gjorde (op.cit.: 211). I *Byggmester Solness* var for eksempel over seksti prosent av tilfellene av type I og III med bestemt substantiv, og over nitti prosent av type II, hadde bestemt substantiv (loc.cit.). I perioden da Ibsen skreiv realistiske drama hadde han færre norske trekk enn tidligere for å imøtekomme sin danske forlegger og sitt danske publikum, men han hadde likevel overbestemte substantiv (Skard 1973: 143).

Konstruksjoner med dobbel bestemmelse blei i praksis godkjent i morsmålsundervisningen mot slutten av 1800-tallet (Lundeby 1965: 195), og det blei etter hvert anerkjent at overbestemmelsen var et uttrykk for naturlig, utvungen dagligtale - ikke bare i de lavere sosiale lagene, men i alle samfunnsklassene i Norge (Skard 1973: 146). Fra absolutt forkastelse av grammatikerne i 1840-årene utviklet tendensen seg til passiv registrering, og til slutt godkjenning i slutten av hundreåret (Lundeby 1965: 195).

Type I, II og III av overbestemte substantiv har jeg ikke funnet eksempler på i Sommerfelts oversettelse av *Njåls Saga*. Sommerfelt skreiv, som Petersen, etter dansk språknorm med enkel bestemmelse: type I) *den Pige, den Kvinde, den Sommer, den Tid, det Mel og de Øer* (skj.23.1), type II) *denne Sag, denne Vinter og dette Skip* (skj.23.2), og type III) *de andre Piger, de fire Njaalssønner og de to Brødre* (skj.23.3). I type IV har derimot Sommerfelt dobbel bestemmelse i uttrykk som *selve Juledagen, hele Ladningen, hele Sundet og hele Aftalen* (skj.23.4), i motsetning til Petersen. Jeg har kun funnet ett eksempel på at Sommerfelt skreiv som Petersen, uten dobbel bestemmelse, nemlig i *hele den Vinter* (skj.23.4). Jeg har ikke registrert eksempler på at både Petersen og Sommerfelt har dobbel bestemmelse av type IV, men dette var

heller ikke en konstruksjon jeg så spesielt etter under dataregistreringen. Jeg kan derfor ikke påstå at det ikke finnes eksempler på dobbel bestemmelse av type IV hos Petersen.

Det er påfallende hvor tradisjonalistisk Sommerfelt var i bruken av overbestemte substantiv. Som vi har sett, finnes det langt flere eksempler på bruk av dobbel bestemmelse hos Wergeland, Asbjørnsen og Moe, Bjørnson og Ibsen, enn i Sommerfelts sagaoversettelse. Disse konstruksjonene blei hyppig brukt som markører på folkelig norsk stil i den nasjonale litteraturen som Sommerfelt ønska å skrive seg inn i, spesielt i eventyrene, men også Bjørnson benytta seg av dobbel bestemmelse i replikker i sine bondefortellinger, og Ibsen hadde ti til tjue prosent overbestemthet i type I-III i *Peer Gynt* (Lundeby 1965: 210-211). Dette virkemiddelet benytta ikke Sommerfelt seg av i særlig grad. En forklaring kan være at sagastilen var sett på som mer høyverdig i språktonen enn den folkelige tonen i eventyrene og den andre nasjonale litteraturen. Dessuten var ikke dobbel bestemmelse særlig utbredt i norrønt (Haugen 2008: 268), og dermed heller ikke i Sommerfelts norrøne kilder. Eksempelene på at Sommerfelt hadde overbestemthet av type IV kan forklares med at denne typen også var utbredt i dansk skriftspråk.

5.4.2 Etterstilt possessiv

Som vi har sett i 5.4.1 har dobbelt bestemmelse i type V, substantiv i bestemt form pluss possessivt determinativ (Lundeby 1965: 147), for eksempel *mannen min, kampen din* og *problemerne deres*.

I størstedelen av det danske språkområdet er overbestemthet av type V ukjent i dialektene (op.cit.: 179), men det finnes eksempler på etterstilt possessiv i gamle danske dyrerim og folkeviser. Derfra har det også vært brukt i noen grad i salmer (op.cit.: 183-184). På dansk var altså type V av overbestemte substantiv knytta til gamle lyriske tekster.

I Wergelands forfatterskap er det desidert flest eksempler på overbestemt substantiv av type V (op.cit.: 197). Også i Asbjørnsen og Moes eventyr er det svært mange eksempler på etterstilte possessiver. «Frekvensen for type V er ikke mye lavere i eventyra enn hos Aasen, Vinje og Garborg, som alle ligger på 40-50 %.» (op.cit.: 201). Bjørnson var derimot forsiktig i bruken av konstruksjonen (op.cit.: 204-211), mens Lundeby har avdekket 16 tilfeller av etterstilt possessiv i Ibsens *Peer Gynt* (op.cit.: 212).

I Sommerfelts oversettelse av *Njåls saga* har jeg ikke funnet noen eksempler på etterstilt possessivt determinativ, type V av dobbel bestemmelse. Sommerfelt skreiv som Petersen *min Fader, din Søn, sin Hær, sit Rige, sine Klæder* og *din Ære* (skj.24). Som i de andre typene av dobbel bestemmelse har altså Sommerfelt vært svært tradisjonalistisk. Motiv for dette kan være manglende doble konstruksjoner i norrønt, og at han oppfatta konstruksjonen som muntlig, og at det ikke passa inn i sagastilen. På lik linje med andre fornorskende stilgrep som repetering av

personlige pronomen «Jeg vil tage den med likevel jeg» (Skard 1973: 46) og personlige pronomen i tillegg til navnet, som «Har du hørt gjetti hende Kari Træstak» (op.cit.: 173), var dobbel bestemmelse et muntlig og folkelig norsk stiltrekk, og dermed lettere å innpasse i eventyr og i bøndenes replikker enn i en islendingesaga.

5.4.3 Imperativ

I mye større grad enn i moderne norsk, kunne man på norrønt uttrykke hvem påbudet eller oppmodningen i et imperativuttrykk var rettet mot (Haugen 2008: 237). I noen få konstruksjoner som *vær du trygg*, kan subjektet passe inn semantisk i en norsk imperativsetning i dag (Beito 1970: 274). Konstruksjoner som *Far þú aptr (dra du tilbake)* var derimot også korrekt i norrønt. Ifølge Falk og Torp var bruken av andre person i imperativsetninger på dansk, den samme som på norrønt: «Pronomen kan tilføies, især hvor det skal fremhæves» (1900: 192).

Det er eksempler på at både Petersen og Sommerfelt skreiv subjekt i imperativsetningene sine. Som vi har sett var dette en vanlig konstruksjon i dansk, og dessuten hyppig brukt i kildetekstene på norrønt. I *íslenzk fornrit* finner vi subjektsformer etter imperativverb i sagaen. Sommerfelts *sid du og giv du ham lov* (skj.25) svarer til norrønt *Sit þú og leyfið þér honum* (Sveinsson 1971: 15, 20). Disse to uttrykkene skreiv Petersen uten subjekt *bliv siddende og giv ham derfor lov* (skj.25). Uttrykkene *Gakk þú út með mér* og *Ber þú sjálfr fjanda þinn* (op.cit.: 37, 451) fikk derimot subjekt også i Petersens oversettelse, nemlig *gak du ud med dig* og *bær du selv dit Djævelskab* (skj.25), men ikke i Sommerfelts oversettelse: *følg med mig ud* og *bær selv dit Djævelstøi* (skj.25). Imperativformen *gak*, som Petersen brukte, blei brukt i tidligere språkstadier av dansk, men var forelda da Petersen gav ut sin sagaoversettelse (Nissen 1816: 158). Verbformen blei derimot brukt i kildematerialet, og bygget derfor opp under sagastilen, som hadde et noe arkaiserende språk, der dette samsvarte med den norrøne teksten og stiltonen. Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt brukte denne arkaiserte verbformen (skj.25).

I andre person flertall var imperativformen lik presensformen i indikativ og konjunktiv i norrønt (Haugen 2008: 278). Indikativ i andre person flertall fikk dermed bøyingsformen *-ið*, som i dansk og dansk-norsk blei erstatta med *-er* (Falk og Torp 1900: 192). Denne flertallsendelsen i imperativ hadde forlengst forsvunnet fra talespråket, og var også på vei ut av skriftspråket (loc.cit.), men både Sommerfelt og Petersen brukte endelsen *-er* i andre person flertall. I Sommerfelts oversettelse finner man for eksempel *Tager Kaare og dræber ham!* (skj.25) for *Takið þér Kára ok drepið* (Sveinsson 1971: 443).

Sommerfelts bruk av imperativsetninger og imperativformer var altså arkaiserende og skilte seg fra Petersens bruk kun med hensyn til verbet *å gå*. Som vi har sett, brukte Petersen her den gamle imperativformen *gak*, i motsetning til Sommerfelt som holdt seg til den nøytrale

formen *gaa*. Morfologisk benyttet ellers begge flertallsendelsene i andre person, som var på vei ut av skriftspråket, og syntaktisk er det eksempler på at både Petersen og Sommerfelt innlemma subjekt i imperativsetningene, uten at det nødvendigvis var korrekt i samtidas talespråk. Imperativbruken har dermed vært med på å skape den arkaiserende sagastilen som er knytta opp til norrøn syntaks og morfologi.

5.4.4 Infinitivsmerket

På norsk utelates gjerne infinitivsmerket i uttrykk som *tenker du (å) bli her, så slipper du (å) vente og gidder du (å) hjelpe meg*. Dette er fordi det finite verbalet i hovedsetningen både kan oppfattes som et hjelpeverb, som følges av en verbfrase uten infinitivsmerke, og som et hovedverb som følges av infinitivkonstruksjonen med infinitivsmerket (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 471). Denne utelatelelsen av infinitivsmerket er vanligere i norsk enn på dansk, og Skautrup hevda at Holbergs konstruksjoner uten infinitivsmerket *at* var fornorskende trekk (Skautrup 1953: 29). Falk og Torp viste dessuten til at uttrykk som *tha bisscopen feck at see, saa faar man ath see, han faar ath finde sig deri* i dansk-norsken og i dansk i samtiden blei skrevet både med og uten infinitivsmerket *at*, men at de i norsk talespråk aldri hadde infinitivsmerke (1900: 197).

Jeg har kun funnet ett eksempel på at Sommerfelt droppa infinitivsmerket der Petersen inkluderte det, nemlig i *bad dem (at) give sig* (skj.26).

Jeg har funnet flest eksempler på at Sommerfelt valgte uttrykk med infinitiv og infinitivsmerke, og at Petersen skreiv om disse uttrykkene. Kun konstruksjonen *ikke behøve lenge at vente* (skj.26) kan forklares med at originalteksten hadde en infinitivkonstruksjon med infinitivsmerke, nemlig *eigi þarf ok lengi at bíða, hvað ek skal á kveða* (Sveinsson 1971: 8). I uttrykkene *syntes sig at se, troede sig at se og han syntes sig ikke at have* (skj.26) er det gjerne de refleksive konstruksjonene som fremtvinger infinitivkonstruksjonene hos Sommerfelt. Petersen skreiv om disse uttrykkene til *syntes at der var, mente og intet parti langtomkring var ham godt nok* (skj.26).

Jeg har registrert for få relevante eksempler til å si noe om Sommerfelts bruk av infinitivmarkøren der denne i norsk talespråk var mulig å ta bort. Kildene mine viser derimot at den direkte oversettelsen av en del refleksive uttrykk gjorde at Sommerfelt enda opp med en del kronglete infinitivkonstruksjoner.

5.4.5 Adverbial

Adverbiale ledd var tett knytta til verbet i norrønt og kunne derfor plasseres foran objektet (Haugen 2008: 249). En kunne altså få konstruksjoner som *Han hafði í hendi kníf* på norrønt (loc.cit.). I moderne norsk har derimot predikatsadverbial sin kanoniske plass til høyre for

objektet, altså til slutt i setningen, nemlig *han hadde en kniv i hånda*. Videre har de ulike typene predikatsadverbial en relativt fast plass i forhold til hverandre i moderne norsk. Måtesadverbial kommer ofte før stedsadverbial, og til slutt tidsadverbial, men tunge ledd kommer uansett til slutt (Åfarli og Sakshaug 2006: 51-52).

Predikatsadverbialets plassering i forhold til andre setningsledd var prega av norrøn syntaks hos både Petersen og Sommerfelt. I *Kaare var denne Vinter paa Katanæs* (skj.27.1) blei for eksempel tidsadverbial plassert foran stedsadverbial, i *de bad ham ilde fare* blei predikatsadverbial plassert foran det infinitte verbalet, og i *de fandt her et Skib* (skj.27.1) blei predikatsadverbial plassert foran det direkte objektet. Både Petersen og Sommerfelt satte setningsleddene på samme plass i disse setningene, men Petersen skreiv om andre setninger hvor Sommerfelt fulgte den norrøne syntaksen. Petersen skreiv for eksempel *der var Hrut tilstede og af hvilke han nød megen hæder* (skj.27.1), der Sommerfelt skreiv *Rut var da der og nød af dem stor Ære* (skj.27.1). Hos Sommerfelt finner vi her altså flere eksempler på tidsadverbial foran stedsadverbial og predikatsadverbial foran det direkte objektet.

I en del tilfeller der man i norrønt hadde indirekte objekt, kan vi nå skrive om leddet til predikatsadverbial med preposisjon, om vi flytter leddet helt til høyre i setningen (Torp og Vikør 1993: 87-88). *Ek gaf konungi hring* kan altså oversettes til *jeg gav kongen en ring* og *jeg gav en ring til kongen*. Noen av disse leddene som fungerte som indirekte objekt i norrønt kan derimot bare uttrykkes som predikatsadverbial med preposisjon i dag (loc.cit.). *Han leitar hennar* må for eksempel oversettes med *han leter etter henne* (loc.cit.).

I en rekke konstruksjoner hvor man i moderne norsk ville brukt predikatsadverbial, skreiv Petersen, Sommerfelt eller begge, disse konstruksjonene etter norrøn syntaks, med indirekte objekt. Begge skreiv for eksempel *vil du udlevere mig dem* og *det blev sagt Jarlen* (skj.27.2), Sommerfelt skreiv *jeg vil foreslaa dig en Handel* og *budsendte dig*, mens Petersen hadde indirekte objekt i *bragte sin moder det* og *hun blev ham fæstet* (skj.27.2).

5.4.6 Leddstilling og tematisering av verbal

I norrønt kunne både predikatsadverbial, direkte objekt, indirekte objekt og predikativ plasseres mellom det finite og det infinitte verbalet, i motsetning til i moderne norsk, hvor disse setningsleddene må plasseres etter det infinitte verbalet (Haugen 2008: 249-250). Det infinitte verbalet kan derfor ende opp til slutt i flere setninger på norrønt enn på moderne norsk. Sommerfelt benytta seg av disse leddstillingsmulighetene og plasserte setningsledd foran det infinitte verbalet. I *lader han hans Lig jorde* (skj.28.1) var det det direkte objektet som blei plassert foran det infinitte verbalet, og i *hun kunde ikke blidere være* (skj.28.1) var det predikativet *blidere* som blei plassert foran det infinitte verbalet. Petersen oversatte disse setningene til *lod han*

ham stæde til jorde og hun viste mig al mulig venlighed (skj.28.1). Det var altså kun Sommerfelt som tillot seg å følge det norrøne setningsmønsteret.

På norrønt kan det stå ett eller flere ledd mellom et korrelat og den tilhørende relativsetningen (op.cit.: 252), noe som ikke er mulig i moderne norsk. Også dette leddstillingsmønsteret lånte Sommerfelt fra originaltekstens språk. I *den kone er ilde gift, som du eier og thi alle de blive dræbte, som bæere det* (skj.28.1) blei relativsetningen flytta fra korrelatet og sist i setningen. Petersen flytta derimot relativsetningen til posisjonen etter korrelatet, nemlig *ilde gift er den kone du har og de blive dræbte alle, som bæere det* (skj.28.1).

Sommerfelt plasserte det finitte verbalet til slutt i leddsetninger som *som mod ham var, som skyldige ere og ham blev sagt at så var* (skj.28.1). Også disse setningene skreiv Petersen med setningsledda på sine kanoniske plasser, nemlig *som vare imod ham, lade den skyldige gå fri og man svarede ham ja* (skj.28.1).

Når man flytter et setningsledd helt først i en setning, blir dette leddet tematisert. Når det er subjektet som er tematisert, står resten av setningsleddene på sine kanoniske plasser. Norsk er et SVO-språk, det vil si at subjektet følges av verbalet, og deretter objekt. Når andre ledd enn subjektet er tematisert, oppstår inversjon når verbalet flyttes foran subjektet. Disse setningsstrukturene er like i både moderne norsk, dansk og norrønt. Så sant vi ikke har med en spørresetning å gjøre, kan ikke verbalet tematiseres i moderne norsk og dansk. Det kunne derimot verbalet på norrønt (Torp og Vikør 1993: 86).

Dette trekket fra norrøn syntaks var det faktisk Petersen som i størst grad benytta seg av. Han skreiv for eksempel *set har jeg dig för med muntre åsyn, fanget har jeg to hvalpe og komme kan den tid* for Sommerfelts *jeg har seet dig gladere tilmode, her har jeg taget to Hvalpe og den tid vil komme* (skj.28.2). Både Sommerfelt og Petersen plasserte verbet først i *red seks i Syd og seks i Nord* (skj.28.2). I relativsetningen *som søge efter dig* plasserte Petersen verbet bakerst i setninga, mens Sommerfelt plasserte verbet rett etter subjunksjonen *som* (skj.28.2). Siden subjektet i relativsetninga står utenfor selve leddsetninga, er verbalets kanoniske plassering til høyre for subjunksjonen. Petersen flytta altså her adverbialet til posisjonen foran verbalet, noe som var mulig i norrønt, men ikke i samtidens dansk.

Både Petersen og Sommerfelt benytta seg, som vi har sett, av norrøne setningskonstruksjoner, men de benytta seg ikke av de samme konstruksjonene i like stor grad. Sommerfelt flytta ledd som hadde sin kanoniske plass lenger til høyre i setninga, fram til venstre for det infinitte verbalet, mens Petersen tematiserte verbal, og flytta disse helt fremst i setninga.

5.4.7 Leddstilling i substantivfraser

Både Sommerfelt og Petersen delte opp substantivfrasen i *Hælvten med sig af Alt* (skj.29). Det var fullt mulig å dele opp en substantivfrase på norrønt (Haugen 2008: 253), men det er ikke mulig på moderne norsk. Dette er dermed et syntaktisk trekk som både Petersen og Sommerfelt lånte fra sagaens originalspråk.

På norrønt kunne adledd til substantivfraser plasseres både til høyre og til venstre for nomenkjernen (op.cit.: 252). Adjektiv stod for eksempel oftere til høyre for nomenkjernen, enn til venstre, altså oftere *hestr hvítr* enn *ungr drengr* (loc.cit.), noe som ikke er vanlig i moderne norsk. Denne leddstillingen holdt seg etter norrøn tid. I gamle folkeviser kunne fremdeles adjektivet plasseres til høyre for nomenkjernen, spesielt sammen med adverbialet *så* (Falk og Torp 1900: 309).

I substantivfrasen *Haar saa stort* (skj.29) plasserte Sommerfelt adjektivfrasen *saa stort* til høyre for nomenkjernen *Haar*; i tråd med den norrøne leddplasseringa, i stedet for å plassere adjektivfrasen til venstre, slik man gjør i norsk i dag. Sommerfelt fulgte dermed den gamle leddstillingen i denne frasen. Petersen fulgte på sin side normal leddstilling og skreiv *så langt hår* (skj.29).

I substantivfrasen *saa god en Konge* (skj.29) plasserte Sommerfelt determinativet *en* mellom nomenkjernen *Konge* og adjektivfrasen *saa god*, i stedet for lengst til venstre i frasen. Substantivet hadde ikke artikkel i ubestemt form på norrønt, slik vi har i moderne norsk og dansk (Haugen 2008: 267). Frasen blir dermed *svá góðum konungi* på norrønt (Sveinsson 1971: 446), og plasseringa av determinativet *en*, var altså ikke hentet fra norrøn syntaks. I *Dansk-norskens syntax* skreiv Falk og Torp at blant annet adjektiver med premodifikatoren *saa* ofte blei plassert til venstre for den ubestemte artikkelen (determinativet *en*), for eksempel *saa rig en mand* (1900: 312). De opplyste ikke om dette var et syntaktisk trekk som blei henta fra dansk eller norsk, men vi skal uansett ikke føye det inn blant lånene fra norrønt, siden norrønt ikke hadde artikkel i ubestemt form.

5.4.8 Preposisjoner

Da kasus forsvant i de fastlandsskandinaviske språka etter norrøn tid, var det stort sett preposisjoner som tok over de funksjonene som kasusformene hadde hatt (Beito 1970: 322). Det var av den grunn færre preposisjoner i bruk i det norrøne språket enn i seinere språksteg. Sommerfelt oversatte i flere tilfeller enn Petersen en del av disse preposisjonsløse norrøne setningene uten å legge til preposisjon. Han skreiv for eksempel *de tog Herberge, tage forlig, Høskuld sagde Hallgerd Aftalen, sagde ham hele Aftalen* og *talte til ham anden gang* (skj.30.1).

Petersen hadde flere preposisjoner i disse uttrykka, bortsett fra i de to siste, der heller ikke han hadde flere preposisjoner (skj.30.1).

Preposisjonene kunne, som de andre setningsledda, plasseres friere i norrønt enn i moderne norsk og dansk (Falk og Torp 1900: 313). Preposisjonen kunne for eksempel plasseres til høyre for substantivfrasen den stod til. Dette var kun mulig med preposisjonene *mellem*, *gjennem* og *over* i dansk-norskens syntaks i år 1900 (loc.cit). I dag kan man støte på denne leddstillingen i folkeviser og nyere poesi, for eksempel *all dagen igjennom, oss imellom og hele landet over* (Beito 1970: 321).

Preposisjonen *imellem* plasserte Sommerfelt til høyre for substantivfrasen som preposisjonen stod til, i leddsetningene *som er Eder imellem* og *ifald Noget kommer os imellem* (skj.30.1). Petersen plasserte preposisjonen til venstre for substantivfrasen i det første eksempelet, og skreiv om det andre uttrykket (skj.30.1). Jeg har altså bare funnet eksempler på at Sommerfelt plasserte preposisjonen til høyre for substantivfrasen etter leddstillingsmønster i norrønt, mens Petersen brukte vanlig leddstilling innad i preposisjonsfrasen.

Falk og Torp gjorde rede for at av genitivene, var det eiendomsgenitiven som hadde holdt seg best i det dansk-norske skriftspråket (1900: 47). I talespråk prega av bygdemålene blei derimot eiendomsgenitiven bytta ut med preposisjonsuttrykk (loc.cit.). Skautrup førte preposisjonsuttrykk som *men det er vist Tieneren til den underlige Kone* opp som en av Holbergs norvagismer (Skautrup 1953: 29), og Seip førte opp preposisjonsuttrykk for genitiv, som *Æsken til Bedstemo`er og Kari, Kone til Graasteensmurer Hans* som norskhet i språket til Wergeland (Seip 1914: 126). Dette må altså ha vært syntaktiske trekk som skilte norsk fra dansk språk.

Der Petersen brukte genitiv i *sin datters medgift* og *Harald Hårfagers søn*, skreiv Sommerfelt om til preposisjonsuttrykkene *Medgiften for sin Datter* og *Søn af Harald Haarfagre* (skj.30.2). Sommerfelt fornorska med dette syntaksen i oversettelsen sin. Men jeg har også funnet genitivsuttrykk som *Begges Penge* i Sommerfelts oversettelse (skj.30.2), som Petersen skreiv om uten genitiv. Sommerfelts tekst er altså ikke helt uten genitiver.

5.4.9 Pronomen og possessiver

Nominativskonstruksjon i subjektspredikativ har blitt sett på som en fornorsking i den dansk-norske litteraturen på 1800-tallet og tidligere. Skautrup registrerte for eksempel uttrykk som *det er uden Tvivl jeg, mon det er jeg?*, *det var jeg* og *er det han*, som norvagismer hos Holberg (Skautrup 1953: 28), og Skard presenterte uttrykk som *der er de* og *hun er det, han betænker så rigelig* fra Ibsens replikker (Skard 1973: 146). Også i Wergelands diktning er det eksempler på nominativsbruk, som *det er jeg, det var jeg* og *Du var det, som bølged i Præsternes Jubel* (Seip 1914: 125).

Jeg har ikke funnet noen eksempler på at Sommerfelt brukte nominativskonstruksjon i subjektspredikativ, men dette var heller ikke noe jeg lette spesifikt etter da jeg registrerte data, så jeg vil verken påstå at Sommerfelt brukte norske nominativsformer eller at han kun brukte danske akkusativformer i denne posisjonen. Jeg har derimot registrert at Sommerfelt brukte nominativsformen av andre person, personlig pronomen *du* i *som du synes* og *hva synes du* (skj.31). Petersen brukte her akkusativformen, nemlig *som dig synes* og *hva tykkes dig* (skj.31). Også Sommerfelt skreiv med akkusativformen i *dette synes mig ingenlunde* (skj.31).

Helt fra reformasjonstida har possessiven *sin* vært bytta ut med *deres* i dansk, i flertall (Falk og Torp 1900: 134). Dansk-norsken hadde derimot, i likhet med svensk, possessivene *sin – sitt – sine* (loc.cit.). Seip poengterte både at norske forfattere vakla i bruken av possessivene, og at danske forfattere helt frem på 1800-tallet også brukte *sin* (Seip 1914: 129). Likevel blei bruken av *sin*, for *deres*, sett på som et norsk språktrekk i samtida (loc.cit.). Både hos Holberg (Skautrup 1953: 28) og Wergeland (Seip 1914: 129) kan man finne *sin* for *deres*.

Jeg har funnet ett eksempel på at Sommerfelt brukte possessiven *sitt*, for *deres*, i *de bar straks frem sitt Ærende*, der Petersen skreiv *de kom strax frem med deres ærende* (skj.31). Sommerfelt var altså bevisst at bruken av *sitt* for *deres* var et fornorskende trekk, men jeg har ikke nok eksempler til å si noe om hvor hyppig han benytta seg at dette språktrekket, eller om det også blei brukt av Petersen.

5.4.10 Demonstrativ

Demonstrativene *den*, *denne* og *hin* krever bestemt form av etterfølgende adjektiv. Tradisjonelt har *den* sammen med et adjektiv i en substantivfrase, blitt omtalt som adjektivets foranstilte bestemte artikkel (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 210), men kategoriseres fra 1997 med denne betydningen altså som determinativ. *Den* er også tredjepersons personlig pronomen (op.cit.: 317), for eksempel i *jeg så den komme*.

Demonstrativene *den* og *hin* har begge blitt brukt samtidig, men former av *den* har vært hyppigst brukt i og etter norrøn tid (Falk og Torp 1900: 61). *Hin* holdt seg derimot lenge i tilnavn, som *Gorm hin gamle*, og spesielt i folkeviser (loc.cit.). Dansk-norske forfattere som Petter Dass, brukte *hin* når adjektivet blei satt til høyre for substantivet i substantivfraser som *til Høsten hin kolde* (loc.cit.). Løkke fastslo i sin skolegrammatikk at pronomenet *hin* var innskrenka til *Bogsproget*, og at *den* blei brukt i talespråket (Løkke 1874: 39). Som artikkel foran adjektiv blei *hin* fremdeles brukt i litteraturen, som i norrønt (loc.cit.).

Foran tilnavn, skreiv både Sommerfelt og Petersen demonstrativet *den* i de aller fleste tilfellene, for eksempel i *Thorgrim den Store*, *Gudmund den Mægtige*, *Sighvat den Røde* og *Ketilbjørn den gamle* (skj.32). I *Thorvald Veile*, *Thidrande Spake*, og ved tilnavnet *Hvide fjerna*

Sommerfelt demonstrativet i flere tilfeller, der Petersen skreiv inn demonstrativet *den* (skj.32). I *Rodgeir den Hvide*, hadde også Sommerfelt demonstrativet med (skj.32). Petersen brukte i tillegg demonstrativet *hin* foran tilnavn, i *Rafn hin Røde*, *Thorvald hin Veile* og *Thidrande hin spake* – og som demonstrativ foran substantiv og tilhørende adjektiv *hin unge konge* og *hin skægløse karl* (skj.32). Sommerfelt fjerna, som vi har sett, determinativet i *Thorvald Veile* og *Thidrande Spake*, og brukte ellers demonstrativet *den* (skj.32).

Petersen fant grunnlag for å bruke *hin*, både i originalspråket og i gamle danske folkeviser og litteratur. Dette var nok et av stiltrekkene i Petersens sagaoversettelse. Det var likevel demonstrativet *den* han brukte mest, og det var ikke noe konsekvent system på hvilke tilnavn som fikk *hin*, og hvilke som fikk *den*. Sommerfelt fulgte på dette punktet det norske talespråket, og brukte konsekvent *den* eller ingen determinativ. Ubestemte former av adjektivet uten determinativ finnes i dag i historiske navn som *Hellig Olav* (Beito 1970: 172-173). *Hvite* blei skrevet i ubestemt form på norrønt, *Dávið hvíti* (Sveinsson 1971: 440) i motsetning til andre lignende tilnavn, som *Hrafn inn rauði* (op.cit.: 448), men *Thorvald Veile* og *Thidrande Spake* blei skrevet med determinativ (op.cit.: 191, 239). Det ser altså ikke ut til å være noe system på når Sommerfelt utelot determinativ, og når han brukte det – eller på når Petersen skreiv *den* eller *hin*.

Hin – hine i betydningen 'den (de) andre av to (eller flere)' «er almindelig i vort folkesprog, men sjeldent i dansk-norsk tale (sedvanlig erstattet af: den der, den anden, den første)» (Falk og Torp 1900: 121). Intetkjønnsformen til og med reformasjonsårhundret var *hit* eller *hint* (loc.cit.). Dette demonstrativet blir i dag først og fremst brukt i nynorsk (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 211), og stort sett bare i betydningen ovenfor, men sjeldent, og kun litterært, med samme betydning som determinativet *den* (Beito 1970: 243).

Sommerfelt skreiv demonstrativet *hine* i anaforisk bruk, i *straks hine red østenfra Dal* og *op mot hine* der Petersen skreiv *når de andre kom ridende østen fra* og *imod de andre* (skj.32). Men også Petersen brukte intetkjønnsformen *hint*, i *hint gik ilde* (skj.32). Når Sommerfelt i større grad enn Petersen benytta dette demonstrativet, kan det ha vært fordi han fant støtte for bruken i det norske talespråket. *Hine* hadde også blitt brukt i eldre dansk, og var det determinativet som blei brukt i den norrøne teksten, nemlig *þegar hinir riði austan frá Dal* (Sveinsson 1971: 232).

Petersen brukte demonstrativet *denne* anaforisk om personer, der Sommerfelt brukte personlig pronomen i tredje person, *han*, eller personnavnet. For Sommerfelts *Rut*, *Kaare* og *han*, skreiv altså Petersen *denne* (skj.32).

På norrønt brukte man like gjerne *den*, når man henviste til en bestemt person, som *han* eller *hun* (Falk og Torp 1900: 117). Også Holberg kunne henvise til personer med determinativet *den*, i stedet for et personlig pronomen, men denne bruken av *den*, var fremmed i det norske

talespråket på slutten av 1800-tallet (loc.cit.). Determinativet *denne* blei, og blir brukt, om noe som er nærmere i tid eller sted, enn det man viser til når man bruker determinativet *det*, som gjerne er fjernere (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 210) (Løkke 1874: 39). I norsk språk i dag er anaforisk bruk av *denne* sjeldent, og helst litterært (Beito 1970: 242). Sommerfelts språkvalg stemmer altså bedre overens med samtidens norske talespråk, enn Petersens bruk av determinativet *denne* for å vise tilbake til personer.

5.4.11 *Der for det*

Både *det* og *der* blei brukt som formelle subjekt på norsk og dansk, men bruksområdene overlappa ikke (Falk og Torp 1900: 11-12). Dette førte til at norske forfattere som skreiv på dansk-norsk, ofte vakla i bruken. Ifølge Falk og Torp kunne man på norsk si *der sidder fem spurve i træet, der gror ikke græs paa alfarvei*, både *det er koldt i stuen* og *der er koldt i stuen*, men kun *det er koldt* (loc.cit.). Skautrup førte det opp som fornorskende trekk når Holberg brukte *der* i stedsuttrykk, for eksempel *der banker vist paa Døren* og *jeg veed nok, hvor der tilgaar udi slige Huse*, for i slike konstruksjoner brukte man *det* på dansk (Skautrup 1953: 28). I tillegg var det også ett fornorskende trekk når Holberg brukte *det*, der danskene ville brukt *der*, i uttrykk som *og saa er det Ende derpaa, Det er et vist Spil, som kaldes Allumber, det er noget i det og det er ingen Tvivl paa* (loc.cit.).

I dag blir *det* brukt som formelt subjekt på både bokmål og nynorsk, mens *der* er forbeholdt dialekter på Vestlandet til og med Sunnmøre, Sørlandet, Telemark, Namdalen og Nord-Norge (Aksnes 2003: 5). *Der* blir brukt i meteorologiske setninger, i presenteringssetninger og upersonlig passiv i dialekter i de nevnte områdene (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 681) (Sandøy 1992: 101). I dansk derimot, sammenfaller bruken av *der* og *det* i stor grad med engelsk *there* og *it*, og brukes sjelden i samme type konstruksjoner (Aksnes 2003: 7-8). Dansk bruk skilles dermed fra de norske dialektene som har *der*, blant annet ved at *der* ikke brukes i meteorologiske verb (loc.cit.).

Jeg har funnet ett eksempel på at Sommerfelt skreiv *det*, der Petersen skreiv *der*, nemlig i *det blev sagt hende* (skj.33). Ellers brukte Sommerfelt *der*, som Petersen, i setninger som *der er nok at vælge imellem, da bliver der* og *der var kvinder derinde* (skj.33). Det kan se ut til at Sommerfelt prøvde å følge de danske reglene for bruken av *der* og *det*, men at han famlet, som en del andre dansk-norske forfattere også gjorde (Falk og Torp 1900: 11-12).

5.4.12 Relativkonstruksjoner

I det dansk-norske skriftspråket kunne relativsetninger innledes med både *som*, *der*, *hvilken* (*hvilket* – *hvilke*), *hvem*, *hvis* og *hvor* (Løkke 1876: 19). Bruken av *der* økte i dansk i løpet av

1800-tallet, men ellers var tendensen både i dansk og i dansk-norsk å unngå konstruksjoner med andre innledende ledd enn *som* og *der*¹¹ (Seip 1914: 130). Wergeland brukte alle de ulike innledningsorda i sine relativsetninger, men i lavprosaen brukte han mest *som* (loc.cit.), og da Bjørnson gav ut ny versjon av *Sigurd Slembe* etter Stockholmsmøtet, i 1870, bytta han ut subjunksjonen *der* med *som* (Skard 1973: 163)

I moderne norsk har *som* utkonkurrert *der*, men *hvilken*, *hvem*, *hvis* og *hvor* kan fremdeles brukes under visse omstendigheter i bokmål, men ikke i nynorsk (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 1056-1057). *Hvem* brukes nesten bare etter preposisjon, *hvis* kan innlede relativsetninger med nominale korrelat, og i konservativt bokmål kan *hvor* brukes sammensatt med en preposisjon, som innlederord, for eksempel *hvorav* eller *hvorved* (loc.cit.).

Sommerfelt brukte subjunksjonen *som*, i flere tilfeller der Petersen brukte *der*, for eksempel i *før alle, som var tilstede, en Datter som hed og som ikke vilde* (skj.34). Formen *der*, forekom også hos Sommerfelt, i *der var paa Skibet* (skj.34). Petersen skreiv om *hvem det fortelles*, der Sommerfelt innleda en relativsetning med *som*, nemlig *som det sagdes at* (skj.34). Sommerfelts bruk av *som*, som innledende subjunksjon til relativsetninger, var en bevisst fornorsking av sagaen.

Der Petersen skreiv relativsetningen *hvilke strax kom*, oversatte Sommerfelt til hovedsetningen *de kom straks* (skj.34). I flere tilfeller der Sommerfelt laga preposisjonsfraser med preposisjonen *med*, som *en Øks med Eggen op og et rødt Skjold med en Hjort til Mærke*, skreiv Petersen relativsetninger med *hvis* og *hvori*, nemlig *en øxe, hvis egg vendte i vejret og hvori var malet en løve* (skj.34). Sommerfelt unnlot å innlede relativsetninger med spørreord, og resultatet blei en god flyt i setningene. Siden man også i det danske språket prøvde å unngå relativsetninger med andre ledd enn *som* og *der*, blei nok ikke dette oppfattet som fornorskende språkvalg, men heller som et moderniserende språktrekk.

5.4.13 Oppsummering

Det som først og fremst skiller Petersens og Sommerfelts oversettelse av *Njåls saga* fra grammatiske konstruksjoner i moderne norsk, er ikke danske grammatiske trekk, men lån fra norrøn syntaks. Lånene fra norrøn syntaks bygga opp under sagastilen, og fungerte som arkaiserende stiltrekk. Dessuten kan de norrøne låna knyttes til det nasjonalromantiske prosjektet, som språklig sett blant annet ville dokumentere den direkte sammenhengen mellom språket i

¹¹ Tidligere blei ordene som innledet relativsetninger kategorisert som relativpronomen. Etter 1997 derimot, blei *som* kategorisert som subjunksjon. *Hvis*, *hvor* og *hvem* er spørrepronomen, men *hvem* står som determinativ til en substantivfrase når ordet innleder relativsetninger. *Hvilken* er et determinativ (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 1056-1057)

fedrelandets storhetstid, vikingtiden, og samtidens dialekter. Sommerfelt uttalte eksplisitt i forordet sitt, at han skreiv seg inn i det nasjonalromantiske prosjektet.

Sommerfelt og Petersen brukte norrøne imperativformer med flertallsendelse på -er, som *farer hjem* (skj.25), og med subjekt i imperativsetningen, som *sid du* (skj.25). Videre hadde begge indirekte objekt i flere tilfeller der det hadde vært mer korrekt å sette dette leddet som predikatsadverbial, som *det blev sagt Jarlen* (skj.27.2). Etter norrønt mønster delte de også opp nomenfrasen *hælvten med sig af Alt* (skj.29), noe som ikke er mulig i moderne norsk.

Sommerfelt og Petersen lånte ulike syntaktiske trekk fra norrøn syntaks. Petersen tematiserte finitte verbal i flere tilfeller enn Sommerfelt, han skreiv for eksempel *fanget har jeg to hvalpe* (skj.28.2) der Sommerfelt plasserte verbalet etter subjektet. Petersen brukte determinativet *hin* ved tilnavn, og den arkaiserende imperative verbformen *gak*, noe ikke Sommerfelt gjorde. I noen tilfeller brukte Petersen determinativet *denne* når han henviste til personer, der Sommerfelt brukte personlig pronomen eller navnet til vedkommende. Bruken av determinativet i denne posisjonen var henta fra norrønt, og var ikke i bruk i samtidas talespråk. Videre innledet Petersen relativsetninger, i større grad enn Sommerfelt, med *der*, *hvilke*, *hvis*, *hvori* og *om hvem*, der Sommerfelt brukte *som* eller skreiv om til preposisjonsuttrykk innleda av *med* (skj.34). Sommerfelt oversatte på sin side, oftere enn Petersen, setninger som i norrønt ikke hadde preposisjon, men som trenger det i moderne norsk, uten å tilføye preposisjonen, som *de tog Herberge* og *tage forlig* (30.1). I tråd med norrøn syntaks plasserte Sommerfelt setningsleddene friere enn hva man gjør i moderne norsk. Han kunne plassere preposisjonen til høyre for nomenfrasen den stod til, noe Petersen ikke gjorde, og han plasserte predikatsadverbial friere enn hva som er semantisk korrekt i moderne norsk, nemlig *de fant her et Skib* og *Kaare var denne Vinter paa Katanæs* (27.1). Adjektiv kunne han dessuten plassere til høyre for nomenkjernen, for eksempel i *Haar saa stort* (skj.29).

Bruken av overbestemt substantiv var svært utbredt blant de forfatterne som Sommerfelt kan sammenlignes med. Spesielt Asbjørnsen og Moe, som på de fleste andre områder var svært forsiktige med fornorsking av språket i eventyra, brukte overbestemte substantiv og etterstilte possessiv i stor grad. Det er derfor påfallende at jeg ikke har funnet noen eksempler på overbestemthet hos Sommerfelt, unntatt i type IV, som også blei brukt i dansk. Sommerfelt prøvde også å følge danske regler for *der* og *det*, men famlet litt, som de fleste andre også gjorde.

Syntaktisk sett var Sommerfelts fornorsking altså svært beskjeden. Jeg har funnet et par tilfeller der Sommerfelt skreiv om dansk eiendoms-genitiv til preposisjonsuttrykk, for eksempel *Medgiften for sin Datter*, for Petersens *sin datters medgift* (30.2). Videre har jeg funnet ett eksempel på at Sommerfelt skreiv *sit* for dansk *deres*. I tråd med norsk talespråk bytta Sommerfelt

ut Petersens subjunksjon *der*, med *som* og beholdt determinativet *hine* i anaforisk bruk der Petersen oversatte til *de andre*.

5.5 Leksikon

Leksikon var, sammen med fonologi, det språklige området hvor Sommerfelt tydeligst kunne tilpasse oversettelsen sin til en norsk leserkrets. Om Sommerfelt valgte å skrive *foraaret* eller *vaaren*, var språkvalg leserne ville gjenkjenne og legge merke til, og var dermed et effektivt grep for å gjøre teksten norskere. Noe som derimot ikke alltid er like tydelig og åpenbart er om et ord vil oppfattes som norsk eller dansk. *Vår*, *jente*, *seksti* og *sjøen* er det ingen tvil om at er norskere enn *forår*, *pige*, *tres* og *sö*. Andre ord, som *et Fjog*, er det ikke like uproblematisk å plassere i et skjema med tittelen *Danske substantiv*. Substantivet står oppført i danske ordbøker, men disse kan opplyse om at dette er det samme ordet som den norske dialektale formen *et fjåk*. Om Sommerfelt henta ordet fra talespråket sitt, eller fra dansk er det vanskelig å avgjøre. Hvordan leserne oppfatta ordbruken, er heller ikke åpenbart. Videre har jeg prøvd å skille ut de orda som oversetterne henta mer eller mindre direkte fra originalspråket. Sommerfelts *færd*, for Petersens *rejse* kan for eksempel både være en norskere verbform og et lån fra norrønt. Det som nok aller oftest er tilfellet er at orda finnes i både dansk og norsk, og gjerne stammer fra norrønt, men at ordformen er vanligere i det ene enn i det andre språket. Jeg vil derfor ta forbehold om at noen av ordene også kan plasseres under andre overskrifter. I mange tilfeller finnes det ikke noe fasitsvar på om et ord hører hjemme i kategorien norsk, dansk eller norrønt, noe man i denne fagtradisjonen tidligere har vært litt for bastant på.

Som vi allerede har vært inne på, og har sett i fonologikapittelet, gikk Sommerfelt lenger i sin fornorsking da han oversatte *proprier*, altså personnavn og stedsnavn. Jeg har derfor registrert alle *proprier* i begge oversettelsene for å få full oversikt over fornorskingsgrepene han tok her. I dette kapittelet vil alle disse fornorskende grepa sammenstilles og diskuteres. Også leksikon er samla inn fra samtlige sider i oversettelsene. Dette kapittelet er altså basert på et langt større datamateriale enn resten av kapitlene.

5.5.1 Avkorting av ord etter uttalen

Seip sammenfatta bruken av kortformer i dansk og i dansk-norsk veldig oversiktlig:

Baade norsk og dansk talesprog fik en del «forkortede former» ved at en stavelse, især *-de*, *-ge* og *-ve* faldt bort; derved fik man dobbeltformer i skrift som *far – fader*, *pæl – pægel*, *gir – giver*. Alt før Holberg blev de korte former brukt meget i skrift ved siden av de lange; siden fik de lange former overtaket i skriftsproget, og slik er det i dansk skriftsprog endnu, mens dansk talesprog i stor maalestok bruker de korte former. De lange former raadde ogsaa i skriftsproget i Norge lige til retskrivningsforandringen i 1907; efter den følger skriftsproget i det store og hele talesproget i fordelingen av korte og lange former, idet de lange former væsentlig hører hjemme i ord utenfor dagligtalen (Seip 1914: 110-111).

Både i Danmark og Norge var det altså slik at man i skriftspråket brukte de lange formene, mens man i talespråket brukte de korte. Bruk av korte eller lange former ville derfor ikke indikere ulikheter mellom norsk og dansk, men om man valgte et talespråksnært skriftbilde, eller om man holdt seg til skriftnormen.

Wergeland forkorta både substantiv og verb, først og fremst i poesi og lavere prosa. Han skreiv for eksempel *Fjær/Fjer; Fa(')r; Faer; Mo(')r; Moer; Broer; Ho(')de; Lær; Præken; be', ber; bry'r; la, la'r; si'e, sa', spør; ta, bli('), bli(')r; gi'r; ha', har; dra'(r)* og *spør's*. I høyere stil brukte han langformene, men alltid *har* for *haver* (loc.cit.). Ibsen brukte kortformene *bli'* og *ha'* fra og med *Gengangere* i 1881 (Skard 1973: 149) og Bjørnson innførte kortformer i sin nyutgave av *Sigurd Slembe* i 1870 (Skard 1973: 163), men allerede i *Halte-Hulda* fra 1858 kan man finne kortformer som *bli'r; sa', Ho'det; Bror; Far* og *Ve'r* (Vinje 1973: 146). Kortformene var altså i bruk blant forfatterne på 1800-tallet, når de la språket mer opp mot talespråket.

Knud Knudsen foreslo allerede i 1844 å forkorte ord i skriftspråket etter uttalen (Knusen 1844: 100-101). Dette var dessuten ett av punkta han presenterte som kjernen i sitt dansk-norske målstrev (Knudsen 1887: 11-12). Han pekte på at mange aviser, som *Morgengryet; Dagbladet; Verdens Gang* og *Oplandenes Avis*, allerede hadde begynt å bruke kortformene. «Selv højreblad har ej kunnet håalde sig.» (loc.cit.). I tillegg hadde forfattere som Bjørnson og Kristoffer Kristoffersen gitt ut bøker med forkorta verb og substantiv (loc.cit.).

I tillegg til innføring av flere harde konsonanter, konsonantfordobling og nye bøyingsformer, var forkorta former en av de større endringene i rettskrivningsreformen i 1907 (Aars og Hofgaard 1907: 44-54, 85-88). Av substantivene blei nå *bror; far; hode; kjel; klær; lær; mor* og *sal* nå sidestilt med de tilsvarende langformene (op.cit.: 53-54). I andre ord blei langformene avviklet og *glør; spar* (i kortspill), *fjær* og *fór* blei hovedformer (op.cit.: 25). Verbene *bli – blir – blit; dra; gi – gir – git; ha – hadde – hat; ta – tar – tat; la* og *sa* blei sidestilt med sine tilsvarende langformer (op.cit.: 54). I tillegg kunne man nå i en rekke verb bruke kortformene i preteritum og perfektum partisipp, men langformene i infinitiv og presens, nemlig i *betyde; blade; bløde; brede; føde; klæde; knade; lade; nøde; raade; rede; skade; spade; sprede; spæde; træde* og *vade* (op.cit.: 86-87). Av disse verbene har *råde; skade; vade* og *føde* beholdt langformene i infinitiv og presens til i dag. Mange av disse verbene og substantivene, som *bli; ta; gi; mor* og *bror*, blei eneformer i 1917 (Gundersen 1967: 47).

Verbene *bede; have; give; tage; ride; sagde; lagde; (til)byde; bleven* og *gange* (skj.35) skreiv både Sommerfelt og Petersen i langform, og ikke etter dagligtalens kortformer. Også *sige; blive* og *drage* (skj.35) skreiv Sommerfelt med langformer. Disse verbale uttrykkene skreiv Petersen om til preteritum, eller brukte andre verb. Derfor kan jeg ikke slå fast om Petersen også

brukte langformer i disse verbene. Jeg har registrert ett tilfelle av bruk av kortform hos Sommerfelt, nemlig for ordet *har* (skj.35).

Også i substantivene *klæder, hoved, moder, broder* og *fader* (skj.35) brukte både Petersen og Sommerfelt langformene.

Som vi har sett, var det flere forfattere og journalister som hadde innført kortformene i skriftspråket i Norge. Dette var dermed et språkvalg som ville ført Sommerfelts oversettelse nærmere nordmenns talespråk, og som ikke stred mot skriftspråksnormene i stor grad. Petersen, som på sin side var en foregangsmann for å gjøre skriftspråket så likt talespråket som mulig, benytta seg heller ikke av denne muligheten til å gjøre språket i sagaoversettelsen mer talespråksnær. Svaret på hvorfor sagaoversetterne ikke brukte kortformene kan nok knyttes til stil. Ifølge Seip (1914: 111) var det langformene som fremdeles var mest fremtredende i skriftspråkene, og dessuten stemte de bedre overens med de norrøne formene, for eksempel *faðir, bróðir, móðir, klæði* (Heggstad, Hødnebo og Simensen 2008: 142, 90, 436, 350) *hafa, segja, taka* og *draga* (Haugen 2008: 181, 181, 190, 191)

5.5.2 Leksikon: verb

Aall brukte både arkaiserende verb som *blote, gange, stande* og *ginge* (Skard 1973: 40, 9) (Seip 1914: 206), samt verb fra dagligtalen som *plistre, skake, snu, gjæte, siige* og *tørke* (loc.cit.) i sine sagaoversettelser. Mange av de arkaiske ordene var tidligere blitt brukt av danske sagaoversettere, samtidig som de var levende i norske dialekter (Skard 1973: 9). Wergelands fornorskende verb var i større grad henta fra dagligtalen. Han brukte verb som *skratte, blaase, dætte, gjespe, gnaale, graate, skrøne, stupe* og *jæte/gjete* (Seip 1914: 140-200). Selv Asbjørnsen og Moe brukte norske verb og verbale uttrykk som *fikle, gnaale, gnage, lage, lave* (*henge ned i mengde*), *maalbinde, lye, sildre, skake, stupe, stelle, grave* og *spørre, skrige over sig, lægge af gaarde* og *briske sig* (Skard 1973: 47). Hos Ibsen kan man støte på verb som *graate, like, silre* og *smyge* (Skard 1973: 139, 147), og hos Bjørnson verb som *gjete, raute, bie, binde* (*strikke*), *hauke, lye etter* og *lage* (Skard 1973: 155). I Synnøve Solbakken bytta han i 1866 dessuten ut danske verb som *drille* og *blikkede* med *ærte* og *stirre* (Skard 1973: 162).

Jeg har funnet en hel rekke verb som Sommerfelt fornorska. Han skreiv blant annet *dræbte, skræmme, høre, rydde, erte, kræve, talte ilde om* og *blev* for Petersens *vog, kyse, oppebie, forskyde, yppe klammeri, affordre, dadlede* og *tøvede* (skj.36.1). Petersens *drog, styrtede, stredes, svang, arbejde* og *hobe* kunne nok lett ha passert i Sommerfelts tekst, men han oversatte til former og verb som kunne oppfattes som enda norskere, nemlig *for, fossede, sloges, løftede, aannede* og *flokke* (skj.36.1). Verbet *fosse* blei også brukt av Wergeland (Seip 1914: 160), og han brukte dessuten substantivet *Aan(n)* (op.cit.: 150). Som vi har sett, kan man finne verbet *erte* også i

Bjørnsons utgave av Synnøve Solbakken fra 1866 (Skard 1973: 162). Mange av Sommerfelts verbformer som er lista opp i skjema 36.1 var også fullt brukbare i dansk, som *vente*, *dræbe* og *red*. Men Petersens ordvalg hadde enten en annen betydning på norsk, som *formode*, eller så var de lite brukt i et norsk vokabular, som *sprængte* (for å ri) eller *vog* (*drepte*).

Jeg har registrert noen tilfeller der Sommerfelt valgte danske verb som *vove*, *fortryder*, *nenner*, *bebuder*, *bjerge sig* og *binder min sko* (skj.36.2). Knudsen mente at *bjerge sig* var et av de verbale uttrykka som måtte fornorskes og byttes ut med *berge sig* (1867: 30), noe Wergeland allerede hadde gjort i praksis (Seip 1914: 152). Wergeland hadde også bytta ut det danske ordet *vove* med *voge* (*våge*) (op.cit.: 200).

Både Petersen og Sommerfelt brukte en del verb henta fra norrønt, som *stevne* og *bie* for *stefna* og *bíða* (skj.36.3). Petersen skreiv *aflade* og *ginge* (skj.36.3) for *af láta* og *ganga*, og Sommerfelt brukte verb som *mælte*, *nævnte sig*, *stævner*, *voldt*, *friste* og *dølge* (skj.36.4) fra norrønt *mæla*, *nefndisk*, *stefna*, *valda*, *freista* og *dylja*. Sommerfelt lånte altså flere verb enn Petersen fra det norrøne vokabularet. Verbet *ganga*, som vi også diskuterte i kapittel 5.4.3, blei også brukt i Aalls sagaoversettelser. Det var derfor sannsynligvis ikke mer brukt på dansk enn på norsk, men fungerte som en historisk fargelegging av teksten.

5.5.3 Leksikon: adjektiv

Aall tok opp arkaiske adjektiv som *gild* og *vennesæl* i sine sagaoversettelser (Skard 1973: 9). Hos Wergeland kan man finne adjektiv som *fredsom*, *feig*, *olm*, *rar* (i betydningen *underlig*), *snil*, *stad* (*sta*), *søt*, *stø*, *svart*, *tagget*, *tørst*, *veik/vek*, *vesle* og *yr* (Seip 1914: 139-201). Skard nevnte adjektivene *arg*, *dryg*, *braat*, *lei* og *vrangviis* som fornorskinger hos Asbjørnsen og Moe (1973: 47). Videre kan adjektiv som *glitrende*, *lutende* og *faafengt* nevnes fra Ibsens dikt «I Havsnød» (Vinje 1973: 139) og hos Bjørnson kan man støte på adjektiv som *anpusten*, *klomset af Forfærdelse*, *støere*, *fager*, *gild*, *trøjsamt/trøjsomt* (for *morsomt*) *braadt* og *traadt* (Skard 1973: 156). Knudsen ville ha inn norske former av adjektivene *sort*, *kold* og *drøj*, og foreslo *svart*, *kald* og *dryg* (Knudsen 1886: 125-126).

Sommerfelt brukte flere adjektiv som ikke finnes i et dansk vokabular, som *gjævere*, *ven*, *slu*, *røslig*, *hauglagt* og *akselbred* (skj.37.1). Dessuten fant Sommerfelt alternativer til Petersens adjektiv, som ikke finnes i et norsk vokabular. For Petersens *ryst mand*, *rammen*, *forkyndig* og *brat* skreiv Sommerfelt *den uforferdede*, *stærk*, *fremsynt* og *snart* (skj.37.1). De fleste adjektivene som Sommerfelt fornorska fantes derimot i begge språk. Han skreiv for eksempel *ivrig*, *uforfærdet*, *stor*, *vakker*, *sent*, *haardt*, *tungeste*, *rædde*, *slem* og *klemt* for Petersens *forhippet*, *drabelig*, *megen*, *smuk*, *silde*, *overtvært*, *sværeste*, *bange*, *grum* og *stemmet* (skj.37.1). Sommerfelt

skreiv *fagreste* og *gildt klædt* for Petersens *særdeles smuk* og *velklædt* (skj.37.1). Både Bjørnson og Aall hadde brukt adjektivet *gild*, og Bjørnson hadde i tillegg brukt *fager* i sine tekster.

Sommerfelt brukte svært få adjektiv som kan karakteriseres som mer danske enn norske, og samtlige av disse er det også mulig å bruke på norsk. Han skreiv for eksempel *sort*, *brav*, *drabeligste* og *beleven* (skj.37.2). Wergeland skreiv ofte *svart* i stedet for *sort* (Seip 1914: 193), og Knudsen foreslo å bruke *svart* (Knudsen 1886: 126). *Svart* blei sidestilt med *sort* allerede i 1907 (Aars og Hofgaard 1907: 78).

Både Petersen og Sommerfelt brukte norrøne adjektiv som *spage*, *lønlig* og *nemme/nemme* (skj.37.3) for norrønt *spakr*, *leyniligr* og *næmr*. Dessuten brukte Sommerfelt *lydeligt*, *vaabenføre* og *trøstig* (skj.37.3), fra norrønt *hljóði*, *vápnfórr* og *traustr*. I tillegg var mange av adjektivene som er karakterisert som fornorskende språkvalg også avledet av norrøne adjektiv.

5.5.4 Leksikon: substantiv

Aall tok opp arkaiske substantiv som *Frænde*, *Fosterbroder*, *Æt* og *Fæ (gods)* (Skard 1973: 9) (Seip 1914: 206) og substantiv fra dagligtalen, som *Quæld*, *Vold (eng)* og *Kjake* i sine sagaoversettelser (loc.cit.). I Mauritz Hansens «Luren» fra 1819 kan man finne norske ord som *Døl*, *Fos* og *Gjeterne* (Skard 1973: 15), mens Munch la inn norske ord som *Sæter*, *Støl*, *Kløv*, *Skigard*, *Ljore*, *Skjaa* og *Tun* i sine første hefter av sagaserien fra 1845 (Vinje 1973: 90). Seips liste over norske ord hos Wergeland inneholder en lang rekke substantiv, blant andre *Bøling*, *Æt*, *Frænde*, *Hirdmand*, *Veed*, *Kjerring*, *Øx*, *Skog*, *Sjø*, *Vaar*, *Høst*, *Kveld*, *Fos*, *Haug*, *Hei*, *Holme*, *Li*, *Mose*, *Myr*, *Sau*, *Aann*, *Buskap*, *Bygd*, *Gard* (for *gjærde*), *(G)jetergut*, *Gut*, *Bringe*, *Slire*, *Maag*, *Moro*, *Baae*, *Beite*, *Brudr*, *Høi(saate)*, *Jorde*, *Saate*, *Søskend Barn*, *Sølje*, *Vaag*, *Vasdrag* og *Voll* (Seip 1914: 137-200). Også hos Asbjørnsen og Moe kan man finne en del norske substantiv som *Haug* og *Skyldfolk* (Skard 1973: 47), *Søie*, *Gut*, *Havnehage*, *Aann* og *Ljaa* (Vinje 1973: 93).

Knudsens største kampsak var ordforrådet, som han ønsket at skulle fornorsktes. Han gav blant annet ut *Unorsk og norsk, eller fremmedords avløsning* (1881), en ordbok på knappe tusen sider, som et bidrag til dette. Det var ikke bare de danske ordene som måtte byttes ut, men også tyske, franske, latinske, greske og ord fra mellomnedertysk. Noen av substantivene som Knudsen foreslo å fornorske i *Hvem skal vinne?* var *Færd*, *Hej*, *Høj*, *Kar* (for *Karl*), *Sjø* og *Øks* (1886: 125-126).

I Ibsens sagaskuespill kan man finne norske substantiv som *Jente*, *Berg*, *Foss*, *Sel*, *Sæter* og *Ur* (Skard 1973: 136-137), og i diktet «I Havsnød» brukte han blant annet *Holme*, *Brott*, *Brand*, *Aker*, *Sjø*, *Hei*, *Unggut*, *Baae* og *Skodde* (Vinje 1973: 139). Bjørnson brukte norske substantiv som *Fjeldene*, *Liden*, *Volden*, *Buskap*, *Sauer*, *Buhunden*, *Jente*, *Kvindfolk*, *Mandfolk*,

Kjendinger og *Søndagskvel* i sine bondefortellinger (Skard 1973: 155), og i nyutgaven av *Sigurd Slembe* i 1870 bytta han ut *Dreng*, *Favn* og *Høj* med *gut*, *fang* og *haug* (op.cit.: 163).

Sommerfelt brukte svært mange norske substantiv. Han skreiv blant annet *Vaaren*, *Gutten*, *Saugjæter*, *en Gjentunge*, *Fattigkjærringer*, *Husmænd*, *Sjøen*, *Skogen*, *Kvælden*, *Kofte*, *Smaafolen*, *Heien*, *Myr*, *Bygd*, *Græssaate*, *Stadsklæder*, *Slidrerne*, *Høaannen*, *Saaten*, *Jæksl*, *Tandgarden*, *Bakke*, *Godhet/ Hjertelag/ Hæderlighed*, *Vasdrag*, *Bøling*, *Skodde*, *Brekkerne*, *liden Dolp*, *Guldsylgje*, *Saaløb*, *Nisten*, *Uretvished* og *lægge Dølgemaal* der Petersen skreiv *foråret*, *drengen*, *fårehyrde*, *en lille pige*, *tiggerkvinder*, *indsiddere*, *sö*, *skoven*, *aftenen*, *kjortel/ trøje*, *plag*, *hede*, *mose*, *egnen/ herredet/ landsstrækning*, *stak arver*, *hædersklædning*, *skeder*, *høværk/ høsletten*, *stakken*, *kindtand*, *tandgærde*, *höj*, *dannished*, *floderne*, *kveg*, *tåge*, *bakkerne*, *en lille dal*, *guldspænde*, *kornkurv*, *levnetsmidlerne*, *uretfærdighed* og *tale hemmelig* (skj.38.1). Videre skreiv Sommerfelt *Hunden*, *Bergvæggen*, *Bordvæggen* og *Driften* og unngikk Petersens danske substantiv, nemlig *rakken*, *bjerget*, *tiliet* og *husningen* (skj.38.1). Dessuten gjør Sommerfelts *Næs*, *store Baal*, *Strid*, *Fjas*, *Anledning*, *Haansord*, *Rædsel*, *Kaar*, *Skrei*, *Ved* og *Fjæs* seg bedre i en norsk tekst enn Petersens *skager*, *langilde*, *dyst*, *snakkede alle slags*, *lejlighed*, *dadel*, *bange*, *forfatning*, *tör fisk*, *brænde* og *ansigt* (skj.38.1), selv om de sistnevnte substantivene også finnes i norsk vokabular. Som vi har sett ovenfor var flere av disse norske substantivene blitt brukt i litteraturen tidligere i hundreåret, men selv sammenligna med bruken av norske substantiv hos andre forfattere, strakk han seg langt i norsk retning. Substantiv som *Sylje*, *Niste*, *Dolp*, *Skrei*, *Slidrerne*, *Stev*, *Heien* og *Vaag* setter tydelige norske spor i oversettelsen hans.

Sommerfelt brukte en del substantiv som kan karakteriseres som mer danske enn norske, som *Piger*, *Karle*, *Aftenen*, *Grin* (i betydningen *latter/smil*), *Leilighed*, *Mødighed*, *Veiret*, *Kjævlери*, *Tummel* og *Fynd* og *Klem* (skj.38.2). Det er derimot svært få av de danske substantivene, sammenlignet med mengden fornorska substantiv. Dessuten brukte han både norsk og dansk form av noen av dem, som *Gjentunge – Pige barn*, *Kvelden – Aftenen* og *Anledning – Leilighed*.

Petersen brukte norrøne substantiv som *trætte*, *hjemmemænd*, *karldøren*, *østermanden*, *gammen* og *drottensdag* (skj.38.3) for norrønt *þræt(t)a*, *heimamenn*, *karldyrr*, *austrmaðr*, *gaman* og *drottinsdagr*. Sommerfelt lånte flere substantiver fra norrønt og skreiv for eksempel *Fremfærd*, *Frillebarn*, *Forstavnen*, *Ordskiye*, *Otte*, *Færd*, *Grid*, *Gramen*, *Kvidmænd*, *Atgeir*, *Farmann*, *Skaale*, *Veitsle*, *Hærderne*, *Baae*, *Bringen* og *Gridnidinger* (skj.38.3) fra norrønt *framferð*, *fríðlubarn*, *framstafn*, *orðskipti*, *ótti*, *ferð*, *gríð*, *gramr*, *kviðmaðr*, *atgeirr*, *farmaðr*, *skáli*, *veizla*, *hærðar*, *boða*, *bringa* og *gríðniðingar*. Begge brukte substantivene *skotvinge*, *tidende*, *huskarle*, *å*, *dagverd*, *saks*, *gam*, *gudniding*, *messedegn*, *frænke*, *løn*, *lue* (for *brann*) *dyngje* og *stavnljaa* fra norrønt *skóþvinga*, *tíðendi*, *húskarl*, *á*, *dagverð*, *sax*, *gambr*, *guðníðingr*, *messudjákn*, *frændkonu*,

laun, loga, dyngja og *stafnljá*. Når man tar de norrøne substantivlånene i nærmere øyesyn viser det seg også her at Sommerfelt brukte flere norrøne substantiv enn Petersen, og at han brukte dem oftere. Jeg har dessuten registrert svært mange flere substantivlån, enn adjektiv- og verblån fra norrønt (jf. skjema 38.3 med skjema 37.3 og 36.3). Dette stemmer med studier som viser at substantiv absolutt topper lista over ordklasser som lettest blir lånt inn fra ett språk til et annet (Mæhlum et.al. 2008: 56).

5.5.5 Leksikon: andre ordklasser

Sommerfelt brukte norske kvantorer som *sexti, hundre* og *firti* for Petersens danske *tresindtyve, fem snese* og *fyrretyve* (skj.39.1). Aall hadde brukt den norske kvantoren *syvti* i sine sagaoversettelser (Seip 1914: 206), og i Wergelands produksjon kan man støte på *firti, femti, sexti, sytti* og *nit(t)i* (op.cit.: 147-148). Bruk av de norske kvantorene var altså ikke fremmed i den dansk-norske litteraturen.

Videre bytta Sommerfelt ut Petersens danske former *stedse, heget, ene, måske, derpå, hvorpå, førend, næst (ved), herhid, tilligemed* og *desårsag* med *alltid, nyttet, alene, det kan saa være, siden, derefter, før, nærmest, hid, med ham* og *derfor* (skj.39.1). For Petersens *bort*, skreiv Sommerfelt *af Gaarde* (skj.39.1). Hos andre forfattere er det registrert fornorskinger som *utmed, utpaa* og *efterpaa* hos Wergeland (Seip 1914: 197, 147), *atpaa* og *unna* hos Asbjørnsen og Moe (Skard 1973: 47), og *unna, ihob* og *fremmi vejen* hos Bjørnson (op.cit.: 156). Jeg har altså ikke funnet noen av Sommerfelts fornorskende språkvalg igjen hos andre forfatter. Med hensyn til at Sommerfelt i stor grad har brukt dansk morfologi er det påfallende at han brukte så mange fornorskende former i ordklasser med grammatisk funksjon, som determinativ og preposisjoner.

Jeg har registrert ett tilfelle der Sommerfelt bytta ut Petersens *nogle* med *nogen* (skj.39.1), men også ett eksempel på at Sommerfelt skreiv *nogle* for Petersens *flere* (skj.39.2). Da den første rettskrivningen i riksmålet blei vedtatt i 1907, var én av endringene fra dansk at *nogle* ikke skulle brukes i norsk, og at entalssformen *nogen* skulle brukes i både entall og flertall etter norsk mønster (Aars og Hofgaard 1907: 86). Eksemplene ovenfor viser at Sommerfelt vakla i bruken av *nogen* og *nogle*.

Flere ord skreiv Sommerfelt likt med Petersen, etter dansk mønster, for eksempel *Eder, I, hinanden, medens, hvorledes, saaledes, dertil* og *hvorfra* (skj.39.2). I et tilfelle der Petersen hadde skrevet *hvi*, som Sommerfelt ellers hadde oversatt til *hvorfor*, oversatte Sommerfelt til *hvoraf* (skj.39.2). Som vi så i 5.1.7, skreiv Sommerfelt om en del preposisjonsuttrykk som i dansk blei skrevet med ett ord, og med de sammensatte ledda i motsatt rekkefølge av norsk mønster. Sommerfelt skreiv for eksempel *til det*, for Petersens *dertil*. Her ser vi derimot at Sommerfelt

også brukte de danske formene *dertil, hvorfra, derom og dertilmed*. På dette punktet vakla altså Sommerfelt mellom norske og danske ordformer.

Jeg har registrert få norrøne lån fra andre ordklasser enn verb, adjektiv og substantiv. Sommerfelt oversatte *vestr* til *vester* (skj.39.3), og ellers har jeg registrert formene *øster, atter* og *trende* hos Petersen (skj.39.3), for norrønt *austr, aptr* og *þrennar*. Dette stemmer overens med studier som viser at «innholdsord» som substantiv, verb og adjektiv lettere lånes inn fra ett språk til et annet, enn funksjonsord som artikler, pronomen og konjunksjoner (Mæhlum et. al. 2008: 56).

5.5.6 Ord med ulik betydning

Dansk og norsk er nabospråk med svært mange like ord, uttrykk og grammatiske mønster. Noen ord som skrives likt har derimot ulik betydning, eller små nyanseforskjeller som gjør at de ikke kan brukes likt i de to språka. Adjektivet *rar* for eksempel, er på norsk synonymt med merkelig, mens i en dansk setting vil en rar person være snill og søt.

Sommerfelt brukte ordene *grin* og *kaadhet* med dansk betydning *latter* og *skrål/leven* (skj.40). Det var altså ingen som grein, og heller ingen seksuelle lyster som blei beskrevet. Ellers brukte Sommerfelt andre ord enn Petersen i en del tilfeller der Petersens ord også kunne ha blitt brukt på norsk, men som ikke passa inn i konteksten. For Petersens *ved, fantes, lavede, anfalde, tid, stor ven, sladrede, i afmagt, snedighed* og *skulle*, skreiv Sommerfelt *Tømmer, mødtes, gjorde, overfalde, Stund, god Ven, masede, i svime, Sluhed* og *maa* (skj.40). *Snedighet* og *sluhet* kan for eksempel ikke brukes synonymt på norsk. Det er Torhalls utspekulerte manøver i retten som skildres fra motstanderens side, og de positive konnotasjonene som ligger i *snedighet*, ville gi en dårlig beskrivelse i den norske oversettelsen. Et annet eksempel er *sladre* og *mase*, som heller ikke kan brukes for samme betydning i norsk. En gammel dame som bodde på Bergtorsvol mente at en høysåte var brannfarlig og måtte bæres bort fra gårdshusene. Dette var noe hun *maste* om hele sommeren. Det var verken noe hun holdt hemmelig for noen eller noe hun røpte som hun ikke skulle ha sagt. Termen *sladre* passet derfor ikke inn i den norske oversettelsen.

Jeg har ikke funnet noen diskusjon om bruken av like ord med ulik betydning i norsk og dansk, hos andre dansk-norske forfattere på 1800-tallet, og kan derfor ikke sammenligne disse funnene. De er likevel presentert her for å gjøre denne analysen breiest mulig.

5.5.7 Stedsnavn

Stedsnavn er registrert og diskutert i en rekke skjemaer og underkapitler innen ortografi og morfologi, men først og fremst innen fonologien. Det er likevel ikke gjort rede for alle aspektene ved oversettelsen av stedsnavn i Sommerfelts oversettelse av *Njåls Saga*. Fugeformativ, oversettelsen av enkeltledd og hva som kjennetegner stedsnavna, som er oversatt helt likt i de to

utgavene, er det ikke gjort rede for enda, noe som vil bli gjort i det følgende. Deretter vil fornorskingstrekk i stedsnavnene, som har blitt diskutert i tidligere kapittel, sammenfattes.

Fugeformativene i stedsnavn er prega av to ulikheter i Sommerfelts og Petersens oversettelse. I mange stedsnavn, som *Høskuldstad*, *Blaaskogheien*, *Troldskog* og *Guldalen* skreiv Sommerfelt sammensatte ledd uten fugeformativ, mens Petersen brukte <s> eller <e> som fugeformativ, altså *Höskuldsstad*, *Blåskovshede*, *Troldeskoven* og *Guledal* (skj.41.1). Videre brukte Sommerfelt <a> som fugeformativ i svært mange tilfeller der Petersen brukte <e>. For Petersens *Svinefjeld*, *Hordeland*, *Skovehverve*, *Ljosevatn* og *Knappevold*, skreiv Sommerfelt *Svinafell*, *Hördaland*, *Skogakverve*, *Ljosavatn* og *Knappavold* (skj.41.1). Flere av disse stedsnavnene, som *Reykjanesi*, *Svínafelli*, *Hornafirði* og *Varmalæk*, hadde også <a> som fugeformativ i norrønt. Dessuten er <a> den mest passende fugeformativen også i en del norske dialekter, i stedsnavn som *Skogakverve* og *Ljosavatn*. Fugeformativ i andre ordklasser er det ikke gjort rede for, så det blir vanskelig å sammenligne bruken av fugeformativ i stedsnavn, med bruken i andre ordklasser.

Ledd i, eller hele stedsnavn er oversatt ulikt i noen tilfeller. Stedsnavn sammensatt med *hede*, *fjeld*, *by* og *skov* hos Petersen, blei konsekvent oversatt til *heien*, *fell*, *bø* og *skog* hos Sommerfelt (skj.41.2). *Fell* er en norrøn form for *fjell* som Sommerfelt oversatte direkte. *Hei*, *bø* og *skog* er derimot fornorskende språkvalg. Videre blei Petersens *Sverige*, *Fiskesøerne*, *Throndhjem* og *Østerleden*, oversatt til *Svithjod*, *Fiskevandene*, *Thrøndelagen* og *Østerveg* hos Sommerfelt (skj.41.2). Sommerfelts *Svithjod* for *Sverige* er en arkaisering, men *Fiskevandene* for *-søerne* er et fornorskende grep. I en del ledd i stedsnavn brukte altså Sommerfelt fornorskende leksikon for å gjøre teksten mer hjemlig.

Mange av stedsnavnene blei stava likt i de to oversettelsene. Jeg har da ikke regnet med ortografiske ulikheter som <aa>/<å>, <ø>/<ö> eller <ks>/<x>. Disse stedsnavnene blei skrevet med dansk -ø, for øy og dansk flertallsbøyning -øerne for øyene (skj.41.3), videre blei -næs stava med <æ> og *elv* blei oversatt til *å/aa* (skj.41.3). Mange av stedsnavna som Petersen og Sommerfelt oversatte likt har altså en tradisjonalistisk funksjon i Sommerfelts tekst, men en kan også finne former som *Laugarvatn*, *Godaland* og *Myræve* (skj.42.3) som vekker alt annet enn danske assosiasjoner, med diftonger, fugeformativ på <a> og leksikon som *vatn* og *myr*. Her var det Petersen som strakk seg langt mot norrønt leksikon, fonologi og morfologi.

Som nevnt i innledninga til dette delkapittelet, gikk Sommerfelt lenger i fornorskinga i propriier enn i andre ordklasser. I mange propriier der man i moderne norsk hadde skrevet dobbel konsonant, skreiv Petersen med enkel konsonant, mens Sommerfelt hadde dobbel konsonant. Dette er det derimot ingen eksempler på i andre ordklasser. Sommerfelt skreiv eksempelvis doble

konsonanter for Petersens enkle konsonanter i stedsnavn som *Kallbakkshorn*, *Skorradal* og *Tverrfell* (skj.3). Kun i *Rapstad* hadde Sommerfelt enkel konsonant der Petersen hadde dobbel konsonant, *Hrappstad* (skj.3). Sommerfelt brukte generelt monoftong der Petersen gjorde det. I et par særnorske ord brukte han derimot diftong (skj.6), men i proprier hadde han langt flere diftonger enn Petersen, og enn han selv hadde i andre ord. Ord som *øy*, *stein* og *brei*, som Sommerfelt ellers skreiv med monoftong, fikk diftong som ledd i stedsnavn som *Øyjafjeldsjøkul*, *Øldustein* og *Breidefjordsdalene* (skj.6). Stedsnavn var videre den kategorien hvor Sommerfelt hadde størst bruk av <kv> for <hv>. *Kvam-*, *-kverve* og *-kvaal* er eksempler på ledd med <kv> i stedsnavn i Sommerfelts oversettelse (skj.14). Petersen fulgte norrøn stavemåte og skreiv <f> der Sommerfelt fulgte norsk uttale og skreiv <v> i en del stedsnavn. Sommerfelt skreiv dermed *Thorolvsfell*, *Hov* og *Stavafell* for Petersens *Thorolfsfjeld*, *Hof* og *Stafefjeld* (skj.1). Sommerfelt gikk på dette punktet lenger i fornorskinga av stedsnavn enn i andre ordklasser.

De to tydeligste fornorskingene i stedsnavn hos Sommerfelt var derimot at han brukte bestemt form mye oftere enn Petersen (skj.17) og at han ikke brukte noen stemte plosiver der man i dansk bruker , <d>, <g> for norsk <p>, <t>, <k> (skj.9.1). I alle andre ordklasser brukte Sommerfelt stemte plosiver etter dansk uttalemønster.

Stedsnavn blei altså fornorska mer enn andre ordklasser på seks områder. De fikk en norskere form enn ord i andre ordklasser fordi mange blei skrevet i bestemt form. Sommerfelt bytta ut <f> med <v> der det passa overens med norsk talespråk, og <hv> med <kv> i flere tilfeller. Han hadde flere doble konsonanter og diftonger i stedsnavna, og han brukte ustemte plosiver etter norsk talespråkmønster. Mange av disse fornorskende trekka stemte overens med Sommerfelts norrøne kildetekst, men kildeteksten la også til rette for tilsvarende fornorskinger i andre ordklasser, noe han ikke benytta seg av. Proprier er, i motsetning til andre ordklasser, ord som man gjerne oversetter direkte uten at man nødvendigvis følger samme ortografiske, fonologiske og morfologiske regler som for språket forøvrig. Når Sommerfelt valgte å oversette propriene, benytta han seg av muligheten til å ikke følge de samme språklige normene som i resten av teksten. I stedet for å følge norrøne eller danske ortografiske, fonologiske og morfologiske mønster, gikk han da for en norskere retning. Han trakk på denne måten teksten som helhet litt mer mot norsk i det dansk-norske språket han uttrykte seg i.

5.5.8 Personnavn

Som stedsnavna, er samtlige personnavn i Petersens og Sommerfelts oversettelse av sagaen registrert, og datamaterialet er derfor svært stort. I det følgende vil det datamaterialet som det ikke allerede er gjort rede for, presenteres. Deretter vil fornorskende grep i personnavnene sammenfattes. Petersen forkorta utgreiingene av en del slektsledd flere steder i sin oversettelse, og

det er derfor registrert flere personnavn hos Sommerfelt. Disse vil ikke bli presentert her, siden det ikke finnes sammenligningsgrunnlag i Petersens oversettelse.

I flere personnavn og tilnavn oversatte Petersen og Sommerfelt ledd eller hele navn ulikt. Sommerfelts *Haakon* for eksempel, oversatte Petersen til *Hagen* (skj.42.1). For Petersens norrøne tilnavn *Viga*, oversatte Sommerfelt til *Drabs-*, mens i Sommerfelts norrøne *fujalle*, oversatte Petersen til *den Snilde* (skj.42.1). Videre oversatte Sommerfelt *Aksel Herse den faamælte* og *Hedin Kræmmer* der Petersen oversatte til *Hersen Ask den stumme* og *Købhedin* (skj.41.2). Som tilnavn brukte både Sommerfelt og Petersen *svarte* (skj.42.1), i motsetning til adjektivet *sort* som bruktes ellers (skj.37.2). Om en nordmann bedre forstod tilnavnet *fujalle* enn en danske, eller om en danske bedre forstod *viga* enn en nordmann er ikke godt å si, men Sommerfelts *Haakon* er en klar fornorsking fra Petersens *Hagen*. Petersen bruk av tilnavnet *svart*, for dansk *sort* er merkelig i en dansk sagaoversettelse, til tross for at den norrøne formen er *svartr*.

Mange av personnavna som blei skrevet med utlydende <e> hos Sommerfelt, fikk <er> hos Petersen. Sommerfelts *Holte-Thore*, *Randve*, *Sørkve Karl* og *Fjørsvavne* blei hos Petersen oversatt til *Holte-Thorer*, *Randver*, *Sørkver Karl* og *Fjörsvafner* (skj.42.2). *Thore* og *Ølve* uten utlydende <r> er fornorskende trekk. Sommerfelt beholdt den norrøne kasusendelsen i navn som *Havr*, *Hernar* og *Skogarnev* der Petersen skreiv *Haf*, *Hern* og *Skovnef* (skj.42.2). Spesielt formen *Havr* er et arkaiserende språkvalg av Sommerfelt.

En lang rekke personnavn blei oversatt likt hos Petersen og Sommerfelt. Disse er kjennetegnet av <th> for <þ>, for eksempel i *Thora*, *Thormod*, *Thordis* og *Thord* (skj.42.3), <ld> og <nd> etter etymologien, der <d> ikke uttales, som i *Graafeld*, *Ønund* og *Gudbrand* (skj.42.3) og <æ> i tilnavn som *stærke* og *mægtige* (skj.42.3). Men man støter også på «udanske» språktrekk som palatalisering av <k> og <t> i ord som *Tjørve* og *Myrkjartan* (skj.42.3), dobbel konsonant i navn som *Gullbere*, *Tann*, *Ottar*, *Snorre* og *Gunnar* (skj.42.3) og diftonger i for eksempel *Hauk*, *Gauk*, *Teit*, *Thorleik* og *Baugsen* (skj.42.3). Her var det altså Petersen som tok radikale språkvalg bort fra dansk talespråk, for å legge språktonen opp mot sagaens originalspråk.

Skjema 42.1, 42.2 og 42.3 røper altså få fornorskende trekk fra Sommerfelts side, bortsett fra enkeltnavn som *Haakon* for *Hagen* og *Thore* for *Thorer*. Vi må derfor tilbake til tidligere presentert datamateriale for å redegjøre for fornorskende språkvalg i personnavn.

I Sommerfelts oversettelse er det flere dobbelkonsonanter i personnavn enn i andre ordklasser, og flere dobbelkonsonanter enn hos Petersen (skj.3). I de to oversettelsene er det svært mange ulike vokaloversettelser i personnavn. Noen av Sommerfelts vokaler i disse propriene blei skrevet med norsk vokalisme, som *Haakon*, *Njaal* og *Haavard*, (skj.7.2). I personnavn skreiv dessuten Sommerfelt den norske formen *mage* (skj.8), for dansk *mave*, som han ellers brukte.

Diftonger finner man langt flere av i proprier i Sommerfelts oversettelse, enn i andre ordklasser. Personnavn som *Eirik, Stein, Svein, Kolbein, Aurgode* og *Hausakjolv* (skj.6) er med på å gjøre Sommerfelts oversettelse mer tilpasset en norsk leserkrets, enn Petersens oversettelse med monoftonger. Petersens utlydende <e> i personnavn, som *Unne, Joreide, Aude, Thorgerde* og *Ingunne* (skj.10.1) stemte ikke overens med norsk talespråk, og Sommerfelt skreiv disse personnavnene uten utlydende <e>. Videre er navn en av de få kategoriene hvor Sommerfelt har skrevet <kv> for dansk <hv>, i *Olav Kvaran* og i *Kvammverjerne* (skj.14). Det er derimot på to områder Sommerfelt går langt i sin fornorsking av personnavn. Det er nettopp i personnavn <v> er byttet ut med <f> i flest tilfeller. Navn sammensatt med *ravn, ulv, leiv, nev* og *olv* skiller teksten fra Petersens *rafn, ulf, leif, nef* og *olf* (skj.1). Dessuten var det kun i proprier Sommerfelt brukte ustemte plosiver etter norsk mønster (skj.9.2). Personnavn som *Uspak*, og tilnavn som *Aarbot, Torskabit* og *Fuldspak* (skj.9.2) med ustemte plosiver, prega språktonen.

Sommerfelt skreiv <th> for norrøn <þ> i personnavn, blant annet i avledninger av *Tor*, som i *Thora, Thorstein, Thorhild, Thord* og *Thorodd* (skj.11.2), hvor man i moderne norsk ikke har <h>. Der Petersen skreiv norrøn <h> foran <l> og <r> derimot, fjerna Sommerfelt denne <h>-en, i navn som *Hroar, Hroald* og *Hrafn* (skj.11.2) for å gjøre personnavnene mer hjemlige for norske lesere. Dessuten brukte ikke Sommerfelt *hin* som demonstrativ slik Petersen gjorde. I tråd med norsk talespråk skreiv Sommerfelt for eksempel *Thorkel den svarte* og *Thorvald Veile* for Petersens *Thorkel hin Svarte* og *Thorvald hin Veile* (skj.32).

Sommerfelts fornorsking av personnavn har altså skilt seg fra fornorskinga av de andre ordklassene ved bruk av flere doble konsonanter, norskere vokalbruk enn hos Petersen, flere diftonger, ingen utlydende <e> i navn som *Aud(e)*, <kv> for <hv>, fornorsking av enkeltnavn som *Haakon* og enkeltledd som *Breidmage*. Videre brukte ikke Sommerfelt determinativet *hin* eller <h> foran <l> og <r> etter norrønt mønster, slik Petersen gjorde. Tydeligst av alt var <v> for <f> i svært mange personnavn som *Ravn* og *Ulv* og bruken av norske ustemte plosiver.

5.5.9 Oppsummering

I dette kapittelet har mengder av leksikalske enheter og proprier blitt presentert. Det har vist seg at substantiv er den ordklassen hvor Sommerfelt fornorska desidert flest ord, etterfulgt av verb og adjektiv. Fornorskinga av substantiv gikk lenger enn hva noen av analysene av andre samtidige forfattere, som jeg har hatt tilgang på, har påvist. Det var altså i oversettelsen av substantiv Sommerfelt gikk lengst i å henvende seg til en norsk leserkrets. I flere tilfeller hvor et dansk ord eller uttrykk ikke betydde helt det samme som på norsk, passet Sommerfelt på å skrive om slik at ordbruken var tilpasset norske lesere.

I tillegg til at Sommerfelt fornorska substantiv, verb og adjektiv i større grad enn andre ordklasser, lånte han også langt flere norrøne ord fra disse ordklassene enn fra andre ordklasser. Det er også et poeng at Sommerfelt lånte flere ord fra norrønt vokabular enn det Petersen gjorde. Han må altså ha ment at flere av de norrøne ordene passa inn i en norsk tekst enn hva Petersen mente passa inn i en dansk tekst. Disse norrøne låna kan knyttes til det nasjonalromantiske prosjektet, som Sommerfelt skreiv seg inn i. Sommerfelt illustrerte med bruken av store mengder norrønt leksikon at dette kunne passe inn i en samtidig norsk tekst, og at han kunne ta utgangspunkt i at den norske allmuen mestra denne språkbruken.

Både Petersen og Sommerfelt brukte langformer av verb og substantiv. Disse tilsvarte ofte de norrøne formene, og var en måte å få et arkaisk og norrønt preg på oversettelsene. Kortformer blei dessuten oftest brukt når man ønska en muntlig og ledig tone i en tekst, noe sagaoversetterne ikke ønska.

I tillegg til at Sommerfelt gikk langt i fornorskinga av substantiv, gikk han også langt i fornorskinga av proprier. I propriene, som for så vidt er en underklasse av substantiv, hadde Sommerfelt flere doble konsonanter, norske vokaler, diftonger, <kv> for <hv>, <v> for <f> og ikke minst ustemte plosiver i større grad enn i andre ordklasser og i større grad enn Petersen. I personnavn brukte ikke Sommerfelt utlydende <e>, determinativen *hin* eller <h> foran <l> og <r>, slik Petersen gjorde og Sommerfelt skreiv mange flere stedsnavn enn Petersen i bestemt form. Propriene var altså fornorska på svært mange måter.

6. Avslutning

I det følgende vil jeg først kort gjøre rede for språkbruken i Norge på slutten av 1800-tallet, før jeg oppsummerer Sommerfelts språkvalg i hans oversettelse av *Njåls saga*. Deretter vil jeg sette disse språkvalgene inn i en språkhistorisk sammenheng og argumentere for at Sommerfelts målsetning var tufta på nasjonalromantiske idéer. Før jeg avrunder vil jeg også diskutere Petersens språklige utgangspunkt som en ramme rundt sammenligningen av de to oversettelsene.

6.1 Språkbruk i Norge i 1871

Slutten av 1800-tallet var språklig sett en urolig tid, en gjæringstid: Danske reminisenser og norske tendenser (dagligtale og vulgærmål) virker i hver sin retning. Det klages over at skriftspråket mangler fasthet og konsekvens; ingen vet lenger hva som er riktig. Enhver 'anser sig berettiget til at have sin egen orthografi' (Brekke 1881). (Vinje1984: 211)

På grunn av at skolesystemet blei forbedra og flere fikk lenger opplæring, kunne de aller fleste på slutten av 1800-tallet lese og skrive på et nivå de hadde nytte av (Torp og Vikør 1993: 110). Og samtidig som at folk flest etter hvert mestra lese- og skrivekunsten, blei elevene fra de høyere samfunnsklassene enda bedre. Nordmenn skreiv derfor reinere dansk i tiårene etter 1814, enn før, da Norge hadde vært i union med Danmark (Almenningen et. al. 2002: 58). Også det danna talespråket blei mer danskprega utover århundret enn det hadde vært da unionen blei oppheva. Når flere blei fortrolige med de danske skriftformene, fikk nemlig disse prestisje (Vinje 1984: 232). Selv om de godt utdannede, fra de høyere samfunnsklassene skreiv godt dansk, måtte allmuen forholde seg til et skriftspråk, som de i liten grad kjente igjen i talespråket. Normen for allmuen var å skrive så dansk som mulig, men når selv forfattere og journalister inkluderte norske språktrekk inn i det danske skriftspråket, og dette ikke hadde en offisiell norm, blei det vanskelig for allmuen å skrive korrekt dansk.

Tradisjonalistene, de som ønsket å holde på et dansk skriftspråk i Norge, var i flertall, som nevnt i teorikapittelet, helt fram til slutten av århundret. Mange oppfatta derfor målstrevet til Knudsen og Aasen som ett og samme radikale prosjekt, som en opposisjon til den etablerte normen. «Bygdeintellektuelle» tok til seg Aasens skriftspråksforslag, mens fremtredende forfattere som Wergeland, Bjørnson og Ibsen eksperimenterte i større eller mindre grad med å inkludere norske språktrekk i den danske skriftspråksdrakten. Hadde det ikke vært for nasjonalromantikkens posisjon i kulturlivet, vitenskapen og politikken, er det lite sannsynlig at disse forslagene til skriftspråksendringer hadde fått gjennomslag. I historie- og språkvitenskapen blei det lagt vekt på Norges direkte tilknytning til språk, historie og kultur i vikingtida, noe som for eksempel kan illustreres med dialektologiens hovedmål: Å vise hvor mange og hvilke språktrekk fra norrøn tid som var bevart i dialektene, og gjerne også forbindelseslinja til Aasens

landsmål (Jahr 1996: 97). Norrøne språktrekk, som fremdeles var i bruk i dialektene, fikk dermed høyere status, og norrønt leksikon og norrøne navn blei tatt i bruk igjen.

Store forfattere som Wergeland, Bjørnson og Ibsen utfordra tradisjonalistene med sine norske lån i den danske språkdrakten. Wergeland lånte først og fremst inn norsk leksikon, men også noen norske former (Seip 1914: 214). Han mestra å gjengi norsk talespråk stilistisk riktig, men det var Asbjørnsen og Moe som gjorde et stilistisk gjennombrudd med syntaktiske konstruksjoner som overbestemt substantiv. Fonologi og morfologi var gjennomgående dansk hos dem (loc.cit.). Ibsen, og ikke minst Bjørnson, inkluderte norske fonologiske trekk i sine tekster, som diftonger, ustemte plosiver og norsk konsonantisme og vokalisme (Skard 1973: 157, 148-149). De dro dessuten inn noe norsk morfologi (op.cit.: 159, 150).

Den språklige drakampen foregikk i overklassens medier og blei prøvd ut i litteraturen som overklassen leste. Uansett hvor verdensberømt Ibsen var, leste allmuen denne litteraturen i svært liten grad. Litteraturen var todelt, og Wergeland beklaga seg over massens opplysning og litterære smak (Christophersen og Hageberg 1990: 45). Populærlitteraturen hadde langt større opplag enn de anerkjente, skjønnlitterære dikterne. Kun Jonas Lie kunne konkurrere med førsteopplag på rundt tjue tusen (op.cit.: 46). Rudolf Muus blei kalt folkelitteraturens konge, og er en av Norges mest leste forfattere gjennom tidene; til sammen solgte han flere millioner eksemplarer av sine historisk-romantiske fortellinger. Allmuen hadde ellers tilgang på lesestoff i aviser og blader, som var rimelige, og gjerne gikk på omgang i grenda (Torp og Vikør 1993: 110).

Eliten mestra altså det danske språket godt, og ønska å beholde dette som skriftspråk. Det skriftspråklige idealet for både allmuen og overklassen var altså å skrive så godt dansk som mulig. Nasjonalromantikken førte derimot med seg norrøne og dialektale språktrekk inn i litteratur som omhandla nasjonale emner. Mens Aasens, og først og fremst Knudsens forslag til skriftspråklig endring, var pedagogisk og demokratisk forankra i et mål om å gjøre språklæringen enklere for folket. Det var heller på tross av, enn på grunn av et pedagogisk og demokratisk mål med språkendringene, at det i skriftspråket på slutten av 1800-tallet innlemma flere og flere norske trekk. De radikale endringsforslagene til Knudsen og Aasen fikk innpass takket være de nasjonalromantiske strømningene, men Knudsens forslag fikk gjennomslag først da overklassen skjønnte at Aasens landsmål stadig vant mer terreng, og at Knudsens forslag var det beste av to onder.

6.2 Sommerfelts språkvalg

Sommerfelt henvendte seg til allmuen ved å gi ut *Njåls saga* som et tilleggshefte til bladet *Folkevennen*. Skriftspråksvalg, som å trykke med gotiske bokstaver, gjorde skriftbildet kjent for leserne, siden det fremdeles var gotiske skrifttyper som var vanligst. Latiske skrifttyper blei dessuten først og fremst brukt i vitenskapelige tekster og andre tekster som henvendte seg til

overklassen. På generell basis kan man oppsummere Sommerfelts skriftspråksvalg med at han var svært tradisjonalistisk, og holdt seg til de danske skriftspråklige normene. Ortografisk brukte han for eksempel enkel konsonant i enstavelsesord, selv om vokalen var kort. Fonologisk sett tok han ikke engang i bruk skriftspråklige fornorskingsvalg som var veletablerte blant de forfatterne han sammenligna seg med. Han brukte ikke, i motsetning til Wergeland, Ibsen og Bjørnson, ustemte plosiver for de danske stemte, og han brukte dansk vokalisme i ord som *græd* og *raab* (skj.7.2). Heller ikke innafor syntaksen benytta han seg av fornorskende trekk som andre hadde etablert i det dansk-norske skriftspråket. Overbestemte substantiv blei hyppig brukt av både Wergeland, Asbjørnsen og Moe, Ibsen og Bjørnson, men ikke av Sommerfelt. Dansk morfologi fulgte han også. I enkelte tilfeller fornorska han likevel språket. Eksempelvis bytta han ut <v> med <g> i ord som *skog* og *mage* (skj.8) og han hadde færre flertallsendelser i verb enn Petersen hadde.

På tre områder skilte derimot Sommerfelts skriftspråk seg radikalt fra Petersens. Han lånte langt flere ord og setningsstrukturer fra norrønt og fornorska leksikon og proprier. Låna fra norrønt var syntaktiske, for eksempel plasserte Sommerfelt setningsledd langt friere enn hva man gjør i moderne norsk, som adjektiv til høyre for nomenkjernen. Sommerfelt lånte langt flere ord fra norrønt enn hva Petersen gjorde, spesielt substantiv, adjektiv og verb. Direkte oversetting av norrønt ordforråd var med på å understreke sammenhengen mellom norrønt språk og samtidas norsk. For eksempel brukte Sommerfelt *Kvitl*, for norrønt *kvísla*, med fotnoten «Saaledes kaldes endnu i Almuesproget Forgreininger af en Elv» (Sommerfelt 1871: 313). Innafor leksikon gikk han lenger i fornorskinga enn noen av dem han sammenligna seg med. Skjema 38.1 over fornorska substantiv teller for eksempel over hundre ord. Også verb og adjektiv blei fornorska i mange tilfeller. I propriene gikk Sommerfelt lengre i den ortografiske, fonologiske og morfologiske fornorskinga enn i noen andre ordklasser. Han hadde eksempelvis <kv> for <hv> og diftong etter norsk mønster, mange stedsnavn stod i bestemt form og han unnlot å bruke utlydende <e>, som Petersen brukte.

6.3 Sommerfelt, nasjonalismen og språkhistorien

Selskabet for Folkeoplysningens Fremme hadde til formål å «'Virke til Folkets Oplysning med særlig Hensyn til Folkeandens Vækkelse, Udvikling og Forædling'» (Krarup 1919: 376). De ønska altså å vekke, utvikle og foredle folkeånden hos allmuen. Begrepet om folkeånden stod sentralt i nasjonalromantikken, og folkeopplysningsselskapet mente tydeligvis at en vekking av denne folkeånden var det vesentligste i opplysninga av allmuen. Sommerfelts oversettelse av *Njåls saga* må ha blitt oppfatta som et bidrag til denne folkeopplysninga. Han pekte selv på at prisen på Petersens sagaoversettelse var altfor høy til at allmuen skulle få tilgang til den (1871: III). Men hovedproblemet med Petersens oversettelse var at den ikke kunne tilfredsstillte en norsk

leser fordi skriftspråket hans representerte en annen nasjonalitet (op.cit.: III-IV). Han fortsatte med å poengtere at verket hadde en dyp nasjonal interesse, fordi den minna folket «om dets Fædres Liv og Bedrifter» (op.cit.: IV). Sommerfelt begrunna altså oversettelsesarbeidet han gjorde reint nasjonalt. Dette kan forklare hans ivrige bruk av norrønt leksikon og norrøne setningsstrukturer. Med disse lånene viste han at det norrøne språktilfanget fremdeles fungerte i det norske språket. Sjangeren, plottets sted og rom, samt originalspråket åpnet naturligvis også mulighetene for norrøne lån. I forordet til sagaoversettelsen gjorde altså Sommerfelt rede for hvorfor oversettelsen kunne bidra til å oppnå folkeopplysningsselskapets nasjonalromantiske mål om å vekke, utvikle og foredle folkeånden.

Karl Linné Sommerfelt var sønn av Søren Christian Sommerfelt, sogneprest i Ringebu og en anerkjent botaniker (Eckblad 1962: 196-199), og barnebarn av Christian Sommerfelt, den første amtmannen i Kristians amt, som tilsvarer dagens Oppland fylke (Christiansen 1962: 189-192). Selv var han filologisk kandidat, arbeida som adjunkt da han oversatte *Njåls saga*, og blei seinere overlærer og rektor. Han var født og oppvokst på Østlandet, men tilbrakte atten år i Bergen fra 1864, da han var tjuvfem år, til 1882, da han flytta tilbake til Østlandet (Boyesen 1962: 192-193). Sommerfelt tilhørte med andre ord overklassen, og i den grad talespråket hans var dialektprega, må det ha vært av øsnorsk fonologi og morfologi. Han brukte likevel vestlandske språktrekk som <kv> for <hv> (skj.14) og leksikon som *veitsle* (skj.38.3). Disse språktrekka har vestlandske dialekter til felles med norrønt språk, og kan derfor i like så stor grad knyttes til norrønt og Sommerfelts nasjonalromantiske prosjekt, som til vestlandske språktrekk.

Med Sommerfelts filologiske utdanning, klassetilhørighet og arbeid som adjunkt er det ikke overraskende at han mestra det danske skriftspråket godt. Hans fornorskende grep var moderate på det strukturelle planet, kanskje nettopp fordi han mestra den danske morfologien, syntaksen og stilen så godt. Fornorskinga av språkdrakten kommer, i aller størst grad, frem i oversettelsen av leksikon, mens de fonologiske fornorskingsgrepa først og fremst er foretatt i propriene. Han forandra lite på det danske grunnlaget i skriftspråket sitt, men «krydra» dette med fornorskende og norrønt leksikon.

Språkdebattørene på 1800-tallet kan deles i tre fløyer: Knud Knudsens reformlinje, tradisjonalistene og landsmålstilhengerne (Hoel 1996: 382-393). Sommerfelt kommenterte ikke landsmålet i det hele tatt i forordet, der han redegjorde for språkvalgene i oversettelsen. Skriftspråket han i praksis brukte, var dessuten i utgangspunktet dansk. Det var kun leksikonet og propriene som til en viss grad kan knyttes opp mot landsmålet, men uten landsmålet bøyingsformer. Spørsmålet er altså hvor vi kan plassere Sommerfelts språkvalg mellom Knudsens reformlinje og tradisjonalistene. Knudsens innfallsvinkel til å endre skriftspråket var

ortofonien, og ikke nasjonalromantikken (op.cit.: 392). Formålet med å gjøre skriftspråket likere talespråket var pedagogisk, men tok utgangspunkt i de rådende sociolingvistiske forholda, siden han la det danna talespråket til grunn for fornorskingsforslaga (loc.cit.). I praksis var det ortografiske, fonologiske og til dels morfologiske endringer han foreslo, i tillegg til at han ville fornorske ordtilfanget. Det er kun dette siste av Knudsens fornorskingsforslag Sommerfelt delvis tok tak i, når han fornorska leksikonet. Knudsens ortografiske, fonologiske og morfologiske fornorskingsforslag benytta han ikke, og Sommerfelts ideologiske grunnlag var knytta til nasjonalromantikken, og ikke til pedagogiske formål. Sommerfelts språklige fornorskingsvalg i hans oversettelse av *Njåls saga* var altså ikke tufta på Knudsens reformlinje. Han delte derimot tradisjonalistenes syn på det nasjonale, og en objektivt eksisterende folkeånd. Videre var han enig med dem i at det danske språket fortsatt skulle brukes for eksempel i vitenskapen. Sommerfelts utgangspunkt om at dansk og norsk bare var to forskjellige språk «i visse Henseender» (1871: III) var heller ikke særlig radikalt, men vitner om et vakkende standpunkt til hvilken retning han ønska at språkutviklinga skulle ta. De praktiske skriftspråksvalgene han tok, kan knyttes til den tradisjonalistiske fløyen i språkvitenskapsmiljøet på universitetet og Hollenderkretsen, med Munch og Keyser i bresjen, som mente at skriftspråket som blei brukt var dansk og at dette «steg for steg fekk ei norskare farge ved at ord og seiemåtar frå målføra kom inn» (Hoel 1996: 387-388). Det var altså ikke de strukturelle sidene ved språket det skulle tas tak i.

6.4 Sommerfelt og Petersen

Selv presenterte Sommerfelt et mål om å tilby det norske folk en oversettelse av *Njåls saga* som var mer tilpassa dem enn det Petersens versjon var. Allerede med en lavere pris og typografiske valg som gotiske skriftegn og store forbokstaver i substantiv, gjorde han sagaen mer tilgjengelig for den norske allmuen. Han sikta likevel høyt da han kritiserte Petersens danske språkdrakt, og det danske språket generelt for å være «for vegt til at gjengive den Kraft, Fynd og Kjernefyldte i Udtrykket, den Storslagenhed og Djærvhed i Karakterer og Scener, som er Sagaen egen; man vil have en Følelse af, at Fortællingen ei ganske er kommen til sin Ret, har tabt sin antike Kolorit, sin Friskhed og Kraft» (Sommerfelt 1871: V). Petersens navn var nok også kjent i Norge på grunn av hans posisjon som den første professoren i nordisk språk ved Københavns Universitet, anerkjent språkforsker, ortofonist og skandinavist. Han kjempet for at det norrøne språket skulle ta latinens plass i academia og foreslo et fellesnordisk skriftspråk til supplement og eventuelt på sikt til avløsning for de særnasjonale språkene (Gregersen 1991: 46). Sommerfelt var derfor vågal som utfordra denne akademiske bautaens oversettelse av sagaen.

Petersens språkvalg, og ulikhetene mellom Sommerfelts og Petersens utgave må også kommenteres i lys av Petersens posisjon og standpunkt til norrønt, dansk og norsk språk. Hans

interesse for norrønt og ønske om at det norrøne språket skulle erstatte latinens plass i academia, kan for eksempel ha ført til at han inkluderte flere norrøne setningsmønstre og lån fra norrønt leksikon enn hva andre danske forfattere ville gjort. Videre kunne hans ønske om å konstruere et fellesnordisk språk føre til at han brukte leksikon eller andre lån fra norsk og svensk, som var mulige i dansk, men ikke de vanligste formene. Med min språklige kompetanse innen dansk språk fra midten av 1800-tallet kan jeg ikke slå fast om han gikk langt i å låne fra norrønt og de samtidige skandinaviske språkene, men jeg drister meg likevel til å presentere hypotesen. Og om dette stemmer, må også Sommerfelts språkvalg sees i et litt annet lys. For dersom den danske teksten jeg har tatt utgangspunkt i, skilte seg fra det danske språket i samtiden ved at den hadde et mer skandinavisk ordtilfang og tillot flere norrøne lån enn andre tilsvarende tekster, så kan også Sommerfelts oversettelse tolkes som mer språklig radikal enn hva jeg har gjort.

Det nordiske rettskrivningsmøtet i Stockholm i 1869 var kulminasjonen og sluttpunktet for arbeidet for et fellesnordisk språk. Nasjonalismen var sterkere i Norden enn hva skandinavismen var (Gregersen 1991: 48). Treffende nok fikk det norske folk en oversettelse av den mest berømte islendingesagaen oversatt i ei fornorska språkdrakt to år seinere.

6.5 Sommerfelts *Njåls saga*

Sommerfelt var ingen radikal fornorsker av det danske språket, og målet hans var heller ikke primært å eksemplifisere ei ny norsk språkdrakt med sin oversettelse av *Njåls saga*. Han fulgte få av Knud Knudsens fornorskingsforslag, og han fornorska ikke språket på alle de områda hvor andre forfattere, som han sammenligna seg med, hadde etablert et skille til det danske språket. Sommerfelt gikk derimot lenger enn noen andre i å bruke norsk leksikon, fornorske ortografien, fonologien og morfologien i proprier, og han brukte svært mange norrøne ord i oversettelsen. Utgangspunktet hans var et nasjonalromantisk mål om å bidra til å vekke og bygge opp folkeånden hos allmuen. Ifølge Boyesen, som skreiv artikkelen om Karl Linné Sommerfelt i *Norsk biografisk leksikon*, fikk *Njåls saga* en «utbredelse som en sann folkebok» med Sommerfelts utgivelse (Boyesen 1962: 193) og det kom ingen ny oversettelse til riksmål før Paasche gav ut sin oversettelse i 1922 (Hagland 2009: 44). Sommerfelts oversettelse av sagaen var altså den eneste oversettelsen i dansk-norsk språkdrakt i over femti år. Oversettelsen satte dessuten djupe spor i, og prega diktninga til Sigrid Undset (Åslund og Haug 2007: 20) (Slapgard 2007: 25, 47). Sommerfelt introduserte det norske folk for *Njåls saga*, og var språklig sett med på å gjøre det norske ordforrådet og norsk fonologi og bøyning i proprier legitimt i skriftspråket.

Litteraturliste

- Aars, Jacob Jonathan og S.W. Hofgaard (1907). *Norske retskrivnings-regler med alfabetiske ordlister*. Kristiania: W.C. Fabritius og sønner
- Aksnes, Marita (2003). *Konstruksjoner med formelt subjekt i stavangerdialekten*. Hovedfagsoppgave i nordisk språkvitenskap, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU
- Almenningen, Olaf, Thore A. Roksvold, Helge Sandøy og Lars S. Vikør (red.) (2002). *Språk og samfunn gjennom tusen år. Ei norsk språkhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget
- Beito, Olav T. (1970). *Nynorsk grammatikk. Lyd- og ordlære*. Oslo: Det norske samlaget
- Boyesen, Einar (1962). «Sommerfelt, Karl Linné». I E. Jansen, J. Jansen, Ø. Anker og G. Bøe (red.): *Norsk biografisk leksikon. Bind XIV*. Oslo: H. Aschehoug & Co. (ss. 192-193)
- Brekke, K. (1881). *Indbydelsesskrift til den offentlige examen i juni og juli 1881 ved Aars og Voss's latin- og realskole*. Kristiania: W.C Fabritius
- Christiansen, G. E. (1962). «Sommerfelt, Christian». I E. Jansen, J. Jansen, Ø. Anker og G. Bøe (red.): *Norsk biografisk leksikon. Bind XIV*. Oslo: H. Aschehoug & Co. (ss. 189-192)
- Christoffersen, Tom og Otto Hageberg (1990). *Hovedlinjer: norsk litteraturhistorie for den videregående skolen*. Oslo: Norsk undervisningsforlag
- Eckblad, Finn-Egil (1962). «Sommerfelt, Søren Christian». I E. Jansen, J. Jansen, Ø. Anker og G. Bøe (red.): *Norsk biografisk leksikon. Bind XIV*. Oslo: H. Aschehoug & Co. (ss. 196-199)
- Falk, Hjalmar og Alf Torp (1900). *Dansk-norskens syntax i historisk fremstilling*. Oslo: Aschehoug
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Faarlund, Jan Terje (2003). «Når alle informantane er døde.» I Janne Bondi Johannesen et al.(red.): *På språkjakt: problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub forlag (ss. 5-30)
- Gregersen, Frans (1991). «Mr.Gregersen goes to Geilo eller: om sprogplanlægning og ideologi» I Helge Sandøy et. al. (red.): *Språkideologi og språkplanlegging i Noreg*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen (ss.35-65)
- Gundersen, Dag (1967). *Fra Wergeland til Vogt-komiteen. Et utvalg av hovedtrekk og detaljer fra norsk språknormering*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hagland, Jan Ragnar (2009). «On translating icelandic Sagas into Modern Norwegian – the case of Brennu Njáls Saga». I Sausverde, Ērika og Ieva Steponavičiūtė (red.): *Approaching the Viking Age*. Vilnius: Vilnius University Publishing House (ss.41-54)
- Hagland, Jan Ragnar (under utarb. 2012). «Skriftkunne og Språkmedium». I Sandøy, Helge og Agnete Nesse (red.): *Ny norsk språkhistorie. Bind III*. Oslo: Novus
- Hale, Mark (2007). *Historical Linguistics: Theory and Method*. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell Publishing
- Haugen, Odd Einar (2008). *Grunnbok i norrønt språk*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Heggstad, Leiv, Finn Hødnebo og Erik Simensen (2008). *Norrøn ordbok*. Oslo: Det norske samlaget
- Hoel, Oddmund Løkensgard (1996). «Nasjonalisme i norsk målstrid 1848-1865». *KULTs skriftserie 51*. Oslo: Noregs forskingsråd
- Hoel, Oddmund Løkensgard (2005). *Utviklinga av ytre norsk språkhistorie som forskingsdisiplin*. Essay (upublisert) på ph.d.-kurset «Forskning og samfunn», NTNU, levert 01.07.2005
- Holmlund, Peter (2002). «Världens bästa bok utsedd». *Aftonbladet*. 08.05.2002.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article10276812.ab> (lest den 26.04.2012)
- Hyvik, Jens Johan (2009). *Språk og nasjon 1739-1868. Norsk målreising I*. Oslo: Det norske samlaget
- Jahr, Ernst Håkon (1993). «Forklaringsmodeller i nyere norsk språkhistorie». I A. M. Ivars et. al. (red.): *Språk och social kontext. Meddelanden från institutionen för nordiska språk och*

- nordisk litteratur vid Helsingfors universitet*. Helsingfors: Universitetsförlaget (ss.121-136)
- Jahr, Ernst Håkon (1996). «Nynorsk språkforskning – en historisk oversikt» C. Henriksen et. al. (red.): *Studies in the development of linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*. Oslo: Novus Forlag (ss. 84-101)
- Kloss, Heinz (1967). «'Abstand Languages' and 'Ausbau' Languages». I *Anthropological linguistics* 9 (7) (s.29-41)
- Knudsen, Knud (1844). «Om lydene, lydtegnene og Retskrivningen i det Norske Sprog». I *Nor, Tidsskrift for Videnskab og litteratur* 3 (2/1844) (ss. 39-122)
- Knudsen, Knud (1850). «Om norskhed i vor tale og skrift» I *Nor, Norsk tidsskrift for videnskab og litteratur 1850* (ss. 205-273)
- Knudsen, Knud (1856). *Haandbog i dansk-norsk sproglære*. Kristiania: Abelsted
- Knudsen, Knud (1867). *Det norske målstræv*. Kristiania: Trykt på forfatterens kostning
- Knudsen, Knud (1869). *Nogle språk- og skolepørgsmål*. Kristiania: Trykt på forfatterens kostning
- Knudsen, Knud (1886). *Hvem skal vinne? Eller de historiske, dansk-norske målstræveres standpunkt*. Kristiania: Trykt på forfatterens kostning
- Knudsen, Knud (1887). *Kortfattet redegjørelse for det dansknorske målstræv*. Kristiania: Chr. H. Knudsen
- Krurarup, F. C. (1919). «Folkeoplysningselskabet». I Chr. Blangstrup (red.): *Salomonsens konversationsleksikon. Bind VIII*. København: A/S J.H Schultz Forlagsboghandel (s. 376)
- Krogsrud, Torgeir og Didrik Arup Seip (1924). *Norsk riksmåls-ordbok for rettskrivning og ordbøining*. Kristiania: Steenske Forlag
- Kruken, Kristoffer og Ola Stemshaug (1995). *Norsk personnamnleksikon*. Oslo: Samlaget
- Lass, Roger (1997). *Historical linguistics and language change*. Cambridge: Cambridge University Press
- Lundeby, Einar (1965). *Overbestemt substantiv i norsk og de andre nordiske språk*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lundeby, Einar (1994a). «Om prioritering i norsk språknormering» I. Ernst Håkon Jahr og Geir Wiggen (red.): *Einar Lundeby. Norsk og Nordisk- Femten studier i språkhistorie og språknormering. Festskrift på 80-årsdagen 3.oktober 1994*. Oslo: Novus forlag (ss.166-176)
- Lundeby, Einar (1994b). «Hvordan er systemet med to bestemte artikler (den foranstilte og den etterstilte) utnyttet i norsk» I. Ernst Håkon Jahr og Geir Wiggen (red.): *Einar Lundeby. Norsk og Nordisk- Femten studier i språkhistorie og språknormering. Festskrift på 80-årsdagen 3.oktober 1994*. Oslo: Novus forlag (ss.256-266)
- Løkke, Jakob (1855). *Modersmaalets Formlære i udførlig Fremstilling*. Kristiania: Johan Dahl
- Løkke, Jakob (1874). *Modersmaalets Grammatik til Skolebrug*. Kristiania: Cappelen
- Løkke, Jakob (1876). *Kort omrids av mordersmaalets grammatik*. Christiania: Cappelen
- Magerøy, Hallvard (2009). «Njåls saga». I *Store norske leksikon*. 03.08.2009. Hentet fra http://snl.no/Njåls_Saga (lest den 26.04.2012)
- Mølbech, Christian (1859). *Dansk ordbog. Første Deel A-L*. Kiøbenhavn: Gyldendal
- Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2008). *Språkmøte. Innføring i sociolingvistik*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Nesse, Agnete (2011). «'Norskheter i språket hos...' - Et eksempel på minimalistisk språkhistorieskriving?» I Sandøy, Helge og Ernst Håkon Jahr (red.): *Norsk språkhistorie i eldre nynorsk tid (1525-1814). Minneskrift for Kjartan Ottosson*. Oslo: Novus Forlag (ss.32-47)
- Nissen, N. Lang (1816). *Grundtræk af Dansk Sproglære: med en Forberedelse til Samme for de første begyndere*. Christiania: Trykt hos Jacob Lehmann
- Nygaard, Rolf R. (1945). *Fra dansk-norsk til norsk riksmål. Rettskrivningsstrevet i bokmålet inntil 1907*. Oslo: Johan Grundt Tanum
- Paasche, Fredrik (1922). *Njaals Saga*. Kristiania: Aschehoug
- Petersen, Niels Mathias (1862). *Njals saga. Eller fortælling om Njal og hans sønner*. København:

Fr. Wøldikes forlagsboghandel

- Sandnes, Jørn og Ola Stemshaug (red.) (1997). *Norsk stadnamleksikon*. Oslo: Det norske samlaget
- Sandøy, Helge (1992). *Norsk dialektkunnskap*. Oslo: Novus Forlag
- Seip, Didrik Arup (1914). *Norskhet i sproget hos Wergeland og hans samtid*. Kristiania : Aschehoug
- Seip, Didrik Arup (1954). *Om norskhet i språket hos Ludvig Holberg*. Oslo : Fabritius og sønners forlag
- Skard, Vemund (1973). *Norsk Språkhistorie 3 1814-1884*. Oslo: Universitetsforlaget
- Skautrup, Peter (1953). *Det danske sprogs historie. Tredie bind*. København : Gyldendal
- Slapgard, Sigrun (2007). *Sigrid Undset. Dikterdronningen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Smith, Anthony D. (1991). *National identity*. London: Penguin books
- Sommerfelt, Karl Linné (1871). *Njaals Saga*. Kristiania: Selskabet for Folkeoplysningens Fremme.
- Sveinsson, Einar Ól (1971). *Íslenzk fornrit. XII. Bind. Brennu-Njáls saga*. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag
- Torp, Arne og Lars S. Vikør (1993). *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag
- Vinje, Finn-Erik (1973). *Et språk i utvikling. Noen hovedlinjer i norsk språkhistorie*. Oslo: Aschehoug
- Vinje, Finn-Erik (1984). «Damer sier kjød». Dannet dagligtale den gang og nå». I Bernt Fossetøl et. al. (red.): *Festskrift til Einar Lundeby 3.oktober 1984*. Oslo: Novus (ss.211-235)
- Åfarli, Tor Anders og Laila Sakshaug (2006). *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Åslund, Arnfinn og Jan Haug (red.) (2007). *Sigrid Undsets hjem Bjerkebæk: I bøkernes verden: en presentasjon av boksamlingen på Bjerkebæk ved den offisielle åpningen 20.mai 2007*. Lillehammer: Maihaugen, Dikterhjemmene Aulestad og Bjerkebæk

Sammendrag

Emnet jeg beveger meg inn i med denne oppgaven er fornorskinga av det danske språket på 1800-tallet. Jeg tar for meg ett enkelt verk, en oversettelse av islendingesagaen *Njáls saga*, og sammenligner den norske adjunkten, Karl L. Sommerfelts oversettelse fra 1871, med den danske oversettelsen av språkforskeren og nordiskprofessoren N. M. Petersen som ble gitt ut i et andreopplag i 1862. Sommerfelt etablerte en opposisjon mellom de to oversettelsene i sitt forord, hvor han forklarte hvorfor han i det hele tatt oversatte sagaen når den allerede forelå på dansk. Han presenterte videre sitt nasjonalromantiske idégrunnlag, som gikk ut på at nasjonale emner måtte presenteres for et folk på deres eget språk, for at litteraturen skulle komme til sin rett, og for at folket skulle føle seg tiltalt (Sommerfelt 1871: III-V).

Målet med denne oppgaven har vært å finne ut hvilke språklige valg Sommerfelt tok for å tilpasse seg en norsk leserkrets. Jeg har sammenligna Sommerfelts og Petersens språkvalg. Videre har jeg satt Sommerfelts språkvalg i en større språkhistorisk sammenheng, ved å diskutere disse språkvalgene opp mot fornorskende grep, som andre norske forfattere hadde tatt før ham, og i lys av rettskrivningsreformer og Knud Knudsens forslag til skriftspråksendringer.

I innledningskapittelet har jeg avgrensa oppgaven og gjort rede for forskningstradisjonens metoder og motiv, kritikken av dette, og hvordan jeg stiller meg til tradisjonen. I kapittel 2 har jeg gjort rede for nasjonalismen og dens innvirkning på språksynet og skriftspråkutviklingen på 1800-tallet. Jeg har også kort gjort rede for forholdet mellom talespråk og skriftspråk, og den språkreformatoriske retningen ortofonismen. Fremgangsmåten jeg har brukt for å komme frem til funnene i denne oppgaven har jeg gjort rede for i kapittel 3. Deretter følger en kort presentasjon av funnene mine i kapittel 4. Dette kapittelet er ment som et kapittel man kan slå opp i for å få tilgang til funnene, og oppsummerer datamaterialet som foreligger i de vedlagte skjemaene til slutt i oppgaven. Kapittel 4 er altså ikke ment å skulle leses fra perm til perm. Funnene blir først gjort rede for, diskutert, sammenligna og satt i en språkhistorisk sammenheng i kapittel 5. Det er i dette kapittelet jeg svarer på problemstillingen min.

Sommerfelt var tradisjonalistisk i sine skriftspråksvalg, men i sin henvendelse til allmuen, kan ortografiske valg, som bruk av gotiske bokstaver og majuskel i substantiv, forklares med at det var dette skriftbildet de var mest vant til å lese, og derfor også mestra best. Sommerfelt brukte ivrig norsk og norrønt leksikon, spesielt substantiv, og fornorska fonologien og morfologien i proprier. Han var forsiktig med å benytte seg av Knudsens fornorskende språkprogram, og kan lettere plasseres sammen med tradisjonalistene, som ville beholde det danske grunnlaget i språket, men tilsatte det danske skriftspråket et fornorska leksikon.

Vedlegg

I skjemaene nedenfor oppgir jeg hvor jeg har funnet dataene i kildematerialet. Mange av ordene går igjen flere ganger i sagaen, men vil bare stå oppført en gang. I dette arbeidet har det ikke vært relevant hvor mange ganger et ord forekommer i kildematerialet, men hvordan det staves og fungerer i konteksten. Selv om jeg har oppgitt at et ord forekommer i kapittel 4, kan det altså også forekomme andre steder i kildematerialet.

Jeg har noen ganger ført opp et «-» i Petersens kolonne, som betyr at han enten har oversatt ordet eller uttrykket så annerledes fra Sommerfelt, at det ikke har noe for seg å sammenligne oversettelsesvalgene, eller at han ikke har oversatt ordet eller uttrykket i det hele tatt.

Hvert enkelt skjema blir kort oppsummert i kapittel 4, og analysen og diskusjonen kommer i kapittel 5. Skjemaene leses altså best som tilleggsinformasjon til disse kapitlene.

Skjema 1 – <f> og <v>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Af	1	1	Af	1	1
Afsted	3	5	Afsted	3	6
Afviste	91	163	Afviste	92	171
Afreisen	92	167	Afreisen	93	174
Ingolvshovde	159	333	Ingolfshøvde	160	359
Thorolvsfell	20	36	Thorolfsfjeld	20	39
Aasolvskaale	153	316	Asolfsskåle	153	338
Hov	25	44	Hof	25	48
Knaveholerne	61	108	Knafehole	61	115
Stavafell	101	186	Stafefjeld	102	194
Hovdebrekke	115	204	Høvdebrekka	116	214
Valthjovsstad	134	250	Valthjofstad	135	267
Rauvarfell	145	298	Raufarfjeld	145	318
Olav	1	1	Olaf	1	1
Ulv	4	8	Ulf	4	9
Audulv	52	94	Ødulf	52	100
Haldor Arnulvsson	56	100	Haldor Ørnolfsen	56	107
Ulv Uggesson	60	107	Ulf Uggesen	60	113
Ulvhedin	63	111	Ulfhedin	63	118
Lodmund Ulvsson	115	204	Lodmund Ulfson	116	214
Thorleiv	96	173	Thorlef	97	181
Hjørleiv den kvindekære	100	185	Hjørleif den Kvindekære	101	193
Thorleiv	100	185	Thorleif	101	193

- Skjema 1 – <f> og <v>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Biskop Isleiv	46	82	Biskop Isleif	46	88
Thorstein den fagre Geirleivsson	124	225	Thorsten den Fagre Gerleifsen	125	237
Gudleiv	100	185	Gudleif	101	193
Gjæst Oddleivsson	103	188	Gest Odleifsen	104	197
Ravn	157	324	Rafn	158	347
Ravnhild	19	35	Hrafnhilde	19	37
Ketil Flatnev (Fladnæfe)	1	1	Ketil Flatnef	1	1
Orm Skogarnev	19	35	Orm Skovnef	19	38
Øyjolv Nev	149	307	Eyolf Nef	150	328
Herjolv	1	1	Herjolf	1	2
Thjostolv	2	4	Thjostolf	2	4
Aasolv	5	9	Asolf	5	10
Runolv	92	166	Runolf	93	173
Storolv Høingsson	19	35	Storolf Hængsen	19	37
Snjolv den gamle	29	49	Siolf/Sæulv den gamle	29	52
Brynjolv Rosta	38	67	Brynjolf Roste	38	72
Gudfinna Thorolvsdatter	39	69	Gudfinna Thorolfsdatter	39	74
Snækolv	83	144	Snekolf	84	151
Geirolv Gerpe	87	149	Geirolf Gerper	88	156
Thorolv Mostrarskjæg	114	203	Thorolf Mostrarskjæg	115	213
Modolv Ketilsson	115	204	Modulf Ketilsen	116	214
Øyjolv Bølverksøn	133	248	Eyolf Bölverksen	134	264
Leidolv den stærke	146	300	Leidolf den Stærke	147	321
Usviv	9	18	Osvif	9	20
Eiliv	75	131	Eylif	76	138
Kerthjalvad	154	319	Kertjalfad	155	341
Halvdan fujalle	25	45	Halfdan den Snilde	25	48
Alvheid	80	139	Alfheide	81	146
Kadal Bjaalvesson	148	305	Kadal Bjalfesen	149	326
Kylve	154	319	Kylfe	155	341
Melkov	158	332	Melkof	159	357
Sigurd Faavnesbane	14	30	Sigurs Fofnesbane	14	32
Olov Aarbot	26	46	Oløf Årbod	26	49
Havr den spake	34	58	Haf den Spage	34	63
Skarv	37	83	Skarf	37	89
Tyrving	65	114	Tyrfing	65	121
Torv-Einar	85	146	Torf-Einar	86	153
Fjørsvavne	130	239	Fjørsvafner	131	253
Brune Havlidesson	145	293	Brune Haflilesen	145	313

Skjema 2 – grafemer

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Mørd	1	1	Mörd	1	1
Søn	1	1	Sön	1	1
Røde	1	1	Røde	1	1
Saa	92	167	Så	93	175
Straks	1	2	Strax	1	2
Vokse	91	163	Voxe	92	170
Sex	11	21	Sex	11	23

Skjema 3 – dobbel konsonant

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Søn	1	1	Sön	1	1
Gik	1	2	Gik	1	2
Æt	1	2	Æt	1	2
Op	2	3	Op	2	3
Fik	2	4	Fik	2	5
Folkesnak	12	25	Folkesnak	12	27
Opfostring	93	171	Opfostring	94	178
Oddny	134	249	Odny	135	266
Naddodd	47	83	Naddod	47	89
Thorodd	56	99	Thorod	56	106
Naddodd Færøing	37	83	Naddod den færøske	37	89
Thorodd	56	99	Thorod	56	106
Odde	56	100	Od	56	107
Skaft Thoroddssøn	97	175	Skaft Thorodsen	98	183
Gjæst Oddleivssøn	103	188	Gest Odleifsen	104	197
Oddny	134	249	Odny	135	266
Thorunn	105	191	Thorun	106	200
Gunnhild	3	5	Gunhilde	3	6
Jorunn	26	46	Jörun	26	49
Sæunn	124	228	Sæun	125	240
Hallgerd	1	1	Halgerde	1	2
Hallkatla	96	173	Halkatla	97	180
Halldor	157	326	Haldor	158	350
Thorhall	26	46	Thorhal	26	49
Hallgrim	30	51	Halgrim	30	55
Dalakoll	1	1	Dalekol	1	1
Stedjakoll	119	214	Stediekol	120	225
Rannveig	36	61	Ranveig	36	66

- Skjema 3 – dobbel konsonant

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Bjørn Gullbere	8	17	Björn Guldberes	8	19
Sigtrygg	154	318	Sigtryg	155	341
Thorfinn Hausakljuv	85	146	Thorfinn Hjernekløver	86	153
Kvammverjerne	113	202	Hvamverjerne	114	212
Sørle Broddhelgessøn	134	249	Sörle Brodhelgesen	135	266
Kallbak	14	30	Kalbak	14	32
Kallbakkshorn	14	30	Kalbakshorn	14	32
Skorradal	17	32	Skoradal	17	34
Dyblinn	155	321	Dublin	156	344
Thvaattaa	157	330	Thvætå	158	356
Tverrfell	17	32	Tvær fjeld	17	34
Madrevalle	113	201	Madrevalde	114	212
Helgafell	114	203	Helgefjeld	115	213
Rapstad	91	162	Hrapstad	92	170
Har seet	92	168	Have set	93	176

Skjema 4 – særskriving

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hallbjørnsvarderne	2	4	Hallbörns Varder	2	4
Stenkast	5	10	Slag av en sten	5	11
Indendørs	6	12	I husets indre bestyrelse	6	14
Haarfager	94	172	Fagert hår	95	179
Islandsfærd	159	333	At drage til Island	160	359
Engang	2	2	Engang	2	2
Saasart som muligt	2	4	Jo för jo heller	2	4
Hvormange	2	4	Hvormange	2	5
Saalænge	3	7	Saalænge	3	8
Til sidst	155	320	Til sidst	156	343
Ligeoverfor	157	324	Lige over for	158	348
Saanærsom	10	19	Undtagen der	10	21
I land	5	10	I Land	5	11
Til det	3	7	Dertil	3	7
Om det	5	9	Derom	5	10
Til dette	6	12	Deraf	6	13
Med ham	7	15	Tilligemed	7	16
I færd	11	21	Ifærd	11	24
I stedet	91	165	I stedet	92	173
I hænde	8	17	I hænde	8	18
Af dette	8	18	Heraf	8	19
Med det	9	18	Dermed	9	20

Skjema 5 – uttrykk

Sommerfelt			Petersen		
Uttrykk	Kap	Side	Uttrykk	Kap	Side
Er haard til Sinds	9	19	Har et hårdt sind	9	21
Blev med dig	12	23	Tog med dig	12	25
Tage mig i haanden paa	12	25	Giv mig nu din hånd og handsæl mig	12	27
Kom til Land	90	162	Landede	91	169
Fare i Forveien	92	168	Kun gå til	93	176
Som stod Fremst	157	324	Som fremmest vare	158	348
Flyede han til Skogs	157	325	Løb han strax hen i skoven	158	348
Skille følge med ham	158	331	Opgive hans følgeskab	159	357
Gjøre efter dit sind	10	19	Allesteder vil jeg handle efter dit sind	10	21
Gav sig lidet af med hinanden	11	20	Gave sig lidet af med hinanden	11	23
Hvorledes de skulle bære sig ad	91	163	Hvorledes de skulle bære sig ad	92	170

Skjema 6 – diftonger

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Thorstein Breidmage	96	173	Thorsten Bredmave	97	180
Stein	95	172	Sten	96	179
Steinvar	95	172	Stenvör	96	179
Øystein Glumra	85	146	Eysten Glumra	86	153
Thorstein Torskabit	114	203	Thorsten Torskebider	115	213
Roe Arnsteinssøn	138	261	Hroe Arnstensen	139	279
Holmstein Spakbersessøn	134	250	Holmsten Spag-Bersesen	135	267
Thorstein den fagre Geirleivssøn	124	225	Thorsten den Fagre Gerleifsen	125	237
Svein	89	159	Svend	90	166
Eirik	89	161	Erik	90	168
Thorgeir Eirikssøn	134	251	Thorgeir Eriksen	135	268
Kolbein	87	149	Kolben	88	156
Kolbein svarte	152	316	Kolben Svarte	153	338
Kolbein Arnljotssøn	87	149	Kolben Arnljotsen	88	156
Kolbein den unge	25	45	Kolben den unge	25	48
Eivind	2	4	Eyvind	2	5
Thorgeir	95	172	Thorgeir	96	179
Joreid	96	173	Joreide	97	180
Rannveig	36	61	Rannveig	36	66
Joreid	96	173	Joreide	97	180
Thorleiv Kraak	96	173	Thorlef Kråk	97	181
Eiliv	75	131	Eylif	76	138
Rodgeir den Hvide	87	149	Hrodgeir den Hvide	88	156
Geirolv Gerpe	87	149	Geirolf Gerper	88	156
Thorbrand Thorleikssøn	75	131	Thorbrand Thorleikssøn	76	138
Aud	25	45	Aude	25	48

- Skjema 6 – diftonger

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Svanlaug	154	318	Svanløg	155	341
Ulv Aurgode	92	166	Ulf Örgode	93	173
Gudlaug	148	305	Gunnløg	149	326
Audulv	52	94	Ødulf	52	100
Rørek Slønganbauge	25	45	Hrærek Sloganbauge	25	48
Thorfinn Hausakljuv	85	146	Thorfinn Hjernekløver	86	153
Øyjolv Bølverksøn	133	248	Eyolf Bølverksen	134	264
Øystein Glumra	85	146	Eysten Glumra	86	153
Øydis Jernsakse	119	214	Eydis Jernsaxa	120	225
Bjartøy	77	136	Bjartey	78	143
Thord Frøysgode	95	172	Thord Freysgode	96	179
Sigurd Orm i Øie	114	203	Sigurd Orm i Öje	115	213
Breidefjordsdalene	1	1	Bredefjordsdale	1	1
Steingrimsfjord	10	20	Stengrimsfjord	10	22
Øyjafjeldene	92	167	Øfjeldene	93	174
Raudeskredene	92	168	Rødeskrider	93	175
Østre Gautland	5	8	Øster-gøtland	5	9
Øyjafjorden	95	172	Øfjord	96	179
Øldustein	20	35	Öldusten	20	38
Heideby	31	51	Hedeby	31	57
Mauratunge	124	225	Møretunge	125	237
Øyjafjeldsjökul	124	226	Øfjeldsjökul	125	239
Røykjardal	2	4	Reykedal	2	4
Røykjanæs	12	23	Reykenæs	12	25
Røydarvatn	58	103	Reydarvatn	58	109
Røydarmule	104	191	Reydarmule	105	200
Røyke	125	228	Reyke	126	241
Laugarnæs	13	26	Laugarnæs	13	28
Veidilausa	14	30	Veideløse	14	32
Baugagil	17	32	Baugagil	17	34
Haukadal	23	41	Haukedal	23	45
Gautevik	87	149	Gautevig	88	156
Rauvarfell	145	298	Raufarfjeld	145	318
Øre	104	190	Eyre	105	200
Taug	1/8	2/17	Tav	1/8	2/18
Skrei	11	21	Tör fisk	11	23
Heien	7	15	Hede	7	17
Hauglagt	92	170	Höjlagt	93	178
Sauer	92	167	Får	93	175
Pleiede	2	3	Plejede	2	3
Seile	89	161	Sejle	90	168
Eiede	9	18	Ejede	9	20
Reise	2	4	Rejse	2	5
Veien	10	19	Vejen	10	21

- Skjema 6 – diftonger

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Arbeide	11	21	Arbejde	11	24
Seier	157	324	Sejer	158	347
Øie	1	1	Öje	1	1
Føielig	7	15	Føjelig	7	16
Silkestrøje	92	167	Silkeströje	93	175
Fløi	92	169	Fløj	93	177
Løi	155	320	Løj	156	343
Stene	157	326	Vægter	158	349
Stenkast	5	10	Slag av en sten	5	11
Øer	9	18	Øer	9	20
Nøst	6	12	Nøst	6	13
Haakon Adelstens-Forstre	5	8	Hagen Adelstensfostre	5	9

Skjema 7.1 – <æ> for <e>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Mægtig	1	1	Mægtig	1	1
Gjæv	1	1	Gæv	1	1
Stærk	1	1	Stærk	1	2
Gjæstebud	1	1	Gæstebud	1	2
Undgjælde	1	2	Undgælde	1	2
Tænke	2	2	Tænke	2	2
Længe	2	2	Længe	2	2
Stadselig klædte	2	3	Velklædte	2	3
Betænkt	2	3	Betænkt	2	4
Fæstede	2	3	Fæstede	2	4
Frænde	2	4	Frænde	2	4
Mænd	3	5	Mænd	3	6
Høisæde	3	7	Højsæde	3	8
Beværtede	3	7	Beværtede	3	8
Færd	4	8	Færd	4	9
Sætte	4	8	Sætte	4	9
Jæmteland	5	8	Jæmteland	5	9
Islænding	5	9	Islænding	5	10
Sværdet	5	10	Sværdet	5	11
Hænge	5	10	Hænge	5	11
Langbænkene	6	12	Bænkene	6	14
Mærkede	6	13	Mærkede	6	14
Opnævne vidner	7	15	Nævne vidner	7	17
Trætten	8	18	Trætten	8	19
Dræbt	9	18	Dræbt	9	20
Vægt	10	19	Vægt	10	21

- Skjema 7.1 – <æ> for <e>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hjælp	11	21	Hjælpe	11	23
Hænder	12	22	Hænder	12	25
Jæmteland	5	8	Jæmteland	5	9
Røykjanæs	12	23	Reykenæs	12	25
Berjenæs	65	114	Berjanæs	65	121
Grimsnæset	77	136	Grimsnæs	78	143
Næsen	12	24	Næsen	12	27
Væрге	89	159	Væрге	90	166
Færdig	89	161	Færdig	90	168
Bordvæggen	92	167	Brædevæggen	93	175
Næst	92	167	Næst	93	175
Kjæmpe	154	319	Kæmpe	155	341
Til ægte	155	321	Tilægte	156	344
Næb	156	322	Næb	157	346
Djævle	156	323	Djævle	157	346
Sæk	157	325	Skræppe	158	349
Hjælm	92	167	Hjelm	93	175
Skjægge	155	320	Skegge	156	343
Hildegunn Lægekvinde	57	103	Hildegunne Lægekvinde	57	109
Leidolv den stærke	146	300	Leidolf den Stærke	147	321
Kolskjæg	19	35	Kolskeg	19	38
Gjæst Oddleivsson	103	188	Gest Odleifsen	104	197
Bæltet	91	164	Gjordet	92	171
Beltet	1	1	Bæltet	1	2
Kamnes	2	3	Kamnæs	2	4
Kjep	8	18	Kæp	8	19
Hevne	11	21	Hævne	11	23
Herjede	89	162	Hægede	90	169
Bryllupsstevnen	90	162	Bryllupsstævne	91	169
Vennesæl	155	320	Vænnæsæl	156	343
Bjerget	159	333	Bjærgede	160	359

Skjema 7.2 – vokaler

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Mig	2	4	Mig	2	5
Dig	2	2	Dig	2	2
Sig	1	1	-	1	1
Vor	89	161	Vor	90	168
Vort	3	6	Vort	3	6
Igjennem	5	8	Igennem	5	9
Mellem	1	2	Imellem	1	2

- Skjema 7.2 – vokaler

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Græd	155	320	Græd	156	343
Søskendbørn	131	243	Fættere	132	258
Koldt	1	2	-	1	2
Nu	1	1	Nu	1	1
Raab	8	17	Råb	8	19
Otte	91	164	Otte	92	171
Gigja	1	1	Gige	1	1
Dalakoll	1	1	Dalekol	1	1
Ragnar Lodbrok	1	1	Regner Lodbrog	1	1
Thorstein Torskabit	114	203	Thorsten Torskebider	115	213
Ølve Barnekarl	56	99	Ølver Barnakar	56	106
Holte-Thore	96	173	Holta-Thorer	97	181
Bjørn Bune	1	1	Björn Buna	1	1
Haakon Adelstens-Foste	5	8	Hagen Adelstensfostre	5	9
Aasolv	5	9	Asof	5	10
Thraain	89	159	Thraen	90	166
Brjaan	154	319	Brjan	155	341
Haarek	157	324	Harek	158	347
Haamund	19	35	Hamund	19	37
Njaal	20	35	Njal	20	38
Øndot Kraake	26	46	Öndot Kraka	26	49
Saam	76	132	Sam	77	139
Haavard	85	147	Havard	86	154
Kadal Bjaalvessøn	148	305	Kadal Bjalfesen	149	326
Thraand den gamle	25	44	Thron den Gamle	25	48
Sigurd Faavnesbane	14	30	Sigurs Fofnesbane	14	32
Thraain	89	159	Thraen	90	166
Thorarin	13	26	Thoraren	13	28
Vandil	29	49	Vandel	29	52
Thorvald Kroppinskjægge	145	292	Thorvald Kroppenskegge	145	312
Ulv Utvegin	4	8	Ulf Utvegen	4	9
Kaare Salmundssøn	89	160	Kåre Sölmundsen	90	167
Salmund	84	145	Sölmund	85	152
Steinvar	95	172	Stenvör	96	179
Darrad	157	326	Dörrud	158	350
Haldor Arnulvssøn	56	100	Haldor Ørnolfsen	56	107
Thorvar	56	99	Thorvør	56	106
Rimmugyge	92	169	Rimmegege	93	176
Sæmund den suderøiske	113	202	Sæmund den Syderøiske	114	212
Høgne	92	170	Hogne	93	177
Høgne	59	105	Hogne	59	112
Rørek Slønganbauge	25	45	Hrærek Sloganbauge	25	48
Jorunn	26	46	Jörun	26	49
Olov Aarbot	26	46	Olöf Årbod	26	49

- Skjema 7.2 – vokaler

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Brynjolv Rosta	38	67	Brynjolf Roste	38	72
Snækolv	83	144	Snekolf	84	151
Ragnvald Jarl af Møre	85	146	Rognvald Jarl af Møre	86	153
Øssur Tote	3	5	Øsser Tote	3	6
Usviv	9	18	Osvif	9	20
Modolv Ketilssøn	115	204	Modulf Ketilsen	116	214
Ingjald Helgessøn	1	1	Ingild Helgesen	1	1
Røykjardal	2	4	Reykedal	2	4
Medalfjeldsstrand	9	18	Medelfjeldsstrand	9	20
Adalsysla	119	215	Adelsysssel	120	226
Øksaraa	120	217	Øxerå	121	228
Aasolvskaale	153	316	Asolfsskåle	153	338
Lungaardssiden	5	10	Limgardsside	5	11
Haamundstad	19	35	Hamundstad	19	38
Saamstad	98	179	Samstad	99	186
Bergthorsvaal	90	162	Bergthorshvol	91	169
Moeidarkvaal	67	118	Moeidarhvol	67- 68	125
Vaapnfjord	87	149	Vopnfjord	88	156
Thvaattaa	157	330	Thvætå	158	356
Hestløk	102	187	Hestelæk	103	196
Storeløk	58	103	Storlæk	58	109
Varmaløk	13	26	Varmelæk	13	28
Suderøerne	89	161	Syderøerne	90	169
Saltire	89	161	Satiri	90	169
Orknøerne	89	162	Ørkenøerne	90	169
Dyblinn	155	321	Dublin	156	344
Ingolvshovde	159	333	Ingolfshøvde	160	359
Veidilausa	14	30	Veideløse	14	32
Tverrfell	17	32	Tvær fjeld	17	34
Tunsberg	29	48	Tønsberg	29	51
Geilestuerne	54	96	Geilastofne	54	103
Trehørningen	57	103	Trehyrning	57	109
Rimol	100	184	Rimul	101	192
Hørdaland	100	185	Hordeland	101	193
Hovdebrække	101	186	Höfdebrekka	102	195
Hovdebrekke	115	204	Höfdebrekka	116	214

Skjema 8 - <g> for <v>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Breidmage	96	173	Bredmave	97	180
Skogen	12	24	Skoven	12	26
Skogarnev	19	35	Skovnef	19	38
Skogværingerne	96	173	Skogverjerne	97	181
Blaaskogheien	23	40	Blåskovshede	23	43
Troldskog	58	103	Troldeskoven	58	109
Skogkverve	101	186	Skovhverve	102	194
Havnehagen	22	40	Marken	22	43
Taug	8	17	Tav	8	18
Maven	157	326	Livet	158	349
Farvede	92	167	Farvede	93	175

Skjema 9.1 – stemte plosiver

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hed	1	1	Hed	1	1
Mægtig	1	1	Mægtig	1	1
Kløgtig	1	1	Dygtig	1	1
Uden	1	1	Med mindre	1	1
Olav den Hvide	1	1	Olaf den Hvide	1	1
Dybtænkte	1	1	Dybsindige	1	1
Vaabenbrug	1	1	Våbendygtig	1	2
Sager	1	1	Sager	1	2
Sad	1	1	Sad	1	2
Piger	1	1	Pigebörn	1	2
Hid	1	1	Hid	1	2
Hagen	1	2	Hagen	1	2
Ved	1	2	Ved	1	2
Søge	2	2	Tage	2	2
Alligevel	2	2	-	2	2
Udenfor	2	2	Ude ved	2	3
Tog	2	3	Gav	2	3
Kjøbe	2	3	Købe	2	3
Kjøbmandsskib	2	3	Købmandsskib	2	4
Kjærlighed	2	3	Kærlighed	2	4
Øges	2	3	Forøges	2	4
Dele ligt	2	3	Være halvfælling	2	4
Vidner	2	3	Vidner	2	4
Lod	2	4	Lod	2	5
Modtagelse	2	4	Modtaget	2	5
Ude	2	5	Ude	2	5

- Skjema 9.1 – stemte plosiver

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Uger	2	5	Uger	2	5
Slig	3	6	-	3	6
Bragte	3	6	Bragte	3	7
Tilbage	3	6	Tilbage	3	7
Hans lige	3	7	Sådanne mænd	3	7
Højsæde	3	7	Højsæde	3	8
Krigsmagt	4	8	Hvilken hjælp	4	9
Flaaden	5	9	Flåden	5	10
Raabte	5	9	Sagde	5	10
Greb	5	9	Greb	5	10
Bagover	5	10	Baglænds	5	11
Nærheden	5	10	Kort derfra	5	11
Did	5	11	Hvorhen	5	11
Reb	6	11	Reb	6	12
Modtog	6	13	Tog imod	6	14
Brast i Graad	6	13	Gav sig til at græde	6	14
Vidnesbyrd	6	14	Vidnesbyrd	6	15
Venskab	7	14	-	7	15
Maade	7	15	Måde	7	16
Ligeens	7	15	Samme	7	17
Syg	7	15	Syg	7	17
Ledte	7	15	Ledte	7	17
Vaade	8	17	Våde	8	19
Dræbt	9	18	Dræbt	9	20
Svige	9	19	Handle åbent	9	21
Vægt	10	19	Vægt	10	21
Maden	11	21	Mel og tør fisk	11	23
Skude	11	21	Skude	11	23
Baad	12	23	Skib	12	25
Gjedeskind	12	23	Gedeskind	12	26
Tabte	12	24	Tabte	12	26
Bod	12	24	Bøder	12	26
Viger	89	159	-	90	166
Skjød	89	159	Skød	90	167
Brød	89	160	Brøde	90	167
Mod	89	160	Mod	90	168
Forlig	89	161	Forlig	90	168
Liden	91	165	Liden	92	173
Vaagnede	92	167	Vågnede	93	175
Lede	92	167	Søge	93	175
Løbe	92	168	Løbe	93	176
Mage	92	166	Deres lige	93	174
Græd	155	320	Græd	156	343

- Skjema 9.1 – stemte plosiver

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Føg frem	155	320	Røg op	156	343
Til ægte	155	321	Tilægte	156	344
Rige	156	323	Rige	157	347
Stage	156	323	Stage	157	346
Æblegraa	157	324	Abildgrå	158	347
Støde	157	324	Rykkede ud	158	348
Bed	157	324	Bede	158	348
Drabs-Skuta	138	261	Viga-Skuta	139	279
Peder Apostel	157	325	Peder Apostel	158	349

Skjema 9.2 – ustemte plosiver

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Viken	2	5	Vigen	2	5
Gardarike	28	47	Garderige	28	51
Gautevik	87	149	Gautevig	88	156
Hvitanæs	97	178	Hvidenæs	98	185
Njardvik	134	251	Njardvig	135	267
Krossavik	134	252	Krossevig	135	268
Hvitaæn	2	4	Hvidå	2	4
Thrasvik	155	320	Thrasvig	156	343
Thrasvik	85	147	Thradsvig	86	154
Dungalsnipa	86	147	Dungalsnibe	87	155
Uspak	155	321	Uspag	156	344
Ragnar Lodbrok	1	1	Regner Lodbrog	1	1
Olov Aarbot	26	46	Oløf Årbod	26	49
Thorstein Torskabit	114	203	Thorsten Torskebider	115	213
Holmstein Spakbersessøn	134	250	Holmsten Spag-Bersesen	135	267
Ketil Thidrande spakessøn	134	251	Ketil Thidrandesen hin Spage	135	267
Thorkel Fuldspak	134	251	Thorkel Fuldspag	135	267

Skjema 10.1 – utlydende <e> i særnavn

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Unn	1	1	Unne	1	1
Ingunn	95	172	Ingunne	96	179
Hildegunn	95	172	Hildegunne	96	179
Gunn	157	328	Gunne	158	353
Thorgerd	1	1	Thorgerde	1	1
Hallgerd	1	1	Halgerde	1	2
Asgerd	20	35	Asgerde	20	38
Valgerd	159	334	Valgerde	160	360
Hild	157	328	Hilde	158	352
Ormhild	71	124	Ormhilde	72	131
Thorhild	25	46	Thorhilde	25	49
Alvheid	80	139	Alfheide	81	146
Joreid	96	173	Joreide	97	180
Ragneid	159	334	Ragneid	160	360
Gudrid	105	191	Gudride	106	200
Yngvild	134	251	Yngvilde	135	267
Solheim	115	204	Solheime	116	214
Amunde	157	325	Amunde	158	348
Gunnhild	3	5	Gunhilde	3	6
Ravnhild	19	35	Hrafnhilde	19	37
Aud	25	45	Aude	25	48
Skeide	125	228	Skeid	126	241

Skjema 10.2 – understøttende <e>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Roer	11	21	Roede	11	24

Skjema 11.1 – stum <d>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hvad	2	3	Hvad	2	3
Lad	2	3	Lad	2	4
Stadsklæder	3	6	Hædersklædning	3	7
Bedste	5	10	Bedste	5	11
Sandt	12	25	Sand	12	27
Standser	92	169	Standser	93	176
Tilside	155	320	Tilside	156	343
Slidre	156	322	Skeder	157	345
Tydsland	158	332	Tyskland	159	358
Normandi	159	332	Nordmandiet	160	359
Svein	89	159	Svend	90	166
Svend Tjugeskjæg	81	139	Svend Tveskæg	82	147
Salmund	84	145	Sölmund	85	152
Haavard	85	147	Havard	86	154
Are Maardssøn	100	185	Are Mården	101	193
Thrasvik	85	147	Thradsvig	86	154
Inde	3	5	-	3	6
Hirdplads	3	6	Ophold ved eders hird	3	7
Vidst	91	165	Vidst	92	172
Hidsige	91	166	-	92	173
Trods	155	320	Skønt	156	343
Lidt	2	5	Kort	2	5
Søskendbørn	131	243	Fættre	132	258
Guldstads	33	55	Bræmmer	33	60

Skjema 11.2 – stum <h>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Thorgerd	1	1	Thorgerde	1	1
Thorstein	1	1	Thorsten	1	1
Thora	1	1	Thora	1	1
Thjostolv	2	4	Thjostolf	2	4
Thorhild Skalkone	34	57	Thorhilde Skalkone	34	62
Thorgerd Njaalsdatter	34	57	Thorgerde Njaalsdatter	34	62
Thorhild	25	46	Thorhilde	25	49
Thorstein Lenessøn	145	294	Thorsten Hlennesen	145	313
Thorleiv Kraak	96	173	Thorlef Kråk	97	181
Thraand den gamle	25	44	Thron den Gamle	25	48
Thord Løsingssøn	39	69	Thord den Frigivnes søn	39	74
Thorodd	56	99	Thorod	56	106
Thorvar	56	99	Thorvør	56	106
Thorbrand Thorleikssøn	75	131	Thorbrand Thorleikssøn	76	138
Thorkel Elfareskald	77	135	Thorkel Elfareskald	78	142

- Skjema 11.2 – stum <h>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Thorvald Veile	77	136	Thorvald hin Veile	78	143
Thorfinn Hausakljuv	85	146	Thorfinn Hjernekløver	86	153
Kerthjalvad	154	319	Kertjalfad	155	341
Hjørthrimul	157	328	Hjørtrimul	158	352
Svithjod	119	215	Sverrig	120	226
Thraandsgil	2	3	Thrandgil	2	4
Thrøndelagen	149	307	Throndhjem	150	
Bergthorsvaal	90	162	Bergthorshvol	91	169
Thrasvik	155	320	Thrasvig	156	343
Thvaattaa	157	330	Thvætå	158	356
Throndhjem	31	54	Trondhjem	31	
Tjorsaa	27	46	Thjorså	27	
Lidarende	91	164	Hlidarende	92	171
Rossø	154	318	Hrossø	155	340
Rapstad	91	162	Hrappstad	92	170
Leidrargaard	105	191	Hleidrargård	106	200
Raunet	145	294	Hraunet	145	313
Repperne	145	297	Hreppar	145	318
Lid	46	82	Hlid	46	89
Rutafjord	22	38	Hrutafjord	22	41
Fljotshliden	19	35	Fljotshlid	19	37
Øksnaraun	134	252	Øxnahraun	135	269
Rutstad	1	1	Hrutstad	1	2
Lade	89	160	Hlade	90	168
Rossø	154	318	Hrossø	155	340
Rapp	91	162	Hrapp	92	170
Ulv Ræda	154	319	Ulf Hræda	155	341
Roe Arnsteinsson	138	261	Hroe Arnstensen	139	279
Rodny	138	266	Hrodny	139	277
Roar Haamundsson	124	225	Hroar Hamundsen	125	237
Roald Øssursson	124	225	Hroald Øssursen	125	237
Lødve	85	146	Hlödver	86	153
Roald den røde	56	103	Hroald den Røde	57	109
Rodny	25	45	Hrodny	25	49
Ravn	19	35	Hrafn	19	37
Ravnhild	19	35	Hrafnhilde	19	37
Raunet	145	294	Hraunet	145	313
Roar Tungegode	19	35	Hroar Tungegode	19	38
Rørek Slønganbauge	25	45	Hrærek Sloganbauge	25	48
Rodgeir den Hvide	87	149	Hrodgeir den Hvide	88	156
Thi	2	3	Thi	2	4

Skjema 11.3 – stum <g>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Nogen	6	13	Noget	6	15
Aldrig	6	13	Aldrig	6	14
Tougene	156	323	Tov	167	346
Guldsylgje	145	279	Guldspænde	145	317
Rannveig	36	61	Ranveig	36	66
Husyg	6	11	Husyg	6	12
Duer	5	9	Duer	5	10
Siger	93	171	-	94	178
Slog	11	21	Slog	11	23
Sloges	156	322	Stredes	157	345
Undslog	13	27	Unddrage	13	29
Spørge	89	161	Underhandle	90	168
Spurgte	2	4	Hørte	2	4

Skjema 12 - <d> etter <l> og <n>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Guldstads	33	55	Bræmmer	33	60
Kalder	1	1	Kaldte	1	2
Skulde	2	2	Vilde	2	2
Vilde	2	2	Vilde	2	2
Graafeld	3	5	Gråfeld	3	6
Guldring	6	11	Guldring	6	13
Ilde	6	13	-	6	15
Falde	6	14	-	6	15
Smelden	91	165	Smelden	92	172
Knappavold	134	249	Knappevold	135	265
Øyjafjeldene	92	167	Øjfjeldene	93	174
Fjeld	9	18	Fjeld	9	20
Fiskevandene	126	230	Fiskesørne	127	243
Madrevalle	113	201	Madrevalde	114	212
Madrevoldene	134	250	Madrevalle	135	267
Graafeld	3	5	Gråfeld	3	6
Børk Blåtandskjæg	57	102	Børk Blåtandskeg	57	109
Hildegunn Lægekvinde	57	103	Hildegunne Lægekvinde	57	109
Ragnvald Jarl af Møre	85	146	Rognvald Jarl af Møre	86	153
Lodmund Ulvssøn	115	204	Lodmund Ulfen	116	214

- Skjema 12 - <d> etter <l> og <n>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Vebrand Haamundssøn	117	207	Vebrand Hamundsen	118	218
Thorvald Kroppinskjægge	145	292	Thorvald Kroppenskegge	145	312
Fuld	154	319	Besat	155	342
Troldmand	155	322	Troldmand	156	345
Mand	1	1	Mand	1	1
Kvinde	1	1	Kvinde	1	1
Hendes	1	1	Hendes	1	2
Undgjælde	1	2	Undgjælde	1	2
Indover	12	22	Ind på	12	24
Kjender	2	3	Kender	2	3
End	2	3	End	2	3
Indfinder	2	4	-	2	5
Andet	2	4	-	2	5
Skosvend	3	5	Skosvend	3	6
Sind	3	6	Sindelag	3	6
Vinde	5	9	Vinde	5	10
Finder	5	10	-	5	11
Sinde	6	13	Tungsindig	6	14
Anden	7	14	-	7	16
Kundgjør	8	17	Erklærer	8	18
Mindes	8	18	Ihukomme	8	19
Kunde	11	20	-	11	23
Sandes	11	20	Vise seg	11	23
Andet	12	24	Anden	12	26
Fundet	12	24	Fundet	12	26
Undgaa	12	25	-	12	27
Branden	154	319	Indebrændingen	155	342

Skjema 13 – palatalisert <g> og <k> foran fremre vokaler

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Gjæv	1	1	Gæv	1	1
Ingjald	1	1	Ingild	1	1
Gigja	1	1	Gige	1	1
Gjæst Oddleivsson	103	188	Gest Odleifsen	104	197
Skjægge	155	320	Skegge	156	343
Kolskjæg	19	35	Kolskeg	19	38
Børk Blaataandskjæg	57	102	Börk Blåtandskeg	57	109
Svend Tjugeskjæg	81	139	Svend Tveskæg	82	147
Thorolv Mostrarskjæg	114	203	Thorolf Mostrarskæg	115	213
Thorvald Kroppinskjægge	145	292	Thorvald Kroppenskegge	145	312
Gjæstebud	1	1	Gæstebud	1	2
Igjen	2	3	Igen	2	3
Kjøbe	2	3	Købe	2	3
Gjævere	2	3	Fremmere	2	3
Kjøbmandsskib	2	3	Købmandsskib	2	4
Kjærlighed	2	3	Kærlighed	2	4
Røykjardal	2	4	Reykedal	2	4
Røykjanæs	12	23	Reykenæs	12	25
Kjelde	25	45	Kelde	25	49
Igjennem	5	8	Igennem	5	9
Gjøre	5	9	Göre	5	10
Gjælde	8	17	Gælde	8	18
Kjep	8	18	Kæp	8	19
Gjerne	9	19	Gerne	9	21
Trættekjær	10	20	Trættekær	10	22
Gjærning	12	23	Gærning	12	25
Gjedeskind	12	23	Gedeskind	12	26
Kjelde	25	45	Kelde	25	49
Kjørene	54	96	Kørerne	54	103
Skjød	89	159	Skød	90	167
Skjøge	91	165	Skøge	92	172
Undgjælde	91	165	Gengeldte	92	172
Kjærringer	92	166	Kvinder	93	174
Ugjærningsmænd	144	292	Ildegærningsmænd	145	312
Kjedel	144	293	Kedel	145	313
Kjæmpe	154	319	Kæmpe	155	341
Skjægge	155	320	Skegge	156	343
Dyngje	157	326	Dyngje	158	350
Kjendte	168	331	Kendte	169	357
En Gjentunge	8	17	En lille pige	8	19
Ketil	1	1	Ketil	1	1
Hjørleiv den kvindekære	100	185	Hjørleif den Kvindekære	101	193
Thraandsgil	2	3	Thrandgil	2	4
Sker	10	20	-	10	22

Skjema 14 – <kv> for <hv>

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Aamunde hvide	157	325	Amunde den Hvide	158	348
Hallvard hvide	28	47	Halvard den hvide	28	50
Olav den hvide	1	1	Olaf den Hvide	1	1
Høskuld den hvide	116	207	Höskuld den Hvide	117	217
Thorstein hvide	134	251	Thorsten den Hvide	135	268
Bjørn hvide	148	305	Björn den hvide	149	326
Hvitanæs	97	178	Hvidenæs	98	185
Hvor	8	16	Under hvilken	8	18
Hvem	91	165	Hvo	92	173
Hvorfor	17	33	Hvi	17	36
Hvæssede	44	76	Skærpede	44	82
Hvalpe	92	170	Hvalpe	93	177
Olav Kvaran	154	318	Olaf Kvaran	155	341
Kvammverjerne	113	202	Hvamverjerne	114	212
Skogakverve	126	230	Skovehverve	127	243
Skogkverve	101	186	Skovhverve	102	194
Moeidarkvaal	67	118	Moeidarhvol	67- 68	125
Kvamsfjorden	114	203	Hvamsfjord	115	213
Fellskverve	101	186	Fellshverve	102	194
Kvitl	151	313	Løb	152	334
Kvidmænd	24	42	Sandemænd	24	46

Skjema 15 – Substantiv: ubestemt form flertall

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
To gutter	8	17	To drenge	8	19
Kjærringer	92	166	Kvinder	93	174
Deres Heste	2	4	Deres heste	2	4
Tre Vintre	2	4	I tre år	4	5
I alle Dele	7	16	Nöjagtig	7	17
De Djævle	156	323	De djævle	157	346
I penge	8	16	90 hundrede i gods	8	18
Sadle heste	12	23	Sadle deres heste	12	25
Tre gange	12	24	Tre gange	12	26
To Hvalpe	92	170	To hvalpe	92	177
Ravne	156	322	Ravne	157	345
Tømmerstokke	157	326	Bjælker	158	350
Mandstarme	157	326	Mandstarme	158	350
Alle mine dage	8	18	Stedse	8	19
Klæder	92	167	Klæder	93	175
To Langskibe	4	8	To langskibe	4	9
Tredive skibe	155	321	Tredive skibe	156	344
Søskendbørn	131	243	Fættene	132	258
Alle Vasdrag	151	314	Floderne	152	336

Skjema 16 – Substantiv i bestemt form flertall

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Njaalssønnerne	89	159	Njalsönerne	90	166
Skogværingerne	96	173	Skogverjerne	97	181
Hallbjørnsvardeerne	2	4	Hallbörns Varder	2	4
Jækslerne	92	169	Kindtænderne	93	177
Jarlerne	154	319	Jarlerne	155	342
Vikingerne	155	321	Vikingerne	156	344
Fylkingerne	157	324	Fylkingerne	158	348
Fienderne	157	324	Deres	158	348
Varerne	2	4	Dine varer	2	5
Parterne	10	20	Nogen	10	23
Repperne	145	297	Hreppar	146	318
Kvinderne	6	12	Kvinderne	6	14
Messerne	157	330	Synge messe	158	356
Henderne	11	21	-	11	23
Slidrerne	156	322	Skeder	157	345
Geilestuerne	54	96	Geilastofne	54	103
Kjørene	54	96	Kørerne	54	103
Breidefjordsdalene	1	1	Bredefjordsdale	1	1
Øyfjældene	92	167	Øfjældene	93	174
Raudekredene	92	168	Rødeskrider	93	175

Skjema 17 – Stedsnavn i bestemt form

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Paa Rangaavoldene	1	1	I Rangåvolde	1	1
Vester til Breidefjordsdalene	1	1	Vestepå til Bredefjordsdale	1	1
Paa Høskuldstad i Laksaadalen	1	1	På Höskuldsstad i Laxådal	1	1-2
Ind til Hvitaen	2	4	Et skib i Hvidå	2	4
Ind ved Lunggaardssiden	5	10	Han landede ved Limgardsside	5	11
Tog land i Borgarfjorden	6	12	De kom til Borgefjord	6	13
Ude paa Breidefjorden	9	18	Ude i Bredefjord	9	20
(red) til Ljotaadalen	12	23	(rede) til Ljotådal	12	25
(red) til Selaadalen	12	23	(rede) til Selådal	12	25
De for op i Raudekredene	92	168	Et sted, der hed Rødeskrider	93	175
Fore forbi Hallbjørnsvardeerne	2	4	Rede forbi Hallbörns Varder	2	4
Mellem Aaen og Virkesboden	145	292	Imellem åen og Virkisbod	145	311-312
Paa Thvaattaa i Alftafjorden	100	185	På Thvætå i Alftefjord	101	193
En myr som heder Kringlemyren	151	313	Til den mose, som hedder Kringlemyr	152	335
De kom vest over Lonsheien	101	186	De kom vester over Lonshede	102	194
Fra Hornafjorden	154	318	Fra Hornefjord	155	340
Balagaardssiden	119	215	Balagaardsside	120	226
Repperne	145	297	Hreppar	146	318

- Skjema 17 – Stedsnavn i bestemt form

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Øvrevoldene	136	259	Øvre volde	137	276
Beitevoldene	136	259	Beitevolde	137	276
Madrevoldene	134	250	Madrevalle	135	267
Fosaaskogene	116	206	Forsåskov	117	216
Arnarstaksheien	115	204	Arnarstakshede	116	214
Kvamsfjorden	114	203	Hvamsfjord	115	213
Gjaabakken	104	191	Gjåbakke	105	200
Berafjorden	100	185	Berufjord	101	192
Guldalen	100	184	Guledal	101	192
Dungalsnipa	86	147	Dungalsnibe	87	155
Petlandsfjorden	85	147	Petlandsfjord	86	154
Grimsnæset	77	136	Grimsnæs	78	143
Knaveholerne	61	108	Knafehole	61	115
Trehørningen	57	103	Trehyrning	57	109
Geilestuerne	54	96	Geilastofne	54	103
Arnarbølsosen	28	47	Arnarbæle	28	50
Øxaraaen	24	43	Øxará	24	46
Bjørnefjorden	10	20	Björnsfjord	10	22
Øyjafjorden	95	172	Øfjord	96	179
Hornafjorden	154	318	Hornefjord	155	340
Fljotsliden	19	35	Fljotshlid	19	37
Nordaadalen	22	38	Nordådal	22	41
Blaaskogheien	23	40	Blåskovshede	23	43
Laksaadalsheien	7	15	Laxådalshede	7	17
Holtevardeheien	7	15	Holtevardehede	7	17
Angelsørerne	89	161	Angelsö	90	169
Lomagnupssanden	124	226	Lomegnupssand	125	238
Bjørnørerne	9	18	Björnørerne	9	20
Landørerne	20	36	Landørerne	20	38
Fiskevandene	126	230	Fiskesørerne	127	243
Goddalene	119	213	Goddalene	120	225
Jæmteskogen	119	215	Jæmteskoven	120	226
Suderørerne	89	161	Syderørerne	90	169
Orknørerne	89	162	Ørkenørerne	90	169
Dyrholmene	90	162	Dyrholmene	91	169
Færørerne	157	330	Færørerne	158	335
Sulufjeldene	17	32	Sulefjeldene	17	34
Vesterlandene	100	184	Vesterlandene	101	192
Østerveg	28	47	Østerleden	28	51
Troldskog	58	103	Troldeskoven	58	109
Suderland	86	147	Syderlandene	87	154
Normandi	159	332	Nordmandiet	160	359
Hovdebrække	101	186	Höfdebrekka	102	195

Skjema 18 – Hunnkjønnsord i bestemt form entall

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Kringlemyren	151	313	Kringlemyr	152	335
Lonsheien	101	186	Lonshede	102	194
Viken	2	5	Vigen	2	5
Blaaskogsheien	23	40	Blåskovshede	23	43
Stuedøren	24	43	Karldören	24	46
Bygden	51	93	Eggen	51	100
Kloen	30	50	Ankerhagen	30	53
Bringen	39	70	Brystet	39	75
Veidilausa	14	30	Veideløse	14	32
Dungalsnipa	86	147	Dungalsnibe	87	155
Hovdebrække	101	186	Höfdebrekka	102	195

Skjema 19 – Adjektiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Lidet fortrolig	6	12	Ikke det bedste	6	14
Liden Dolp	150	311	En lille dal	151	333
En Gjentunge	8	17	En lille pige	8	19
Ikke er det underligt	10	19	Det er da ikke underligt	10	21
Saasnart som muligt	2	4	Jo för jo heller	2	4
Et hæderligt Sæde	3	8	Det hæderligste sæde	3	9
Det er ikke rimeligt at forlange sligt	89	161	Herom bör ikke være tale	90	168
Stadseligt klædte	2	3	Velklædte	2	3
Fremsynt	94	171	Fremsynet	95	179
(han) gispede stærkt	12	23	(han) gispede stærk	12	26

Skjema 20 – Preteritum av svake verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Biede	92	168	Biede	93	175
Elskede	154	319	Elskede	155	341
Passede	155	320	Vogtede	156	342
Nyttede	155	321	Nyttede	156	344
Dækkede	156	322	Dækkede	157	345
Pleiede	2	3	Plejede	2	3
Sadlede	12	22	Sadlede	12	25
Lukkede	12	23	Lukkede	12	25
Sørgede	12	23	Beklagede	12	25
Mistede	12	24	Mistede	12	26

- Skjema 20 – Preteritum av svake verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Seilede	2	5	Seilede	2	5
Raadede	3	5	Regerede	3	6
Boede	1	1	Boede	1	1
Naaede	1	1	Nåede	1	2
Eggede	12	24	Skyndede	12	26
Herjede	89	162	Hærgede	90	169
Vaagnede	92	167	Vågnede	93	175
Masede	124	228	Sladrede	125	241
Legede	1	1	Legede	1	2
Svarede	1	2	Svarede	1	2
Fæstede	2	3	Fæstede	2	4
Takkede	5	11	Takkede	5	12
Ønskede	6	12	Ønskede	6	13
Mærkede	6	13	Mærkede	6	14
Skortede	11	21	Skortede	11	23
Styrede	89	161	Styrede	90	169
Klovnedede	5	10	Kløvede	5	11
Bedrede	9	18	Forbedrede	9	20
Eiede	9	18	Ejede	9	20
Skiftede	155	322	Delte	156	345
Bænkede	11	20	Anviste	11	23
Rustede	90	162	Gjorde sig færdige	91	169
Lovede	89	161	Sagde	90	169
Hoppede	11	21	Sprang op	11	24
Kastede	11	21	Sprang ombord	11	23
Standsede	157	325	Blev stående	158	349
Jordede	157	326	Stødte det til jorden	158	350
Samlede	8	16	Havde	8	18
Vekslede	11	20	Vare ordknappe	11	23
Holdt ved	156	322	Varede	157	345
Spurgte	12	24	Spurgte	12	26
Mødte	3	6	Mødte	3	7
Blødte	11	21	Blødte	11	23
Rendte	156	322	Rendte	157	345
Hændte	156	322	Hændte	157	345
Spændte	6	11	Satte	6	13
Kaldte	12	23	Kaldte	12	25
Skulde	2	2	Vilde	2	2
Havde	1	1	Havde	1	1
Tjeldede	3	7	Tjeldet	3	8
Kyssede	1	2	Kyste	1	2
Hilsede	2	3	Hilste	2	3
Udredede	10	20	Udredte	10	22
Talte	11	20	Talede	11	22

- Skjema 20 – Preteritum av svake verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Nævnte	158	331	Nævne	159	357
Lyste	6	14	Tilkendegav	6	15
Raabte	5	9	Sagde	5	10
Begyndte	155	321	Gav sig nu til at	156	343
Fældte	89	159	Vog	90	167
Aatte	157	328	-	158	353

Skjema 21 – Partisipp

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Groet	157	326	Groet	158	350
Troet	155	321	Troet	156	344
Gaaet	155	321	Gået	156	345
Faaet	7	16	-	7	17

Skjema 22 – Flertallsbøying av verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Red	2	2	Rede	2	2
Stod op	2	3	Stode op	2	3
Var	2	5	Vare	2	5
Gav	6	13	Gave	6	15
De tog	8	17	De toge	8	19
Blev	8	17	Bleve	8	19
Er med	10	19	Ere	10	21
Bød	10	20	Indbøde	10	22
For	89	160	Fore	90	168
Kvad	157	327	Kvade	158	350
Rev	157	330	Reve	158	355
Brød	89	160	Brøde	90	167
Drak	6	12	Drukke	6	14
De bleve	10	20	-	10	22
Vare (pl)	5	10	Var (sg)	5	11
Fore	3	6	Toge	3	7
Ere	7	15	Ere	7	16
Komme	3	6	Komme	3	6
Se	5	9	Så	5	10
Ligge	9	18	Ligge	9	20
Sige	5	9	Sagde	5	10
Falde	6	14	Give	6	15
Forlange	155	321	Fordre	156	344
Blive	157	325	Blive	158	348
Bære	157	325	Bære	158	348

Skjema 23.1 – Overbestemthet type I

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Den Pige	1	2	Dette pigebörn	1	2
Den Kvinde	6	12	Den kvinde	6	13
Den Vinter	7	15	Året om	7	17
Den Sommer	90	162	Den sommer	91	169
Den Tid vil komme	92	170	Komme kan den tid	93	177
Den Kone	11	22	Den kone	11	24
Det Mel	6	12	Så meget mel	6	13
De Øer	9	18	De øer	9	20
Det Vilkaar	2	3	Det vilkår	2	4

Skjema 23.2 – Overbestemthet type II

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Denne Sag	8	16	Denne din datters sag	8	18
Denne Drøm	157	330	Denne dröm	158	356
Denne Vinter	159	333	Denne vinter	160	359
Dette Skib	159	333	Dette skib	160	359

Skjema 23.3 – Overbestemthet type III

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Med de andre Piger	1	1	Andre pigebörn	1	2
De fire Njaalssønner	91	164	De fine Njals sönnar	92	172
De to Brødre	2	2	Brødrene	2	2

Skjema 23.4 – Overbestemthet type IV

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hele den Vinter	8	16	Hele den vinter	8	18
Dette var selve Juledagen	155	320	Det var selve juledag	156	342
Hele Dagen	93	171	Den hele dag	94	178
Hele Ladningen	12	22	Den hele ladning	12	24
Hele Sundet	156	323	-	157	346
Hele Aftalen	10	19	Den hele frierhandel	10	22

Skjema 24 – Overbestemthet type V

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Din Broder	2	4	Din broder	2	5
Sin Skosvend	3	5	Sin skosvend	3	6
Din Gaard	6	12	Din husholdning	6	13
Alle sine Penge	7	15	Alt sit gods	7	16
Sin Søn	11	20	Sin sön	11	23
Min Sko	92	168	Min sko	93	176
Sine Spydskaft	92	170	-	93	177
Din Spaadom	94	171	Din spådom	95	179
Under sit Bælte	155	322	Sit belte	156	345
Sit Rige	156	323	Sit hele rige	157	347
Al sin Hær	157	324	Hele sin hær	158	347
Med sine Trolddomskunster	157	324	På hedensk vis	158	347
Under sine Klæder	157	325	Sine klæder	158	349
Førte det til sin Moder	5	10	Bragte sin moder det	5	11
Medgiften for sin Datter	6	12	Sin datters medgift	6	14
Bær selv dit Djævelstøi	157	325	Bær du selv dit Djævelskab	158	348
Hans Moder	1	1	Hans moder	1	1
Hans Broder	1	1	Hans broder	1	2
Din Datter	2	3	Din datter	2	3
Hans Datter	2	4	Hans datter	2	5
Sine Heste	2	4	Sine heste	2	5
Hans Penge	2	5	Den ejendom	2	5
Din Ære	6	11	Din hæder	6	12
Din Fader	11	21	Din fader	11	23
Deres Næb og Klør	156	322	Næb og klør	157	346
Sine Naboer og Husfolk	6	13	Sine naboer og hjemmemænd	6	15
Hendes Udseende og Færd	9	19	Hendes udseende og behagelige væsen	9	21
Hans Lig	158	332	-	159	358
Hendes Sind	9	19	Hendes sindelag	9	21

Skjema 25 – Imperativ

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Sid du	3	7	Bliv siddende	3	8
Giv du ham lov til at fare	6	11	Giv ham derfor lov til at fare	6	12
Sæt du Vilkaarene	9	19	Bestem du vilkåret	9	21
Følg med mig ud	12	23	Gak du ud med mig	12	26
Bær ikke Mærket	157	325	Bær du ikke banneret	158	348
Bær selv dit Djævelstøi	157	325	Bær du selv dit Djævelskab	158	348
Tager Kaare og dræber ham!	155	320	Griber Kåre og dræber ham!	156	343
Farer hjem	91	165	Tager hjem	92	173
Gaa nu	8	18	Gak bort	8	19

Skjema 26 – Infinitivsmerket

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Bad dem give sig	89	159	Befalede dem at give sig	90	166
Den første der fik det at vide	157	324	Bringe ham først tidende	158	347
At han syntes sig ikke at have	9	18	At intet parti langtomkring var ham	9	20
Mange			godt		
Ikke behøve længe at vente	2	3	Vil ikke længe betænke mig	2	4
Troede sig at vide	92	166	Mente	93	173
Syntes sig at se	157	330	Syntes at der var	158	356
Den væneste at se til af Kvinder	9	18	En meget smuk kvinde	9	20
Hvad drev dig hid til os	3	6	Bevægede dig da til at komme til os	3	7

Skjema 27.1 – Plassering av predikatsadverbial

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Kaare var denne Vinter paa	159	333	Kåre opholdt sig denne vinter på	160	359
Katanæs			Katanæs		
Rut var da der	12	24	Der var Hrut tilstede	12	26
Og nød af dem stor Ære	158	332	Af hvilke han nød megen hæder	159	358
De fandt her et Skib	89	160	De fandt der et skib	90	167
Og gav derfor mange penge	158	332	Og gav mange penge derfor	159	358
De bad ham ilde fare	12	22	De råbte forbandelser efter ham	12	24
Gik der iland	5	10	Her gik han i land	5	11
Hug med den imod	11	22	Hug imod	11	24

Skjema 27.2 – Predikatsadverbial eller indirekte objekt

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Vil du udlevere mig dem	89	161	Vil du udlevere mig dem	90	168
Det blev sagt Jarlen	155	320	Det blev forkyndt jarlen	156	343
Men de samme Undere kom dem i	12	24	Men strax forekom dem de samme	12	26
Veien			under		
Hun var bleven Kong Brjaan saa	154	319	Var hun bleven ham så gram	155	342
fiendsk					
Førte det til sin moder	5	10	Bragte sin moder det	5	11
Hun blev fæstet til Kaare	90	162	Hun blev ham fæstet	91	169
Hvad Rut sagde til mig	12	23	Hvad Hrut sagde mig	12	25
Jeg vil foreslaa dig en Handel	2	3	Jeg vil slutte en handel med dig	2	3
Bøde ham hans Søn	12	25	Give ham bøder for sin søn	12	27
Budsendte dig	10	19	-	10	22

Skjema 28.1 – Leddstilling

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Lader han hans Lig jorde	158	332	Lod han ham stæde til jorde	159	358
Hun kunde ikke blidere være	11	20	Hun viste mig al mulig venlighed	11	23
Den kone er ilde gift, som du eier	11	22	Ilde gift er den kone du har	11	24
Thi alle de blive dræbte, som bære det	157	325	De blive dræbte alle, som bære det	158	348

Skjema 28.2 – Tematisering av verbal

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Jeg har seet dig gladere tilmode	6	13	Set har jeg dig för med muntre åsyn	6	14
Her har jeg taget to Hvalpe	92	170	Fanget har jeg to hvalpe	93	177
Den tid vil komme	92	170	Komme kan den tid	93	177
Red seks i Syd og seks i Nord	157	330	Rede sex i sönder og sex i nord	158	355
Som søge efter dig	12	24	Som efter dig søge	12	26

Skjema 29 – Plassering innad i substantivfrasen

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hælvten med sig af Alt	5	11	Halvt med sig af det altsammen	5	12
Saa god en Konge	155	322	Så god en konge	156	345
Haar saa stort	155	322	Så langt hår	156	345

Skjema 30.1 – Preposisjoner

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
De tog Herberge	8	17	De toge til gæst	8	19
Tage forlig	89	161	Tage imod forlig	90	168
Bad Kaare dem følge sig paa Hærtog	89	161	Fare med ham på hærtog	90	169
Høskuld sagde Hallgerd Aftalen	10	19	Höskuld underrettede Halgerde om giftermålet	10	21
Sagde ham hele Aftalen	10	19	Fortalte ham den hele frierhandel	10	22
Talte til ham anden Gang	1	2	Talte anden gang til ham	1	2
Færdig til at seile	89	161	Færdig at sejle	90	168
Som er Eder imellem	7	14	Hvad der er i vejen imellem eder	7	16
Ifald Noget kommer os imellem	10	19	Hvis vi ej kunne enes	10	21

Skjema 30.2 – Preposisjonsuttrykk for genitiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Medgiften for sin datter	6	12	Sin datters medgift	6	14
Søn af Harald Haarfagre	3	5	Harald Hårfagers søn	3	6
Begges Penge	8	17	Begge dele	8	18

Skjema 31 – Pronomen

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Som du synes	5	9	Som dig synes	5	10
Hvad synes du	33	56	Hvad tykkes dig	33	61
Dette synes mig ingenlunde	33	56	Mig tykkes partiet ikke	33	61
De bar straks frem sit Ærende	9	19	De kom strax frem med deres ærende	9	21

Skjema 32 – Demonstrativ

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Thorgrim den store	96	173	Thorgrim den Store	97	181
Gudmund den Mægtige	157	326	Gudmund den Mægtige	158	350
Ravn den røde	157	324	Rafn den røde	158	347
Sighvat den Røde	19	34	Sighvat den Røde	19	37
Valgard den graa	25	44	Valgard den grå	25	48
Kolbein den unge	25	45	Kolben den unge	25	48
Ketilbjørn den gamle	26	46	Ketilbjørn den gamle	26	49
Havr den spake	34	58	Haf den Spage	34	63
Øyjolv den graa	138	266	Eyolf den Grå	139	277
Leidolv den stærke	146	300	Leidolf den Stærke	147	321
Rodgeir den Hvide	87	149	Hrodgeir den Hvide	88	156
Thraand den gamle	25	44	Thrond den Gamle	25	48
Snjolv den gamle	29	49	Siolf/Sæulv den gamle	29	52
Roald den røde	57	103	Hroald den Røde	57	109
Hjørleiv den kvindekære	100	185	Hjørleif den Kvindekære	101	193
Hilde den gamle	101	186	Hilder den gamle	102	194
Den unge konge	157	328	Hin unge konge	158	353
Den skjægløse Karl	91	165	Hin skjægløse karl	92	173
Thidrande Spake	96	173	Thidrane hin Spage	97	180
Thorvald Veile	77	136	Thorvald hin Veile	78	143
Askel Herse den faamælte	20	35	Hersen Ask hin stumme	20	38
Ravn den røde	157	325	Rafn hin røde	158	348
Thorkel den svarte	105	191	Thorkel hin Svarte	106	200
Ketil Thidrande spakessøn	134	251	Ketil Thidrandesen hin Spage	135	267

- Skjema 32 – Demonstrativ

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Bjørn Hvide	148	305	Björn den hvide	149	326
Hallbjørn Hvide	47	83	Halbjörn den Hvide	47	89
David Hvide	154	318	David den Hvide	155	340
Aamunde hvide	157	325	Amunde den Hvide	158	348
Thord Løsingssøn	39	69	Thord den Frigivnes sön	39	74
Naddodd Færøing	37	83	Naddod den færøske	37	89
Baard Svarte	75	129	Bård den Svarte	76	136
Grim røde	133	248	Grim den Røde	134	264
Thorstein hvide	134	251	Thorsten den Hvide	135	268
Olav den Halte	13	26	Olaf Hjalte	13	28

Skjema 33 – *der for det*

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Der er Ret at vente	12	24	Thi der er hæderlig færð at vente	12	26
Der er nok at vælge imellem	2	2	Der er nok at vælge iblandt	2	3
Da bliver der Gods at vinde	5	9	Da vil der vorde gods at vinde	5	10
Der var Kvinder derinde	157	326	Der vare kvinder derinde	158	350
Det blev sagt hende	3	5	Der blev sagt hende	3	6

Skjema 34 – Relativkonstruksjoner

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Før Alle, som var tilstede	91	165	Förend alle de, der vare tilstede	92	173
En Datter som hed	1	1	En datter der hed	1	2
Som ikke vilde	89	159	Der ej vilde	90	166
Der var paa Skibet	3	5	Der vare på skibet	3	6
Som det sagdes at	96	173	Om hvem det fortælles	97	180
De gik straks	6	13	Hvilke strax kom	6	14
En Øks med Eggen op	89	160	En øxe, hvis egg vendte i vejret	90	167
Et rødt Skjold med en Hjort til Mærke	92	167	Et rødt skjold, hvis mærke var en hjort	93	175
Med en Løve paa	92	167	Hvori var malet en løve	93	175

Skjema 35 – Kortformer

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Bede	3	6	Bede	3	7
Bed	2	4	Bede	2	5
Have	2	3	-	2	3
Har	89	161	Have	90	168
Havde	1	1	Havde	1	1
Havt	2	2	Haft	2	2
At sige	2	3	-	2	3
Sagde ham farvel	4	8	Sagde ham farvel	4	9
Blive	2	3	-	2	3
Blev	1	2	Blev	1	2
Blevne	8	17	Blevne	8	19
Bleven	157	325	Bleven	157	349
At give	2	3	At give	2	4
Tage	89	161	Tage	90	168
Taget	5	11	Taget	5	12
Ride	2	4	Ride	2	5
Lagde	7	15	Lagde	7	17
Tage	89	161	Tage	90	168
Tilbyde	93	171	Tilbyde	93	178
Byder	3	5	Indbyder	3	6
Drage	157	325	-	158	349
Bleven	157	325	Bleven	158	349
Gange	157	328	Gange	158	353
Lade	12	22	Lader	12	25
Moder	1	1	Moder	1	1
Broder	1	1	Broder	1	2
Fader	1	2	Fader	1	2
Klæder	157	325	Klæder	158	349
Husmoder	33	59	Husfru	34	64
Hoved	12	24	Hoved	12	26

Skjema 36.1 – Fornorska verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Vente	3	6	Formode	3	6
Eggede	12	24	Skyndede	12	26
Fældte	89	159	Vog	90	167
Dræbte	92	168	Vog	93	175
Spørge	89	161	Underhandle	90	168
Blev	89	162	Tøvede	90	169
Forsøke	92	168	Vove	93	176
Aftalt	27	47	Berammet	27	50
Red	39	70	Sprængte	39	75
Red	53	94	Sprengte	53	101
Skræmme	69	121	Kyse	70	128
Modtage	74	128	Androge	75	135
Faldt	75	130	Sprang	76	137
Gav	77	135	Bibragte	78	142
Givet dem lov til at kræve	46	141	Hjemlet	47	149
Høre	132	245	Oppebie	133	261
Aabnedes	106	193	Opladte	107	203
Talte ilde om	126	230	Dadlede	127	243
Sagde ondt ord	36	62	Dadlede	36	67
Lastede	132	247	Skelte	133	263
Rydde	133	248	Forskyde	134	264
Ryddede ud	142	278	Forskød	143	297
Stred imod	134	250	Undslog	135	267
Erte	136	257	Yppe klammeri	137	274
Kræve	142	281	Affordre	143	300
Overdrog	143	282	Afhændede	144	301
Undslog	13	29	Unddrage	13	29
Dækkede	17	33	Tilhylede	17	35
Byde ud	22	38	Falbyde	22	41
Afgjort	36	63	Bilag	36	67
Behøve	38	67	Have nødig	38	72
Sendte	52	94	Skikkede	52	100
Ruster sig	6	13	Gjorde sig rede	6	14
Kundgjorde	8	17	Tilkendegav	8	19
For	3	6	Drog	3	6
Fossede	12	22	Styrtede	12	24
Sloges	156	322	Stredes	157	345
Løftede	54	97	Svang	54	104
Aanne	68	119	Arbejde	69	126
Flokke	135	256	Hobe	136	273

Skjema 36.2 – Danske verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Vove	58	103	Vove	58	110
Fortryder	10	19	Være fortrydelig	10	22
Nenner	92	170	Nenner	93	177
Bebuder	156	323	Bebuder	157	346
Bjerge sig	16	32	Berolige sig	16	34
Binder min sko	92	168	Binder	93	176
Har mest at Vove	9	18	Der løber faren	9	21
Æskede	178	97	Bad	98	185

Skjema 36.3 – Norrøne verb

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Stevne	94	53	Stevnede	53	101
Stevnede	93	170	Stevnede	94	178
Biede	92	168	Biede	93	175
Se tiden an	144	288	Bie	145	307
Stevner	8	17	Æsker	8	18
Kom	76	44	Ginge	44	82
Lade af	126	72	Aflade	73	133
Mælte	70	40	Sagde	40	75
Nævnte sig	8	17	Kaldte sig	8	19
Voldt	12	23	Gjort	12	25
Friste	112	63	Erfare	63	118
Dølge	308	149	Tie med	150	329
Dølge	124	226	Holde hemmeligt	125	239
Dølge	36	63	Lægge skjul på	36	68
Dulgte	51	93	Skjulte	51	99
Skjætter	59	34	Vil	34	63
De stevne nu ned med Elven	92	168	De vendte sig da ned og fulgte flodbredden	93	176
Biede	128	231	Tøvede	129	245
Biede	103	189	Oppebiede	104	198
Bier	3	8	-	3	7
Kippede	17	33	Stak	17	35

Skjema 37.1 – Fornorska adjektiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Gjævere	2	3	Fremmere	2	3
Ivrig	3	6	Forhippet	3	7
Driftig	3	7	Fremstræbende	3	7
Den uforferdede	4	8	En meget ryst mand	4	9
Uforfærdet	155	320	Drabelig	156	343
Uforfærdet	136	258	Uforsagt	137	275
Stærk	6	11	Rammen	6	12
Stor	6	11	Megen	6	13
Væneste	9	18	Smuk	9	20
Vakker	94	172	Smuk	95	179
Fagreste	138	260	Særdeles smuk	139	277
Strid	9	18	Har et fast sind	9	20
Fiendsk	154	319	Gram	155	342
Sent	159	333	Silde	160	359
Haardt	15	31	Overtvært	15	33
Mandstærke	34	58	Med et stort følge	34	62
Dygtig	34	59	Ferm	34	64
Tungeste	37	65	Sværeste	37	70
Rædde	69	121	Bange	70	128
Skræmme	36	61	Bange	36	66
Slu	77	134	Snu	78	141
Vanskeligere	46	141	Vovelig	47	148
Farlig	105	192	Vovelig	106	201
Fremsynt	85	147	Forkyndig	86	154
Slem	114	203	Grum	115	213
Akselbred	129	235	Bred over hæderne	130	249
Svulne	132	245	Brustne	133	261
Snart	41	72	Brat	41	77
Klemt	130	238	Stemmet	131	252
Faa	157	325	Ringe	158	349
Gjævt	10	19	Herligt	10	21
Gildt klædt	33	55	Velklædt	33	60
Farlig	75	129	Besværlig	76	136
Røslig	119	214	Djærv	120	226
Sær	120	216	Egensindig	121	227
Mindste	157	324	Ringeste	158	348
Hauglagt	63	113	Höjlagt	63	119

Skjema 37.2 – Danske adjektiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Sort	155	322	Sort	156	345
En brav Mand	13	27	Hædersmand	13	29
Brav	94	171	Brav mand	95	179
Drabeligste	30	51	Dygtige	30	55
Beleven	41	71	Dannet	41	76
Beleven	58	103	Tækkelig	58	110

Skjema 37.3 – Norrøne adjektiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Lønlig	150	309	Hemmelig	151	331
I Enrum	92	167	Lönlig	93	175
Spage	34	58	Spage	34	63
Nemme	157	330	Den næmme	158	355
Lydeligt	8	17	-	8	18
Vaabenføre	91	164	Kampdygtige	92	171
Vær du trøstig	10	19	Vær ved god mod	10	21

Skjema 38.1 – Fornorska substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Vaaren	89	161	Foråret	90	168
To gutter	8	17	To drenge	8	19
Gutten	93	161	Drengen	94	178
Guttebarn	59	105	Drengbarn	59	112
Gutten	157	326	Svenden	158	350
Tigger	157	325	Karl	158	349
Frillesøn	25	45	Lönbåren	25	49
Saugjæter	39	70	Fårehyrde	39	75
Kammerat	41	71	Selskabsbroder	41	76
En Gjentunge	8	17	En lille pige	8	19
Fattigkjærringer	92	166	Tiggerkvinder	93	174
Tjenestefolk	14	29	Tyende	14	32
Kjeltringer	21	38	Skarn	22	41
Arbeidsfolk	37	65	Værkmænd	37	70
Husmænd	143	278	Indsiddere	143	296
Sjøen	12	22	Sö	12	24
Skogen	12	24	Skoven	12	26

- Skjema 38.1 – Fornorska substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Kvelden	92	167	Aftenen	93	174
Kofte	92	167	Kjortel	93	175
Kofte	17	33	Tröje	17	35
Sauer	92	167	Får	93	175
Fæleder	14	31	Lede efter får	14	34
Sauer	14	31	Beder	14	34
En gammel Hest	37	64	Et Øg	37	69
Hunden	76	132	Rakken	77	139
Smaafolen	109	196	Plag	110	206
Øks	89	160	Øxe	90	167
Skredene	92	168	Skrider	93	175
Næs	157	329	Skager	158	354
Afsides Vaag	158	331	Lönvig	159	357
Heien	23	40	Hede	23	43
Myrer	12	24	Mosen	12	26
Myr	151	313	Mose	152	335
Havnehagen	22	40	Marken	22	43
Bergvæggen	151	314	Bjerget	152	336
Gravsted	158	332	Lejersted	159	358
Gaarden	14	29	Boet	14	31
Bygden	51	93	Eggen	51	100
Bygden	52	94	Herredet	52	100
Bygd	153	317	Landstrækning	154	339
Græssaaete	125	228	Stak arver	125	240
Bukser	120	216	Brog	121	227
Stadsklæder	3	6	Hædersklædning	3	7
Guldbord	23	41	Guldhægte	23	45
Guldstads	33	55	Bræmmer	33	60
Slidrerne	156	322	Skeder	157	345
Bordvæggen	44	78	Tiliet	44	85
Kløvsadler	48	85	Dækkener	48	91
Høaannen	69	119	Høværk	69	126
Høaannen	124	226	Høsletten	125	238
Saaten	125	228	Stakken	125	240
Jæksl	130	238	Kindtand	131	252
Jækslerne	92	169	Kindtænderne	93	177
Tandgarden	25	45	Tandgærde	25	49
Et Ørefigen	48	86	En kindhest	48	92
Store Baal	8	17	Langilde	8	19
Strid	157	325	Dyst	158	348
Stod for værtskabet	34	57	Var skafferske	34	62
Stev	34	59	Kvædling	34	63
Driften	36	63	Husningen	36	68

- Skjema 38.1 – Fornorska substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Gavn	38	68	Tarv	38	73
Bakke	157	330	Höj	158	356
Bord	77	133	Bræder	78	140
Skyld	122	221	Begering	123	232
Gjerrighed	8	17	Begerlighed	8	18
Godhet	8	18	Dannished	8	19
Hjertelag	159	333	Dannished	160	359
Hæderlighed	8	17	Dannished	8	18
Hædersmand	122	221	Brav mand	123	232
Fjas	8	17	Snakkede alle slags	8	19
Anledning	10	20	Lejlighed	10	22
Mishandling	89	161	Slette medfart	90	168
Opreisning	89	161	Hædersbevisuinger (sic!)	90	168
Haansord	158	331	Hadingsord	159	357
Haansord	45	80	Dadel	45	87
Ære	24	44	Fremme	24	47
Ondt ord	87	150	Slæt lov	88	157
Forandringer	107	194	Færstel	108	203
Rædsel	109	198	Bange	110	207
Sammenstød	136	259	Samfærden	137	276
Vaas	148	306	Pral	149	327
Uret	24	44	Ubillighed	24	47
Raskhed	155	321	Hurtighed	156	343
Smaagut	19	35	I sin opvæxt	19	38
Et Troid	22	38	En slem mand	22	41
Kaar	9	19	Forfatning	9	21
Skrei	9	18	Tör fisk	9	20
Nabogaarden	22	38	Den gård, der ligger nærmest	22	41
Hjemsted	22	39	Bopæl	22	42
Slægtgren	55	98	Slægtlinie	55	105
En haandsrækning	84	145	Nogen bistand	85	152
En rydning	87	152	Et åbent sted	88	159
Ved	87	152	Brænde	88	159
Fjæs	119	214	Ansigt	120	225
Fjas	134	251	Vås	135	268
Flokken	130	241	Hob	131	257
Vasdrag	151	314	Floderne	152	336
Akselen	12	22	Skulderen	12	24
Haansord	91	163	Skeldsord	92	170
Uvittige	91	163	Dårer	92	170
Helvedes Kvaler	157	325	Helvedes piner	158	349
Bøling	18	34	Kvæg	18	37

- Skjema 38.1 – Fornorska substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Skodde	12	24	Tåge	12	26
Brekkerne	150	310	Bakkerne	151	331
Liden Dolp	150	311	En lille dal	151	333
Sæk	157	325	Skræppe	158	349
Guldsylgje	145	297	Guldspænde	146	317
Torvkløv	146	299	Torvekurve	147	319
Saaløb	111	199	Kornkurv	112	209
Nisten	87	149	Levnettsmidlerne	88	157
Uretvished	145	297	Uretfærdighed	146	317
Lægge dølgsmaal	34	59	Tale hemmelig	34	63

Skjema 38.2 – Danske substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Piger	1	1	Pigebörn	1	2
Pigebarn	14	30	Pigebarn	14	32
Tjenestepige	78	137	Tjenestekvinde	79	143
Karle	12	23	Ledsagere	12	25
Aftenen	11	20	Aftenen	11	23
Grin	16	32	Gren	16	34
Leilighed	42	73	Lejlighed	42	78
Mødighed	78	135	Mødighed	78	142
Veiret	12	22	Vejret	12	24
Nøglebenet	145	290	Kravebenet	145	309
Kjævleri	16	32	Strid	16	34
Tummel	59	106	Trængsel	59	113
Overlast	89	160	Mishandling	90	168
Medvidere	89	159	Medvidere	90	166
Fynd og klem	25	45	Fyndig og flink	25	49

Skjema 38.3 – Norrøne substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Uenighed	92	166	Trætte	93	173
Sag	21	36	Trætte	21	39
Bryllupsfolk	6	12	Gildesmænd	6	14
Husfolk	6	13	Hjemmemænd	6	15
Stuedøren	24	43	Karldøren	24	46
Nordmanden	28	47	Østermanden	28	51
Skorem	157	325	Skotvinge	158	349
Glæde	6	11	Gammen	6	13
Søndagen	124	226	Drottensdag	125	238
Fremfærd	145	297	Adfærd	146	317
Frillebarn	95	172	Slegfredbarn	96	179
Forstavnen	30	49	Forrummet	30	53
Ordskifte	16	31	Trætte	16	34
Otte	146	298	Bange	147	319
Ske	157	326	Slagbord	158	350
Samfærd	11	22	Samliv	11	24
Færd	7	15	Rejse	7	17
Skorter	89	160	Mangler	90	168
Væft	157	326	Islæt	158	350
Grid	89	159	Fred	90	166
Holmgang	22	39	Enekamp	22	42
Gjeiler	76	132	Tråder	77	139
Kvitl	151	313	Løb	152	334
Fjeldhammer	151	313	Fjeldklint	152	335
Gramen	157	328	Kongen	158	353
Kvidmænd	24	42	Sandemænd	24	46
Svalgang	91	164	Forstue	92	172
Atgeir	30	51	Spydøxe	30	55
Farmand	41	71	Sømand	41	76
Skaale	109	196	Stuehus	110	205
Gridnidinger	146	301	Fredsbydere	147	321
Veitsle	5	10	Gæsteri	5	11
Op paa Lunner	6	12	På land	6	13
Godt Ord	8	18	Godt lov	8	19
Sexæring	11	21	Et sexåret skib	11	23
Hærfang	30	50	Bytte	30	54
Bringen	39	70	Brystet	39	75
Utlæg	82	141	Landflygtig	83	148
Baae	83	143	Brænding	84	151
Tog han Sot	107	195	Faldt han i en sygdom	108	204
Tjældinger	3	7	Betræk	3	8
Skyldfolk	115	205	I slægt	116	215
Hærderne	132	245	Skuldrene	133	261

- Skjema 38.3 – Norrøne substantiv

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Thusser	151	312	Thurser	152	334
Skotvinge	92	168	Skotvinge	93	176
Tidender	5	9	Tidende	5	10
Huskarlene	11	21	Huskarle	11	23
Aa	157	325	Å	158	349
Lue	129	234	Lue	130	248
Hoser	134	251	Hoser	135	268
Dyngje	157	326	Dyngje	158	350
Stavnjaa	30	49	Stavnle	30	53
I Løn	71	124	I lön	72	131
Dagverd	116	205	Dagverd	117	215
Saks	30	51	Saks	30	55
Gam	82	142	Gam	83	149
Frænke	21	36	Frænke	21	39
Gudniding	155	322	Gudniding	156	345
Messedegn	155	322	Messedegn	156	345
Orlov	6	11	Orlov	6	12
Tylvter	97	176	Tylfter	98	183
Fylgje	23	41	Fylgje	23	45

Skjema 39.1 – Fornorsking leksikon

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Sexti	6	12	Tresindstve	6	13
Firti	75	131	Fyrretyve	76	138
Hundrede	124	225	Fem snese	125	237
Alle mine dage	8	18	Stedse	8	19
Altid	91	161	Stedse	92	173
Nogen	10	20	Nogle	10	22
Nyttet	51	93	Heget	51	100
Alene	23	42	Ene	23	45
Til Gode	134	250	Forskyldt	135	266
Rede til måltid	136	258	Redebont	137	275
Det ser ud til	141	271	Måske	142	289
Det kan saa være	55	98	Måske	55	105
Siden	2	3	Derpå	2	3
Derefter	89	160	Derpå	90	168
Derefter	4	8	Hvorpå	4	9
Ved denne Tidende	8	17	Hvorpå	8	19

- Skjema 39.1 – Fornorsking leksikon

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Før	7	15	Nys	7	17
Før	3	7	Förend	3	8
Det	6	12	Hvormed	6	14
Når	92	167	Hvor når	93	175
Nærmest	31	53	Næst ved	31	57
Nærmest	49	88	Næst	49	94
Hid	139	265	Herhid	140	283
Derfra	9	18	Fra hvilke	9	20
Foran	23	40	Forud	23	43
Efter	23	40	Bagefter	23	43
Hvor	8	16	Under hvilken	8	18
Hvorfor	17	33	Hvi	17	36
Hvorfor	54	95	Hvi	54	102
Vist	10	20	Visselig	10	22
Ogsaa	10	20	Ligeledes	10	22
Ligesaa, ogsaa	91	164	Ligeledes	92	171
Af det	12	23	Deraf	12	25
Med ham	11	20	Tilligemed	11	22
Ogsaa	3	6	Tillige	3	7
Derfor	25	46	Desårsag	25	49
Af Gaarde	75	130	Bort	76	137

Skjema 39.2 – Dansk leksikon

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Meget	1	1	-	1	1
Nogle	2	3	Flere	2	3
Eder	3	6	Eder	3	7
At I skulde lide	89	160	I skulde lide	90	167
Derpaa	1	2	Derpå	1	2
Medens	6	12	Medens	6	13
Imedens	13	27	Imedens	13	29
Hvorledes	1	2	Hvorledes	1	2
Hvorledes det	6	13	Hvorfor	6	14
Saaledes	33	55	Således	33	60
Dertil	1	2	Dertil	1	2
Hvorfra	1	2	Hvorfra	1	2
Derom	2	2	-	2	2
Hinanden	2	3	Hinanden	2	4
Dertilmed	30	51	Desuden	30	55
Hvoraf	87	151	Hvi	88	159
Hvis Mand er du?	5	9	Hvad er navnet på eders høvding	5	10

Skjema 39.3 – Norrønt leksikon

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Østover	2	5	Øster	2	5
Saa	6	13	Atter	6	14
Tre	97	177	Trende	98	184
Vester	1	1	Vesterpå	1	1

Skjema 40 – Leksikon falske likheter

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Kaadhed	136	257	Skrål	137	274
Grin	16	32	Gren	16	34
Slem at have med at gjøre	10	20	Ond at have med at göre	10	22
Tømmer	2	4	Ved	2	5
Venlig	3	6	Kærlig	3	7
Mødtes	5	9	Fantes	5	10
Gjorde	6	12	Lavede	6	13
Overfalde	89	161	Anfalde	90	168
Stund	91	163	Tid	91	170
Hoppede	92	169	Sprang	93	177
God Ven	154	318	Stor ven	155	340
Masede	124	228	Sladrede	125	241
I svime	132	246	I afmagt	133	262
God tid	136	258	Gode stunder	137	275
Sluhed	145	285	Snedighed	145	304
Maa	124	226	Skulle (sic!)	125	239

Skjema 41.1 – Fugeformativ

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Høskuldstad	1	1	Höskuldsstad	1	2
Rutstad	1	1	Hrutsstad	1	2
Aasolvskaale	153	316	Asolfsskåle	153	338
Blaaskogheien	23	40	Blåskovshede	23	43
Konghelle	3	5	Kongehelle	3	6
Hestløk	102	187	Hestelæk	103	196
Troldskog	58	103	Troldeskoven	58	109
Guldalen	100	184	Guledal	101	192
Bjørnefjorden	10	20	Björnsfjord	10	22
Holtsvad	116	207	Holtevad	117	217
Valthjovsstad	134	250	Valthjofstad	135	267
Sulufjeldene	17	32	Sulefjeldene	17	34
Berafjorden	100	184	Berufjord	101	192
Røykjardal	2	4	Reykedal	2	4
Haukadal	23	41	Haukedal	23	45
Borgarfjorden	6	12	Borgefjord	6	13
Røykjanæs	12	23	Reykenæs	12	25
Svinafell	95	172	Svinefjeld	96	179
Hornafjorden	154	318	Hornefjord	155	340
Varmaløk	13	26	Varmelæk	13	28
Almannagjaa	75	131	Almannegjá	76	138
Hørdaland	100	185	Hordeland	101	193
Alftafjorden	100	185	Alftefjord	101	193
Stavafell	101	186	Stafefjeld	102	194
Heinabergssand	101	186	Heinebergssand	102	194
Kalvafell	101	186	Kalvefjeld	102	194
Kerlingardal	101	186	Kerlingedal	102	195
Ljosavatn	105	191	Ljosevatn	106	200
Skaftafell	116	206	Skaftefjeld	117	216
Lomagnupssanden	124	226	Lomegnupssand	125	238
Skogakverve	126	230	Skovehverve	127	243
Knappavold	134	249	Knappavold	135	265
Krossavik	134	252	Krossevig	135	268
Geilestuerne	54	96	Geilastofne	54	103
Kidjeberg	56	100	Kidjaberg	56	107
Berjenæs	65	114	Berjanæs	65	121

Skjema 41.2 – Ulik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Laksaadalsheien	7	15	Laxådalshede	7	17
Holtevardeheien	7	15	Holtevardehede	7	17
Blaaskogheien	23	40	Blåskovshede	23	43
Arnarstaksheien	115	204	Arnarstakshede	116	214
Lonsheien	101	186	Lonshede	102	194
Rauvarfell	145	298	Raufarfjeld	145	318
Stavafell	101	186	Stafefjeld	102	194
Kalvafell	101	186	Kalvefjeld	102	194
Helgafell	114	203	Helgefjeld	115	213
Svinafell	95	172	Svinefjeld	96	179
Tverrfell	17	32	Tværnfjeld	17	34
Thorolvsfell	20	36	Thorolfsfjeld	20	39
Skaftafell	116	206	Skattefjeld	117	216
Mosfell	26	46	Mosfjeld	26	49
Fosaaskogene	116	206	Forsåskov	117	216
Jæmteskogen	119	215	Jæmteskoven	120	226
Skoger	146	301	Skove	147	321
Kirkebø	47	83	Kirkeby	47	89
Dungalsbø	83	144	Dungalsby	84	151
Arnarbølsosen	28	47	Arnarbæle	28	50
Østerveg	28	47	Østerleden	28	51
Geilestuerne	54	96	Geilastofne	54	103
Haalogaland	82	140	Helgeland	83	147
Mydal	90	162	Myrdal	91	169
Grjotaa	91	162	Grytå	92	170
Raudeskredene	92	168	Rødeskrider	93	175
Stavnbo	5	9	Stavngemmer	5	10
Svithjod	119	215	Sverrig	120	226
Fiskevandene	126	230	Fiskesøerne	127	243
Thrøndelagen	149	307	Throndhjem	150	328

Skjema 41.3 – Lik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Bjørnøerne	9	18	Bjørnøerne	9	20
Orknøerne	89	162	Ørkenøerne	90	169
Færøerne	157	330	Færøerne	158	355
Landøerne	20	36	Landøerne	20	38
Langø	89	159	Langø	90	167
Fridarø	154	318	Fridarø	155	340
Engø	13	26	Engø	13	28
Bjarnanæs	134	249	Bjarnanæs	135	265
Katanæs	155	320	Katanæs	156	343
Laugarnæs	13	26	Laugarnæs	13	28
Agdenæs	87	149	Agdenæs	88	157
Bulandsnæs	102	188	Bulandsnæs	103	197
Rangaa	25	44	Rangå	25	48
Breidaa	134	249	Breidå	135	265
Bruraraa	137	259	Brurarå	138	277
Djupaabakke	25	46	Djupåbakke	25	49
Jæmteland	5	8	Jæmteland	5	9
Stoksund	5	8	Stoksund	5	9
Dalene	6	12	Dalene	6	13
Vestfjordene	6	13	Vestfjordene	6	14
Fjeld	9	18	Fjeld	9	20
Bretland	89	162	Bretland	90	169
Dyrholmene	90	162	Dyrholmene	91	169
Markarfljot	92	166	Markarfljot	93	174
Sogn	95	172	Sogn i Norge	96	179
Sida	95	172	Sida	96	179
Veradal (*Verdal ved Thronhjemsfjorden)	96	173	Veradal	97	180
Kantaraborg	154	319	Kantaraborg	155	341
Rom	154	319	Rom	155	341
Dover	159	332	Dover	160	359
Baugagil	17	32	Baugagil	17	34
Sandholefærge	19	34	Sandholefærge	19	37
Gunnarsholt	19	35	Gunnarsholt	19	37
Seljalandsmule	20	35	Seljalandsmule	20	38
Hjardarholt	23	41	Hjardarholt	23	44
Skard	23	42	Skard	23	46
Bjarmeland	28	47	Bjarmeland	28	51
Hisingen	29	48	Hisingen	29	52
Smaaland	30	50	Småland	30	54
Reval	30	50	Reval	30	54
Mørk	34	57	Mörk	34	62
Sandgil	58	103	Sandgil	58	109
Thorgeirs Vad	72	126	Thorgeirs vad	73	133
Elda	75	129	Elda	76	136
Miklegaard	81	140	Miklegård	82	147

- Skjema 41.3 – Lik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Ljodhus	82	141	Ljodhus	83	148
Helsingborg	82	141	Helsingborg	83	149
Ross	86	147	Ross	87	154
Myræve	86	147	Myræve	87	154
Man	86	148	Man	87	155
Breiddal	87	149	Breiddal	88	156
Vorsabø	97	179	Vorsabø	98	186
Holt	98	179	Holt	99	186
Vesterlandene	100	184	Vesterlandene	101	192
Hjaltland	100	184	Hjaltland	101	192
Borgarhavn	101	186	Borgarhavn	102	194
Bardestrand	102	188	Bardestrand	103	197
Hage	103	188	Hage	104	197
Vellankatla	104	191	Vellankatla	105	200
Sælingsdalstunge	114	203	Sælingsdalstunge	115	213
Goddalene	119	213	Goddalene	120	225
Godaland	124	226	Godaland	125	239
Bersestad	134	250	Bersestad	135	267
Lagarfljot	134	251	Lagarfljot	135	267
Svidinhornadal	134	252	Svidinhornadal	135	269
Laugarvatn	136	259	Laugarvatn	137	276
Biskopstunge	137	259	Biskopstunge	138	277
Solheime	147	303	Solheime	148	323
Saksland	100	185	Saxland	101	193

Skjema 42.1- Annet ordvalg

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Haakon Adelstens-Foste	5	8	Hagen Adelstensfostre	5	9
Haakon Jarl	89	159	Hagen Jarl	90	166
Drabsrapp	91	164	Vigahrapp	92	171
Drabs-Skuta	138	261	Viga-Skuta	139	279
Askel Herse den faamælte	20	35	Hersen Ask den stumme	20	38
Hedin Kræmmer	22	37	Købhedin	22	40
Halvdan fujalle	25	45	Halfdan den Snilde	25	48
Ketil den glattungede	58	103	Ketil den Veltalende	58	109
Thord Løsingssøn	39	69	Thord den Frigivnes sön	39	74
Arngunn	19	35	Arngude	19	38
Runolv	37	83	Brandolf	37	89
Erling af Strømø	157	324	Erling fra Strömø	158	347
Brand Gneistessøn	157	330	Brand Greistesen	158	355

- Skjema 42.1- Annet ordvalg

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Ravn Høingsøn	13	26	Rafn Hængsen	13	28
Storolv Høingsøn	19	35	Storolf Hængsen	19	37
Orm Skogarnev	19	35	Orm Skovnef	19	38
Thorgeir Kolner	20	35	Thorgeir Golnir Thorolfsen	20	38
Rørek Slønganbauge	25	45	Hrærek Sloganbauge	25	48
Sigurd Svinhovde	61	108	Sigurd Svinhoved	61	115
Rangæingernes	2	3	Rangåboernes	2	3
Svend Tjugeskjæg	81	139	Svend Tveskæg	82	147
Thorfinn Hausakljuv	85	146	Thorfinn Hjernekløver	86	153
Melsnate Jarl	85	147	Mesnate Jarl	86	154
Ørgunleide	87	149	Ørguleide	88	156
Øssur Önundssøn Taskebag	124	225	Øssur Önundsen Töskubak	125	237
Skafta Lovsigemand	142	279	Skafta Lavmand	143	297
Gudlaug	148	305	Gunnløg	149	326
Kolbein svarte	152	316	Kolben Svarte	153	338
Baard Svarte	75	129	Bård den Svarte	76	136

Skjema 42.2 – Bøyning

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hernar	2	5	Hern	2	5
Orm Skogarnev	19	35	Orm Skovnef	19	38
Harald Haarfagre	3	5	Harald Hårfagers	3	6
Holte-Thore	96	173	Holta-Thorer	97	181
Randve	25	46	Randver	25	49
Ølve Barnekarl	56	99	Ølver Barnakarl	56	106
Lødve	85	146	Hlödver	86	153
Geirolv Gerpe	87	149	Geirolf Gerper	88	156
Hilde den gamle	101	186	Hilder den gamle	102	194
Sørkve Karl	119	215	Sørkver Karl	120	226
Glum Hildessøn	124	225	Glum Hildersen	125	237
Fjørsvavne	130	239	Fjørsvafner	131	253
Thord Gelle	138	260	Thord Geller	139	277
Thorstein Torskabit	114	203	Thorsten Torskebider	115	213
Havr den spake	34	58	Haf den Spage	34	63
Odde	56	100	Od	56	107
Øydis Jernsakse	119	214	Eydis Jernsaxa	120	225

Skjema 42.3 – Lik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Høskuld	1	1	Höskuld	1	1
Graafeld	3	5	Gråfeld	3	6
Harald Hildetand	25	44	Harald Hildetand	25	48
Jørund Gode	8	17	Jörund Gode	8	18
Harald Graafeld	29	48	Harald Gråfeld	29	51
Ønund	58	103	Önund	58	109
Gudbrand	87	150	Gudbrand	88	157
Kong Osvald den Hellige	113	202	Kong Osvald den Hellige	114	212
Thorbrand Asbrandssøn	148	305	Thorbrand Asbrandsen	149	326
Bolle	1	2	Bolle	1	2
Bjørn Gullbere	2	4	Björn Gullbere	2	4
Tann	154	319	Tann	155	342
Rannveig	19	34	Rannveig	19	37
Gille Jarl	154	318	Gille Jarl	155	341
Ellidagrim	26	46	Ellidagrim	26	49
Ottar Bold	58	103	Ottar Bold	58	109
Snorre	114	203	Snorre	115	213
Gunnar fra Skaal	150	312	Gunnar fra Skål	151	333
Ketil fra Mørk	91	162	Ketil fra Mörk	92	170
Kjarval Irekonge	113	202	Kjarval	114	212
Myrkjartan	70	123	Myrkjartan	71	130
Tjørve	91	164	Tjörve	92	171
Bergthora	92	167	Bergthora	93	174
Thorgeir	95	172	Thorgeir	96	179
Thordis	96	172	Thordis	97	180
Thorgrim den store	96	173	Thorgrim den Store	97	181
Thorleik	34	58	Thorleik	34	62
Thorkatla	46	82	Thorkatla	46	88
Thormod	56	99	Thormod	56	106
Thorkel Geitessøn	134	252	Thorkel Geitersen	135	268
Thordis Sursdatter	114	203	Thordis Sursdatter	115	213
Thorkel Haak	119	214	Thorkel Håk	120	225
Thorkel den fagre	115	204	Thorkel den Fagre	116	214
Thorgrim Skraute	115	204	Thorgrim Skraute	116	214
Thorgrim den store	137	259	Thorgrim den Store	138	276
Thord Illugessøn	124	225	Thord Illugesen	125	237
Thangbrand	100	185	Thangbrand	101	192
Thora	114	203	Thora	115	213
Asbrand Thorleikssøn	75	131	Asbrand Thorleikssøn	76	138
Thorgeir Skorargeir	96	173	Thorgeir Skorargeir	97	181
Teit	26	46	Teit	26	49
Gauk Trandilssøn	26	46	Gauk Trandilsen	26	49
Thorleik	34	58	Thorleik	34	62
Geir Gode	46	82	Geir Gode	46	88

- Skjema 42.3 – Lik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Hauk	58	103	Hauk	58	109
Thorkel Geitessøn	134	252	Thorkel Geitersen	135	268
Gunnar Baugssøn	19	35	Gunnar Baugsen	19	37
Thorkel Bundenfod	57	102	Thorkel Bundenfod	57	109
Gudmund den Mægtige	157	326	Gudmund den Mægtige	158	350
Orm den stærke	19	35	Orm den Stærke	19	37
Gissur Hvide	46	82	Gissur Hvide	46	88
Arnvid Jarl	5	8	Arnvid Jarl	5	9
Svan	10	20	Svan	10	22
Aslak	89	159	Aslak	90	167
Helge	89	159	Helge	90	167
Egil	89	159	Egil	90	167
Dungal	89	162	Dungal	90	169
Nereid	89	162	Nereid	90	169
Helga	90	162	Helga	91	169
Grane	91	164	Grane	92	171
Lodin	91	164	Lodin	92	171
Erik Blodøkse	3	5	Erik Blodøxe	3	6
Skarphedin	91	164	Skarphedin	92	172
Flose	95	172	Flose	96	179
Helge den Magre	95	172	Helge den Magre	96	179
Kol	96	173	Kol	97	180
Ljot	96	173	Ljot	97	180
Sigurd Jarl	154	318	Sigurd Jarl	155	341
Kormlød	154	318	Kormlød	155	341
Dungad	154	319	Dungad	155	342
Margad	154	319	Margad	155	342
Broder	155	321	Broder	156	344
Takt	157	326	Takt	158	350
Sangrid	157	328	Sangrid	158	353
Svipul	157	328	Svipul	158	353
Starkad	159	334	Starkad	160	360
Rage	13	26	Rage	13	28
Glum	13	26	Glum	13	28
Sighvat den Røde	19	34	Sighvat den Røde	19	37
Sigfus	19	34	Sigfus	19	37
Hjort	19	35	Hjort	19	38
Une den ubaarne	19	35	Une den Ubårne	19	38
Gardar	19	35	Gardar	19	38
Valgard den graa	25	44	Valgard den grå	25	48
Ivar Vidfadme	25	45	Ivar Vidfadme	25	48
Sæmund Frode	25	45	Sæmund Frode	25	48
Mörd	25	45	Mörd	25	48
Grim	25	45	Grim	25	49
Astrid	25	46	Astrid	25	49

- Skjema 42.3 – Lik oversetting

Sommerfelt			Petersen		
Ord	Kap	Side	Ord	Kap	Side
Asgrim	26	46	Asgrim	26	49
Bødvar Herse	26	46	Bødvar Herse	26	49
Vikingekaare	26	46	Vikinge-Kåre	26	49
Bergljot	29	48	Bergljot	29	51
Kong Harald Gormssøn	31	53	Kong Harald Gormsen	31	57
Sigmund	41	71	Sigmund	41	76
Otkel	47	83	Otkel	47	89
Maar	47	83	Mår	47	89
Skamkel	47	83	Skamkel	47	89
Signy	52	94	Signy	52	100
Skafta	56	99	Skafta	56	106
Gudrun Natsol	58	103	Gudrun Natsol	58	110
Grane	59	105	Grane	59	112
Hjalte	75	131	Hjalte	76	138
Vetrlide Skald	80	139	Vetrlide Skald	81	146
Are	80	139	Are	81	146
Einar Hjaltlænding	80	139	Einar Hjaltlænding	81	146
Moldan	83	144	Moldan	84	151
Grjotgard	83	144	Grjotgard	84	151
Kaare	84	145	Kåre	85	152
Arnljot	85	147	Arnljot	86	154
Hunde Jarl	85	147	Hunde Jarl	86	154
Kong Gudrød	86	147	Kong Gudrød	87	155
Ørlyg	87	149	Ørlyg	88	156
Asvard	87	151	Asvard	88	158
Lyting	98	179	Lyting	99	186
Kark	100	184	Kark	101	192
Vilbald	100	185	Vilbald	101	192
Galdre-Hedin	101	186	Galdrehedin	102	195
Visunden	102	188	Visunden	103	197
Grim Kamban	113	201	Grim Kamban	114	212
Helge den magre	113	202	Helge den Magre	114	212
Hildeglum	125	228	Hildeglum	126	241
Jerngrim	128	248	Jerngrim	129	264
Arne Kolssøn	133	248	Arne Kolsen	134	264
Blæing	138	261	Blæing	139	279
Askel Gode	138	261	Askel Gode	139	279
Einar Konalssøn	140	268	Einar Konalsen	141	286
Jodis	140	268	Jodis	141	286
Gøndul	157	328	Göndul	158	353